George Shipway

Za přísahu a lásku

HISTORICKÝ ROMÁN
Z NORMANSKÉ ANGLIE

VYŠEHRAD

George Shipway

Za přísahu a lásku

Prolog

Prosinec 1135

Příroda sama vytvořila mýtinu ve Lvím lese a povlékla skalnatou vrstvu tenkou přikrývkou vychudlé prsti. Stromy se v ní nedokázaly uchytit a povrch půdy pestřila jenom křoviska ostružin a hloží. Později si tu lidé proklestili cestu a postavili z klád a dosků několik nuzných chatrčí. Půdu rozryly dřevěné pluhy a do mělkých brázd rozeseli venkované semena hladomřivých sklizní. Kostel tu neměli, a tak se uchýlili ke vzývání světce a místo nazvali mýtinou svatého Diviše.

Toho šedého a vlhkého prosincového rána se na mýtině sešlo velké shromáždění lidu. Vznosné kruhovité pruhované a čtverečkované stany zastínily neumělé vesnické chatrče a za nimi se jako hradba proti těsně sevřeným stromům řadily pochmurné stany ozbrojenců tísněné baštami lesa, který je obkličoval jako obrovská palisáda.

Jako šum příboje na písčitém pobřeží znělo tiché mumlání shromážděných lidí. Štěkot a kňučení ohařů zavřených v ohradě z kůlů tvořil k tlumené intonaci pohřební bohoslužby antifonu: hlasy se mísily a splývaly v žalozpěvů hran za lidskou duši.

Ležel tu mrtvý král.

Uprostřed davu se utvořil průvod: jezdci v šedivém kroužkovém odění a mniši v černých kutnách, muži pyšných tváří ve skvoucích pláštích, sluhové v kožených kazajkách a spodkách z hrubé vlny a vzadu průvodní skupina nákladních zvířat a kár. Dvanáct volů táhlo mohutný čtyřkolový vůz, jehož čerstvě nadehtované dřevo pohlcovalo narudlé paprsky úsvitu a neodráželo světlo. Na něm se jako královská koruna vypínala rakev potažená nachovým a zlatým suknem.

Průvod překročil mýtinu svatého Diviše a vydal se na pětadvacetimílovou vyčerpávající cestu do Rouenu. Vpředu jeli ozbrojenci se založenými dřevci a štíty zavěšenými na ramenou. Vedle már šli černí benediktini, mumlali modlitby a prozpěvovali antifony, a co chvíli se přidržovali podvozku, aby si ulehčili námahu cesty. Za nimi jeli bohatí a mocní velmoži Normandie a Anglie na koních, jejichž rodokmen byl zrovna tak neposkvrněný jako jejich pánů. Ve stopách těchto šlechticů putoval námezdný lid, zbrojnoši a sluhové, a poslední jel hlouček rytířů ve zbroji, který střežil tažná zvířata a povozy.

Déšť se snášel jako mžení, zanechával krůpěje na pláštích a vousech a vyklovával na přilbách a kroužcích drátěného odění drobounké skvrny rzi jako kapky krve. Průvod postupoval jen s námahou a pomalu. Pohřební vůz se kymácel jako přetížená, špatně vyvážená nákladní lodice, rakev skřípavě klouzala ze strany na stranu a její příkrov se zachytil o kolo vozu a umazal se od bláta a hlíny. Kolona se zastavila, muži vyšplhali na vůz, utáhli provazy a zavázali nové uzly. Vozka zapráskal dlouhým bičem, voli sklonili hlavy, napjali svaly pod jařmem a průvod se vlekl dál. Jezdci museli krotit koně netrpělivě se vzpínající v plouživém postupu a otírali si pot v nezvykle teplém vzduchu normandské zimy.

Po čtyřech hodinách putování dorazili k vydlážděné cestě, která tu zůstala po Římanech. Tam opět s úlevou zarazili, aby se velmoži rozloučili se svým králem. Shlukli se kolem már a poklekli k modlitbě na zablácené dláždění, klaněli se a vzdávali poslední poctu netečné rakvi. Potom znovu vsedli na koně a stejnou cestou odklusali nazpět; rozjaření rychlým pohybem, který přinášel úlevu obolavělým svalům, se vrátili na mýtinu svatého Diviše, kde shromáždili své družiny a vydali se každý svou cestou ke svému hradu a panství. Zůstal jenom hlouček asi třiceti rytířů ve zbroji, mnichů a pěších vojáků, sluhů a kár, kteří měli doprovázet černý pohřební vůz tyčící se nad jejich hlavami.

Ploužili se dál a za soumraku se utábořili podél cesty, stále ještě dvanáct mil od Rouenu. Rytíři a mniši se tlumenými hlasy radili, kdosi se pokusil rozvázat provazy na pohřebním voze, ale nakonec se vzdal a máry si své břemeno podržely. Byla tichá, bezvětrná, teplá noc a svíce u rakve plály téměř bez záchvěvu. Mniši, jejichž povinností bylo odříkávat modlitby během bdění hlídek, slézali pracně z plošiny már a pokračovali v pohřebních obřadech vedle kol vozu. Občas litanie narušily přitlumené zvuky dávení. Rytíři na stráži se opodál opírali o štíty a uvazovali si kolem úst a nosů roušky.

Král byl mrtev již čtyři dny.

Za svítání zapřahli voly, ale vozka z lesní osady umíněně odmítal vylézt na vůz. Jeden z rytířů se na něho osopil a ztloukl ho násadou kopí. Z milosti mu pak hodili pruh plátna namočený ve víně, který si ten chudák uvázal přes obličej. Kolona pokračovala v cestě, ale benediktini už nešli vedle vozu a ochranný průvod jel hezký kus cesty napřed nebo se držel daleko zpátky.

Konetábl Rouenu za doprovodu svých hodnostářů a vyššího duchovenstva je s okázalou obřadnosti přivítal u brány města. Nové hlasy posílily pohřební žalozpěv a průvod táhl ke kostelu Panny Marie úzkými uličkami, přeplněnými zvědavci, kteří jako šlehnuti bičem uskakovali nazpět, když kolem nich projížděl pohřební vůz. Zachmuření rytíři vytáhli rakev z vozu, odnesli ji na ramenou do kostela a položili ji na kozlíky před hlavním oltářem. Po poradě s konetáblem odjeli a zanechali svého svěřence v péči mnichů a v záři voskovic, jejichž plameny se stužkami dýmu se vysoko vzpínaly, jako by zkoušely uniknout dechu rozkladu.

Příštího dne se šest rytířů vrátilo a zanesli rakev do přístavku, dřevěné skladovací kůlny nedaleko kostela. Nebyli tam ani mniši ani svíce, jenom otrlí venkované obtížení nástroji, dmoucími se pytli a vaky z hověziny. Truhlář vypáčil víko a z rakve se vyvalil dusivý puch. Sluhové se v hrůze rozběhli ke dveřím. Rytíři však stáli nepohnutě a zírali se sevřenými čelistmi na pozůstatky svého krále. Potom tělo vyzdvihli a položili je na dubový stůl. Vyvolali jméno a pod hrotem meče zahnali jeho nositele do místnosti, aby provedl práci, za kterou mu zaplatili. Tento chlapík, řezník a koňský felčar, si setřel pot z obličeje, ovázal si kolem hlavy plátěnou roušku a roztřeseně přistoupil ke stolu.

Přiložil ostří ke krku mrtvoly, zdvihl sekeru vysoko nad hlavu a oddělil hlavu jediným úderem. Z rány vyrazil páchnoucí sliz a ponuře kanul na podlahu. Malou lžící vyhrábl muž dvě hnilobné kuličky, které byly kdysi očima, a háčky a jinými nástroji vyškrabal mozek a smetl klihovitou kaši do plechové mísy. Už klidněji pak strhal lepkavé pohřební šaty, rozřízl břicho od hrudní kosti až k rozkroku, vnořil do dutiny obě ruce a vytáhl střeva a ostatní útroby. Jako námořník navinující lano odvíjel kluzké trubice kus po kuse do mísy a řídkou kaši jater odlil tak pečlivě jako vzácné víno.

Potom vzal nůž a nadělal po těle od ramen ke kotníkům dlouhé a hluboké hnisající řezy, nabíral z otevřených pytlů vedle sebe hrsti soli a vtíral sůl do řezů, naplnil solí břicho a nasypal sůl i do prázdné lebky. Skončil svou práci, napřímil se, zašmátral rukama po plátně, které mu halilo obličej, a bez hlesu se skácel k zemi.

Jeden rytíř se shýbl, odhrnul mu roušku, zahleděl se na zkřivené rysy a vytřeštěné oči a pokrčil rameny. „Jeden z velké spousty, kterou král poslal do hrobu," zamumlal lhostejně. Prohledal řezníkovy šaty, našel kožený měšec, přepočítal mince a hodil měšec do svého tlumoku. Potom uchopil mrtvolu za paty a odtáhl ji z místnosti. Pro jircháře, který čekal venku se svou hromadou usní, to nebyl zrovna povzbuzující pohled, ale stráže mocí a silou zavedli dovnitř a bděli nad ním, když ovinoval tělo s hlavou vloženou mezi stehna jednou vrstvou hověziny za druhou a nakonec kůži pevně sešil. Vyděšené sluhy nemohli však přimět násilím ani nabízeným úplatkem – měšcem, který dali řezníkovi za jeho služby – aby vstoupili do kůlny, a tak rytíři sami zdvihli plechovou mísu za kruhová držadla a odnesli ji do kostela k malému hrobu narychlo vyhloubenému v chrámové lodi. Nalili páchnoucí zbytky do jámy jako omáčku, chvatně tam nahrnuli nohama kusy hrubého zdiva, udupali je a umístili dlaždice na původní místo.

Ranec zavinutý do kůží se pokusili vtěsnat do rakve, což se jim nepodařilo. Nechali toho tedy, zanesli ranec do kostela, položili ho před oltář a odešli. Okamžitě se kolem nahrnuli mniši, rozsvítili svíce a začali zase prozpěvovat jednotvárnou tóninu liturgie.

Během noci prosakoval hnis z těla hovězinou obalů a kapal na podlahu. Mniši trpěli nevolností a postavili pod máry nádoby, ale ty se rychle plnily a tak je museli znovu a znovu vylévat.

Za úsvitu byl děsivý ranec znovu naložen na vůz a na své dlouhé cestě do Caenu k moři propouštěl hnis pokradmu, ale nepřetržitě.

Anglický král Jindřich se vracel domů.

I

Leden – duben 1136

Za sychravého lednového dne jsem jel v pohřebním průvodu za rakví krále Jindřicha, když ho pohřbívali pod hlavním oltářem opatství v Readingu.

Osm koní táhlo pohřební vůz kymácející se a drkotající mezi tvrdými rýhami v mrazem ztuhlé cestě a koním rytířů se na zamrzlých kalužích smekala kopyta. Mniši v kutnách šli vedle vozu. Za nimi se valil skvoucí šik, jehož pláště a čabraky, nachové a zlaté, smaragdově zelené a modré, křičely pestrými barvami do olověně šedé krajiny.

Nehybným vzduchem bodaly prsty mrazu a pronikaly jako šípy vrstvami vlny a kůže až do zkřehlých údů. Jezdci si přitahovali honosné pláště k tělu a plahočili se cestou plnou výmolů zvolna a obezřele kupředu. Tu a tam jezdci ve zbroji přejížděli kolem šiku jako šedavé skály kolem květy posetého proudu řeky. Kopyta koní vířila suché vločky prašného sněhu a pohyblivá mlha mrznoucího dechu zástupu truchlících jim táhla nad hlavami jako závoj babího léta.

Jindřichovo tělo spočinulo na zastávce v Shinfieldu, čtyři míle od Readingu. Zde se velmoži Anglie shlukli jako vojsko shromažďující se k bitvě, a jejich stany, družiny a nákladní káry obklopily vísku, z níž se stalo drobné jádro rozsáhlého ležení. Byli zde hrabě Ranulf z Chesteru a Robert z Leicesteru, každý se svou družinou rytířů a poddaných. Přijeli biskupové z Lincolnu, Salisbury a Londýna se svým duchovenstvem a domácími rytíři svých dvorů. Sešlo se tu množství drobných rytířů, držitelů skrovných lén, kteří přišli vzdát poslední poctu svému pánu a pomodlit se za jeho duší. A v jejich středu, v malém kostelíku v Shinfieldu, leželo tělo krále Jindřicha po celou tu mrazivou noc. Při rozednění je znovu naložili na pohřební vůz potažený nachovým a zlatým sametem a sklíčeně následovali svého krále na konečné etapě jeho poslední cesty.

Někteří v té společnosti velkých a mocných truchlili doopravdy. Vždyť znali Jindřicha důvěrně, provázeli ho na jeho nesčetných cestách po Anglii a Normandii a bojovali po jeho boku proti Robertovi z Normandie a Ludvíkovi Francouzskému. Snad ho i milovali. Jiní se tetelili ne pouze mrazem, neboť smrt je oloupila o manské poddanství a zmařila cíl jejich oddanosti; jejich stezky byly náhle temné a plné nebezpečí. Několik truchlících tváří bezpochyby skrývalo dychtivé očekávání hledačů štěstěny a buřičských dobrodruhů, jejichž síla, dlouho potlačovaná železnou rukou nezdolného krále, mohla teď, jak se domnívali, volně zasáhnout do bojů o moc, bohatství a panství.

Jeden z nich docela jistě netruchlil.

V čele svých vazalů jel Štěpán z Blois, hrabě z Mortainu a král Anglie, se zlatavým vousem, kvetoucími růžovými tvářemi a modrýma očima. Ještě před třiceti dny byl pouhým synovcem anglického krále Jindřicha, velmož mezi velmoži sobě rovnými, muž královské krve, který však nevrhal královský stín. Nyní měl Anglii. Že by však přece jen truchlil, jak tak jel se skloněnou hlavou za biskupy v řízách a mitrách?

Daleko vzadu v průvodu, jak se slušelo na naše skromné postavení v té vznešené společnosti, jsem putoval také já se svým otcem Walchelinem Visdelou z Bochesornu. Walchelin vypadal jako stárnoucí jestřáb – od zobáku nosu jakoby vytesaného ze slonoviny se mu jak struny táhly ke koutkům úst dvě vrásky vyhloubené bouřemi a válkami a prošedivělé vlasy mu splývaly na ramena jako kápě. Kdysi za časů Viléma Ryšavého byl otec veselým mladým švihákem, který si liboval v rozmarech módy; na Rufusově zženštilém dvoře pochytil tehdejší styl účesu a vousů a ve svém vzezření je dosud zrcadlil z nechuti ke každé změně.

Daleko před námi jel v plné zbroji můj starší bratr Vilém a spolu s jinými rytíři eskorty vedl pohřební průvod.

Minuli jsme roztroušené chatrče a hospodářská stavení vesnice Reading a vstoupili průjezdem v bráně do opatství založeného zemřelým králem před několika lety a zatím nedokončeného; lešení zedníků dosud obkličovalo všechny zdi a věže. Oddíl rytířů rozehnal zevlující venkovany, kteří se shlukli před klenbou brány. Zbrojnoši vytáhli rakev z vozu a opatrně ji vložili na ramena čtyř hrabat a čtyř významných baronů, a s předvojem prozpěvujících mnichů a následován šlechtou své říše vstoupil král Jindřich do míst svého posledního odpočinku.

„Běž, Humphrey," řekl mi Walchelin, „a najdi Viléma… podívej, tamhle stojí. Anschitel s koňmi bude někde vzadu na cestě. Sejdeme se potom tady a pojedeme domů všichni spolu."

Zašel dovnitř a já se šel postavit ke třmeni Vilémova koně. Bratr hleděl zachmuřeně před sebe, celý modrý zimou, kopí založené přes hrušku sedla. Rezavým hlasem se na mě obrátil.

„Nestůj tady jako trulant. Jdi do té krčmy za námi a kup svařené víno. Hodně horké a pořádnou míru, a honem, jestli si nepospíšíš, všechno nám vypijou. Musím počkat tady, dokud ostatní nebudou uvnitř… tak sebou mrskni, chlapče!"

Mrskl jsem sebou a objednal víno. Vilém za chvíli přijel ke krčmě, ubohé malé chatrči, která uspokojovala potřeby nuznějších pocestných v těch končinách, ztěžka slezl s koně a hodil otěže jednomu zbrojnoši. Mával pažemi a bušil se do prsou, aby rozproudil krev a prsty si ohříval v ústech.

„Všichni svatí buďte pochváleni, že to máme za sebou. Přisámbůh, to byla ale služba!" A zhluboka se napil zakláněje hlavu, až mu okraj nádoby cvakl o nosní pásku. „Svinstvo," zašklebil se, „ale je to aspoň horké a já jsem zledovělý jako srdce pána z Anjou… hej, hospodo, nalej mi ještě!"

Krčmář mu nalil víno. V malé místnosti s podlahou z udupané hlíny bylo stále těsněji, jak se další a další rytíři, kteří čekali na své pány, přicházeli ohřát a napít vína. Spolu s teplem z čoudícího železného košíku se žhavým uhlím a z natlačených těl se šířil pach potu a nakyslého dechu. Krčmář odběhl narazit nové sudy a Vilém si udělal místo na hrubém stole, jediném kusu nábytku v místnosti, a posadil se s pohárem v dlaních.

„A tohle je konec Jindřicha," řekl zamyšleně. „Nechť všichni svatí přijmou vlídně jeho duši," dodal a pokřižoval se, „z jeho těla toho zbylo po čertech málo."

To mě poplašilo. „Vždyť přece král zemřel přirozenou smrtí, ne?"

Vilém na mne upřel podmračený pohled. „Tak přirozenou, jak jen mu dovolil žaludek plný zkažených ryb," odpověděl. „Ne, to není proto, jakou smrtí zemřel, ale co s ním udělali, když byl mrtev. Já to všechno viděl. Musel jsem se na to dívat, když jsem byl ve dne v noci na stráži u jeho těla."

Zavalitý, širokoramenný muž se protlačil davem až k nám a sevřel Vilémovu paži. „Visdelou!“ zvolal se smíchem. „To se ti podobá, najít jediné teplé místečko v tomhle zatraceném hnízdě. Ale vypijem spolu číši, než se rozejdem, což?“ A zahulákal na krčmáře. Krčmář přinesl víno a Vilém s novým příchozím se objali a připili si. Vilém potom mávl rukou směrem ke mně.

„To je můj bratr Humphrey… Odinel de Umfraville.“ Poklekl jsem najedno koleno a de Umfraville si mě tmavýma očima krátce změřil od hlavy k patě, pak se lhostejně odvrátil a hovořil s Vilémem. Nedbalý způsob, jímž mě Vilém představil, a cosi v mém vzhledu mu rázem napovědělo, že ještě nemám rytířské ostruhy a válečné zkušenosti, ačkoliv jsem ze šlechtické krve a mám statnou a svalnatou postavu. Připadal jsem mu naprosto bezvýznamný. S tímto postojem jsem se už setkal: Mezi rytíři a ostatními lidmi zela hluboká společenská propast, ale u Odinela de Umfraville mě jeho nevšímavost dráždila, protože mě k němu cosi táhlo. Ve svém podráždění jsem se dopustil poklesku proti uznávaným mravům tím, že jsem se vmísil do jejich rozmluvy.

Vilém se na mne nemilosrdně osopil. „Zticha buď, spratku; zapomněl jsi, co je to zdvořilost? Na Martina mu bude dvacet,“ broukl k Odinelovi, „a stále je tak neotesaný jako nějaký vlámský kušovník.“

Odinel se zasmál. „Vyprávěls mu o králi?“ zeptal se. „Ten chlapec musí mít silný žaludek. Pamatuješ na Rouen?“

„Jakživ na něj nezapomenu. Museli jsme nechat starocha v Caenu, dokud nevykapal do sucha, takže když jsme dorazili do Anglie, už málem ani nesmrděl.“

Nechápal jsem nic z toho, co říkali, a zarytě jsem dál seděl nad svým vínem.

Přišel zbrojnoš se vzkazem od otce, že pohřební obřady skončily, a tak jsem byl rád, že mohu vyrazit z té přetopené, dusné krčmy a vděčně jsem lokal ledový vzduch venku. Na rozloučenou jsem před de Umfravillem poklekl na koleno a on na mne pohlédl s potutelným zábleskem v očích.

„Bůh s tebou, Humphrey Visdelou,“ řekl mi, „snad se ještě někdy setkáme.“

2

První Humphrey Visdelou, můj dědeček, dostal Bochesorne od Viléma Levobočka necelý rok po bitvě u Hastingsu. Doba byla tehdy neklidná a Humphrey nemeškal a postavil si hrad na ostrohu chlumu, který vyčníval jako pěst z úpatí svahu nad bažinami u řeky. Kolem ostrohu vykopal příkop, z vykopané hlíny navršil násep a na náspu postavil z dubových kmenů hrubou dřevěnou věž. Hrad tedy stál na plošině pahorku obklopeného bažinou, hradním příkopem a strouhou. Na okraji plošiny vztyčil kolovou palisádu na ochranu hradního nádvoří.

Hrad nebyl sice nedobytný, ale plně postačil na odražení Angličanů zbavených držby půdy, jediných to lidí, kterých se tehdejší hradní pán obával. K nějakým útokům však nikdy nedošlo a z vesničanů starého Humphreyho se pod jeho vládou stali pokojní usedlíci. Humphrey snášel nepohodlí své dřevěné tvrze ještě několik let před smrtí, ale potom, pobízen ne zrovna jemně svým lenním pánem – neboť Levoboček mu nikdy nedal ke stavbě hradu svolení – se přestěhoval s rodinou a nevolníky na druhý břeh, kde si postavil jako příhodnější sídlo řádný venkovský dvorec.

Dubové trámy tohoto čtverhranného stavení dávaly tvar stěnám z křemenné droliny obložené kameny a omítnuté zvenčí i zevnitř. Humphrey byl rád, že se zbaví těsných zdí hradu, a vyměřil novému sídlu půdorys třicet kroků dlouhý a patnáct široký. Zdi měly výšku osmi kroků. Ale vzpomínky na život v nepokojné Normandii radily k opatrnosti. Dal tedy prorazit jenom jedny dveře, vsazené vysoko do zdi a spojené se zemí dřevěným žebříkem, a čtyři úzká okna, dvě na každé straně, jen o něco širší než střílny pro lučištníky, takže uvnitř dvorce byla vždycky tma. Na úrovni dveří postavil Humphrey na kamenných obloucích podlahu a prostor pod ní využil jako zásobárnu potravin, jako by dvorec byl ve skutečnosti hradem, množstvím zásob ustavičně připraveným na obléhání. Příkře se svažující střecha byla pokryta došky a kouř z ohniště krbu unikal otvorem uprostřed. Humphrey obílil zdi vápnem, obklopil nádvoří palisádou a chystal se zřídit vodní příkop, když náhle zemřel.

Jeho syn Walchelin prodělal strasti své doby za vlády Viléma Ryšavého a dožil se toho, že byl v zemi nastolen mír krále Jindřicha. Zdálo se tehdy, že rádoby pevnostní nepohodlí, které jeho otec uložil rodinnému sídlu, je nadále zbytečné, a tak byl dřevěný žebřík nahrazen kamennými schůdky. Uvnitř dvorce pak Walchelin na jednom konci přistavěl druhé podlaží oddělené od hlavni místnosti koženými závěsy a tvořící jakousi společenskou komnatu pro něho samého a pro ženy v domácnosti. Tuto místnost osvětlovala dvě ze čtyř oken dvorce a v ostatních prostorách se tedy setmělo ještě víc. Z palisády starého Humphreyho brali po mnoho zim dříví na topení, až konečně dočista zmizela.

Dům šlehaný po čtyřicet let deštěm a sluncem se usadil v krajině jako člověk v pohodlné a dobře známé posteli. Dvorec se pokojně vznášel nad zelenou nížinou jako velká bílá loď, hranatá a pevná, a průvodní lodice – stáje, chlévy, kuchyně, kolny a sýpky - se tulily k jeho bokům. Na druhém břehu říčky se zvedaly trouchnivějící trámy Humphreyova hradu jako zkažené zuby – zpustlé a opuštěné místo, kterému se vesničané vyhýbali. Vodu v hradním příkopu pohltily šlahouny řas a dno chystané nové strouhy zarostlo kopřivami a ostružiním. Jenom šibenice byla udržována v dobrém stavu a čas od času tam Walchelin věšel zločince, které podle zákona směl potrestat.

Když se ze starého hradu dědeček odstěhoval, propůjčil nájem půdy většině oděnců, kteří tvořili jeho stráž. Někteří z nich sloužili ve dvorci pro případ obrany, další jako zbrojíři a pacholci u koní. Jiní zase provázeli barona na cestách nebo s ním šli do války, a jejich potomci v době jeho vnuka dosud drželi půdu s tím, že zastávají tyto povinnosti. Nejstarší z nich byl Anschitel, syn zbrojného poddaného a pachtýře. Byl také v bitvě u Hastingsu, už tedy vysloužilec z válek krále Jindřicha, v nichž bojoval po boku Walchelina u Tinchebrai a Bremule. Tento drsný a tvrdošíjný starý muž, dosud houževnatý a šlachovitý jako dubový stromek, byl nyní správcem Walchelinova statku a vládl jeho čeledi železnou rukou.

3

Oltářní svíce probleskovaly do přítmí lednového jitra jako bledé oštěpy. Jiskérky světla se tříštily na stříbrném kalichu, třpytily se odrazem od přezky opasku a vyvolávaly v rozechvělý život křiklavě pestré malby na zdech kostelíka. Na jedné zdi přijížděl náš Pán na svém oslíku k hradbám Jeruzaléma s vížkami, na druhé byla zvěčněna bolestná pouť křížové cesty ve výrazných odstínech modré, červené a zelené, které teď v šeru vybledávaly, a v kmitavé záři svěc se třepetaly korouhve rytířů římské říše. Kněz Ranulf, jehož štětec vytvořil tyto obrazy, odříkával poslední mešní modlitby a úzkými okny sem pronikaly první paprsky svítání.

Klečící Walchelin Visdelou se namáhavě zdvihl na nohy a obrátil se k vesničanům. Tísnili se v malé chrámové lodi a se skloněnými hlavami mumlali své poslední projevy zbožnosti. Na okamžik tak postál a nahlížel do tmy, potom ostře přivolal šafáře Ansgara a belhal se ke dveřím. Pospíchal jsem za ním a nemohl jsem se dočkat, až uniknu z té těsné, vyhřáté prostory plné pachu loje a nemytých těl. Na hřbitově jsem klopýtl a málem upadl přes náhrobek a se zaťatými zuby jsem zadržel kletbu.

Východní oblohu brázdily jantarově žluté pruhy. Ve výšce se matně třpytily hvězdy. Opodál frkal a supěl kůň. Zašel jsem tam, promluvil pár slov s čeledínem a pohladil hnědého hřebce po šíji. Otec se radil s Ansgarem, jak měl ve zvyku každý den v tuto hodinu, a na závěr své řeči důrazně udeřil holí o zem a přivolal mě k sobě. Šel jsem se tedy zeptat, také jako obyčejně v tuhle dobu a na tomhle místě, jaké má pro mne příkazy na tento den.

„Dva muži a jedna žena nepřišli na mši. Zjisti, kdo to byl a proč. Potom zůstaneš tady a budeš dávat pozor, jak Ansgar rozděluje práce na poli. Zdá se mi, že si nic nedovede správně rozvrhnout, a teď už je na čase, aby začali stavět tu hráz pod mlýnem."

Otec se odbelhal a já tam netrpělivě postával, zatímco Ansgar přiděloval každému denní úkol, jak to dělal vždycky na hřbitově po ranní mši. Vesničané se kolem něj shlukli, jeden po druhém dostal svou práci, rozebrali si nářadí, které odložili den předtím u dveří kostela, a odešli na pole, kde měli pracovat až do setmění. Nakonec jsem vsedl na Chansona, zkrotil nával jeho bujnosti a klusal spokojeně k brodu a na kolbiště za ním na Křížovém vrchu. Tam jsem ho cvičil, dokud slunce nevystoupilo nad jilmy. Vrátil jsem se pak do dvorce, zavedl Chansona do stáje, šel jsem za otcem a našel ho s Anschitelem, jak jedí u stolu na nádvoří. Walchelin miloval slunce a když začalo jen trochu hřát, málokdo ho zastihl pod střechou. Teď seděl zeširoka na židlici, ve vlněném rouchu rozhaleném na prsou, v jedné ruce držel špalík slaniny a druhou štítivě přidržoval za okraj svitek pergamenu. Přivalil jsem nohou ke stolu kládu, posadil se a napil se zhluboka ze džbánu vína s vodou. Při cvičení Chansona mi vždycky vyprahlo.

„Předvolání k soudu," zavrčel Walchelin, upustil pergamen na stůl a otíral si prsty, jako by je chtěl očistit od smetí.

Přikývl jsem, vytáhl dýku a ukrojil si kus slaniny. „Poslal jsi pro Ranulfa?"

„Poslal… a mezitím můžeš předvést své vzdělání, Humphrey, a povědět mi, co zas proti nám Hamo de Neufmarché chystá."

Rozevřel jsem svitek, nahlédl do něj a zavrtěl hlavou. „Latinsky," řekl jsem krátce, „tomu nerozumím."

Otec si jenom pohrdavě odfrkl. Ačkoli sám vůbec neuměl číst a psát a byl přesvědčen, že tyto dovednosti jsou jenom plýtváním času a nikterak se nesrovnávají s rytířskou důstojností a vojenským povoláním, přesto trval na tom, aby mě kněz Ranulf trochu vyškolil. A tak jsem pod Ranulfovým vlídným vedením dva roky neochotně zápolil s mluvnicí a pravopisem, s brkem a inkoustem. Hodiny vyučování byly nepravidelné a zřídkakdy trvaly dlouho. Nakonec jsem dovedl s námahou přeslabikovat jednoduché partie francouzského textu, psát jsem skoro vůbec neuměl a z latiny jsem neznal ani slovíčko. Svoji neznalost jsem však pečlivě skrýval před Walchelinem, který dospěl k názoru, že jeho syn je tak trochu učencem. Nadto se ještě k mému zahanbení rád pochlubil touto mylnou představou svým přátelům, a tito rytíři, zrovna tak neotesaní a negramotní jako on sám, na mne potom pohlíželi s údivem i s nemalým pohrdáním.

Ranulf vstoupil na nádvoří, šťouchancem holí vyplašil z hnojiště loveckého psa, obezřele překročil několik blátivých kaluží a hluboce se uklonil svému pánovi. Tento kněz, který se v temných letech, jež mi nadcházela, měl stát mým zachráncem, přítelem a společníkem, byl můj nevlastní, nemanželský bratr.

Walchelin, který se nyní pokojně slunil za stolem nad svou snídaní, prožil zamlada většinu času bojem po boku krále Jindřicha v normanských válkách a oblíbil si tento válečnický život natolik, že nepřetržitě trávil řadu let v Normandii a Francii a doprovázel svého krále na každém kroku. Pověst o jeho udatnosti se roznesla široko daleko. Avšak při pronásledování nepřítele po bitvě u Bremule utržil kopím ránu do stehna, která se špatně zahojila a působila mu při jízdě bolesti. Walchelin si uvědomil, že dny válečných výprav pro něj už skončily, a usadil se natrvalo v Anglii. Již téměř patnáct let žil v Bochesornu a odváděl králi každoroční službu šedesáti dny strážní povinnosti na královském hradě v Marlborough, kde spolu s jinými válečníky, zestárlými a zmrzačenými jako on sám, žehral na své pokojné živobytí a dával k lepšímu nesčetné historky o dávných dnech potyček v Normandii.

Není tedy vlastně divu, že se člověk jeho povahy a názorů díval na své léno v Anglii, když se tam kdysi nakrátko vracel mezi dvěma taženími, spíš jako na místo dočasného odpočinku a zotavení než jako na základní kámen svého majetku a postavení. Starší vesničané dosud s uctivou bázní vzpomínali na jeho návštěvy a na to, jak se dvěma třemi rytíři, neochvějnými druhy v četných šarvátkách a obléháních, vždycky celý den lovil a celou noc hýřil. Moje matka lady Hawise – pamatuji se na ni jen mlhavě, poněvadž zemřela při porodu mé sestry Isabely – a její společnice ve dvorci se při těchto pitkách vždycky uchylovaly do své komnaty.

Děvečky z dvorce a vesnice neunikly však tak snadno. Walchelin požadoval svá práva a bezohledně je vymáhal, takže jak léta míjela, přibývalo ve vsi mládenců a dívek s cejchem rodu Visdelou, totiž se šilháním v levém oku, který mužům dodával zlověstný vzhled, ale u žen podtrhoval jejich půvab.

Kněz Ranulf byl výhonkem jednoho takového dvacet let starého hýření, ale s tím podstatným rozdílem, že jeho matkou byla domácí služebná lady Hawise a Walchelinova choť, žena čestné povahy, se nadmíru rozhněvala, když její oblíbená komorná porodila dítě s výmluvným znakem šilhavosti v levém oku. Jakmile se její manžel příště vrátil z válek, trvala na tom, aby se o hocha postaral. Walchelin mrzutě reptal, ale přesto zařídil, aby se chlapec v Abingdonském opatství připravil na povolání kněze. Několik let nato ho povolal nazpět a udělil mu obročí v Bochesornu. A tomuto knězi, který se teď skláněl před svým pánem a otcem, podal Walchelin svitek a přikázal mu, aby ho přečetl.

4

Ranulf začal číst a moje myšlenky se zatoulaly jinam. Pergamen, předvolání doručené poslem správce hrabství, se týkal starého sporu o bezcenný pruh planiny zarostlé křovím, který tvořil hranici mezi Walchelinovým statkem Speyne a statky jeho mocného souseda Hama de Neufmarché. Byl to dávný a spletitý spor, táhnoucí se z dřívějších generací. Vilém Levoboček zabavil tenkrát jeden pozemek pana de Neufmarché a přidal ho k lénu Visdelou. Vilém Ryšavý však uchvátil pozemek nazpět, nějaký čas ho podržel a pak ho vrátil Bernardovi, otci Hama. Tyto ustavičné zvraty v držení půdy nijak nepřispěly k upevnění přátelství mezi oběma rodinami a během všech změn zůstalo vlastnictví nepřesně

vymezené planiny spornou otázkou. Celá dlouhá léta se tato záležitost soudně vyšetřovala a projednávala, ale nedošlo se k žádnému rozhodnutí. Planina zůstala otevřeným hnisajícím bolákem a vedení sporu už stálo tolik, že Walchelin byl ochoten od věci ustoupit. Hamo de Neufmarché s tím ovšem zjevně nebyl svolný, protože předvolání přikazovalo Walchelinovi, aby se za šest měsíců dostavil k vrchnímu královskému soudu v Marlborough.

„Kristepane!“ zvolal pobouřený Walchelin. „Cožpak si Hamo nikdy nedá pokoj? Má přece léna po celé Anglii a třicet rytířů mu odevzdává poplatky. To je tak lačný půdy, že musí urvat dalších pár lánů bažin a jaloviny? Mám skoro chuť vrazit mu ten kus pozemku do chřtánu a zbavit se celého toho trápení nadobro!“

Ranulf zašilhal tak silně, že to v jeho kulaté, mírné tváři vypadalo jako úšklebek, a zvolna svinul pergamen.

„Zapomínáte na Aelfrika, můj pane.“

„Pravda.“ Walchelin si popotáhl ret. „Podle Levobočkova mandátu převzal můj otec ten mezní pruh půdy od Aelfrikova otce, takže Aelfrikův rod se stal nájemcem tam, kde kdysi byl majitelem. Aelfrik je svobodník, i když je to Angličan.“ Otec rázně povstal. „Neufmarché nesmí dostat do rukou mé vazaly. Ranulfe, vyhledej listiny k tomu případu, jsou v mé truhlici. Budeme znovu hájit svou při před královským soudem!“

A otec se odbelhal do domu. Potlačil jsem zívnutí a zašklebil se na Ranulfa v blažené nevědomosti toho, že Aelfrikovo praskrovné držení se stane zkázou léna Visdelou a od základu změní můj život.

5

Vlahý jarní déšť uvolnil krunýř zimy. Na Bochesornu rozrývaly pluhy s volskými potahy hnědou prsť, která dlouhé týdny ležela ladem v náručí mrazu. Král zemřel, na jeho miste vládl uchvatitel a život v Anglii plynul beze změny dál.

Walchelin se toho jara vydával na cesty mnohem častěji, než měl ve zvyku dřív. Nevzal mě však nikdy s sebou a nařídil, abych zůstal doma a hleděl se naučit hospodaření na statku a polích, v chlévech a ohradách.

„Jednou budeš mít v držení Speyne,“ řekl mi nabručeně, „a tam je šafářem chytrák z Poitou, na kterého musíš dávat dobrý pozor a musíš znát jeho práci lip než on sám. Jinak budou tvoji lidé hladovět a ty přijdeš na mizinu.“ A vsedl na koně a vyrazil s Anschitelem a dvěma ozbrojenci, kteří ho jako obvykle doprovázeli, na cestu za nějakým neznámým úkolem a k cíli, o němž mi nic nesdělil.

Nápadně často k nám na dvorec teď jezdili sousedi: Richard de Humez ze Shaw a Gervase de Salnerville z Donningtonu se ve dvorci objevili co chvíli. Chodívali spolu na lov, ale moc toho nechytili. Walchelinovi jestřábi byli totiž špatně vycvičení a málo ochočení, což byla především moje vina. Baron mi je i s konírnami dal na starost. Mne však tenhle sport nikdy moc nelákal, a tak jsem svou odpovědnost přesunul na sokolníka, staršího člověka, který se v tom řemesle příliš nevyznal. Tohle ovšem nebylo jedinou příčinou jejich loveckých neúspěchů, a proto mě málokdy pokárali. Walchelin a jeho hosté se obyčejně tak zabrali do debaty, že vypustili ptáky pozdě, a s nezdarem se tedy snadno smířili.

Někdy pozval Walchelin své společníky také na lov do lesního podrostu nad Bochesornem nebo do zalesněného údolí Benhamu. Kanec a jelen, královská lovná zvěř, tam žili v bezpečí; Walchelinovi lovci honili jenom lišky, zajíce a vlky. Vlků bylo vždycky dost. Visdelou držel své léno službou dvou rytířů a poplatkem manského poddanství, což prakticky znamenalo doručit králi každoročně tři vlčí hlavy. Byla to památka z doby našich předků, kteří měli na starosti správu královských lesů a zvláště jejich listnaté části v Ponthieu. Hon na vlky byl mou velkou vášní a mými kamarády a žáky byli ohaři, ne jestřábi. Jakmile jsem ucítil koně mezi stehny, hnal jsem se neúnavně za zvěří, dokud jsem ji neulovil. Z výtěžku mých honů mohl král získat desetkrát větší poplatek, než mu přináležel.

Často však Walchelinovi hosté nelovili se psy ani s jestřábem, jen se tak pokojně projížděli po jeho boku poli, posuzovali, jak roste osení, prohlíželi si stáda, povídali si s šafářem, nebo přetáhli holí nějakého líného nevolníka. Dlouho spolu hovořívali tlumenými hlasy, odmlčeli se vždycky, když se někdo přiblížil na doslech, a u hodovního stolu ve dvorci si po jídle spolu s baronem důvěrně šuškali u vína dlouho do noci.

Vycítil jsem, že v pozadí obvyklých jarních prací na vzkvétajícím statku se rodí kvas závažných událostí, které nemají s úrodou a dobytkem nic společného. Otec byl teď nesdílný a nic mi neprozradil. Podle těchto návštěv jsem si však domyslel, že návštěvníci jsou podobně jako Visdelou všichni nezávislými královskými nájemci, leníky. Když jsem si tuto spojitost uvědomil, málem jsem praskl zvědavostí. Věděl jsem, že jedním z nejlepších otcových přátel je Philip de Peasemore. Proto jsem se jednou naoko nevinně zeptal, proč se tenhle rytíř už tak dlouho neukázal u Walchelinova stolu a při zábavách pro hosty. Otcova odpověď a chování mnohé, co mi až dosud nebylo jasné, vysvětlovaly.

„Philip,“ zadumal se otec, „pravda, v poslední době jsme ho tu skorém neviděli… šťastný člověk – nemá žádné problémy.“

Škubl uzdou – jeli jsme zrovna na kolbiště na Křížovém vrchu – a pohlédl na mne zpod obočí, které se ježilo jako zmrzlá kožešina.

„Philip má Peasemore v držení od Hugha de Mortimer. Je to Mortimerův člověk a kam jde Mortimer, tam ho Philip následuje. Jeho cesta, ta trnitá stezka cti, je prostá a přímá.“ Otcův valach polekaně uskočil stranou před vřeštícím kosem a otec mu roztržitě poplácal hřívu.

„Když Levoboček zabral Anglii, rozdělil půdu mezi své pány, a za to si od nich vyžádal, aby mu každý rok na šedesát dní poskytli rytíře na službu v poli nebo pro posádky hradů. Sto, padesát nebo třicet rytířů, podle hodnoty léna. A tak si páni rozdělili pozemky a usadili na nich své lidi náhradou za rytířskou službu, a tito lidé jsou pak povinováni manskou věrností a poddanstvím pouze svým lenním pánům. Jejich svazky věrnosti ke králi jsou křehké a v případě nutnosti se lámou na příkaz jejich bezprostředního pána.“

Snažil jsem se nedávat najevo svou netrpělivost – otec mi tu říkal jen to, co věděl každý šlechtic v křesťanském světě. Ale Walchelinovy oči zůstávaly bez výrazu, jeho mysl se toulala někde v dáli, jenom něco zamumlal, jako by hovořil sám se sebou.

„V bitvě u Hastingsu odrazil můj otec ránu mečem namířenou na Levobočka a byl nadosmrti zmrzačen. Vilém mu za to dal naše léno. Držíme tedy své statky přímo od krále, bez prostřednictví nižšího lenního pána a na tom si zakládáme. Jsme barony. Jsme, teoreticky vzato, rovni i mocným hrabatům, jako je Robert z Leicesteru. Tím to ovšem končí. Robert má za sebou dvě stě rytířů, já mám dva. Hrdost máme, ano, ale žádnou moc.“

Přitáhl koni uzdu a zíral nepřítomným pohledem na háj na vrcholu Křížového pahorku.

„Vůči králi ze starého rodu, zákonitě korunovanému a pomazanému, je naše povinnost jasná. Jeho nepřátelé jsou mými nepřáteli, jeho přátele podporuji v míru i ve válce, jeho rozkazů poslouchám bez ptaní… on a jenom on je mým lenním pánem."

A otec trhl uzdou s nezvyklou prudkostí, poněvadž kůň začal neklidně podupávat a vzpínat se pod udidlem.

„Králem je nyní Štěpán z Blois. Já ani žádný z mých sousedních nezávislých nájemců jsme se nezúčastnili jeho korunovace a nesložili jsme mu přísahu. Byli jsme lidmi krále Jindřicha a přísahali jsme manskou věrnost jeho dceři Matyldě, kterou starý král jmenoval následnicí na anglický trůn. Čí jsem teď vazal?"

Podle mne byla na tuto otázku jednoduchá odpověď. „Naše věrnost závisí na našem slíbu, můj pane," řekl jsem bez rozmyšlení. „Jestliže jste přísahal věrnost hraběnce z Anjou, pak ona je naší lenní paní a s hrabětem Štěpánem nemáme co dělat."

Walchelin se na mne ohlédl. „Hrabě Štěpán, jak mu říkáš," podotkl tlumeným hlasem, „je Štěpán Anglický. Já držím Bochesorne, Speyne a Benham od krále a Štěpán je ve skutečnosti králem. Budu-li chtít dodržet svou přísahu Matyldě, musím vzdorovat králi; a tomu se říká vzpoura. Chceš, abych s tvým bratrem Vilémem po boku a s tebou jako panošem vedl válku proti celé Anglii?"

A otec rozpřádal svou řeč dál, starý, zmatený a znavený člověk, drásaný svárem těchto vzájemně si odporujících povinností.

„Je to problém malých lidí, jako jsem já, zrovna tak jako mnoha těch mocných baronů, kteří jsou držiteli velkých lén a velí zástupům rytířů. Zatím mi není jasné, jak to všechno skončí. V Anglii je dosud navenek mír, ale pod povrchem to vře. U hranic už vypukly nepokoje. Ve Walesu je válka, pět set anglických rytířů a zbrojnošů bylo pobito v Goweru, Skotové nám vpadli do zad. Bez úspěchu, pravda, ale přesto to byla nebezpečná situace a Štěpánovo příměří se skotským králem Davidem nevyhovuje nikomu. To všechno jsou znamení, signály k válce, a popravdě řečeno, Humphrey, si myslím, že jsem už příliš stár, abych za někoho bojoval, na kterékoli straně."

Pohlédl jsem na otce soucitně, ale zároveň mi srdce divoce bušilo vzrušením.

„Ale já jsem mladý, můj pane," řekl jsem, „těším se na boj. Vždyť jste mě po celý můj život k boji cvičil. Budeme-li muset prokázat svou věrnost a slib, pak já ponesu na štítě vaše jméno a erb."

„Ty ještě nemůžeš být rytířem," odpověděl Walchelin znaveně, „nejsi zletilý. A chtěl by ses vrhnout do války za Matyldu a přivést tím na anglický trůn Fulka z Anjou? Aha, to s tebou škublo! Tohle je spletitější záležitost, než ty si představuješ, a lidé jako já, de Salnerville a de Humez, kteří mají dost rozumu, ale žádnou moc, by měli pokojně hospodařit na svých statcích a zapomenout na své sliby. Možná že ještě povstane nějaký větší pán, který nás povede. Slyšel jsi už někdy o hraběti Robertu z Gloucesteru?"

„O levobočku krále Jindřicha?" řekl jsem. „Ale ovšem."

Otec přikývl. „Ten možná jednoho dne rozezní polnici k boji, ale do té doby musíme čekat."

Pobídl svého koně a cválal ke Křížovému vrchu. Jel jsem zvolna za ním a přemítal o spletitostech politiky.

6

Poslední týden v dubnu bylo horko a slunečno jako uprostřed léta. Ještě celý zpocený po těžkém zápase mečem a štítem s Anschitelem jsem radostně odložil prošívané krzno pro cvičné zápasy a zamířil do lučin u řeky. Mělký Lambourn mi málokdy sahal výš než po pás, ale u mlýnského náhonu hučel pěnící se vodopád, chladivý a vábný. Svlékl jsem se a vlezl do vody. Byla ledově studená. Lapal jsem po vzduchu jako ryba na suchu a mlátil kolem sebe rukama, až konečně jsem se zas vypotácel na břeh, kde jsem se potřel a postříkal od hlavy k patám bahnem s hrubým říčním pískem a vydrhl nastřádanou špínu a pot celé zimy. Walchelin by s tím nebyl souhlasil; měl za to, že voda při mytí těla proniká měkkou, počasím neotužilou kůží a rozřeďuje krev. Často vyprávěl hrůzně výstražné historky o rytířích, kteří nedopatřením spadli při válečném taženi do vody a nato zahynuli na vysilující horečku. Baron sám se koupal jen třikrát do roka – na letnice, v době letního slunovratu a ve svátek svatého Michala – a to v sudu do poloviny naplněném ohřátou vodou. Byl to vždycky velký svátek a služebnictvo ve dvorci pobíhalo celé vyplašené a uřícené. Doslechl jsem se, že si někteří zámožnější páni stavějí na nádvořích nebo na parkánech lázně a koupají se jednou za měsíc. Můj otec ale prohlásil, že to je zženštilý a nebezpečný zvyk. Postavil jsem se pod vodopád jezu a nechal se omývat zurčící vodou. Pak jsem se natáhl na břehu a horké slunce mi sálo kapky z pleti. Ležel jsem tu slastně a bezstarostně a zpod přivřených víček zasněně pozoroval, jak vrbové větve tančí a třepetají se proti sametové obloze. Problémy stísněné a nespokojené Anglie jako by mizely. Bylo mi dvacet a do zimy jsem měl dostat rytířské ostruhy a statek Speyne. Potom ať se pro mne a za mne v zemi rozpoutá válka. Manská věrnost nebyla pro mne žádným problémem. Jako baronův člověk bych šel, kam by mi přikázal on. Bojovat proti hraběnce Matyldě a jejímu manželovi, tomu proklatci z Anjou? S radostí. Nebo se postavit proti Štěpánovi z Blois? Viděl jsem ho jenom jednou v Readingu; byl to docela pohledný muž a říkali o něm, že je dobrý rytíř, ale na anglickou korunu právo nemá. Blaženě jsem si povzdechl – jen ať všichni odloží své spory, dokud se jich nebudu moci zúčastnit, vyjet do bitvy po boku svého otce. Nebo že by byl Walchelin, jak sám nadhodil, k boji už příliš starý?

Nablízku se zatřásla větev a suchá haluz ostře zapraskala. Mumlaje kletby jsem skočil k šatům a vytrhl dýku z pochvy. Za stromem se něco kmitlo, zákeřně pokradmu jako zloděj nebo vrah na útěku, nebo jako nějaký nevolník, který se chce pomstít. Angličané byli vždycky záludní a bláznivě nevypočitatelní; žádný Norman si před nimi nebyl doopravdy jist. Nechat se takhle přistihnout beze zbraně, sám a nahý, byla trestuhodná nedbalost.

Ale pak mi dýka klesla a já se rozesmál. Byla to bytost vskutku anglická, jenže pro mne bez nebezpečí. Děvečka, kterou jsem během zimy už víckrát vyválel v seníku, dcera venkovana pracujícího ve mlýně o kus dál proti proudu. Mladá, zlatovlasá a svým hrubým venkovským způsobem velmi půvabná až na to, že zapáchala; já byl čistý a ona ne. Strhal jsem z ní šaty a hodil ji jako ranec do vody, až se zajíkala a hihňala a vydrhl jsem její rozkošné tělo. Potom jsme se svalili na travnatý břeh, celí udýchaní námahou a žádostivostí. Po chvíli jsem jí položil hlavu do klína a ona mi z mokrých vlasů obratnými prsty vybírala a drtila napolo utopené vši, zatímco já klímal příjemně zmalátnělý, ospalý a naposled v životě dočista bez starosti.

Slunce kleslo pod špičky vrbových větví a ruce mé sladké přítelkyně se odkradly z mých vlasů. Přitáhl jsem ji ještě jednou k sobě, plácl jsem ji přes zadek a poslal domů. Lenivě jsem si navlékl své páchnoucí šaty. Začalo léto a doma na mne čekal čistý oděv.

II

Duben 1136 – leden 1137

Pole už byla oseta. Naše koně se pásli na lukách a prasata jsme vyhnali do lesa. Stříhání ovcí bylo dávno za námi. Stříž byla toho roku bohatá a měla dobrou cenu na trzích v Readingu a Hungerfordu. Stříbrné groše pravidelně proudily do truhlice a Walchelin, jak se zdálo, byl spokojen a bez starosti, všechny obavy se rozplynuly. Vždyť jeho lenní paní, hraběnka Matylda, dlela daleko v Anjou. V dubnu se anglická šlechta, Walchelin mezi ní, shromáždila v Oxfordu a složila přísahu manské věrnosti Štěpánovi a to, že hrabě Robert z Gloucesteru také odpřisáhl, zbavilo otce posledních zbytků pochybností. Štěpán je tedy skutečně králem a Anglie žije v míru. Do našeho klidného kraje se sice donesly zvěsti o nepokojích ve Walesu, ale tam se vždycky válčilo, to byl problém správců pomezních krajů, ne náš.

Jednoho zlatavého rána, právě ve chvíli, kdy jsem ubíjel čas hrou v dámu se svou sestrou Isabelou, přijel z Benhamu Vilém Visdelou. Walchelin podřimoval v paprscích slunce, které do místnosti proudilo otevřenými okny, s okenicemi dokořán a plátěnými záclonami staženými až ke kraji.

Vilémovi se svírala tvář zlověstným úšklebkem. Poklekl na jedno koleno na pozdrav otci a rovnou přešel k jádru věci. „Posel správce hrabství donesl včera do Benhamu příkaz, který nás povolává ke službě.“

Walchelin už znovu v polospánku pokyvoval hlavou, teď ale otevřel oči. „To je omyl,“ řekl nevzrušeně a usmál se, „omyl dvorního soudu. Loni na podzim jsem sloužil šedesát dní v hradní stráži v Marlborough, a tys odsloužil v Normandii za krále Jindřicha o tři týdny víc, než jsi byl povinen… už ti za to zaplatili?“

Vilém netrpělivě zavrtěl hlavou. „Tohle není omyl nějakého písaře, mluvil jsem o tom s tím soudním sluhou. Král Štěpán shromažďuje vojsko na tažení proti Exeteru.“

Teď se otec probudil dočista. „Proti Exeteru? Co je to za nesmysl? Až do Walesu se nikde nebojuje.“

„Robert z Bamptonu se vzbouřil,“ řekl Vilém chmurně, „a Baldwin de Redvers opevnil Exeter proti králi. Ty a já máme nařízeno přidat se k družině Johna fitzGilberta v Marlborough, která vyrazí na pochod během pěti dnů.“

Walchelin vyhlížel z okenního křídla, roztržitě sčítal kusy dobytka, který se pásl na lučině u dvorce, a sluneční paprsky odrážely na jeho stříbrem protkaných vlasech záblesky falešného zlata.

„Tak přece k tomu nakonec došlo,“ řekl zasněně. „Matyldini vazalové táhnou do pole… co bude dál?“

„Tohle není žádná politická pleticha,“ odvětil Vilém, „je to soukromá válka pro nápravu osobních křivd. Pozemky a hrady Roberta z Bamptonu propadly podle práva králi, protože v opilství vydrancoval statky svého souseda. Královi soudci ho soudili a vynesli tento rozsudek, který se zdráhá přijmout. Je to nenasytný chamtivec a hňup. Baldwin de Redvers je z jiného kadlubu. Je to urozený a významný člověk, který má pod sebou velký počet rytířů, říkají, že se vzbouřil, protože král mu nechce dát hrabství Devon jako léno.“

„Ano, Baldwina znám, je to smělý rytíř a dobrý bojovník. A Exeter je, tuším, silná pevnost, bude to nejspíš znamenat dlouhé obléhání.“ Otec pronesl tato slova roztržitě, pohled měl upřený do dáli a myšlenky se mu zatoulaly.

Nerozvážně jsem se vmísil do řeči. „Válka v Anglii… jaká příležitost pro statečné muže dobýt si slávy, zvítězit nad nepřítelem, získat výkupné a kořist! Jen kdybych já…!“

Walchelin se na mne ostře zahleděl, šilhavé oko bylo teď ještě výraznější a nos mu trčel jako zobák poštolky. „Válka v Anglii,“ opakoval mírně. „Co ty víš, ty nedorostlé štěně, vždyť jsi ještě nic nezažil! Celých čtyřiatřicet let vládl v Anglii mír krále Jindřicha, celých čtyřiatřicet let nevytáhl nikdo proti svému sousedovi, žádné město nebylo vypleněno, žádná úroda vypálena. Rytíři jezdí po cestách, ale kde mají zbroj? V košících na soumarovi nebo na káře. Kolik už jsi viděl mužů v odění jinde než na kolbišti nebo při cvičení pod velením korouhevníka? Co vůbec víš o území zpleněném bojem, o spoušti, kterou natropila válka?“

„Pár týdnů v Normandii by Humphreyovi otevřelo oči… pokud by vůbec přežil první drancovní nájezd,“ přisadil si Vilém nevrle. „Ale tímhle jen maříme čas. Na letošek jsme svou povinnost splnili a tohle předvolání do zbraně je nejspíš přece jen omyl nebo nezákonný čin.“

„Ani jedno ani druhé, Viléme, musíš tam jít. Já už se hodím jenom pro hradní stráž, už nemohu vytáhnout znovu do pole. Zavolej kněze Ranulfa.“

Vyčkávali jsme v zasmušilém tichu. Walchelin odemkl těžkou, železnými pásy pobitou truhlici, kde choval své peníze, vytáhl cinkající měšce a odpočítal mince. Přišel Ranulf s rukama umazanýma od hlíny, jak pracoval na zádušních polích.

„Vezmi si roh s inkoustem a brko, Ranulfe, a napiš list správci hrabství. Pověz mu, že mi věk a zranění brání táhnout s královským vojskem, což on konečně sám dobře ví. Dlužím služební povinnost dvou rytířů – Viléma posílám osobně a za sebe odevzdávám jeho prostřednictvím lenní poplatek. Šedesát dní po půlšilinku za den dělá dohromady třicet šilinků, s těmi může fitzGilbert najmout rytíře, který by bojoval za mne… a ty poneseš peníze a dopis, Viléme.“

Otec zase pracně zamkl truhlu, poslepu šmátraje po petlici klíčem, a já si s úžasem všiml, že se mu po tvářích koulejí slzy. Potom sestoupil po žebříku zvolna do dvorany a belhal se po vnějších schodech a přes nádvoří, ztěžka se opíraje o svou hůl.

„Jakživo se ještě nestalo, že by se některý Visdelou na královo předvolání nedostavil osobně, v odění a přilbě, s koněm a mečem,“ poznamenal Vilém a potěžkal v ruce měšec šilinků. „Dvě a čtvrt marky, celý výtěžek stříže je v tahu… ale nevěřím, že by otec plakal kvůli tomuhle!“

2

Během té zimy zestárl Walchelin víc, než by se na jeho šedesát let dalo čekat, i když je ovšem pravda, že se dočkal úctyhodného stáří. Jen málo lidí se dožilo tak vysokého věku a v nadcházejících letech se měla doba života ještě zkrátit. Zřídkakdy už někam vyjížděl, leda když byl ustanoven k rozhodčí službě u soudu. Dohled na naše statky Bochesorne a Speyne ležel tedy stále více na mých ramenou a já trávil stále méně času cvičením bitevních koní a šermováním s Anschitelem. Jen málokdy jsem se toulal lesem s ohaři nebo se vydal na lov s jestřábem. Místo toho jsem objížděl pole, prohlížel seníky a chlévy, počítal ovce a prasata, řídil opravy plotů a radil se s Ansgarem a s druhým šafářem.

Jeden takový úkol mě zavedl po Vánocích na statek Speyne. Jel jsem tam s Anschitelem a jedním čeledínem a za námi klusal párek ohařů, kteří se už potřebovali proběhnout. Celý den jsme objížděli tři rozlehlá pole rozdělená na proužky mezi nevolníky, kteří si je tu obdělávali; jeden pruh byl už osetý zimní pšenicí a žitem, na druhém orali – Speyne měl devět popluží – a připravovali půdu na jarní osev ječmene, třetí, kde se na skrovném strništi pásly ovce, ležel ladem. Šafář z Poitou byl ale schopný člověk, i když mu otec moc nevěřil. Žádný nevolník se za přísným rozvrhem polních prací neopožďoval a orba probíhala na všech pásech polí stejnoměrně. Nikde jsem také neshledal tu viditelnou známku nedbalého dozoru, nezorané nebo neoseté pruhy uprostřed obdělaného pole.

Spal jsem té noci v obytném stavení Speynu – nepohodlném domě, z něhož se nikdy neměl stát hrad. Za svítání se zvedl ledově štiplavý vítr a na pole se snášel prašný sníh. Vzkřísili jsme oheň, celí zkřehlí a třesoucí se zimou, odříkali své modlitby a posnídali placky z ječné mouky, které jsme si přivezli v tlumocích u sedla. Přišel místní šafář s Ansgarem, zasedli jsme u rozviklaného stolu a společně porovnali účty. Bylo to únavné, ale jednoduché a nenašel jsem žádnou chybu. Statek poskytl tentokrát docela slušný výtěžek.

Spočítal jsem groše z nájemného svobodníků a nasypal stříbrňáky zpátky do koženého vaku, zastrčil jsem tam i účetní svitky a utáhl řemeny. Tím můj úkol skončil. Později přepíše Ranulf šafářovy záznamy položek svým úhledným písmem, které jsem se kdysi tak bezúspěšně pokoušel napodobit, a sváže je do hlavních knih naskládaných v otcově truhlici, kde jsou zaznamenány výtěžky a úbytky na panství Visdelou od vlády Levobočka.

Zvedl jsem se z lavice, protáhl ztuhlé údy a kopnutím otevřel dveře. Poprašek sněhu venku zmizel a vítr se utišil. Pohlédl jsem na jantarově žlutý závoj, který zastíral slunce.

„Poledne pryč… Anschiteli, osedlej koně, mám z těch čísel mozek celý ztuhlý a nohy zdřevěnělé od sezení. Vezmem si ohaře a vyslídíme nějakého zajíce nebo lišku.“

3

Psi vyhnali lišku z ostružinového mlází a ospale se za ní vlekli trnitým podrostem a houštím. Stopa byla pro ně slabá a já jen litoval, že jsem s sebou nevzal své znamenité slídiče. Klusali jsme zvolna za psy a přihlíželi, jak nejistě sledují pach stopy, až ho nakonec úplně ztratili. Dostali jsme se tak hezký kus cesty od Speynu.

„Tady má nájem Aelfrik,“ odpověděl Anschitel na mou otázku. Zastihli jsme ho, jak prořezává trnkový plot, důkladnou hradbu chránící ornou půdu před dobytkem a výjimečnou v tom, že to byla živá překážka rostoucí ze země. Venkované obyčejně stavěli k tomuto účelu ploty ze soušek, kdežto živý plot byl známkou dlouhé nájemné držby v jedné rodině.

Aelfrik byl vysoké, ramenaté postavy, šedé oči mu v narudlé tváři blýskaly jako leštěná ocel a vlasy a vousy mu dosud prokmitával zlatý třpyt. Zdvořile jsem ho pozdravil. Byl svobodník a krve tak čisté jako já, i když byl Angličan; jeho rodokmen neposkvrnilo žádné manželství s nevolníky vzdor tomu, že jeho rodina klesla ze šlechtického stavu na úroveň nevolníků.

„Nechť tě všichni svatí ochraňují, Visdelou,“ promluvil svou zadrhávající francouzštinou se silným anglosaským přízvukem. „Viděl jsem tvou lišku, schovala se tamhle do mlází za bažinou… mám tě zavést na stopu?“

„Na tom nesejde,“ řekl jsem, „psi nejsou dnes k ničemu a stopa už vystydla. Jaká byla sklizeň, měl jsi dobrý rok?“

Aelfrik se ušklíbl. „Ušlo to, dost dobrý, abych zaplatil nájemné, ale sám jsem moc práce nenadělal. Král Štěpán mě povolal do služby a já dřepěl dva měsíce bez užitku před Exeterem. Sklidili za mne moji synové.“

Zapomněl jsem, že Aelfrik, jako všichni svobodní Angličané, kteří drželi půdu, byl povinován každoroční službou v odvodech domácího lidu, což byl pozůstatek anglického obyčeje z doby před bitvou u Hastingsu.

„Je to poprvé, co jsem byl povolán,“ hovořil dál Aelfrik, „díky míru krále Jindřicha. Můj otec táhl před mnoha léty proti Robertu de Belleme a naštěstí jeho přilba, kopí a krzno dosud visely na zbrojním stojanu. Kůže byla popraskaná, železo zrezivělé a nic z toho mi zrovna dobře nepadlo, ale zabil jsem v šarvátce jednoho Vláma a vzal mu zbroj, kroužkové brnění, a je skoro nové.“ Znovu se zašklebil. „Možná že ho budu brzo zase potřebovat, moji normanští páni jsou teď nějak neklidní.“

Ukázal jsem bičem na muže pracující v dáli na poli. „Budeš-li znovu povolán, může tě přece zastoupit jeden z tvých synů, ne?“

Aelfrik sklopil hlavu. „Moji synové už nejsou svobodní lidé,“ řekl ztěžka: „Na mých polích byla kdysi jalová půda s podrostem a bažina, jako všude kolem nás. Půda je tady chudá a výnos uživí jen pár lidí. Já platím dánský poplatek, kterému nevolníci nepodléhají, a ostatní daně podle nařízení a moje půda už nestačí uživit mou rodinu.“

Zvedl hlavu a hrdě se mi zadíval do očí. „Kdysi jsme byli urozená šlechta, a teď pracují moji synové na panství Speyne, aby mohli nasytit ženy a děti. Podle příkazů tvého šafáře konají na vaší dědičné půdě neplacenou službu. Stali se z nich nevolníci a já jsem poslední svobodník svého rodu.“

A Aelfrik se odvrátil a pustil se znovu do prořezávání trnkového plotu. Nemohl jsem ho ničím utěšit. Svobodní Angličané pomalu vymírali; hrstku těch, kteří ještě zbývali, zaháněly tvrdé okolností do nevolnictví. Nikdo jim nemohl pomoci, i kdyby chtěl.

Obrátil jsem koně a kývl na Anschitela: „Zkusme tedy přece jenom vyslídit svou kořist.“

V mlází psi znovu projevili větší zájem, buď že se stopa zlepšila, nebo se liška skrývala nablízku. Vybíhali sice daleko do stran mezi stromy, ale vedli nás stále dál do hloubi lesa a vyhnuli se luční mokřině, kde se studeně žluté rákosí ježilo jako nepřátelské oštěpy. Vnořili jsme se do hustého křoví, v němž nám ostružiní drásalo nohavice a zdobilo slabiny koní nachovými korálky krve jako rubíny na šňůrách. Psi odtamtud vyštvali lišku, dostihli ji, když prchala mýtinou, a roztrhali ji.

Sestoupil jsem s koně, zahnal bičem psy a převalil nohou potrhané tělo jejich kořisti. „Pěkný kus… Aelfrikova drůbež bude teď pokojněji hřadovat, když tenhle nepřítel je pryč. Pojď, Anschiteli, pro dnešek je toho dost.“

A právě v tom jsem se zmýlil.

V podrostu se ozval praskot. Do žlebu vjeli dva jezdci, zastavili se a mlčky nás pozorovali; potom ten, který zřejmě poroučel, předjel kupředu.

„Jakým právem lovíte na tomhle pozemku?“ zvolal hrubě. Prohlížel jsem si ho: byl to posupně vyhlížející, zavalitý chlapík, už nemladý a na svém klusáku seděl jako zkušený jezdec. Jeho vzezření a výslovnost napovídaly, že je rytířem. Odpověděl jsem mu tedy mírně.

„Jste na omylu. Já jsem Humphrey Visdelou, syn Walchelina z Bochesornu. Tady jsme na půdě jeho panství Speyne, na pozemku, který od něho drží Angličan Aelfrik.“

Chlapík se na mne ostře a zpupně zahleděl a udeřil pěstí do hrušky sedla. „Na pozemku, jehož nájem je sporný, jak dobře víte. Jsem Richard Maluvel, rytíř ze dvora Hama de Neufmarché. Na jeho příkaz projíždím jeho územím, abych je vyčistil od pobudů a pytláků, a dnes jsem dopadl obojí tu škodnou, zdá se mi!“

Slzy mi náhle zamlžily zrak a nachový opar zahalil Maluvela jako závoj. Zvedl jsem ruku.

Anschitel zakašlal a tento rezavě výstražný zvuk zarazil můj pohyb. V očích se mi vyjasnilo.

„Maluvel.“ Nepoznával jsem vlastní hlas, zněla v něm tvrdost jako třeskot zkřížených mečů. „Ano, znám ten rod. Pochází od pacholka ze stájí vévody Richarda. Vaše způsoby vás prozrazují.“

Rytíř se zajíkl zuřivostí a zrudl ve tváři. Pobodl koně směrem ke mně.

Ustoupil jsem stranou, obezřele našlapuje na kluzký koberec spadalého listí, a popadl ho za nárt a kotník. Buď neznal správný protihmat, nebo reagoval tak pomalu, že jsem ho překvapil. Prudce jsem mu zkroutil nohu oběma rukama, vyzdvihl ho a vyhodil pozpátku ze sedla. Jeho kůň se vzepjal, proběhl mezi námi a sklonil hlavu k trsu zvadlé trávy.

Maluvelův sluha spěšně slezl z koně a běžel k svému pánovi, který se zvolna zvedal, zablácený v obličeji i na kazajce a olepený loňským listím jako šupinami. Okamžik zůstal skrčený na rukou a na kolenou s hlavou svěšenou a zhluboka oddechoval. Potom se vyhrabal na nohy, zapotácel se a zašmátral po opasku. Dýka vyt jela z pochvy.

„Čertův zmetku!“ Odplivl si a vrhl se na mne. Srazil jsem ho rychle a bez námahy, jak mě to naučil Anschitel, sekl jsem po jeho ruce s nožem ohnutým předloktím, kopl ho vší silou do holenní kosti a Maluvel se skácel vlastní setrvačností, dvakrát se převalil a zase se zvedl. To už jsem stál proti němu s nožem v ruce, palec na čepeli.

„Schovat ocel!“ zahulákal Anschitel, ale já na to nedbal. Rudý průsvitný žár vzteku zaléval mého nepřítele krvavým svitem. Maluvel ke mně klopýtal s paží pozdviženou a hrotem dýky vysoko vztyčeným. Na první pohled nemotorný a neškolený bojovník.

Nůž klesl – marnotratný, venkovsky neohrabaný úder, jehož křivka šla daleko od cíle – a já se zasmál, oklamal ho fintou a prorazil výpadem jeho kryt. Hrot mého nože se hladce zabořil, škrábl o kost a zajel hlouběji, až se jílec zarazil o Maluvelovu koženou kazajku. Otevřel jsem ruku a nechal ho tam trčet.

Měl těžkou smrt. Zaječel, když ucítil nůž v těle, jako když zajíc naposled vyvřískne. Svíjel se na zádech, kroutil se jako raněný had a šmátral rukou po jílci.

Stáli jsme tam v tichu, nehybní jako stromy, a dívali se, jak umírá.

Potom se Anschitel pohnul, ztuha vykročil, došel až k němu a vytáhl mu dýku z prsou. Maluvel zasténal, znělo to jako žalostný povzdech tišícího se větru. Z rány vytryskla krev, tělo se křečovitě vzepjalo od hlavy k patám a byl mrtev. Anschitel otřel čepel hrstí trávy, zasunul dýku do mé pochvy a jemně ji přiklepl zpátky.

„Zdá se mi, pane, že jsem vás vyučil až příliš dobře,“ poznamenal tiše a bezvýrazně. „V tomhle kotlíku se uvařila spousta trápení, možná že si při jídle popálíme rty.“ A kývl na vyděšeného sluhu, který stál celý roztřesený u svého koně.

„Hej, chlapče, pojď mi pomoct.“

Společně zdvihli Maluvelovo tělo, položili je obličejem dolů přes sedlo a připoutali třmenovými řemeny. Potom pomohl Anschitel sluhovi do sedla jeho koně, poněvadž chlapík se třásl, že se sotva držel na nohou, a podal mu uzdu.

„Odvez tuhle zdechlinu pánu z Neufmarché jako dárek z panství Visdelou a pokutu za urážku a pych na našem území. A říkám ti, chlapče,“ dodal svíraje sluhovi stehno ocelovými prsty, „hleď, abys při vyšetřování smrti pověděl pravdu. Byl jsi svědkem té hádky, slyšels, co se mluvilo, a víš, kdo koho vyprovokoval. Jestli zalžeš, najdu si tě a namouduši ti podříznu krk. Jeď!“

4

Svolali jsme ohaře, kteří během toho zápasu zhltli celou lišku kromě kožichu a kostí, chvatně se vrátili do Speynu, kde jsme vzali s sebou čeledína, a vyrazili zpátky k Bochesornu. Třásl jsem se chvílemi, až mi drkotaly zuby a málem jsem spadl ze sedla. Anschitel mě po straně pozoroval.

„Je to vaše první zabití, Humphrey.“ Zašklebil se celou svou zjizvenou tváří s šedivým strniskem. „Nic si z toho nedělejte, Ranulf vám uloží nějaké přijatelné pokání a dá vám rozhřešení. Podruhé už vám to půjde lip.“

Znovu jsem se otřásl a ulevilo se mi, teprve když jsem zahlédl bílé zdi domova zvedající se na obzoru jako vzdálená lodní plachta na moři.

Baron byl uvnitř v komnatě. Znaveně jsem se vyšplhal po žebříku, poklekl před ním a promluvil tak obřadně jako herold vyřizující ultimátum:

„Můj pane, zabil jsem rytíře.“

III

Leden – červen 1137

Walchelin nařídil, abych mu pověděl podrobnosti, a já se choulil před jeho hněvem. Potom se trochu uklidnil a hezkou chvíli dumal s bradou v dlani, až konečně promluvil.

„Pošli jednoho pacholka do Benhamu, aby sem Vilém zítra ráno bezpodmínečně zajel. Musíme se připravit na tu při a uvážit plány. Svou bezuzdností jsi vyvolal bouři, Humphrey, která možná vyvrátí náš rod a sídlo z kořenů a rozmetá trosky. Jdi teď do kostela, vyhledej Ranulfa a snažně pros Boha a všechny svaté za odpuštění toho zločinu. Modli se, aby Bůh svým zakročením odvrátil zla, která nás, jak vidím, nejspíš čekají."

Odešel jsem celý sklíčený. Ranulf se hryzal do rtu, když jsem mu vyprávěl, co se stalo, ale neříkal nic. Modlil jsem se tak dlouho, až mě ztuhlá kolena rozbolela, a Ranulf mi uložil pokání, které by dočista zvrátilo Anschitelovu představu o jeho shovívavosti.

Příštího dne se konala ve dvorci zasmušilá porada. Vilém se mračil, až mu obočí tvořilo nad očima tmavou závoru, ale pak přece jen zapomněl na svou roztrpčenost a sázel před nás návrhy a praktické rady jako lučištník šípy do terče. Ranulf s pokojným výrazem ve své úplňkovité tváři řídil tok naší rozpravy a nenápadně vedl vinoucí se přítoky debaty správným směrem. Walchelin poklepával na stůl, pozoroval své tančící prsty a občas prohodil pádnou a věcnou připomínku. Anschitel se opíral o veřeje, aby bránil vstupu případného vetřelce, a dělal, že nic neslyší. Krčil jsem se mlčky ve stínu a naslouchal; nikdo se mě na nic neptal.

Hovořilo se o anglických zákonech a Ranulf vedl ostatní jejich bludištěm, protože otec a bratr znali z právních norem sotva víc než stupnici pokut a trestů ukládaných venkovanům na čtrnáctidenních panských soudech. Vražda, vysvětloval Ranulf, už nemůže být odčiněna pokutami odstupňovanými podle postavení oběti, jak bývalo příhodným anglickým obyčejem před bitvou u Hastingsu. Levoboček již dávno rozhodl, že zkrotí vzpurnou nekázeň čerstvě podrobeného národa požadováním života za život.

Nakonec se ukázalo, že mám před sebou tři možnosti. Mohl jsem vyhledat církevní azyl; vyznat se z vraždy a odejít z Anglie navždy. V tom případě by nikdo nevymáhal žádný další trest. Takovýhle zbabělý způsob však všichni zamítli. Nebo jsem mohl přísahat, že jsem nevinen, a opírat se o svědky pod přísahou. Říkalo se tomu přísežné očištění z viny a zprošťovalo by mne to obžaloby. Stěží jsme však mohli očekávat, že se Anschitel kvůli mně dopustí křivopřísežnictví, a Maluvelův sluha by to rozhodně neudělal. Oba mohli sice provokaci dosvědčit, ale nemohli popřít skutečnost, že jsem svého protivníka zabil.

Zbývala mi tedy jenom zkouška bojem. Otec nepochyboval, že budu muset podstoupit osobní obvinění a souboj, poněvadž důstojnost Hama de Neufmarché se nemohla spokojit s ničím menším. Nebylo pravděpodobné, že by Hamo naléhal na krále, aby prohlásil naše statky za propadlé podle práva. Takový trest by naši rodinu zbavil půdy a ožebračil a mě by vehnal do nevolnictví v Anglii nebo žoldnéřského řemesla v Normandii, což bylo obojí mimo dosah jeho pomsty.

Vilém však ponuře prohlásil, že ať už ten souboj dopadne jakkoli, král jistě zabaví statek Speyne a vrátí ho do vlastnictví pana de Neufmarché, který ho držel krátkou dobu za vlády Ryšavce.

„A to znamená, Humphrey, že přežiješ-li ten souboj, bude z tebe rytíř bezzemek. Jestliže se ovšem někdy rytířem staneš," dodal tvrdě.

Porada pokračovala dál. Věděl jsem však, že o věci je již rozhodnuto, a tak jsem ani neposlouchal, co se mluví. Ze sklíčeného pozorování zrníček prachu víncích ve sloupci slunečních paprsků mě vyrušil Anschitelův hlas, když do místnosti vkročil zástupce správce hrabství a poklekl před Walchelinem.

Byl to důležitý hodnostář, který vydával předvolání a zatýkal. Byl také biřicem hrdelního soudu v Kintbury a z toho titulu se dobře znal s mým otcem, který se hojně účastnil zasedání. Od svého pána dostal v léno statky, které rozsahem soupeřily s panstvím Visdelou. Zahleděl jsem se na něho s úctou a za daných okolností i s určitou dávkou rozechvělé bázně. Rozvinul svůj svitek, požádal o svolení, aby jej směl přečíst, a baron přikývl.

„Jelikož Humphrey Visdelou, syn Walchelina Visdeloua z Bochesornu," četl zpěvavým tónem, „je neúřední formou obžalován z vraždy Richarda Maluvela, rytíře ve službách Hama de Neufmarché, já, John fitzGilbert, správce hrabství, žádám a vymáhám, aby řečený Walchelin Visdelou přijal odpovědnost za držení ve vazbě řečeného Humphreyho Visdeloua, který přebývá v domě své rodiny, a předvedl ho před královy soudce kdykoli a kamkoli král nařídí. Na znamení souhlasu přiloží řečený Walchelin Visdelou na listinu svou pečeť. Jestliže však nemůže nebo nechce přijmout odpovědnost za předvedení řečeného Humphreyho Visdeloua, pak přikazuji jménem krále, aby řečený Humphrey Visdelou byl přiveden ke mně a doručen do vazby v mém hradním žaláři v Marlborough." Dočetl a otřel si čelo. „Odpusť mi, můj pane," zamumlal, „četl jsem pouze to, co písaři napsali."

Walchelin vzal pergamen do ruky. „Vosk a svíci, Ranulfe," nařídil. „Humphrey, přines z truhlice mé pečetítko." Dýkou prořízl pergamen, provlékl otvorem proužek plátna, svázal oba konce dohromady, nalil na ně rozehřátý vosk, vtiskl do něj pečeť panství Visdelou s vlčí hlavou a foukal zamyšleně na horkou placku vosku. Posel si od něj vzal svitek zpátky a pečlivě ho zase uložil do vaku. Walchelin dal přinést víno.

„Vypijte číši na zavlažení hrdla a spláchnutí té právní hantýrky," pobízel. „A povězte mi, jak dopadl ten případ padělatelů na posledním zasedání v Kintbury."

Zanechali jsme Walchelina a návštěvníka v přátelské debatě a odešli jsme s Vilémem ke stájím.

„Co to znamená 'obžalován neúřední formou'?" chtěl jsem vědět.

Vilém se zarazil s nohou ve třmenu. „Svědectví vydal muž z lidu, který nemá naše postavení." Vyhoupl své hubené tělo do sedla. „Příští obvinění bude už jaksepatří úřední a octneš se svému nepříteli tváří v tvář… doufám, že se ti to bude zamlouvat." A odjel, aniž mě nějak potěšil.

Čas plynul a Velikonoce byly již za námi. Mé pokání skončilo – po třicet dní jsem pěšky i na koni nosil žíněnou košili a chodil bos. Další přípis správce hrabství Walchelinovi nařizoval, aby mě předvedl před místní hrdelní soud zvaný Hundred Court; a tak jsme jednoho dubnového sluncem zalitého rána odjeli do Kintbury.

Soud se shromáždil na volném prostranství pod rašícími větvemi věkovitého jilmu. Přísedícími byli čtyři zámožní a vážení lidé a významní držitelé půdy. Žádný z nich nebyl sice roven postavením Walchelinovi, protože nedrželi půdu přímo od krále a byli vazaly pouze některého menšího pána, to však neměnilo nic na výkonu právní moci. Soudili totiž a vynášeli rozsudky podle usnesení poroty. Porotci – dvanáct svobodných držitelů půdy – se teď shlukli vedle soudní stolice, naslouchali svědectví a obřadně spolu rokovali.

Kolem nich proudil pestrý dav, žalobci a obžalovaní, soudní úředníci a svědkové, zahaleči a venkované. Tři statní soudní sluhové odháněli lidi holemi a kopanci a udržovali prostranství před soudní stolicí volné. Nad davem se vznášel břeskný povyk hlasů a v nedaleké kovárně zvučela kladiva.

Vůdce skupiny jezdců stojících na okraji zástupu dával okázale najevo svůj odpor ke hlučeni a zápachu chátry a občas také vrhl podmračený pohled na nás.

„To je sám pan z Neufmarché," podotkl Walchelin. „Maluvelova smrt ho musela nadmíru pohněvat, když přijel osobně."

Prohlížel jsem si společníky Hama de Neufmarché. Dva z nich, jediní v tomto shromáždění, kteří měli na sobě přilby a odění, byli jeho domácí rytíři a tvořili ochranný doprovod. Třetí pak, mladík asi v mém věku, zachytil můj pohled a zlobně na mne zíral. Jeho tvář mi byla nějak povědomá – oči, nos a ústa s tenkými rty měl jako Richard Maluvel.

Soud právě projednával případ polního pychu. Svědci halasně vypovídali a jejich odpovědi si odporovaly, porota byla na rozpacích a soudci se nudili. Otec se netrpělivě vrtěl v sedle. Hamo se chmuřil stále víc, až nakonec se podrážděně obrátil k jednomu ze svých rytířů a ostře mu něco říkal. Rytíř se protlačil davem a oslovil soudní stolici. Soudci se ohlédli přes rameno, spatřili Hama, poplašeně vstali a s velkým spěchem se rozešli. Poradili se se zástupcem správce hrabství a vydali nějaké rozkazy. Zástupce se postavil před soudní stolici a nařídil, aby se Humphrey Visdelou vydal na milost a nemilost králi zastoupenému přítomným soudním dvorem v Kintbury.

Pobodl jsem tedy koně, předjel a uklonil se soudcům. Vřava hlasů se vytratila; kovářské kladivo zaznělo v tom náhlém tichu tím hlasitěji. Zástupce pak přednesl obžalobu zvučným a výrazným hlasem, nejprve francouzsky a potom anglicky.

„Kdo byl svědkem toho zločinu?"

Sluha Richarda Maluvela se vyšoural vpřed a pronesl svou výpověď. Mluvil pravdu, zkomolil jenom to, jak jsem se urážlivě vyjádřil o rodokmenu jeho pána; poněvadž, takové jemné odstíny významu přesahovaly jeho chápání. Mladík s Maluvelovou tváří se udeřil zaťatou pěstí do kolena, ale soudci vážně naslouchali a znovu se radili se zástupcem správce hrabství, který ve skutečnosti řídil a usměrňoval celé přelíčení. Zástupce se důležitě odmlčel a potom promluvil s pohledem upřeným na havrana, který nad námi lenivě kroužil.

„Je tu ještě nějaký další svědek toho zločinu?"

Vedle mne se octl jezdec. Otočil jsem se a spatřil Hamova mladého společníka.

„Dost téhle frašky," křikl rezavým hlasem. „Víte velmi dobře, že tohoto vraha nemůžete usvědčit jenom výpověďmi svědků. Jsem Odo Maluvel, bratr Richarda, který zahynul, a vyzývám Humphreyho Visdeloua na souboj!"

Soudci si mezi sebou naléhavě šeptali. Teď už nepotřebovali žádné vodítko, protože zákon o souboji platil stejně tak pro šlechtice jako pro muže z lidu.

„Odone Maluveli, stvrdíte své obvinění svým tělem?"

„Nabízím souboj… ať tu při mezi námi rozhodne všemohoucí Bůh!"

Jeden ze soudců mu rozvážně odpověděl, pečlivě vybíraje každé slovo: „Přijímáme vaši žádost; ale zkouška soubojem nespadá do pravomoci tohoto soudu, a proto předáváme případ vrchnímu královskému soudci, který vás předvolá k souboji v dobu a na místo, jež určí on sám. Do té doby, Humphrey Visdelou, zůstáváte pod ručením svého otce Walchelina Visdeloua vůči králi. To je vše."

Obrátil jsem koně záměrně zvoleným směrem a vrazil do Maluvela. Zuřivě na mne pohlédl.

„Kroť svého koně, hňupe, neumíš jezdit? Umíš se jenom ohánět dýkou? Budeš mít zapotřebí víc, než tyhle chrapounské triky, až tě přijdu zabít."

„Člověk tvého rodu by raději neměl mluvit o chrapounech," řekl jsem mírně. „A nevykládej mi nic o zabíjení. Nechám v tobě tolik života, abys mohl skončit na šibenici."

Walchelin vjel mezi nás. „Tak dost," nařídil úsečně.

„Humphrey, jedeme!"

Zvedl jsem posměšně ruku na pozdrav, ale Maluvel se ani nehnul. Rty měl zkřivené nenávisti.

3

„A co teď?" ptal jsem se otce. „Potáhne se ta věc od jednoho soudu k druhému?"

„To ne. Královským správcem hrabství v těchto končinách je John fitzGilbert. Zároveň je i královským soudcem. Jeho zástupce mu přinese zápis o přelíčení v Kintbury a fitzGilbert tě předvolá k dalšímu soudu. Na rozsudku se tím ale nic nezmění, ten už je v podstatě vynesen."

„A jak dlouho to všechno bude trvat?"

Walchelin pokrčil rameny. „Měsíc, možná dva, kdož ví? A prozatím ti radím," dodal, „abys odložil svou čerstvou zálibu v hospodaření a cvičil se ve způsobu zákonného souboje. Bude to pro tebe novinka, která tě možná i vyleká."

Anschitel byl v kovárně a přihlížel, jak okovávají Chansona. Řekl, že o tom Odonu Maluvelovi neví nic, ale slíbil mi, že se přeptá na jeho zdatnost v zacházení se zbraní. „Ale stejně nám to asi moc nepomůže," dodal, „poněvadž tenhle způsob souboje vyžaduje neregulérní metody docela odlišné od rytířského šermu v bitvě… pomalu s tou rašplí, chlape," křikl na kováře. „Piluješ mu rohovinu až do živého masa!" Sklonil se a prohlížel kopyto zblízka. „Myslím, pane, že bych vás měl začít cvičit co nejdřív."

Můj výcvik započal hned příštího dne. Tento výjev přivábil jako obyčejně několik diváků, ozbrojenců, kteří neměli zrovna službu, lelkujícího sluhu, pár služek a hlouček dětí. Ačkoli má šermířská cvičení s Anschitelem už před dlouhými

lety ztratila půvab novosti, tvořila pro naše služebnictvo součást každodenního života v Bochesornu, krátké rozptýlení mezi štípáním dříví a hřebelcováním a napájením koní. Postavil jsem se Anschitelovi v plné sebedůvěře s přilbou a prošívanou kazajkou a s otupeným mečem v ruce – v poslední době už jen zřídkakdy prorazil můj kryt – ale Anschitel hned zpočátku otřásl mou sebejistotou.

„Bez štítu, pane, bez štítu," usmál se na mne, „a nakonec také bez přilby a prošívané kazajky, ale prozatím vám je nechám."

To mě překvapilo a znepokojilo. Vyvlékl jsem ruce z kožených popruhů a odložil štít stranou. Anschitel se postavil proti mně.

„Do střehu!" zvolal a hrot jeho meče se kmitl a vyrazil doleva. Automaticky jsem se kryl nepřítomným štítem a jeho výpad mě zabolel v rameni. Anschitel sklonil meč.

„Vidíte, pane?" řekl, tentokrát už bez úsměvu. „Musíme začít od začátku… bez štítu jste úplně bezmocný."

Byla to pravda. Na koni či pěšky bojoval rytíř vždycky se štítem. Ten dlouhý, vypouklý rámec z lipového dřeva objímal jeho tělo jako milenka a úzká plocha kůže uvnitř byla jeho hlavní ochranou, protože drsné drátěné odění ho dostatečně nechránilo proti bodné zbrani. Bez štítu jsem se cítil nahý jako novorozeně.

„Tak zaprvé váš postoj," poučoval mě Anschitel. „Pravou nohu dopředu, ne levou. Můžete se chránit jedině mečem, a proto potřebujete co nejdelší výpad… do střehu!"

Provedl fintu a výpad mečem a já odrazil nízkým zápěstím příliš pozdě.

„Podívejte se na své nohy," zavrčel Anschitel.

Až teď jsem si všiml, že jsem nevědomky stáhl nazpět pravou nohu, takže levé rameno vysunuté dopředu neslo tíhu pomyslného štítu.

„Tohle musí přestat," řekl Anschitel.

Nařezal dřevěné kolíky, zatloukl je do země vedle mých nohou a přivázal mi každou nohu k jednomu kolíku. Pak se proti mně znovu postavil s mečem v ruce a zaútočil. Tak prudce jsem se snažil s nehybnýma nohama uhnout, že jsem upadl na kolena. Anschitel se zašklebil.

„Však to půjde, Humphrey, půjde to… a čím dřív, tím lip," dodal a smích mu vymizel z očí.

A tak jsem procházel svým očistcem celé dlouhé hodiny denně. Čtvrtého dne mi Anschitel odvázal kotníky, chvíli jsme šermovali a já kolem něho blaženě poskakoval jako hříbě, kterému rozvázali přední nohy. Anschitel roztržitě odrážel mou čepel a díval se mi na nohy; potom však něco zabroukal a znovu mi připevnil pouta.

Trvalo mi celý týden, než jsem se odnaučil lekce patnácti let. Ramena a žebra jsem měl rozbolavělá od ustavičných úderů, přestože mě chránila prošívaná kazajka. V přilbě jsem měl samé důlky a hlava mě bez ustání bolela. Konečně však nadešlo to šťastné ráno, kdy jsem prorazil Anschitelův kryt, až se pod mým prudkým a přesným výpadem zatočil a svalil na zem. Jeho rysy ztuhlé jako z vydělané kůže se stáhly úsměvem.

„To je dost, pane Humphrey… a teď dokažte, že to nebyla jenom šťastná náhoda."

A v následujícím střetnutí bojoval Anschitel už s vášnivým zaujetím. Používal všech známých fint a vábení, vysokých výpadů hrotem a nízkých seků a jeho čepel vířila blesky. Odrážel jsem rány se stále větší sebedůvěrou, potom jsem proklouzl pod jeho vysoko zdviženým hrotem a ťal ho zprava. Přilba zazvonila a Anschitel se svezl k zemi jako prázdný pytel.

„Už je to dobré," řekl a vrávoravě povstal, ruce přitisknuté k hlavě. „Teď si chvíli odpočinem, vidím hvězdičky, že jich ani na nebi tolik není."

Seděli jsme na slunci a ztěžka oddechovali. Sundal jsem si přilbu a setřel s čela pot. Anschitel houkl na čeledína, který s vykulenýma očima sledoval naše cvičení, aby šel po své práci.

Potom řekl: „Vyzvěděl jsem něco o vašem soupeři, pane Humphrey. Odo Maluvel je prý dobře vycvičený a sveřepý bojovník, a nadto má víc zkušeností než vy, ačkoli je ještě příliš mladý, aby mohl být pasován na rytíře. Cvičil se v soukromých turnajích s rytíři Hama de Neufmarché a bojoval jako panoš svého bratra při obléhání Exeteru."

Ani mě to moc nepřekvapilo. Richard Maluvel byl domácím rytířem u Hamova dvora. Neměl vlastní pozemky, sloužil svému pánovi za stravu, přístřeší a hrstku peněz. Střežil jeho osobu, patřil k posádce hradu, jezdil v jeho ochranném průvodu na cestách a konal službu jako jeden z rytířů, které Hamo dlužil králi za držbu svého léna. Takoví lidé se nezajímají o nic jiného než o zbraně a válčení. Vzdávají sice hold svým živitelům, ale bojují za peníze. Šlechta jako Walchelin v nich vidí sotva něco lepšího než obyčejné žoldnéře, potomky dobrodružných trhanů, kteří zamořovali vojsko Levobočka. Richard Maluvel byl člověk tohoto druhu a jeho bratr, který měl být zakrátko pasován na rytíře, se nemohl od něho příliš lišit.

Měl jsem se tedy postavit proti zkušenému bojovníkovi z povolání. Samo o sobě by mě to neodstrašovalo, ale Anschitel vzápětí vyrukoval s něčím ještě horším.

„Tohle šermování mečem je jenom příprava na skutečný výcvik," poznamenal a zamyšleně si přejel prstem dávnou jizvu, která mu hyzdila tvář. „Maluvel bojuje dlouhým burdýřem."

Nikdy jsem se ještě proti sekeře s dlouhou násadou nebránil a také jsem to Anschitelovi podle pravdy řekl.

„Já ano," povzdechl si Anschitel. „Je to někdy opravdu neřád, ta lehká jednoruční sekera, nemá vůbec nic společného s těžkou obouruční sekerou, kterou používají v bitvě Angličani. Dal jsem u našeho kováře zhotovit jednu takovouhle zbraň pro výcvik." A odešel do kovárny a vrátil se se sekerou, kterou točil v ruce.

„Potíž je v tom," prohlásil zasmušile, „že sice vím, jak odrážet a útočit proti téhle zbrani, ale sám jsem ji nikdy nepoužíval. Tak mě prosím vás šetřte při výpadech, pane, než se naučím, jak se s ní zachází."

4

Předvolání Johna fitzGilberta požadovalo na mém otci, aby mě v červnu předvedl před soud v Marlborough. Zbývaly mi tedy ještě tři týdny.

Anschitel vypracoval denní režim, který mi ponechával pramálo času na přemýšlení. Za svítání jsem se překulil z palandy a vyrazil k běhu po cestách a lučinách a potom jsem celé dopoledne šermoval s Anschitelem, meč proti sekeře. Odpoledne jsme se svlékli do půl těla a zápasili a jeho vyučování daleko přesahovalo obyčejné chvaty a vrhy, jak je cvičí

venkované na trávníku u hřbitova. Naučil jsem se rány a hmaty, které mohou zmrzačit a zabít. A když se stíny jilmů na pastvinách prodlužovaly, prováděl jsem pod jeho vedením ještě zvláštní cviky pro posílení svalů břicha, zad, paží a stehen. Na sklonku dne jsem se pak dočista vyčerpaný svalil na slámu a upadl do tvrdého, bezesného spánku.

Z mé stravy zmizel chleba, jedl jsem jenom maso, ryby a mladé výhonky, které Anschitel sbíral na polích. Víno jsem měl zakázané. K nějakému milostnému laškování jsem neměl čas ani příležitost, poněvadž Anschitel řekl po straně mým oblíbeným děvčatům cosi, co je přimělo utíkat jako vyplašení zajíci, jen mě spatřily.

Chtěl také, aby mi dobytčí felčar přiostřil přední zuby. Odmítl jsem. „Teď není čas na nějakou ješitnost," namítal Anschitel, „vaše zuby mohou být účinnou zbraní… vzpomeňte si na pravidla tohoto druhu souboje." Ale já byl neoblomný, a tak se Anschitel spokojil s tím, že mi obrousil nehty na nohou a na rukou, až vypadaly jako drápy divoké kočky.

V posledních několika dnech výcviku jsem čelil Anschitelově sekeře bez přilby, kazajky a naboso a cítil jsem se obnažený jako dub orvaný prosincovými vichřicemi. Mou jedinou obranou byla hbitost a šermířská dovednost. Sekera se mě teď už ani nedotkla, ba Anschitel se zaklínal, že neodvrací své rány, aby mi chránil kůži, a já se snažil mu věřit.

5

Jednoho větrného dne v červnu jsem ještě za tmy před svítáním šel na mši svatou a vyznal se ze svých hříchů. Před kostelem na mne čekal Walchelin s Vilémem, Anschitel a naši ozbrojenci. Celá válečná kavalkáda panství Visdelou – dva rytíři, sedm oděnců, pět lučištníků a dva soumaři – jela do Marlborough.

Během té cesty písečnou pahorkatinou, houštinami hloží a hustým setmělým lesem, kde vítr šlehal větvemi a cáry oblak se hnaly po nebi jako korouhve do útoku, jsem došel k přesvědčení, že jedu na smrt. Posouzení mého zločinu patřilo Bohu. Ranulf mi řekl, když jsme spolu klečeli na modlitbách, že mě nikdo nemůže pokládat za viníka, dokud nebude znám boží rozsudek. Vzpomněl jsem si na tu trýznivou úzkost v jeho tváři, strašidelně bledé v třepetavé záři svěc, ale znal jsem svou vinu a nečekal jsem od Boha ani od lidí žádnou milost. Modlil jsem se potichu za odpuštění a za rychlou smrt, a vrzání kůže a šustot kroužků v odění tvořily k mým prosbám jednotvárný doprovod. Nakonec jsem spatřil, jak se na zalesněném obzoru zvedá hradní věž v Marlborough, a v duši mi zavládl jakýsi mír odevzdanosti a všechen strach se rozptýlil.

Mnohem později jsem se měl dozvědět, že v takovémhle přitakání osudu, v pokojném vědomí, že už není co ztratit, je člověk nejlépe připraven k boji.

Na ten večer jsme se ubytovali v jedné slušnější vesnické krčmě. Walchelin totiž nechtěl využít pohostinství u fitzGilberta na hradě, které mu příslušelo. Uzavřel se do sebe a zdálo se mi, že na mne pohlíží jako na vyvržence; psance, jehož nákaza nás odlučuje od ostatních lidí. Jenom Anschitel vjel po padacím mostě do hradu a oznámil náš příchod fitzGilbertovým úředníkům.

Druhý den jsme dostali předvolání a vstoupili jsme do hradu. Soud, který zasedal ve velké síni hradu Marlborough, se podstatně lišil od hlučného shromáždění v Kintbury. Vládl zde důstojný klid a lidé hovořili tlumeně. Nebyli tu žádní diváci a soudní strany i svědkové čekali na vnějším konci nádvoří, až je senešal zavolá. Dveře střežili ozbrojenci; porotci – rytíři v kožešinových pláštích a kabátcích s dlouhými rukávy – si hověli v křeslech a soudu předsedal sám soudní maršál, trůnící v lenošce s vysokým opěradlem. John fitzGilbert měl zakulacená ramena a chodil pohrbené, takže se zdál menší, než ve skutečnosti byl; tmavé vlasy, zplihlé jako chaluhy, mu vroubily chorobně nažloutlou tvář, v níž oči lesknoucí se jako ebenové korálky těkaly neklidně z jedné tváře na druhou. Základním rysem jeho povahy byla podezíravost – život Johna fitzGilberta ovládaly pletichy. Byl to tedy člověk, s nímž nebylo radno si zahrávat.

Odo Maluvel stál mezi lidmi svého pána. Hamo de Neufmarché však s nimi nebyl – vyslal svou mstivou střelu a ponechal boží spravedlnosti, aby ji donesla do terče.

Přelíčení bylo krátké. Písař přečetl nahlas zápis svědectví u soudu v Kintbury a Maluvela a mne nechali stát před maršálem. Maluvel přednesl svou výzvu tlumeným hlasem, bez té vypínavé arogance, kterou projevil v Kintbury, a fitzGilbert přikývl a promluvil k porotě:

„Jste svolní, moji páni, aby tento zločin byl předložen božímu soudu a aby Odo Maluvel dokázal své obvinění svým tělem, v souladu s královskými zákony, obyčeji říše a pravidly soudního neboli zákonného souboje?"

Rytíři se krátce poradili a jejich mluvčí povstal:

„Jsme s tímto svolní."

Soudní maršál se na nás zadíval s bezvýraznou tváří, studeným a nepřátelským pohledem.

„Odone Maluveli a Humphrey Visdelou, zítra se dostavíte do Exekučního dvora v době od třetí do šesté hóry a tam budete spolu bojovat, a to až na smrt. Výsledkem Bůh prokáže, zda ty, Humphrey Visdelou, jsi vinen nebo nevinen touto hanebnou vraždou, a tímtéž rozhodnutím prohlásí, zda ty, Odone Maluveli, jsi pronesl křivé obvinění nebo svědčil pravdivě. Nechť se Kristus slituje nad vašimi dušemi!"

6

Spal jsem té noci tak tvrdě jako opilec omámený vínem. Anschitel mě vzbudil před svítáním, posvítil mi do tváře lucernou z rohoviny a zabrumlal na znamení nesouhlasu.

„Ven, pane Humphrey, a nahý, tak jak jste. Potřebujete trochu rozproudit krev."

Vyrazili jsme z té špinavé místnosti, kde baron a Vilém dosud vyspávali na palandách. V noci zapršelo a nízké mraky zastíraly hvězdy vybledlé úsvitem. Anschitel nabral ze žlabu několik věder vody a poléval mě ledovými proudy po celém těle. Pak mě zahnal dovnitř a vydrhl drsnou houní, až mě pálila kůže. Oblékl mě do kalhot a vlněné kazajky, pečlivě zašněroval tkanice a navlékl mi střevíce.

„Po tomhle dešti je půda mazlavá, pamatujte na to, až dojde k boji." Postavil přede mne na stůl misku s libovým hovězím. „Teď se najezte, hezky pomalu, a důkladně žvýkejte."

Ve vsi začínal ruch. Ozývaly se hlasy v hádkách i pozdravech, kdesi zahýkal osel, nápravy vozů vydávaly skřípavý vřesk, jako když se perou kočky, nohy se čvachtavě prodíraly blátem a šplouchaly v kalužích. Anschitel se posadil na bobek, vytáhl z pochvy můj meč a zálibně brousil ostří i hrot pomalými, pečlivými tahy. Potom odložil brousek, vyhlédl dveřmi ven a poznamenal:

„Budeme mít na cestu společnost.“

Rozblácená ulice byla plná lidí. Nevolník i svobodný, dobytčí felčar i kněz, voják i kovář, všichni tlachali a smáli se bezstarostně jako poutníci. Nebyl žádný zasvěcený svátek, ale na polích se dnes nebude pracovat a voli zůstanou nezapřaženi. Všichni mířili ke hradu.

Otec a bratr vyšli z místnosti, kde spali, zívali a natahovali si kusy oděvu. Walchelin si s mumlanými kletbami probíral zcuchané vousy a prohrabával vlasy netrpělivými prsty a Vilém chrchlal a odplivoval, vysmrkal se a otřel si prsty o kabátec. Skončili svou toaletu, nacpali si jídlo do úst a jedli vstoje.

„Koně jsou osedláni, můj pane,“ ohlásil Anschitel. Vyhoupli jsme se do sedel a vmísili se do davu, Vilém se rozháněl bičíkem, aby si vynutil průchod. Během té krátké cesty jsme nepromluvili ani slovo a tak jsme dojeli do Exekučního dvora.

Byl to pažit, který se prostíral jako zelený koberec od hradních zdí. Na něm se na náspu, který se příkře svažoval do hradního příkopu, tyčila dřevěná čtverhranná věž. Přes příkop se vysokým obloukem klenul most do vnitřního nádvoří chráněného zdmi z pískovcových balvanů, kde byly zbrojnice a kde bydlela stráž. Odtamtud se pak táhlo vnější nádvoří, poloostrov ohrazený palisádou a obklopující louku, kde jsme stáli. Od hradu se půda mírně svažovala a na vnějším okraji odváděla vodu do rozlehlého rybníka, jehož hladina posetá žabincem se blyštěla jako zplesnivělá kůže.

Na plochém svahu vnějšího nádvoří se lidé procházeli křížem krážem jako diváci na turnaji. Jejich světlé kabátce a křiklavě pestré pláštíky s kapuci naznačovaly sváteční událost. Kramáři s dřevěnými podnosy zavěšenými na ramenou prodávali laciné zboží – ječné koláče, pivo ředěné vodou a vyřezávané krucifixy – a vychvalovali své výrobky vřískavými hlasy.

Z kaple na nádvoří zazněl zvon ohlašující terci, dobu třetí hóry, a kdesi drsně zaržál roh. Soudní maršál John fitzGilbert, kastelán hradu Marlborough, vyjížděl po padacím mostě s družinou rytířů v okázale nádherných pláštích, rytířů v kroužkovém odění sloužících v posádce a mnichů v tmavých kutnách. Ozbrojenci za nimi hnali jako stádo truchlivý houfec provinilců, těch nejprostších mužů a žen, kteří neměli nikoho, kdo by se za ně zaručil. Řadu dní čekali na svůj ortel v páchnoucích kobkách žaláře pod hradní věží a tohoto rána byli vyvedeni pod oblohu zataženou šedivými mraky a odevzdáni Bohu, aby vyslechli před jeho soudní stolicí, jaké tresty jim budou za jejich zločiny uděleny. Zbrojnoši se teď rozjeli po lučině a vyhnali loudavě diváky z trávníku, mniši přešli ve dvojstupech pažit a poklekli u rybníka. Posvětili vodu zarostlou plevelem a tím ji učinili posvátnou, jako byla Kristova vlastní roucha – tato čistá voda už nemohla přijmout tělo poskvrněné vinou.

Žalářníci pak přivedli k jezeru jednoho z vězňů, strhali mu šaty, spoutali ruce a nohy, k pasu mu přivázali dlouhý provaz a přinutili ho, aby si klekl. Obličej ubožáka, který hladovění a utrpení zbrázdilo hlubokými rýhami bolesti, se leskl potem. Před ním poklekl kněz odulých tváří, s tukovými váčky pod vystouplýma očima, a mumlal modlitby. Za chvíli se vyškrabal na nohy a pokynul žalářníkům, kteří uchopili vězně za ramena a kotníky, rozhoupali ho a vrhli daleko od břehu. Voda vyšplíchla, kapky se rozlétly a zatřpytily nad tělem jako meteory. Tělo se na okamžik vynořilo na hladinu a zase zmizelo. Jeden z kněží naklonil přesýpací hodiny a sledoval prýštící zrnka písku. Zavládlo naprosté ticho. Potom kněz zvedl ruku, žalářníci zatáhli za provaz, vyvlékli promáčený balík na břeh a sňali mu pouta. Muž tam ležel, kuckal a dávil vodu, polomrtvý a málem utopený, ale jeho nevina byla prokázána. V davu to zabzučelo, jako když se vosy slétnou na med. Mohl to být výraz úlevy nebo také zklamání, těžko říci.

Při čtvrté zkoušce zůstal vězeň na hladině, ačkoli se zoufale ve vodě převaloval a kroutil, potápěl hlavu a mrskal sebou jako zaseklý losos. Kněz sledoval písek v přesýpacích hodinách a nakonec sklonil hlavu a pokřižoval se. Vězně vytáhli na břeh, přestože se vzpíral a vyrážel neartikulovaně, napolo udušené skřeky. Žalářníci mu uvolnili pouta a zahnali ho klopýtajícího ke skupině, která stála stranou, obklopená strážemi. Byl tam železný koš se žhavými uhlíky, špalky, bizarní železné nástroje a kotlíky, v nichž to syčelo a vřelo, a čekal tam také maršálův popravčí, obrovský, zarostlý Bretoněc, nahý kromě roušky kolem beder. Hodili mu nešťastníka k nohám a kat se podíval na fitzGilberta. Soudní maršál na znamení sekl hranou ruky dolů.

Katovi pacholci se odsouzence rozvážně chopili, roztáhli ho na zemi a přidrželi mu nohu na špalku. Čepel sekery se zaleskla, noha odpadla od těla a vystříkla krev. Pacholci rychle uchopili pahýl nohy a ponořili ho do kotle s bublající smolou, přičemž muž ječel jako zvíře. Zčernalý pahýl mu ovázali pruhy plátna a nechali ho ležet. Předstoupil písař s pergamenem v ruce.

„Siwarde, synu Sawulfa, v očích Boha a člověka jsi byl prokázán vinným znásilněním Eadgythy z Pewsey. Jménem krále prohlašuji tvůj dům, nářadí a svršky za propadlé podle práva, a nařizuji ti, aby ses během dvaceti dnů přísežně zřekl pobytu v říši.“

Siward ležel na zemi v bezvědomí a neslyšel ani slovo. I kdyby byl při vědomí, nebyl by rozuměl obřadným výrazům v úřední strojené normanské francouzštině. Jeden zbrojnoš ho odtáhl stranou. Zase o jednoho psance v lesích víc, jestliže se ovšem uzdraví, pomyslel jsem si. Nebo zase další žebrák někde daleko u cesty… jak by si mohl zmrzačený a ožebračený venkovan vydělat zákonitě na živobytí, nebo si najít cestu někam za moře?

7

Čas se vlekl dál. Ponuré, hrozivé mraky klesaly tak nízko, že se otíraly o koruny stromů. Slezl jsem s koně, poněvadž mě stehna bolela od sedla a potíže se ztuhlými svaly jsem si teď nemohl dovolit. Walchelin seděl bez hnuti a zíral před sebe. Zdálo se, že si ani neuvědomuje, co se děje na louce, kde celý proces zapadl už do svého rytmu rušeného jenom bolestnými výkřiky odsouzenců a tlumeným hovorem diváků. Chvílemi sklonil hlavu a rty se mu chvěly a já hleděl na jeho tvář rozdírán soucitem a výčitkami svědomí. Horečný nával úzkosti a tísně mě zachvátil jako ohnivý vítr. Poklekl jsem.

„Odpusť mi, otče,“ zamumlal jsem žalostně. Otec natáhl ruku a pohladil mě po hlavě.

„Už je ti dávno odpuštěno, synu. Kéž Kristus a všichni svatí dají, abys zvítězil.“ Opřel jsem mu hlavu o kolena a dal se do pláče. Anschitel úzkostlivě přihlížel, za chvíli přistoupil a vzal mě kolem ramen – důvěrné gesto, pro které jsem se už nemohl zlobit – odtáhl mě stranou, chvatně vylil vodu z kožené láhve a omýval mi obličej.

„Kristovy rány, teď není čas na slzy,“ šeptl mi do ucha, „právě dnes nejvíc potřebujete jasné oči a bystrou pozornost.“

Vilém se na nás díval a kabonil se. Potom zabloudil pohledem přes arénu k Odonu Maluvelovi, který ležel nenucené opřený o loket na travnatém náspu a bezstarostně rozmlouval se svými přáteli, a toto srovnání ho nijak nepotěšilo.

„Vzchop se, bratře," zavrčel, „chceš jít do boje s brekotem jako malý kluk? Radši bys měl…"

Přerušil ho drásavý výkřik. Zkoušky vodou už skončily a začala zkouška rozžhaveným železem, ukládaná vždycky ženám. Toho dne tu byly jenom dvě a první už ve zkoušce neobstála, nedokázala ani sevřít v ruce dočervena rozpálenou tyč a vůbec už nebyla schopna donést ji na deset kroků. Upadla a válela se po zemi sem a tam a tloukla popálenýma rukama o stehna a o trávu.

Zákony krále Jindřicha nepřipouštěly žádné smilování; na ni se nevztahoval mírnější rozsudek amputace a vypovězení ze země. Katovi pacholci ji dovlekli jako pytel k šibenici, chvíli sebou na ní škubala jako loutka a pak se ztišila.

Vilém si nervózně pohrával s vytrženým vláknem na rukávě. „Už brzo přijdeš na řadu," zamumlal. „Jsi připraven?"

Odešel jsem kousek stranou a vymočil se. Střeva se ve mně kroutila a stahovala jako klubko hadů. Do nozder mi zavál štiplavý zápach spáleného masa, druhá ze souzených žen sténala a klopýtala vyměřený počet kroků, až jí vypáčili žhavou tyč ze škvařících se dlaní, zavázali jí spáleninami rozleptané ruce a odvedli ji pryč. Jeden z rytířů zvolna přejel louku a Vilém zvedl hlavu.

„Tady je předvolání."

Strhl jsem si kazajku a odkopl střevíce, Anschitel vytáhl můj meč z pochvy a vložil mi ho do ruky.

8

Odon Maluvel a já jsme klečeli vedle sebe a jeden z kněží sepjal ruce a mumlal nesrozumitelné latinské modlitby. Rytíři s tasenými meči seděli na koních ve volném kruhu takových třicet kroků od nás. Když kněz skončil a vzdálil se, maršálův senešal, rytíř vysokého stupně, předjel a zarazil svůj meč do země mezi nás jako obnažený kříž. Jeho hlas utišil vřavu na louce a slova padala jako kameny do tůně ticha.

„Odone Maluveli a Humphrey Visdelou, jste vydáni božímu soudu a svými těly prokážete jeho rozsudek. Budete bojovat zbraněmi podle své volby, s výjimkou luku nebo kuše, vrhacího oštěpu nebo sekery, nebo jakékoli jiné zbraně mrštěné z dálky. Budete spolu bojovat bez odění a přilby, bez štítu a drátěných nohavic, bez jakéhokoli krytu těla a obutí nohou. Zlomí-li se vám zbraně, budete bojovat rukama a pěstmi; nohama a chodidly, zuby a nehty. Budete bojovat na smrt." Senešal vytrhl svůj meč ze země a napřáhl ho mezi nás.

„Nechť se Bůh zastane práva. Do střehu." Sklonil čepel a já stál proti svému sokovi.

9

Maluvel vytančil dopředu lehkými kočičími krůčky a sekeru držel křížem přes tělo, s čepelí spočívající na rameni. Obezřele jsem zašoupal nohama a vyzkoušel pevnost půdy, tráva mi připadala studená a kluzká. Ohnul jsem zkusmo paži s mečem, čepel namířenou na jeho hrdlo, a Maluvel uhnul doprava a přiblížil se tak těsně ke mně, že stačilo jenom natáhnout loket, abych mu dosáhl na žebra. Rty se mu rozevřely a odhalily zažloutlé zuby vyceněné ve zlovolném úšklebku.

„Proč to neskončíš, Visdelou?" zašeptal.

Hlavice sekery se zaleskla a já paríroval tvrdě a přesně, ale jílec se mi zkroutil v dlani a bolest vystřelila ze zápěstí k rameni. Maluvel si přehodil sekeru do druhé ruky, obrátil ji a železným hrotem vedl výpad proti mé tváři. Odrazil jsem ho šířkou čepele pod jílcem. Uskočil zpátky z dosahu. Na páteři mě zašimral pot – ten člověk byl mnohem rychlejší než Anschitel a mnohem mrštnější. Měl teď čepel zase na rameni a já vyklouzl k jeho levému boku, vedl vysokou fintu a ťal prudce po jeho předloktí. Maluvel silou odrazil, sekeru v obou pěstích jako ratiště, a skokem prolomil můj kryt. Po šest tepů srdce jsme stáli hruď na hrudi a napínali svaly jako zápasníci, zbraně bezmocné zaklesnuté do sebe, až jsem ho jediným křečovitým vzepětím odmrštil a skočil za ním s kmitající se čepelí. On však už neustoupil a zarazil můj útok ocelovou hrází. Chvíli jsme tak stáli špičkami nohou proti sobě, dorážel jsem na jeho kryt hrotem i čepelí a vedl seky a výpady se vší dovedností a silou, které jsem byl schopen. Železo řinčelo o železo jako kladiva tisíce zbrojířů, krev mi hučela v uších a plíce lapaly po vzduchu. Nakonec jsem se uvolnil ze záchytu, ale jílec se mi lepil do dlaně a kolena se mi třásla. Můj protivník dosud stál napolo přikrčen, sekeru v typické poloze přes prsa a čepel na rameni. Pot mu stékal potůčky po hrudi a kapky se zachycovaly na chlupech jako korálky. Ze sečné rány mu prýštila krev a obnažené žebro se zabělalo jako zuby mezi červenými rty.

„Unaven, Visdelou?" Plížil se ke mně kradmými pohyby jako levhart, který se chystá zadávit svou kořist. „Už si brzo odpočineš."

Věděl jsem, že je konec – Maluvel byl lepší bojovník. Vládl svou strašnou zbraní s nepředstavitelnou obratností, byl silnější, otužilejší a zkušenější. Nezbývalo mi proti němu už nic, a on vyčetl z mých očí zoufalství a zašklebil se. Maluvelovy údy se zamíhaly pohybem tak prudkým, že splynul v jedinou šmouhu; čepel sekery se rozlétla po mé šíji.

Odrazil jsem úder vzpřímenou čepelí, ucítil jsem, jak se ocel při tom nárazu zachvěla, a vzpomněl jsem si příliš pozdě, jak mi Anschitel znovu a znovu kladl na srdce, abych odrážel sekeru glisádou, sklouznutím ostří po vlastní čepeli. Nejlepší meč, jaký byl kdy ukován, by nemohl vydržet přímý úder sekerou vedený celou silou paží. Maluvel se rozháněl stále dál a zatlačoval mě krok za krokem k nehybné hradbě jezdců v odění.

Svaly jsem měl zprahlé a vysílené, meč se mi zdál těžký jako kmen stromu a sekera protivníka se kmitala jako blesk. Sebral jsem poslední síly a vedl výpad na hrdlo svého nepřítele. Zároveň jsem si uvědomil, jak ochablé a marné je to gesto, neúčinné jako pohlazení nemluvněte.

Maluvel paríroval násadou, otočil sekeru a vedl tvrdý úder na čepel mého meče pod jílcem. Čepel se zlomila a zazvonila přitom jako křišťál. Maluvel zajásal a vyrazil kupředu.

Zdupaná a rozblácená půda mi ujela pod nohama a já padl na záda, bezmocný jako jednodenní zajíc, Maluvel klopýtl o mé mávající nohy a skácel se mi napříč přes břicho. Zkroutil jsem se, popadl ho za hlavu a šmátral palci po jeho očích, až jsem je našel a dloubl do nich. Maluvel zaječel jako žena a já vtiskl palce hlouběji, vyrýpl bulvy a vytrhl je z důlků. Pak jsem ho nechal ležet, vydrápal se na nohy a stál tam a třásl se po celém těle.

Maluvel sténal, tloukl hlavou ze strany na stranu a drásal prsty trávu. Zahlédl jsem jeho obličej a hmotu, která mu stékala po lících, a chtělo se mi zvracet.

Přistoupil senešal a sklonil se nad ním, potom se s výrazem znechucení narovnal a nohou mi přistrčil sekeru.

„Ukonči to,“ zavrčel. „Bojoval dobře, nechceš přece, aby se zmítal na šibenici.“

Položil jsem nohu Maluvelovi na hlavu, abych si ho přidržel, a nasadil jsem mu železný hrot sekery na hrdlo pod uchem. Zhluboka jsem se nadechl a vší silou ho zarazil. –

IV

Červen – srpen 1137

Před několika léty, když jsem se jako chlapec učil rytířským dovednostem na zámku lorda Patricka v Salisbury, jsem bojoval na svém prvním dětském turnaji. Hrozil jsem se toho utkání dlouhé dny předtím, ačkoli jsem měl bojovat jen tupými zbraněmi proti dětem stejně starým jako já. Jak se ukázalo, celý zápas nebyl ani zdaleka tak hrozný, jak jsem si představoval, a já se zhostil svého úkolu dobře. Avšak úleva jako reakce na dlouhé napětí ve mně vznítila bouřlivě nevázanou náladu, která se protáhla na řadu dní, kdy jsem pouštěl hrůzu na své druhy, hltavě se přejídal a stal se jejich náčelníkem v provádění různých divokých kousků. A zrovna taková proměna mě přepadla teď.

Po celé týdny před soubojem jsem dodržoval přísnější odříkání a životosprávu než templáři a mé schoulené nervy se teď rozvinuly jako táhla při výstřelu katapultu. Utápěl jsem myšlenky a vzpomínky v nepřetržitém hýření, počínaje pitkou v krčmě v Marlborough. Druhého dne po návratu do Bochesornu jsem se tak opil, že jsem nedokázal přisluhovat u stolu a otec se rozzuřil a vyhnal mě z dvorce, dokud se prý nevzpamatuji a nepřijdu k rozumu. Odpotácel jsem se do stájí, našel tam čeledína a osedlal koně. S měchem vína zavěšeným přes rameno, s pacholkem od koní jako společníkem a se zpěvem na rtech jsem se vydal do prázdného statku na panství Speyne.

Ani si nevzpomínám, jak dlouho jsem tam zůstal, dny a noci mi splývaly v jedno jako malba, jejíž barvy se roztekly a smísily. Šafář z Poitou mi opatřoval hojnost vína a dostatek potravy, a sehnal mi také děvčata, jak jsem požadoval. Většinou to byly špinavé coury, ale zato svolné ke každé špatnosti, a já si je bral jednotlivě i v párech, ve spletitých polohách vysněných v erotických fantaziích vínem zmámeného mozku. Pacholek se ochotně k těmto hrám přidával a vynalézal nové a důmyslné kratochvíle.

A pak nadešlo to ohyzdné jitro, kdy mě probudila ruka položená na rameno, já otevřel zalepené oči a spatřil před sebou Anschitelovu zachmuřenou tvář. Na okamžik jsem zůstal ležet a nechápal vůbec nic, a v jeho očích se kmitl záblesk účasti.

„Je načase, aby tohle skončilo, pane Humphrey," řekl. „Přišel jsem vás odvést domů." A sklonil se a odtáhl děvče, které mi leželo nahé přes břicho. Vzal mě v podpaží a zvedl na nohy, a já se zakymácel a málem upadl.

Rozhlédl se po místnosti a znechuceně nakrčil nos. „Necháme tu mrchu ležet, jak je," zavrčel. „Pojďte, Humphrey, proberte se… kde máte šaty?"

Nějak mě potom oblékl, vyvedl ven a vyzdvihl na koně. Křečovitě jsem se chopil hrušky sedla, zavřel oči a natřásal se tam skrčen jako hrbáč, dvakrát jsem spadl a zvracel, ale Anschitel neřekl nic a jednal se mnou šetrně. Dojeli jsme k potoku a slezli s koní. Anschitel mi strhal šaty, ponořil mé vzpouzející se tělo do vody, vydrhl mě pískem od hlavy k patě, osušil a oblékl.

„V tomhle stavu se nemůžete ukázat před panem baronem," řekl mi bez okolků. „Když dovolíte, pane Humphrey, nechám si vás den dva ve své chalupě."

Nebyl jsem schopen něco namítat nebo kloudně uvažovat. Tělo mi zaplavovala malátnost a mozek jsem cítil jako vřící hmotu, v níž bušila kladiva a bez vyzvání se ozývaly přízračné hlasy. Anschitel mě dovedl do svého příbytku, chatrče s kamennými zdmi a doškovou střechou, a uložil mě na palandu v temném koutě.

Tam jsem si pak nějaký čas hověl, jen matně při vědomí, a zápasil jsem s nočními můrami a trpkými výčitkami svědomí. Anschitel mě ošetřoval jako matka, přidržoval mé na lůžku, když jsem křičel a zmítal se v tíživých snech, a omýval mi zpocené údy. Anschitelova žena, prošedivělá a zatrpklá, bezzubá a chromá na jednu ruku, mě krmila mlékem, vejci a suchým ječným chlebem, až nakonec jsem byl schopen spát bez trýznivých snů. A jednoho rána jsem se probudil s hlavou jasnou a klidnou, ačkoli každý sval mě bolel, jako kdyby mě napínali na skřipec.

Anschitel mi přinesl ze dvorce čisté šaty a já se oblékl, přistřihl si rozbujelé vousy a snědl po dlouhé době zas jednou pořádné, teplé jídlo. Anschitel mezitím osedlal koně a po cestě do dvorce mi řekl: „Mluvil jsem s panem baronem, pane Humphrey, ví už něco o tom, jak jste vyváděl."

Sevřel jsem rty. Walchelinova hněvu jsem se bál, poněvadž mé chování, když jsem ho opustil beze slova vysvětlení, bylo neomluvitelné. Byl jsem jeho syn a nadto ještě jeho panoš a svou zhýralostí jsem porušil všechny zásady rytířského chování. Zasloužil jsem trest a obával jsem se otcovy zuřivosti.Doma jsem nechal koně u stájí a vešel na dvůr. Otec se vyhříval na slunci a pohrával si s kroužkovým brněním rozestřeným před ním na stole. Na okamžik vzhlédl, když jsem se přiblížil, a pak zase obrátil pozornost k drátěnému pletivu. Poklekl jsem před ním na koleno a mlčky jsem tak zůstal.

„Zbrojíř upevnil ty kotouče příliš daleko od sebe," zabrumlal Walchelin, „vůbec se nepřekrývají. To bude teď tvá práce, Humphrey, a je nejvyšší čas, aby ses do ní pustil," Zvedl oči a zahleděl se mi do tváře dlouhým, zkoumavým a přemítavým pohledem. Potom lehce přikývl, jako by našel odpověď na svou otázku.

„Už je z tebe muž," řekl pokojně, „a mě to nemrzí. Tvůj chlapecký život se protáhl víc, než odpovídá tvému věku, zčásti snad i mojí vinou. Ponechal jsem si tě příliš dlouho po svém boku a chránil tě přede všemi potížemi," Poplácal drátěnou košili.

„Tohle snad ochrání tvé tělo, ale muž potřebuje víc než brnění, když má uhájit svůj život v dnešním světě. Musí mít tvrdého, otrlého ducha a obrnit své srdce bezohledností. Musí se zřeknout veškeré slabosti, lítostí a výčitek svědomí, citů, které tě poslaly hledat zapomnění ve víně a prostopášnosti. Tyhle citlivůstky si nemůžeš dovolit, Humphrey, pamatuj si to jednou provždy!" A otec se sklonil zase ke své práci.

„Teď si vezmeš tohle odění," přikázal mi po chvilce, „odřežeš vadné kotouče, jejich tu šest, těsně pod náprsníkem, a dojdeš za tím zbrojířem a pořádně mu vynadáš!" A chopil se své hole a odbelhal se do domu.

2

Dlouhé, horké dny vyvrcholily uprostřed léta. Venkované pracovali od úsvitu do soumraku na lukách, srpy žnuly křehkou trávu a brousky zpívaly své břeskné písně, kupy sena rostly jako miniaturní hrady a Ansgar si spokojeně mnul

ruce. Píce na zimu bude víc, než co kdy pamatuje, prohlašoval, na podzim nebude třeba porazit zdaleka tolik kusů dobytka jako jindy.

Baron začal s přípravami na moje pasování, vydatně žehraje na výši nákladů. Zavolal si mě jednou ráno do komnaty, kde seděl zahalen do kožešinového pláště, ačkoli sluneční paprsky sem pražily okny a na lukách se tetelil horký opar. Otec si v poslední době často stěžoval, že je mu zima, když všichni ostatní se potili v žáru dne a vyhledávali stinné útočiště pod stromy a živými ploty, a jen zřídkakdy teď sedával na dvoře a vyhříval se na slunci.

„Brnění, přilbu, meč, štít, kopí, bitevního koně a postroj," lamentoval, „to všechno musíš mít. Přijde to nejmíň na dvacet marek, víc než dělá výnos z Bochesornu za celý rok."

To bylo lepší, než jsem kdy čekal a v duchu jsem se zaradoval. Jako rytíř budu spolu s Vilémem odvádět povinnou službu dvou rytířů z našeho léna, a proto jsem se domníval, že mi Walchelin přenechá vlastní odění a válečnou výstroj a výzbroj. Jeho brnění bylo ještě schopné služby, ale starobylé. Děd Humphrey je měl na sobě v bitvě u Hastingsu, a i když původní kožené krzno bylo již dávno nahrazeno novým, většina kotoučů v odění pamatovala ještě anglické bojovníky se sekerami, kteří střežili korouhev hraběte Harolda. Ostatně způsob výroby odění se od té doby zlepšil, ploché, vzájemně se překrývající kotouče vycházely z módy.

„V Hungerfordu je zbrojíř," hovořil dál otec, „který nedávno vyrobil zbroj pro Gervase de Salnerville. Gervase mi ji ukázal, když jsem byl posledně v Donningtonu. Je to dobrá práce. Měl bys za tím chlapíkem zajet, aby ti vzal míru. Nevzpomínám si, jak se jmenuje, ale Anschitel to bude vědět,"

Odvážil jsem se na tenký led: „Vyrábí také kroužkové brnění, můj pane?"

Walchelin otočil hlavu a ostře se na mne zahleděl. „Co tím myslíš? Kroužky nejsou k ničemu. Jsou levnější než kotouče, pravda, míň kovu na nich, ale je to chatrná ochrana, tak leda pro zbrojnoše,"

„Nemyslel jsem ploché kroužky," vysvětloval jsem trpělivě, „mám na mysli kroužky, které se překrývají v pletencích,"

Walchelin bubnoval prsty na stůl. „Ano, já vím, každý pletenec vypadá jako sloupec mincí překocený na stranu. Je to odění, které odolá všemu kromě střely z kuše. Viděl jsem tyhle věci, když jsem sloužil v hradní stráži, ačkoli moc se jich po světě nepotlouká. A víš, jaké mají nevýhody?"

Věděl jsem, že nemá smysl se přít, jestliže chci dosáhnout svého, a tak jsem jen zavrtěl hlavou.

„Jsou těžké… neohebné… drahé," Při každém tom slově po mně otec bodl ukazováčkem. „Pletené kroužkové odění je to nejtěžší brnění dosud sestrojené, a také nejnepoddajnější. Obsahuje pětkrát tolik železa než kterékoli jiné, a proto bys musel zadlužit panství, aby sis ho mohl koupit. Tak jenom žádné nesmysly, Humphrey, já nejsem hrabě s příjmy ze stovky manských statků,"

Ztuhlé rysy se mu uvolnily a pousmál se do vousů.

„A i kdybych měl tyhle příjmy, nedal bych ti odění, které by z tebe udělalo nezranitelného slaměného panáka, jako je tahle pletencová bláhovost… nakonec bys ještě chtěl řetízkové brnění!"

Toužebně jsem si povzdechl – řetízkové brnění bylo pro obyčejného rytíře nedostupným snem. Bylo to svrchovaně dokonalé a nesmírně nákladné odění, které si mohli dovolit jenom hrabata a princové.

„Zajedu k tomu zbrojíři v Hungerfordu hned zítra," řekl jsem. Walchelinovy názory na válečné záležitosti si vždycky zasloužily úctu a pozornost, i když v tomhle případě jsem s ním vůbec nemohl souhlasit. Jakmile se však otec jednou rozhodl, nic s ním nepohnulo. „Může vás utěšit, můj pane," dodal jsem, „že už nebudete muset každý rok po šedesát dnů stydnout v průvanu výklenků na hradě Marlborough, až budu pasován na rytíře."

Otec si znechuceně odfrkl. „Co ty víš, Humphrey – Visdelou dluží službu dvou rytířů, ale od listopadu jsme povinni službou tří rytířů a král ji bude vyžadovat."

„Ale vždyť držíme půdu za službu pouze dvou rytířů," namítl jsem.

Walchelin se chmurně usmál. „V tom je právě ta nevýhoda královského nájemce – kdybychom drželi půdu od hraběte nebo barona, nemohl by požadovat víc než naši povinnost. My však jsme leníky krále a ten stojí nad zákonem. Není to vůbec otázka poddanství nebo rytířské věrnosti, jenom poplatků. Král, nebo vlastně jeho výběrčí, může požadovat lenní poplatek místo každého rytíře, který nenastoupí do přikázané služby, bez zřetele na to, zdali ten dotyčný skutečně podle práva podléhá manské povinnosti."

„To musí být tedy pro něho rána, když se všichni rytíři dostaví do služby," řekl jsem trpce.

„Možná… ale tady aspoň vidíš, Humphrey, že až do mé smrti bude tvé rytířství pro naše příjmy místo úlevou zátěží. A strážní službu bych mohl snad ještě jeden dva roky zastávat, ale jestliže mě král znovu povolá k vojsku v poli…"

„Byla by to jenom záminka, aby mohl vybrat tři marky lenního poplatku, ačkoli já bych šel místo vás a odvedl službu, jak náleží… skoro bych si myslel, můj pane, že bych se měl zříci panství Speyne a vstoupit do služby k jinému baronovi."

„To snad nemyslíš vážně." Walchelin zvolna potřásl hlavou. „Rytíř bezzemek, najatý bojovník, sotva něco lepšího než flanderský žoldnéř… ne, ne, Humphrey, to by se ti rozhodně nelíbilo!" A otec se náhle zimomřivě zachvěl a přitáhl si plášť blíž k tělu. „Zima," zamumlal; „Letos to slunce vůbec nehřeje."

Podepřel jsem jeho třesoucí se tělo oběma pažemi a sklíčeně jsem přemítal, že panství Visdelou se asi sotva bude moci někdy pochlubit třemi rytíři.

3

Zbrojíř Toa byl plešatý, bodrý Angličan menší, podsadité postavy. Kulatou, ruměnou tvář, která se blyštěla od žáru výhně, vroubil ohnivě ryšavý vous. Vysvětlil jsem mu, co potřebuji, a on se jako typický pletichář hned pokoušel mi moji volbu rozmluvit.

„Šupinové odění, a z kotoučů, čtverců nebo kroužků, už dneska nestačí, můj pane. Je to ta stará otázka, co je silnější, zda průbojnost střely nebo odolnost brnění. Rád bych vám něco ukázal, když dovolíte."

Křikl na svého pomocníka a vedl mě dílnou kolem hučících výhní a tovaryšů bušících kladivy a ohýbajících, natahujících a nýtujících železné součásti. V zadní části dvora, poseté rezavými špalíky železa, rozbitými nástroji a jiným haraburdím, stál slaměný panák přibitý ke sloupu. Pomocník mu navlékl kotoučové okruží a podal Toovi samostříl a železnou střelu.

„Postavte se vedle mne, můj pane. Je tady místo pro střelbu jenom na vzdálenost čtyřiceti kroků, ale ujišťuji vás, že účinek je stejný na vzdálenost až do sta kroků."

Pohlédl jsem s určitými obavami na pole a cestu za terčem, kde se pásl dobytek a venkované obraceli seno. Zbrojíř si toho všiml a zašklebil se.

„Nic se nemůže stát, můj pane, nikdy neminu cíl." A vložil nohu do třmenu kuše, oběma rukama natáhl tětivu, zaklesl ji do háčku, nasadil střelu, zamířil a stiskl západku. Panák se zatetelil. Prohlédl jsem si okruží zblízka – střela protrhla kotouče a zabořila se až po opeřený konec násady. Ve tváři se mi zřejmě objevilo zděšení, poněvadž Toa se prohýbal nehlučným smíchem a poťouchlá očka mu vesele jiskřila.

„Tenhle krám" – a pohrdavě cvrnkl do brnění prstem, „vám není o nic víc platný než ošoupané plátno. Jestli vám smím něco radit, můj pane, vemte si pletencové kroužkové odění nebo ještě lip, řetízkové odění."

Mnul jsem si rukou bradu a zkoumal poškozené pletivo. Zbrojíř měl pravdu. Potřeboval jsem to nejlepší brnění, jaké jsem mohl sehnat, a po tom, co jsem právě viděl, jsem si ho přál ještě víc. Ale celá ta názorná zkouška proběhla nějak příliš hladce. Podezříval jsem toho lišáckého Angličana, že už předtím často uspořádal podobnou podívanou, aby přesvědčil nerozhodné zákazníky – pud sebezáchovy rozváže přece i ten nejskoupější měšec.

„Kuší se používá prozatím jen velice málo," namítl jsem, „to by mohl člověk zrovna tak dobře očekávat, že do něj uhodí blesk. A kolik by stálo takové kroužkové odění?"

„Pro vás, můj pane, syna mého starého zákazníka barona Walchelina, bych ho udělal za… počkejme." Pustil se do pracných výpočtů na prstech a jeho blýskavá prasečí očka mě zchytrale pozorovala. „Pro vás by to bylo za pouhých osmnáct marek."

Kysele jsem se ušklíbl. „To jsi tedy kápl na nepravého, Too, já nejsem hrabě Ranulf, ani král Anglie, prozatím. Pojď mi vzít míru na šupinové odění z kotoučů z kaleného železa, prosím, hladce se překrývajících a sešitých řemínky, ne nitěmi, a pod ně krzno z nejlepší hovězí usně."

A zamířil jsem k dílnám, zbrojíř cupal vedle mne a brada se mu házela, jak bez ustání repetil. Smířil se už s porážkou, ale jeho dobrá nálada tím neochabla. Zasvěceně se rozhovořil o mečích a přilbách. Přerušil jsem ho uprostřed řeči.

„Co kdybys mi zopakoval ten pokus na pletencovém kroužkovém odění, takovém, jaké mi chceš mermomocí vnutit?"

Toa se zarazil a prohrábl si vousy, které mu zachrastily jako dráty. „Mám tady v dílně jenom jednu takovou soupravu odění," řekl váhavě, „a tu si u mne objednal lord Patrick ze Salisbury… po čertech by mě mrzelo, kdybych ji poškodil." Pohlédl na kuši, kterou držel v náručí, a dodal vážně:

„Tohle je strašlivá zbraň, můj pane."

Mlčky jsem souhlasil, ale nezmínil jsem se, že mě víc zajímá účinnost samostřílu než neprůstřelnost jeho výrobků. „Tak přece jen by se to kroužkové odění poškodilo?"

Toa se zatáhl za dolní ret. „Budu k vám upřímný, můj pane, už proto, že jste nedal na moje vychvalování a rozhodl se sám." Pousmál se. „Střela z kuše nepronikne pletencovým kroužkovým oděním, ledaže by ho zasáhla přesně mezi pletence. Řetízkové odění neprostřelí vůbec, ale když je to přímý zásah plnou silou, může střela zarazit do těla oděnce ty kroužky."

„A to je ovšem ošklivé zranění."

„To ano, můj pane. Pravda je ta, že my zbrojíři jsme zatím ještě nenašli nic, co by vás bezpečně chránilo před kuší… štít je skoro bezcenný, ačkoli může zmírnit rychlost střely nebo ji srazit stranou. Až si vojevůdci uvědomí, jaká je to nebezpečná zbraň, pak dojde k velikému krveprolévání a v bitvách zahyne mnoho dobrých rytířů."

Pomyšlení na možnou ztrátu tolika zákazníků ho zřejmě sklíčilo a na ústech s prořídlými zuby mu přestal pohrávat úsměv.

Plácl jsem ho po zádech.

„Ten čas ještě nenadešel," poznamenal jsem. „Zatím jsou střelci z kuše vzácní ptáci, a proto jsem ochoten něco riskovat v šupinovém odění. A teď si pohovořme o přilbě."

Toa se zase rozveselil a promarnil spoustu času a výmluvnosti na to, aby mi vemluvil velice drahou přilbu z jednoho kusu železa místo jako obvykle z dílců. S povzdechem jsem odmítl, musela mi postačit zas jenom druhořadá výstroj.

4

Uprostřed července, brzo po mé návštěvě Hungerfordu, přišel připiš od správce hrabství, který povolával Walchelina ke krajskému soudu. Baron znaveně naslouchal, když mu Ranulf předčítal obsah listiny, a brázdy v jeho vpadlých tvářích se ještě prohloubily. Několik dní teď už nevstával z lože a ranhojič, který za ním přišel z Kintbury, Welšan jménem Gwyn, mu stále podával nějaké páchnoucí břečky, ale očividně nebyl schopný určit jeho chorobu.

„Pan baron je obtížen lety a dosud ho pobolívá jeho staré zranění," bylo vše, co mi řekl. „Musí zůstat v klidu a teple, nesmí se namáhat a dělat si starosti."

Byl to úhledný, drobný mužík bystrých hnědých očí a vemlouvavého chování, a já si říkal, že je to nejspíš šarlatán. Vzal jsem ho stranou a žádal na něm, aby mi o otcově nemoci řekl něco víc a dal mu účinnější léky, ale Gwyn jenom krčil rameny.

„Tady toho zmohu jen málo. Kdybych objevil elixír života, mohl bych dokázat víc. Baron je starý člověk a postup věku nemohu zastavit."

Nechal jsem ho tedy jít a okamžitě jsem převzal správu věcí na Bochesornu. Chtěl jsem také utajit přípis před Walchelinem, ale Ranulf si ho přečetl a prohlásil, že baron by měl o něm vědět, a tak jsme společné zašli za otcem do komnaty.

Z nabubřelé slátaniny úředního jazyka se vyklubalo vyzvání, aby si baron ve lhůtě necelých čtrnácti dnů připravil důvody, proč by se Hamo de Neufmarché neměl ujmout držby toho pruhu půdy, o nějž se mezi našimi rodinami tak dlouho vedl spor. Bylo to zároveň potvrzení a připomínka předvolání, které jsme dostali řadu měsíců předtím.

„Dobrá," řekl Walchelin, „kvůli Aelfrikovi se postavím proti Hamovu nároku. Ranulfe, vyhledej a připrav dřívější zápisy a listiny k případu a řekni o tom Aelfrikovi. Bude třeba, aby svědčil."

„Můj pane," podotkl jsem, „vy nejste schopen té cesty, ať tam jede místo vás Vilém. V této věci se nedá vypovídat nic nového a Vilém může vést vaši při právě tak dobře jako vy."

Walchelin zavřel oči a po delším odmlčení řekl: „Pravda, to by bylo na místě, zdá se mi… ať tedy jede. Ranulfe, pošli správci hrabství zprávu, že Vilém mě právoplatně zastupuje."

Vilém si hned, jak jsme mu to řekli, začal trpce stěžovat, že má plné ruce práce s přípravami na žně, ale to byly jeho obvyklé vytáčky a nikdo z nás ho nebral vážně. Pod Ranulfovým vedením pak Vilém prozkoumal a vštípil si v paměť petice a důkazy pře, které nám ta dlouhá léta soudních sporů odkázala, a za nepřetržitého reptání vsedl na koně a vyjel jednoho dusného srpnového rána do Marlborough.

Za čtyři dni se vrátil, plášť pokrytý vrstvou prachu, na slabinách koně prach spečený s potem. Jenom naléhavá nutnost mohla přimět Viléma, který obyčejně tak pečlivě dbal o koně, aby takhle uhnal svého klusáka v parnu letního dne. Pomohl jsem mu ze sedla a instinktivně jsem pocítil neklid.

„Musím mluvit s otcem," oznámil úsečně.

Pověděl jsem mu, jak se věci mají. Otcův stav se zhoršil, často teď usíná nebo ztrácí na dlouhou dobu vědomí, řekl jsem, a když se probere, bloudívá myšlenkami někde v dáli a jen zřídkakdy pochopí, co se mu říká.

Vilém si prohrábl vousy. „A tak," řekl. „Inu, pro jeho klid je to takhle asi nejlepší. Zasadili nám těžkou ránu, bratře, statek Speyne nám už nepatří."

Zavedl jsem ho ke stolu a přinesl mu víno a jídlo a on vyprávěl, jak to všechno bylo. Když je zavolali k přelíčení, šafář Hama de Neufmarché přednesl všechny dřívější důvody a návrhy, které byly předkládány soudům během téměř celého půlstoletí. Vilém zase vyslovil své důvody a Aelfrik ho podpořil výpovědí. John fitzGilbert naslouchal tomu všemu se znuděným výrazem v nažloutlé tváři a nakonec vzal do ruky svitek ležící na stole, nahlédl do něj a přistrčil ho Vilémovi.

„Vaše pře je neplatná," prohlásil. „Přečtěte si tohleto." Vilém podal pergamen Ranulfovi a poslouchal, jak mu Ranulf tlumeným hlasem překládá latinský text. Ze slovní záplavy se ponenáhlu vynořil smysl, který ho ohromil – král zabavil panství Speyne a převzal je do svých rukou. Vilém nedůvěřivě zkoumal pečeť, ale nebylo možno pochybovat; do vosku byla otištěna podoba krále Štěpána na koni a ve zbroji.

Bratr stál, jako by do něj uhodil hrom, a nebyl s to něco říct. Pohlédl na soudního maršála Johna, jehož oči se škodolibě blýskaly, a zachvěl se. Kamenné zdi síně v Marlborough byly mrazivě studené nastřádanými ledovými závany mnoha zim, ale bratr si uvědomil, že ta ledová nepohoda tkví v jeho srdci, a obrátil se k odchodu. Hamo de Neufmarché, rozvalený v křesle na pódiu, ho zarazil pokynem ruky a důstojné se zdvihl na nohy.

„S vaším laskavým svolením, pane maršále, bychom si snad měli poslechnout, na koho je tento statek definitivně převeden." A fitzGilbert přikývl a Hamo nedbale mávl na soudního písaře, který rozvinul pruh pergamenu a četl z něj nahlas. Latina byla však nesrozumitelná každému kromě úředníků, a tak když skončil, Hamo mu beze známky netrpělivosti nařídil: „Přelož to."

Tou výsadní listinou byl statek Speyne přidělen k lénu pana z Neufmarché, s důchody, soudní pravomocí na panství a povinnostmi robotného lidu, s přípřeží a inventářem, náhradou za služby jednoho rytíře.

„Chtěl by sis prohlédnout pečeť, Visdelou?" zeptal se Neufmarché přívětivě.

Vilém vzal pečeť do dlaně jako omámen a znovu spatřil podobu krále Štěpána ve zbroji. Pohlédl Hamovi do tváře, ale neviděl v ní žádnou vítězoslávu, jenom tvrdou, nesmiřitelnou zášť, která ho zasáhla jako rána pěstí. Baron k němu zvolna přistoupil s tím zlověstným půvabem kočky, která se plíží ke zraněnému a bezmocnému ptákovi, na krok od něho se zastavil a promluvil šepotem plným vášnivé nenávisti.

„Držíš ještě Bochesorne a Benham, Visdelou. Vyzývám tě k boji – do čtrnácti dnů přijdu se svými poddanými a zničím tebe i všechno, co je tvé."

A vzdálil se s tváří zdvořile nehybnou, jako by jeho slova byla jenom dvorným pozdravem na rozloučenou.

5

Vilém skončil své vyprávění a lokl si vína. „Tak takhle to vypadá, bratře. Naše statky a důchody byly zkráceny o třetinu, ale nikdo," dodal popuzeně, „se nezmínil o nějakém snížení našich závazků, dosud jsme povinni odvádět králi službu dvou rytířů."

Seděl jsem a přemýšlel. Původ celé té pohromy byl ve mně. Vůbec jsem nepochyboval, že zabavení statku Speyne je jenom dalším trestem vynuceným zlobou a pomstychtivostí. Spravedlnost v tom nebyla žádná – za svůj zločin jsem nabídl odpykání, můj žalobce byl mrtev a mým svědkem byl Bůh. Je snad král víc než Bůh?

Zvedl jsem hlavu z dlaní. „Co podnítilo Štěpána k téhle nespravedlnosti?" ptal jsem se nechápavě. „Je stále ještě v Normandii a má přece jiné a důležitější věci na starosti. Jistě má tedy málo času na udělování nebo odnímání bezvýznamných lén."

„Kdo ho popíchl, chceš asi říct… samozřejmě Hamo de Neufmarché, prostřednictvím Johna fitzGilberta. Soudní maršál je královským kastelánem. Pravidelně posílá za králem zprávy, ať je král kdekoli, a patrně mu předložil pádné důvody pro zabrání Speynu. Rád bych věděl, čím asi se mu Hamo za to odvděčil," podotkl ještě.

Dojedl a omýval si ruce. „Ale i kdyby tě Hamo stokrát chtěl podřezat, Humphrey, musí mít na zřeteli, co tím riskuje. Král mu věnoval Speyne, ale nedal mu povolení, aby navíc ještě zpustošil Bochesorne a Benham. Hamo drží léna po celé Anglii a má tedy po čertech dost co ztratit."

Vilém si osušil prsty, hodil ručník sluhovi, vstal a oprášil se. „Stalo se a nedá se odestát, Humphrey. Máme ve Speynu ještě pár věcí, které musíme odvézt, zítra pošlu z Benhamu vozy."

Vilém odjel a zanechal mě mým myšlenkám. Seděl jsem sám u velkého stolu a soumrak houstl. Přišli sluhové a uspořádali stolice a lavice, rozestavili na stole karafy a misky a připravili všechno k večeři. Vnímal jsem je však jenom jako přízraky, matné pozadí hrůzných představ, které mě soužily. Jedním jsem si byl jist, vzdor Vilémovým útěchám – Hamo de Neufmarché hodlal odřít léno Visdelou až na kost. Jestliže proti nám vytáhne, nemůžeme očekávat od nikoho pomoc, ani mu v tom nemůžeme nijak zabránit. Věděl jsem, že jeho družina v Newburghu čítá osm domácích rytířů, a držením léna si Hamo zavázal k službě další čtyři rytíře, takže během několika hodin mohl vtrhnout na naše území s

dvanácti rytíři a padesáti zbrojnými pachtýři, a to by mu úplně stačilo. Visdelou mohl proti němu postavit ani ne dvacet bojovníků.

A nešlo tu jenom o uchování naší půdy, úrody, dobytka a ostatního majetku, šlo o záchranu našich životů. Potřeboval jsem nějakou tvrz, místo, kde by se hrstka statečných mužů mohla bránit takový týden nebo čtrnáct dní. Koneckonců tohle byla pokojná část Anglie. Válka tu byla jenom matnou vzpomínkou a líté obléhání tvrze by rozhodně vyburcovalo královy správce z klidu, i sám John fitzGilbert by možná byl nucen, ať by se jakkoli zdráhal, zakročit v náš prospěch.

Takto jsem přemýšlel a rozvažoval, až se z dvorce vytratily poslední paprsky zapadajícího slunce a sluhové nasadili do držáků praskající louče, pak jsem se zdvihl z křesla celý ztuhlý a vyšel na dvůr. Obloha na západě plála šafránem a smaragdem, cáry mračen se táhly po obzoru jako kouř z hořícího města a trosky hradu starého Humphreyho se zvedaly za řekou jako prsty zmrzačené ruky.

Ten hrad byl svědkem mých dětských her, místem dobrodružství a zábav ve dne a rejdištěm přízraků po setmění. U hradebního příkopu, vroubeného rákosím a zarostlého býlím, jsem kdysi lovil potkany a objevoval skrytá hnízda vodních slípek. U hradu jsem si hrával se svými druhy na bitice a zloděje, uprostřed nachových hlavic starčeku, rozbujelých štiplavých kopřiv a pichlavého černého bezu. Na vnějším nádvoří a v hradní věži jsme mezi zchátralým trámovím sýpky a stáje honívali krysy, ale na sklonku dne jsme se vždycky vytratili. Se soumrakem se zdálo, jako by se násep a polorozbořená věž slehávaly do země, kdežto šibenice za příkopem se tyčila k obloze jako brána věčnosti.

Dlouho jsem se na to místo díval a probíral v duchu vzpomínky. Potom jsem se rozhodl, obrátil jsem se a vykročil ztěžka k pří-stěnku v komnatě, kde ležel nemocný otec.

Příštího dne se Anschitel ani moc nedivil, když jsem mu pověděl, jaké mám plány. Mluvil už s Aelfrikem a věděl, že nám Speyne zabavili. Pustili jsme se tedy spolu pres brod, vyšplhali na hradní násep a prohlédli si věž. Její stěny, dubové kmeny zaražené hluboko do země, tu stály sedmdesát let a mohly vydržet ještě další století. Horní patro, které tvořilo zároveň střechu a podsebití za cimbuřím, se zhroutilo pod náporem let a plískanic a patro pod ním, obytná místnost a zbrojnice, ztrouchnivělo a potřebovalo opravit. Jediný vchod do věže, ve výši čtyř kroků nad zemi, vedl právě do tohoto patra a pod nim bylo skladiště a sýpka.

„To znamená tři dni tuhé práce pro dvanáct mužů," podotkl Anschitel. Stál tam v temném sklepení s rukama v bok a vzhlížel vzhůru. „Není to v jádru tak zlé, stačí sroubit a zasadit nové podlaží." Potom jsme se šli podívat na vnější nádvoří. Palisáda už dávno zmizela, venkované si ji rozebrali na topení, jenom jeden dva kůly se tu bezmocně vykláněly jako pahýly starcových zubů. Anschitel měřil obvod na kroky a něco si přitom pro sebe mumlal.

„Dva dni práce pro šestnáct mužů," poznamenal nakonec. „Osm na kácení stromů v lese a osm na zarážení kůlů." Zahleděl se na husté mlází na vrcholu pahorku, asi půl míle od hradu. JV ještě čtyři s kárami na odvoz dřeva z lesa."

Zachmuřeně potom zkoumal pohledem zahnívající vodu v hradním příkopu. „Tohle bude dlouhá a špinavá práce… vytrhat býlí, vyhloubit příkop a vybrat bahno." Hrábl do kalné vody holí a na hladinu vypluly bubliny, které pukaly a vydávaly puch hniloby. „Těžko říct přesně, ale pravděpodobně čtyři dni práce pro deset až dvanáct mužů."

„A kolik lidí vůbec máme na práci v Bochesornu?" zeptal jsem se.

„Třiačtyřicet nevolníků a třináct žen, pane Humphrey, a k tomu ještě osm svobodníků a jejich sluhy, jestliže je dokážeme přemluvit, aby se k nám přidali… počkejme."

A dřepl si na bobek a čmáral v deštěm dolíčkované půdě, potom se napřímil, zamručel a prohrábl si vousy. „Počítám, že dokážeme opravit věž, vztyčit palisádu a vyhloubit a vyčistit přikop v sedmi dnech, když budeme pracovat od svítání do noci a zaměstnáme každého člověka, kterého tu máme."

Přikývl jsem. Tyto práce obnoví základní obranná zařízení pobořeného hradu v Bochesornu, ale ke skutečně vydatnému opevnění bude zapotřebí mnohem víc.

Příští den nebylo na polích živé duše a lidé se hemžili na dávno opuštěném hradě. Přihlížel jsem tam nějakou dobu a viděl zakaboněné tváře venkovanů odehnaných od hospodářství v době, kdy je tam nejvíc práce. Viděl jsem také, že nechápou, proč tomu tak je, a to mě mrzelo. Lidé vždycky pracují lépe, když vědí, proč se lopotí, ale nebylo možné nic vysvětlovat. Dříve či později jistě prosáknou do celého kraje i za hranice našeho území zvěsti, že obnovuji bochesornský hrad, a možná že tato zpráva uspíší Hamův útok, i když ve své výzvě nám stanovil čtrnáctidenní lhůtu z milosti.

Poslal jsem do Hungerfordu jezdce s penězi a poselstvím pro zbrojíře Tou a nechal přivézt kuši a deset střel. Zbrojíř slíbil, že do tří dnů pošle dalších třicet střel. Objednávku odění, meče a přilby jsem neodvolal. Brnění stejně nebude hotové dřív než za dva měsíce a člověk nemůže předvídat, co budoucnost přinese, ale nějakou zbroj jsem musel sehnat okamžitě.

Vstoupil jsem tedy do komnaty, odhrnul koženou záclonu zakrývající baronův přístěnek a poklekl vedle postele. Venku bylo šero a úzké okno skýtalo jenom skoupé osvětlení. Walchelin byl ve tváři sinalý jako starý pergamen a ruka, kterou s námahou zdvihl na pozdrav, klesla zase malátně na přikrývku.

„Můj pane" řekl jsem jemně, „přišel jsem vám povědět o věci, která se týká nás všech, a požádat vás o laskavost. Nesnažte se mluvit, prosím, dokud vám to všechno nevypovím."

Volil jsem slova pečlivě, aby otec mohl snadno všechno pochopit. Pověděl jsem mu o zabavení Speynu a hrozbě Hama de Neufmarché a vylíčil, jak znovu opevňuji starý hrad. Zíral ke stropu a naslouchal a nakonec zavřel oči. Čekal jsem na odpověď, ale otec mlčel. Váhavě jsem tedy dodal: „Budeme-li obklíčeni, převezmu velení a budu se muset vystavit útoku. Budu bojovat jako rytíř, ale mám jenom drátěnou košili jako panoš." Zhluboka jsem nabral dech. „Smím si vzít vaše brnění, otče?"

Walchelin otevřel oči. Vodnatý závoj nemoci a staroby se z nich vytratil a jeho pohled byl bystrý, tvrdý a hněvivý. „Ty myslíš, že nejsem schopný bránit své léno? Až Hamo přijde, setkám se s ním na cimbuří. Vzít si moji zbroj? A co si vezmu já? A ty ani nejsi rytíř."

A baron ještě něco zamumlal a snažil se povstat, ale chopil se za hrdlo a klesl zpátky sotva popadaje dech. Přiložil jsem mu ke rtům pohár, otec namáhavě polkl a zase se položil na záda, dýchalo se mu těžce.

Po chvíli promluvil znovu, tak slabým hlasem, že jsem se musel naklonit až k němu, abych slyšel, co říká.

„Myslím, že jsi dobře udělal, Humphrey. Král je za mořem a nemáme tu nikoho, kdo by nás chránil. Budeme-li napadeni, musíme se bránit. Jinak bychom ztratili svou čest."

Od úst mu stekla slina. „Jsem vysloužilá lidská troska, na umření a nikomu k užitku, zrovna když by mě bylo nejnaléhavěji zapotřebí. Ještě jsi mi neřekl, kde je Vilém, ten musí hájit Benham, nemůže velet tady."

Dýchal stále rychleji a ochableji. „Zaujmeš mé místo, Humphrey, a musíš být pasován na rytíře. Měl jsem v úmyslu představit tě na Martina králi, ale to teď není možné. Musíš se obejít bez toho obřadu a darů, můj synu, budu tě pasovat sám."

„Scházejí mi ještě dva měsíce do stanoveného věku, můj pane," namítl jsem sklíčeně.

Otci se slabě zachvěly rty, jako by pouhým šepotem úsměvu. „Kdo se o tom dozví a komu na tom bude záležet?" Zvolna obrátil hlavu na polštáři. „Podej mi meč… tamhle visí na stěně."

Podal jsem otci meč. Pracně ho obrátil a vložil mi ho jílcem do ruky.

„Teď neseš erb Visdelou, sieur Humphrey – chraň naše dobré jméno a konej jenom to, co je správné."

Slzy se mi koulely po lících. Políbil jsem barona na tvář a vzal jeho zesláblé ruce do svých, opřel se o ně čelem a vzlykal. Otec mě jemně pohladil po vlasech.

„Jsi teď rytíř, Humphrey, nevím, proč bys měl plakat. Vezmi si mou zbroj, ale žádám, abys mi něco slíbil."

Bez hlesu jsem přikývl.

„Budu-li naživu, až přijde Hamo, odneseš mě do hradu, nesmíš mě nechat tady nebo poslat pryč."

Slíbil jsem mu to, ale nerad, poněvadž to jsem neměl v plánu. Potom otec zavřel oči a brzo usnul, a já se tiše odkradl po žebříku dolů.

6

Isabela a její komorná se vydaly požádat o útočiště v Donningtonu, s dopisem, který jsem nadiktoval Ranulfovi. Vysvětlil jsem v něm Gervasovi naše nesnáze, věděl jsem, že nám náš přítel takovou malou laskavost neodmítne. Proti Hamovi nám nikdo z našich sousedů nemohl přijít na pomoc, protože jejich lenní páni je nepovolali do boje na naší straně.

Vyhradil jsem si čas na výcvik ve střelbě z kuše, kterou mi poslal zbrojíř Toa. Natáhnout tětivu až k zářezu vyžadovalo značnou sílu. Střelec vložil nohu do třmenu a táhl nahoru oběma rukama. Tětiva se mi zařezávala do prstů a tak jsem si bral na ruce železné rukavice. Anschitela zřejmě bavilo pozorovat mé úsilí.

„Střelce z kuše poznáte vždycky podle mozolů na rukou," poznamenal jednou.

Používal jsem na cvičení jenom tři z těch drahocenných šipek do kuše a podkládal terč mnoha vrstvami slámy. Jakmile jsem si jednou zvykl na rychlost střely a její plochou dráhu, mé zásahy se rychle lepšily. Nástroj to byl daleko ovladatelnější než luk, a tak mě udivovalo, že se této zbraně nepoužívá běžněji.

„Je to těžkopádný krám," vysvětlil Anschitel pohrdavě. „Z luku vystřelíte třikrát nežli z kuše jednou."

Pokrčil jsem rameny. Šípy z luku zřídkakdy ublížily rytíři v brnění, kdežto šipce z kuše žádná zbroj neodolala.

Po sedmi dnech skončily práce na věži, palisádě a příkopu a tak jsem nařídil zpevňovat násep. Venkované se mračili stále víc; žitná pole čekala na srp a oni viděli, jak jim jejich obživa na celý rok začíná zahnívat před očima. Přísně jsem je okřikl a poslal do lesa kácet stromy.

Zásobování hradu skončilo. Ve skladišti pod věží bylo zrní a masa, vody a vína, že se tam víc už nevešlo. Ve zbrojnici jsme měli spoustu šípů a za cimbuřím jsem uložil dlouhá rozvidlená bidla, abychom mohli odrážet žebříky přistavené na zteč.

Devátého dne jsem svolal nevolníky z Bochesornu do hradu. Ze dvorce přišel Anschitel, čtyři zbrojní pachtýři a tři lučištníci. Z osmi svobodníků na panství se přihlásilo pět Normanů, ačkoli nám nedlužili službu. Ostatní, sami Angličané, kteří rovněž neměli žádný zbrojný závazek s výjimkou královských odvodů domácího obyvatelstva, nepřišli. Říkal jsem si, že jsou hlupáci, protože Hamovi lidé neušetří ani jejich chalup, a úrody, kdežto v hradu by mohli při trošce štěstí zachovat aspoň holé životy.

Prohlédl jsem všem zbroj a zbraně a doplnil nedostatky z našich zásob. Vysvětlil jsem jim také signál na poplach, trojitou fanfáru na lovecký roh čtyřikrát opakovanou. Potom jsem je rozestavil u palisády do bitevních pozic a nacvičil s nimi rychlý ústup do věže. Byli to skoro všechno starší muži, jen málokteří měli nějakou zkušenost z válek a jeden nebo dva bojovali kdysi před lety ve velšských bažinách. Anschitel, který sám zažil víc bitev a obléhání než všichni naši bojovníci dohromady, na ně shlížel nemilostivým okem a bezohledně je proháněl.

Šafářovi Ansgarovi jsem řekl: „Nevolníci tu nenajdou ochranu, hrad byl postaven, aby udržoval tvoje lidi venku. Pro ně tu není místo. Řekni jim, aby, až uslyší signál na poplach, všeho nechali, nabrali si potravy, co unesou, a utekli do lesů. Tam ať se schovají, dokud se ta záležitost nerozhodne. Budeme-li poraženi, mohou se vrátit do vsi a vydat se Hamovi na milost. Nejspíš je nechá na pokoji." Ansgar všemožně naléhal a prosil se slzami v očích, ale já se od něj netrpělivě odvrátil.

„Jdi pryč, hňupe, a udělej, co ti pán poručil," osopil se na něho Anschitel. „Budete mít všichni velké štěstí, když zůstanete naživu, vy tady v Jindřichově Anglii jste jakživi neviděli plenění. Všichni přijdeme o všechno, o domy a svršky, obilí a zvířata, ať se hrad ubrání nebo padne, to už na věci nic nezmění. Nikomu z nás nic nezůstane, mému pánovi, mně, ani tomu nejchudšímu venkovanovi. Vítězství nebo porážka, tak jako tak budeme na mizině… a teď běž!"

Toto tvrdé rozhodnutí mělo jeden nešťastný důsledek – kněz Ranulf prohlásil, že musí zůstat se svými ovečkami a sdílet jejich nebezpečí. Kousavě jsem mu připomněl, že sice žije mezi Angličany; ale přesto je Norman, a hrad že má za účel ochránit normanské životy. Jeho kulatá tvář se však stáhla vráskami nezvyklého odhodlání a z očí obyčejně tak mírných probleskl vzdor.

„Můj pane," řekl, „neopustím lidi, kteří pracovali pro tvoji rodinu celý život a které ty jsi teď ponechal bezbranně na pospas nepříteli."

„To je drzost i hloupost zároveň, Ranulfe," spustil jsem na něho zhurta. „Myslíš, že mě těší posílat naše nevolníky do lesů? Jsou to svaly a šlachy, které nám zajišťují naše příjmy; bez nich nemůžeme žít. Víš ale velmi dobře, že do hradu se všichni nevejdou… tak dost těch nesmyslů, zakazuji ti to baronovým jménem."

Ranulf se smutně usmál. „Nemůžeš mi v tom bránit, Humphrey, tohle není světská záležitost. Mám povinnost k církvi a odpovědnost před Bohem za lidi svěřené mé duchovní správě."

Hleděl mi pevně do očí a naše rodové šilhání bylo výraznější než jindy.

„Uvaž jen, pane můj, víš přece, z jaké jsem krve – chtěl bys, aby se ze mne stal zbabělec?“

Nevěděl jsem, co mu mám na to odpovědět, a nechal jsem ho tedy odejít.

Hodinu před svítáním jedenáctého dne vklopýtal muž na stráži do hradní síně a vyburcoval mě ze spánku. Stačil mi pohled na jeho obličej, nemusel ani promluvit.

Posel na koni se okamžitě vydal tryskem k Vilémovi do Benhamu a já zdvihl roh k ústům a zatroubil na poplach. Obrátil jsem se k jihu a severu, k východu a západu a ohlásil poplach znovu.

V

Srpen 1137

Jeden domácí zbrojnoš mi pomáhal navléknout zbroj. Baronovo odění bylo starodávné, ale v bezvadném stavu, sám jsem je s láskou po léta opatroval jako jeho panoš. Leštil jsem je a natíral tukem každý kotouč a znal jsem nazpaměť každou rýhu a každé škrábnutí. Padlo mi dobře – často jsem si je po čištění pokradmu přetáhl přes hlavu a pyšně se v něm natřásali před svým odrazem v Isabelině zrcadle z leštěné oceli. Jako děti jsme pro zábavu občas hrávali příběh svatého Percyho; Isabela byla Andromeda a já ji vysvobodil od draka, kterého hrál velký ohař. Děsivé úšklebky svatého Percyho ho měly proměnit v kámen, ale ohaře vůbec nedojalo, když jsem se na něj co nejhroziveji šklebil, a Isabela se jenom hihňala. Jednou nás při tom Walchelin přistihl a my jsme ztuhli jako skály, jako by to kouzlo pro jednou opravdu zapůsobilo, ale otec se jenom dal do smíchu a narazil mi přilbu přes oči.

Teď mi ta přilba byla trochu těsná a staromódní nosní páska, úzký proužek železa, mě škrábala do nosu. Zbrojnoš mi ovázal obě předloktí ochrannými pruhy kůže, protože jenom řetízkové odění mělo rukávy až k zápěstí, drátěné odění z kotoučů, šupin nebo pletencových kroužků sahalo pouze k lokti, jinak by oděnec nemohl ohýbat paži, aby vládl zbraní nebo řídil koně. Přes pravé rameno jsem si přehodil bandalír s Walchelinovým mečem a na zádech se mi houpal štít zavěšený za svou náramenní úponu. Takto jsem se vydal ke hradu, kam už se scházeli ze všech stran muži a ženy klopýtající pod tíhou zásob a svršků. Slíbil jsem útočiště všem svobodným nájemcům a nevolníkům normanské krve v Bochesornu i těm, kteří by tam dorazili ještě včas z Benhamu. Teď jsem je ale pozoroval s pochybami a znovu rozvažoval, jak je tam všechny umístit.

Barona přinesli sluhové na nosítkách, jenom oční víčka se mu občas zachvěla a mumlal slova, kterým nikdo nerozuměl. Nejspíš si ani neuvědomoval, co se děje, a tomu jsem byl rád.

Od dřevěného mostu se rozléhal dusot kopyt, koně jsme v té kritické situaci nemohli potřebovat, píce bylo málo a stáje na vnějším nádvoří byly snadno zranitelné. Přesto jsem se ale nemohl přimět, abych se rozloučil s těmi nejlepšími, Chansonem a dvěma klusáky. Mohli bychom mít zapotřebí vyslat posla nebo provést výpad z hradu, nebo dokonce je porazit a sníst… byly to chatrné výmluvy, ale Anschitel nic nenamítal.

Poslední opozdilci si pospíšili přes hradní příkop, zdvihli jsme padací most, zavřeli bránu v palisádě a nasadili závory. Anschitel rozestavil na cimbuří hlídky a jeden zbrojný pachtýř shromáždil nebojovníky do věže. Walchelinova nosítka složili do přístěnku za záclony a ve zbývající části obytné místnosti se přes třicet žen a dětí tísnilo jako dobytek v ohradě. Kouř z ohniště vycházel derou ve stropě, která ústila na cimbuří. Záchodek, železný kotel postavený v rohu a ze slušnosti zakrytý záclonou, vynesli po setmění ke dveřím a vyprázdnili.

Ženy bědovaly a štěbetaly, nemluvňata vřískala, a jako slepice v kurníku se všichni hašteřili a strkali, aby měli víc místa. Anschitel skončil rozdělování hlídek, slezl po žebříku se střechy, rozhlédl se po tom zmatku a zaburácel na ně jako pářící se býk. Kopanci zahnal ženy na vyhrazená místa, děti nacpal do náručí matkám a přidělil každému obytný prostor, jako by šlo o ubytování vojáků v nějakém rozlehlém městě. A když to všechno srovnal, postavil se před ně s rukama v bok.

„Máte ještě moc velké štěstí," řekl jim svým rezavým hlasem, „že se můžete všichni zároveň uložit k odpočinku, kolikrát jsem byl v obležení, kde se s odpočinkem střídali, a kdo zrovna nespal, musel stát. Tady máte ještě hotový přepych, zrovna jako v královském paláci ve Westminsteru… a teď už dost těch tahanic a rámusení, rozumíte!"

S obdivem jsem ho poslouchal, potom jsem si opřel štít o stěnu a vyšplhal na střechu. Aelfrik, který k nám přišel ze Speynu, se opíral o cimbuří z dubových kmenů a pozoroval cestu vedoucí sem z jeho usedlosti.

Slunce vykukovalo nad obzorem a slibovalo pěkný den. Bylo bezvětří a nad řekou se vznášel bílý opar mlhy, lehký jako chmýří z bodláčí. Na lučinách volala kráva tele a kohout, který osaměl na hnojišti ve dvorci, vítězoslavně kokrhal. Ze vsi Bochesorne, zčásti zakryté stromy, sem doléhal zmatený šum jako zurčení mělkého potůčku. Aelfrik kývl vousatou bradou směrem k tomu šumotu.

„Jako když člověk šťouchne do mraveniště," poznamenal.

Viděl jsem hloučky postav prchajících přes pole k zalesněným pahorkům za vsí a za nimi se táhli venkované ženoucí dobytek a vepře, snažící se zachránit to jediné, co jim na světě zbývalo.

„Hlupáci," podotkl Aelfrik. „Zvířata nadělají spoustu hluku a nic tak nepřitáhne drancovníka, jako povyk dobytka."

Přeletěl pohledem za ves a do polí v údolí, jež vedla do Speynu. „Nepřítel je tady, můj pane," řekl pokojně a ukázal oštěpem.

Nad vzdálené stromoví se líně zvedal sloupec černého kouře a svíjel se do spirály. Zahleděl jsem se tím směrem a ztěžka polkl, v hrdle mi vyschlo.

„Stavení Roberta z Ownhamu." Rozhlédl jsem se po vnějším nádvoří dole a spatřil ho, jak se opírá o palisádu a baví se bezstarostně se svým společníkem. „Odtamtud to zřejmě ani nevidí."

„Co na tom záleží?" řekl Aelfrik. „Ví zrovna tak dobře jako všichni ostatní tady, že jeho dům je odsouzen ke zkáze. Rozestavíte muže k obraně?"

„Ještě ne, budeme v bitevních pozicích beztak dost dlouho… počkáme si na jezdce v předvoji."

Čas plynul, slunce vystupovalo výš a hřálo nás do tváří. Začínal krásný, slunný den. Kosí mládě, poslední z letního líhnutí, se sneslo najeden zub na cimbuří a zase odletělo s pronikavým poplašeným křikem. V dáli se valil k obloze další, světlejší kouř, šedivý a rozptýlený, jeho spirály se zvedaly a mísily v jediný mrak.

„A Robert má po sklizni," řekl Aelfrik, „zapálili mu úrodu na polích."

Zahleděl jsem se k západu, na cestu, která vedla přes Křížový vrch a vinula se do Benhamu. Z té strany jsem očekával Viléma a jeho zbrojné poddané, ale na stezce se neukázala živá duše.

V podrostu za dvorcem se zaleskla ocel a po cestě k nám zvolna přijížděl jezdec. Sluneční paprsky odrážely záblesky od jeho přilby a za ním jeli v obezřelé vzdálenosti dva další. Zastínil jsem si oči a prohlížel si jejich výzbroj. Byli to dva rytíři a jeden jízdní lučištník, Hamův předvoj.

Přední jezdec se nám ztratil z dohledu mezi přístavky ve dvorci a druzí dva dojížděli na stezku vedoucí ke brodu. Brzy jsem je rozeznával zřetelně, kopí měli napříč přes sedla a ostražitě se rozhlíželi. Propletli se pásem stromů vroubících bažiny, spatřili hrad a přitáhli koním uzdu. Chvíli tam stáli, hovořili a gestikulovali, potom obrátili koně a klusem se vraceli ke dvorci. Konečně nás tedy Hamo našel.

Nikdy jsem se nedověděl, zdali očekával, že nás bez námahy pobije na volném prostranství, ale jestliže čekal něco takového, jezdci z jeho průzkumu ho vyvedou z omylu a brzo se dozvíme, jak se k té situaci postaví. Naposled jsem ještě jednou pohlédl na stezku z Benhamu a pak jsem odešel z cimbuří, navlékl si štít a sestoupil na dvůr. Anschitel tam seděl na bobku u studny. Nařídil jsem mu, aby rozestavil obránce u palisád.

Když byli všichni na svých místech, šel jsem od jednoho k druhému, oslovil každého jménem a prohodil pár slov pro povzbuzení. Někteří odpovídali srdečným tónem a vesele se šklebili, jiní zůstávali zachmuření, mlčenliví a bez úsměvu. Nevěděl jsem, zdali věří v mé vedení, ale byl jsem jednou jejich velitel a pasovaný rytíř, a to by mělo stačit.

Od palisád jsme neviděli ze dvorce nic jiného než doškovou střechu a vysoká okna ve vápnem obílených stěnách. Aelfrik na nás křičel z věže, co se děje. Takových dvacet třicet obléhajících na koni i pěších se shromáždilo kolem hospodářských stavení dvorce, jiní se rozjeli do vsi, vnikali do chatrčí a přejížděli kolem kostela. Za chvíli ohlásil Aelfrik, že se blíží jediný jezdec. Přijížděl po vyvýšené kamenité stezce, která vedla jako hráz přes bažiny ke brodu, neměl kopí a štít mu visel na zádech. Poznal jsem, že je to herold, a křikl výstrahu na lučištníky. Prsty, které svrběly touhou po činnosti, drnkaly o tětivy.

Rytíř zarazil koně u brodu, zdvihl paži a něco na nás volal, ale slovům nebylo na tu vzdálenost rozumět. Vylezl jsem na palisádu a zamával na něho. Rytíř se přebrodil přes řeku a stanul na dvacet kroků od hradního příkopu. Tvář mu zakrývala přilba, drátěná kápě a polokruhová nosní páska nového typu a odění objímalo jeho urostlé tělo a dlouhé nohy.

„Nesu předvolání od svého lenního pána, pana z Neufmarché," zvolal. „Mluvím s Walchelinem Visdelou, pánem Bochesornu?"

„Král a jedině král předvolává pány z Visdelou," odpověděl jsem. „Já jsem Humphrey. Od koho má Hamo de Neufmarché a jeho lidé právo zasahovat do našich pozemků?"

„Můj pán přišel odčinit krutou křivdu a toto poselství je určeno Walchelinovi Visdelou. Nejsem zmocněn jednat s podřízenými osobami."

Zavrčel jsem zlostí. „Pověz mi, co máš uloženo povědět, nebo táhni. Jsi v příliš nebezpečné situaci, aby sis mohl dovolit nějaké urážky."

Rytíř pokrčil rameny. „Jak si přeješ. Hamo de Neufmarché říká toto – žádá od Walchelina Visdeloua, aby vydal osobu svého syna Humphreyho, a bude-li Humphrey vydán do držení mého pána, Walchelin Visdelou a jeho poddaní mohou volně a bez úhony odejít z Bochesornu kamkoli si budou přát a vzít s sebou své zbraně a domácí potřeby."

„Tvůj pán je nadmíru shovívavý," řekl jsem posměšně. „A co když odmítnu?"

„Pak bude válka," odvětil rytíř prostě. „Všechny vaše pozemky budou vypleněny a panství Visdelou vyhlazeno. Hamo de Neufmarché se zaklíná, že neušetří tebe ani tvé lidi." A rytíř si náhle sundal přilbu a nechal ji viset mezi lopatkami za připojený nákrčník. Měl mladou tvář, svěží a osmahlou, vlasy barvy podzimního dubového listí a modré oči doširoka rozevřené nezastřeným naléháním. „Humphrey Visdelou, přivádíme proti tobě šedesát bojovníků ve zbroji, nemůžeš nám odolat. Chceš obětovat životy celé své posádky, abys zachránil svůj vlastní?"

Rázem jsem si uvědomil, že je to pokus o sblížení s mými lidmi, kteří se opírali o palisádu a s dychtivou pozorností naslouchali. „Překračuješ míru svého poslání, herolde," odpověděl jsem. „Dones svému pánovi tuto odpověď – Visdelou se mu staví na odpor a bude s ním bojovat až na smrt. To je má odpověď na výzvu a můžeš k tomu dodat ještě soukromé poselství – dva jeho lidi jsem už poslal k čertu a s chutí jich zabiju ještě mnohem víc."

Rytíř se uklonil, až se mu vlasy nahrnuly přes obličej jako zlatavý vodopád, beze slova zdvihl paži na rozloučenou, obrátil koně a odjel. Hleděl jsem za ním, jak se brodí přes řeku a voda mu stříká na odění.

Pak mi Anschitel pomohl sestoupit z mého hradu na palisádě. Viděl můj stísněný pohled, pochybnost a zármutek v očích, stín viny a strachu, a usmál se na mne sebejistě a povzbudivě.

„Dobře jste mu to řekl, můj pane." A utáhl mi přezku na hledí. „Kdo vás přistrojil, ten by si zasloužil výprask… tak, už je to v pořádku. A teď do boje a už žádné další řeči."

2

Útočníci se shromáždili na stezce za bažinami. Postava v odění vpředu ukazovala a gestikulovala rozmáchlými pohyby paže… že by to byl sám Hamo de Neufmarché? Snažil jsem se rozeznat jeho výrazný erb. Jezdec měl modře natřenou přilbu jako jiní z jeho dvora, ale na jeho štítě jsem neviděl nic, co by ho odlišovalo od ostatních rytířů. Škoda, kdybych zabil Hama, vítězství by bylo naše.

Rytíři se rozjeli do stran, ale Hamo – jestliže to byl on – zůstal na stezce se čtyřmi druhy. Slunce putovalo vysoko po obloze a já se začal pod svým oděním potit. Byl ospalý den plný jasu, slunce pražilo a nad lučinami, kde se dosud pokojně pásl dobytek, se tetelil horký opar. Na obzoru se svíjel a stoupal kouř nad vypálenou usedlostí Roberta z Ownhamu.

Z vrboví vroubícího bažinu se vynořovaly postavy a shromažďovaly se na stezce, podle dlouhých štítů to byli rytíři. Patnáct nejmíň jich bylo a v sevřeném útvaru postupovali cílevědomě kupředu. Po obou křídlech šiku klopýtali v nerovných liniích zbrojnoši a lučištníci v drátěných košilích a kožených kazajkách do půli stehen.

Sledoval jsem je a nevěřil svým očím. Neměl jsem sice s válčením zkušenosti, ale dlouhé, únavné hodiny jsem naslouchával doma i na stráži v královském hradě, když otec a jeho přátelé vzpomínali na někdejší polní tažení. Debatovali o taktice, smutně potřásali hlavami nad omyly dlouho mrtvých vojevůdců a přemisťovali na stole dýky, poháry a misky, aby znázornili průběh těch dávných bitev, takže jsem sál do sebe zásady, kterými se řídí obléhání i útok. Mé vojenské vzdělání sestávalo bezpochyby jenom z těch nejzákladnějších pouček, ale věděl jsem dost, abych si uvědomil, že na pevnost se nemá útočit v takovémhle útvaru.

Ale až po dlouhé době jsem se dověděl, jak k tomu došlo. Hamovi lidé přepadli ze zálohy Viléma a tři jeho poddané. Viléma zabili a jednoho zbrojnoše zajali a vyslýchali. Dověděli se, že Walchelin je nemocný, posádka nečetná a velitelem že je mladík bez válečných zkušeností a znalostí. Hamo tedy očekával jenom chabý odpor.

Hamovi lidé postupovali k řece a já začínal rozumět jeho záměrům. Rytíři měli být železným beranidlem, které si prorazí cestu do vnějšího nádvoří a jejich útok měli krýt z obou křídel lučištníci. Měl to být krátký, ostrý a brutální nápor předpokládající velmi slabou obranu. Do jisté míry to měl promyšlené dobře, ale úspěch mu zmařila bažina.

Zbrojnoši zápolící s bahnem nemohli udržet krok s postupujícími rytíři, boční linie zůstávaly pozadu a vlekly se jako křídla raněného ptáka. Rytíři šli pevně vpřed, s pohledem upřeným ke hradu, a naprosto přehlédli nesnáze svého podpůrného oddílu, takže mezera mezi oběma částmi útočné řady se stále zvětšovala, dvacet kroků, čtyřicet, padesát.

Spěšně jsem vydal nové příkazy, svolal lučištníky dohromady a rozestavil je vedle brány v palisádě. Stoupl jsem si mezi ně a nabil svou kuši. Čekali jsme napjatí jako naše tětivy a Hamovi rytíři se nezadržitelně blížili. Nechal jsem je postoupit do půli brodu, až jim voda dosahovala k lemům odění, potom naše tětivy zabzučely jako roj sršňů a šípy se rozlétly. Zamířil jsem na jejich vůdce a stiskl západku. Šipka ho zasáhla do čela, srazila mu přilbu, a když se kácel, zlatavá hříva na okamžik zavlála. Sklonil jsem se, abych znovu nabil kuši, a pocítil jsem záchvěv lítosti, že ten příjemný rytíř, kterého jsem před chvílí poznal, je mrtev. Druhá šipka zasáhla štít a viděl jsem na vlastní oči, že Toa měl pravdu. Kůže štítu byla zrovna tak málo platná jako hromádka peří. Rychlost střely vrhla oděnce zpátky jako náraz kopí, a zahlédl jsem, jak mu hluboko zabořená šipka vyčnívá z prsou – kůže a odění nechránily svého nositele o nic víc než svitek pergamenu.

Muži v brodu se zmateně hemžili a povykovali ve stříkající vodě. Řeka, která jim sahala jen po kolena, byla pro ně právě takovou překážkou, jak jsem zamýšlel. Stáli tam natlačení k sobě, nerozhodní, se štíty vysoko vyzdviženými a opřenými o nosní pásky, a šípy svištěly a tloukly do štítů, zvonily o přilby. Rytíři se ohlíželi po svých lučištnících, zjistili, že je mají daleko za sebou, a hulákali na ně hněvivé povely. Muži v bažině se zastavili a natáhli luky, ale vzdálenost byla pro jejich střely příliš veliká a nikdo z nás nebyl zraněn. Vystřelil jsem další šipku na terč, který by ani slepý nemohl minout, a zasažený zaječel. Byl to pronikavý, děsivý zvuk. Skupinou rytířů proběhlo zachvění, zakymáceli se jako stromy v poryvu větru a propadli panice. Kvapem se obrátili na ústup a brodili se zpátky ke stezce.

Dva z nich byli udatnější nebo pošetilejší, nebo možná ztratili přehled o směru. Brodili se kupředu a vysoko zdvihali kolena jako vzpínající se koně, až voda šplouchala a stříkala na všechny strany. Konečně našli pod nohama pevnou zem a těžkopádně se rozeběhli, jeden za druhým.

Vyčkával jsem. První z nich dorazil na vzdálenost třiceti kroků, zakopl o balvan, a jak se snažil udržet rovnováhu, štít mu odlétl stranou. Střelil jsem ho do břicha, šipka pronikla šupinovým oděním vpředu, vnitřnostmi a drátěným pletivem vzadu a udeřila do nohy rytíře, který běžel za ním. Ten podle všeho nebyl raněn, ale otočil se a prchal, a než se mi podařilo znovu nabít, byl už uprostřed brodu. Šipka ho zasáhla mezi lopatky, padl tváři dopředu a několikrát se převalil; voda ho pomalu nesla po proudu a jedna paže se ukázala nad hladinou jako poslední pozdrav umírajícího.

Ostatní útočníci se schlíple vraceli k záštitě vrboví a Hamovi lučištníci, po stehna zabořeni v bažině, nazdařbůh vysílali šípy. Na vnějším nádvoří naši lidé jásali, smáli se, poskakovali radostí, plácali jeden druhého po zádech a Aelfrik na věži si halasně pochvaloval naši obranu. Uvolnil jsem tětivu na kuši a vrátil šipku do toulce, prsty jsem měl od tětivy rozdrásané do krve.

O přilbu mi chabě cinkl dolétající šíp a připomněl mi mou povinnost. „Kryjte se, chlapi, zatraceně," křikl jsem na ně, „ještě po vás střílejí!"

Muži se spěšně vrátili k palisádě a Anschitel zdvihl kuši téměř s nábožnou úctou jako kněz, který bere do ruky posvátnou relikvii, a pohlédl k brodu. Řeka vrhala chomáče vodní tříště přes těla lesknoucí se jako ocelově šedé skály a za mělčinami, kde proud zpomalil, se po hladině plížily červené pruhy jako skvrny rzi na vyleštěném zrcadle.

„Pět střel, pět mrtvých a roztříštěná útočná vlna," broukl si Anschitel. „Kristovy rány, to je strašlivá zbraň… proč jenom jich nemáme víc?"

„Pravda, proč ne, a k tomu lidi, kteří s nimi dovedou zacházet?" řekl jsem. Kolena se mi najednou podlamovala, musel jsem si uvolnit rozparky v okruží a posadit se do trávy. „Kolik jsme vystříleli šípů, Anschiteli? Čtyřicet, padesát, a nepadl ani jediný útočník – šípy jsou proti rytířům v brnění a se štíty dočista vyplýtvané!"

„Nebýt té kuše, byli by prorazili naši obranu a dobyli hrad," věcně poznamenal Anschitel.

„Nebýt té kuše a toho, že útok byl tak špatně promyšlený a vedený, byli bychom nevyhnutelně podlehli… Hamo de Neufmarché se musel zbláznit, jinak to není možné."

Vyhrabal jsem se na nohy a zadíval se přes řeku. Nepřátelští lučištníci ustupovali a brzo zmizeli za stromy; rytíři na stezce se také vzdálili. Blíž k nám ležel rytíř, kterému jsem provrtal břicho střelou z kuše, a těžce umíral. Nedalo se pro něho nic udělat, nemohl jsem riskovat otevření brány, ačkoliv bych rád měl jeho odění. Nařídil jsem svým lidem, aby si oddechli, a nechal jsem jenom hlídky na věži.

„Ti rytíři ještě nezažili obranu kuší," podotkl jsem k Anschitelovi, „nabízeli našim střelám úplně jednolitý terč. Taková hradba štítů je sice bezpečnou ochranou proti šípům, ale proti šipkám z kuše je víc než bezcenná… a neměli také podporu lučištníků na křídlech. Jenže Hamo se už podruhé takhle nezmýlí."

Lehký vánek laskal vrboví, cítil jsem na tváři jeho chladivý dech a zvedl přilbu a nechal ji viset na zádech. Železo bylo horké. Pot mi stékal po celém rozpáleném těle a okruží mi spočívalo na ramenou jako těžké závaží. Vylezl jsem po žebříku do věže a s hanbou jsem si uvědomil, že se mi ruce na příčlích třesou.

3

Horko v místnosti mi dýchlo do tváře jako výheň z kovářské pece. Pot, špinavé šaty, zvratky dětí a přetékající záchodkový sud tvořily dohromady puch, kterým jsem se zalykal. Nad tím vším se vznášel pach strachu, ženy se k sobě choulily jako vyděšené přízraky. Útok nadělal spoustu hluku, muži nebojují potichu, a ženy slyšely ryk boje, svištění a údery šípů a jásot, když se nepřítel stáhl nazpět. Neviděly ale vůbec nic, protože střílny pro lučištníky, pro které jsme neměli dost střelců, byly zataraseny okenicemi a zavřeny na závoru, jenom fantazie jim kreslila děsivé obrazy.

Několika slovy jsem je uchlácholil a šel jsem do kouta, kde ležel Walchelin. Baron byl opřen o stěnu a neklidně převaloval hlavu ze strany na stranu, vytřeštěné oči mu svítily nevidomým pohledem a tváře plály ruměncem horečky; kosti ve vystouplých lících jako by se snažily protrhnout pleť. Vřava boje ho vyburcovala ne sice k vědomí, ale k polovědomé noční můře probouzejícího se spáče, v níž znovu bojoval v dávno zapomenutých obléháních a blábolil jména rytířů a oděnců dlouhá léta mrtvých.

Vrátil jsem se na cimbuří a vdechoval svěží, neposkvrněný vzduch jako plavec, který vystoupí na hladinu po dlouhém ponoření v hloubce. Slunce klouzalo po korunách stromů na západě a od okrajů dubů a jilmů sem proudily stíny. Aelfrik byl dosud na stráži a zíral upřeně před sebe, lokty podepřené o střílnu a bradu na složených rukou. Dotkl jsem se jeho paže.

„Co se tam děje?“

„Kolem dvorce je velký shon. Možná že chystají další útok.“ Sledoval jsem jeho pohled. Kolem stavení se hemžil shluk mužů a koní, viděl jsem, jak vedou do dvora naložené soumary, a uhodl jsem, že Hamo si chce udělat ze dvorce hlavní stan. Kysele jsem přemítal o tom, že se bez nejmenších skrupulí usadil na místě, které se vůbec nedalo hájit. Věděl dobře, že výpad z obležení je nad naše síly.

„Je tam shon,“ opakoval Aelfrik, „ale nikdo nemíří sem k nám.“ Jezdci vyjížděli na pastviny, kde se pásl náš dobytek, a křižovali úpatí vrchů v nížině, kde byly roztroušeny ovce jako stářím zahnědlá skaliska. Křičeli a rámusili, zadupávali stojící obilí, zvedali oblaka péřového prachu a zaháněli zvířata přes pole do ohrady, kam jsme na zimu zavírali plemenný dobytek. Když s tím byli hotovi, prostíraly se tu pastviny Bochesornu bez jediného kusu dobytka, prázdné a bez života jako země, přes kterou se přehnal dobytčí mor.

Aelfrik si povzdechl. „Hamo se učí ze svých chyb – takhle se má zahájit válečné tažení; zničit nejdřív půdu a potom nepřítele. Nenechal tu nic, v lese ani na louce, z čeho by si jeden mohl připravit večeři.“

„Hamo ještě neskončil,“ podotkl jsem. „Podívej se.“ Jezdci a pěší ozbrojenci se rozptýlili k chalupám vsi Bochesorne krytým šedivými došky, ke mlýnu, kostelu a polím, kde větřík vlnil zralé osení. V paprscích slunce zaplály bledým svitem pochodně, pšenice a ječmen hořely v praskajícím moři plamenů sálajících k obloze a zelené, živé stromy plápolaly jako ohnivé sloupy. Mlýn se zvolna nachýlil k řece a zhroutil se v oblacích páry. Bochesorne hořel od jednoho konce k druhému v jezeře ohně, který olizoval okraje údolí. Oharky vířily ve vzduchu a usazovaly se jako popel na tvářích mužů vyděšeně přihlížejících od palisády a cimbuří. Horko jako žíravý vítr štípalo do očí a pálilo v hrdle. Houstnoucí kouř se smísil s mlhou, snesl se na lučiny a zahalil dvorec.

Pozorovali jsme celý výjev, dokud slunce nezapadlo. Se slábnoucím denním světlem byla záře plamenů stále jasnější. Pole teď byla pokryta kobercem žhnoucích oharků. Na kostrách zčernalých stromů se třepetaly drobné korouhve plamínků, a nad tím vším se rozestíral kouř jako strop šera, které zakrývalo hvězdy.

Bochesorne byl pryč. Kromě svých životů jsme teď už neměli co ztratit.

4

Poslal jsem pro Anschitela. „Myslíš, že zaútočí v noci?“ ptal jsem se.

Anschitel sykavě nabral dech. „Dělá se to občas, ne často, jenom po dlouhém obležení, když se nepřítel dobře seznámil s terénem, a k tomu neměl Hamo ještě čas. Zatím měl jiné věci na práci.“ A skřípavě si přejel prstem po tváři zčernalé kouřem a popelem. „Ačkoli by mohl…“

Přešel k hlídce, která pozorovala kraj na sever, a zeptal se: „Viděl jsi někoho na pláni tam dole, Raule?“

Zbrojnoš si posunul železnou kápi z čela, přejel hřbetem ruky pokřivený nos a odplivl si z vyschlého hrdla. „To teda ano,“ zavrčel. „Pět mužů, podle odění zbrojnošů, jak se pokoušejí sehnat dohromady stádo dvaapadesáti ovcí… pět slabomyslných dětí by to provedlo lip.“

„A hlídal jsi dobře?“

„Viděl jsem, jak to všechno hoří,“ řekl Raul smutně, „ale nehnul jsem se z místa, já znám svou povinnost, Anschiteli, žádný nepřítel se tady přede mnou nepotloukal!“

Anschitel mu poklepal na rameno. „Věřím ti, Raule.“ Obrátil se ke mně: „Není vyloučeno, že Hamo poslal někoho na výzvědy, zatímco naše pozornost byla obrácena jinam, ale zřejmě to neudělal. A nebude útočit potmě v úplně neznámém terénu. Dnes v noci můžeme klidně spát.“

Vyměnil jsem hlídky a určil lidi na střídání stráží. Slunce už zapadlo a v soumračném šeru plály jenom nachové červánky. Zdáli sem vítr slabě donášel hlasy ze dvorce, a na chvíli mi vrtalo hlavou, proč některá zbloudilá jiskra nezapálila došky, aby dům vyhořel Hamovi nad hlavou. Opřel jsem se o cimbuří a zíral do noci černé jako moje myšlenky; do prázdnoty vyplněné temnotou zoufalství, z níž prokmitávaly jenom krvavě rudé ohýnky nenávisti.

5

Za svítání se objevili jezdci. Hlídka mě vzbudila na střeše, kde jsem odpočíval v plné zbroji zabalen do pláště. Jitřní světlo bylo šedé a šálivé a halilo se do těžkých mračen. Z cimbuří jsem zahlédl jezdce ve zbroji, mlhavé a nehmotné jako přízraky, jak klusají po písčinách, prozkoumávají houštiny hloží na Křížovém vrchu a projíždějí poříční bažiny směrem na východ. Jezdci však nejsou pro tvrz žádným nebezpečím, nevyburcoval jsem tedy posádku, jenom jsem přecházel po cimbuří a pozoroval.

Brzo se ukázalo, že je to jenom průzkum. Jezdci křižovali terén, rozptylovali se a setkávali, gestikulovali a rokovali, občas tak blízko, že jsem slyšel hlasy. Denní světlo sílilo, dole v komoře se probouzely ženy, křičelo nějaké dítě, rachotily hrnce na vaření a proužek modrého dýmu se táhl otvorem, který sloužil jako komín a také se jím spouštěl žebřík. Vdechl jsem vůni vařeného jídla a najednou jsem pocítil hlad. Jezdci přestali projíždět plání, shromáždili se na hřebenu písčiny na sever od hradu a zastavili se tam v hloučku. Potom se rozjeli klusem v širokém oblouku a zmizeli ve stromoví za dvorcem.

Šel jsem se dolů nasnídat. Walchelin byl vzhůru a při vědomí, pověděl jsem mu tedy o útoku z předešlého dne a jak jsme ho odrazili. Nic neříkal a tak jsem nevěděl, zdali mi rozumí. Hlídka mě zavolala zase na cimbuří. Po stezce se vlekla osamělá postava opírající se o hůl a občas stanula se shrbenými rameny, jako by nebyla schopná jít dál. Chodec se

přiblížil, zaváhal před brodem, a já poznal Ranulfa. Otevřeli bránu a přivedli ho dovnitř. Ranulf klesl znaveně na kupku sena, šaty nadranc a nohy bosé. Přinesli jsme mu vodu, pil žíznivě a pohlížel na mne vpadlýma očima. Položil jsem mu jedinou otázku.

„Ano, pročesali lesy a našli nevolníky," odpověděl. „Některé zabili, ostatní zajali. Včera večer zneužili ženy v ležení poblíž dvorce, dokonce i děti, sedmiletá děvčátka. Přinutili mě, abych se na to díval…" Hlas se mu zlomil a zakryl si tvář, ale nebyl čas truchlit nad znásilněnými venkovankami.

„Proč jsi přišel?" zeptal jsem se úsečně.

„Posílá mě Hamo de Neufmarché – jestliže se nevzdáte během jedné hodiny, pobije prý tady každého muže, ženu a dítě." Povzdechl si a sklonil hlavu do dlaní. „Nejdu s tím poselstvím dobrovolně, přinutili mě."

Viděl jsem krvavé skvrny na cárech jeho kutny a jemně jsem odhrnul roztrhanou látku. Záda měl zjizvená červenými, naběhlými pruhy, které vypadaly jako syrové maso. „Šlehali mě, až jsem to už nemohl vydržet," zamumlal Ranulf, „a nutili mě vyřídit, co jsem říkal… je mi líto, můj pane, ale mé tělo je slabé."

Třásl jsem se hněvem. Ranulf byl jenom kněz a bastard, ale po otci Visdelou a můj nevlastní bratr. Pomohl jsem mu na nohy a řekl Anschitelovi, aby ho vzal do věže a ovázal mu rány.

Denní světlo víc a víc sílilo a podmračená obloha obalovala horký vzduch jako houně. Postupně jsem poslal muže na stráži dovnitř a přikázal jim, aby se pořádně najedli. Budou mít štěstí, jestli se dnes ještě jednou najedí.

Hlídka mě zavolala do věže a za chvíli jsem spatřil, jak ze dvorce vychází šik mužů a rozděluje se doprava a doleva, částečně pod ochranou stromů. Nesli nějaká břemena a sledovali stopy ranních harcovníků, zachovávajíce uctivou vzdálenost od hradu. Nebyl mezi nimi žádný jezdec.

Zatroubil jsem na poplach a posádka zaujala bitevní pozice na věži a u palisády, zatímco já čekal na cimbuří a pozoroval nepřítele.

Postupovali zvolna kupředu ve třech skupinách, někdy přes volné prostranství, ale většinou za stromy a křovisky. Náklad jim překážel, často se zastavovali a odkládali břemena na zem. Namáhal jsem zrak, až mi oči slzely, ale na tu vzdálenost jsem nemohl rozeznat, co to vlastně nesou. Všechny tři skupiny překročily řeku a dvě se zastavily; jedna na západních lučinách při úpatí Křížového vrchu, druhá na houštinami zarostlém svahu na východě, jenom třetí šik se vlekl dál a zarazil se až u severní strany hradního příkopu.

„Tenhle meč má tři hroty," zamumlal mi Anschitel do ucha.

Zdáli na písčině zazněl roh a špice útočících se začaly stahovat směrem ke hradu. Viděl jsem, že jsou rozděleni do menších skupin a každá že nese to podivné břemeno, plochou stěnu, kterou drželi svisle za okraje jako dřevaři, když zvedají vor na vodu. Blížili se, zastavovali na znamení a znovu postupovali kupředu. Brzo byli tak blízko, že jsme podle odění rozeznávali rytíře od zbrojnošů.

Teď už byli opravdu nepříjemně blízko a ten jejich záhadný náklad se mi nechtěl líbit. Měl jsem strach, aby nezačali střílet z katapultů, ačkoli se mi nezdálo pravděpodobné, že by takový malý sbor, zverbovaný z poddaných jednoho léna, dokázal postavit obléhací stroje. Přikázal jsem lučištníkovi na západním cimbuří, aby zkusil dostřel. Muž nasadil šíp, zkusmo napjal tětivu a zas ji uvolnil, namířil hrot na stahující se mraky a vyslal šíp, který vylétl vysokým obloukem, klesl a ztratil se. Nepřítel se zvolna a namáhavě vlekl dál.

„Zkus to ještě jednou."

Lučištník zamumlal nějakou kletbu, přetřel si zjizvenou osmahlou tvář a zamračil se na svůj terč.

„Je to daleko, můj pane," poznamenal a tětiva znovu zabzučela. Jedna skupina se smrštila jako zmáčknutá slíva a na zemi se svíjela kopající postava.

„Šťastná náhoda, můj pane, je to moc daleko pro přesnou střelbu."

Z písčiny vzadu ostře vyvřískl roh, muži upustili svůj náklad na zem, sklonili se a znovu jej pozdvihli. Anschitel hlasitě zaklel.

„Ke všem čertům, štítnice!"

Všechny tři skupiny se přemístily do nových útvarů, místo mužů jsme měli teď před sebou tmavé desky, přes jejichž horní okraje vykukovaly hlavy nosičů, a tyto desky zvolna postupovaly proti nám.

Anschitel vychrlil záplavu spletitých kleteb. „Senem vycpané ovčí košatiny, ty neprostřelí ani vaše kuše, můj pane… ďas aby vyrval Hamovi střeva!"

„Ty už jsi viděl tyhle věci, Anschiteli," řekl jsem pokojně, „jak se máme proti nim bránit?"

„Proti štitnicím, pohyblivým zástěnám? Jednoduše," ušklíbl se Anschitel, „výpadem rytířské jízdy a ostrým útokem… jsou to těžké věci a nedají se ovládat jako osobní štít, stačí dostat se kolem stran a pobít nosiče." Důkladně se vysmrkal a otřel si prsty o zeď. „Škoda, že tu rytířskou jízdu nemáme."

„Máme jednoho rytíře," řekl jsem a vykročil k otvoru ve střeše, ale Anschitel mi hbitě zastoupil cestu.

„Zbláznil jste se?" křikl na mne. „Co dokážete sám jediný?"

„Pár jich pobiju," odvětil jsem, „dřív než zabijou mě."

„A necháte nás tu bez velitele? To nesmíte udělat, můj pane!"

„Poddaný mi chce poroučet? Zapomínáš se, Anschiteli. Postav se u brány, rychle ji zavři, až vyjedu, a ujmi se velení Bochesornu."

„Zůstanete tady, můj pane, živý nebo mrtvý," ozval se jiný hlas. „Bez vás nebudeme bojovat." Obrátil jsem se. Lučištník, který vystřelil ten šťastný zásah, stál zády k cimbuří a opíral se o zeď jako odpočívající robotník. Luk držel napjatý a mířil mi šípem na hrdlo. Sice se trochu usmíval, ale v očích neměl veselý výraz.

Nevím, jak bych byl na to odpověděl, ale celou tu záležitost vyřešilo svištění šípů. Lučištník couvl, uvolnil tětivu a sáhl si na ucho. Potom se zahleděl na jasně červenou krev na dlani.

„Dnes mám opravdu štěstí," poznamenal jako pro sebe, otočil se ke střílně a bleskurychle vyslal šíp.

Dvě stě kroků na západ, na sever a na východ nás obkličoval okruh štítnic. Jejich pohyby řídily signály rohu od severní skupiny, některé z nich se vždycky zastavily a kryly postup ostatních jedním mračnem šípů za druhým. Naši lidé pokukující přes palisádu a cimburí viděli jenom hlavy v přilbách a téměř nic, nač by stálo za to vystřelit.

Natáhl jsem kuši a škubl sebou, jak se mi tětiva zařízla do rozdrásaných prstů. Vystřelil jsem na lučištníka za štítnicí, krytého až po hlavu a ramena a napínajícího luk. Šipka zasáhla štítnici a uvázla v ní na půl délky. Znovu jsem vystřelil a chybil a nato ještě jednou; nikdy jsem se necvičil ve střelbě shora dolů a špatně jsem odhadoval dráhu střely. Vyběhl jsem na nádvoří, a než jsem dorazil k palisádě, v mém štítě se zatetelily dva šípy. Štítnice se mezitím přikradly o dvacet kroků blíž.

Lučištníci z Bochesornu vydatně opětovali střelbu, ale bez viditelného účinku. Temné bloky stále postupovaly vpřed jako opásané nestvůry z úsvitu času, zastavovaly se, vysílaly šípy a plížily se dál. Byly už tak blízko, že jsme si mohli prohlédnout jejich pouzdra spletená z lískového proutí, a spočítat šípy, jimiž byly posety jako trním. Příliš mnoha šípy. Křikl jsem na naše lučištníky, aby střídali jenom na jistý terč a střelba z hradu ochabla. Sám jsem vyplýtval tři šipky bez úspěchu, teprve čtvrtý zásah byl lepší a z jedné hlavy odlétla přilba. Lučištník vedle mne si to chraptivým hlasem pochvaloval, ale hned zaječel a chytil se za obličej; opeřená násada šípu se mu tetelila v očním důlku. Jeden ze zbrojnošů zarazil meč do pochvy a odtáhl ho ke stáji. Za chvíli se vrátil, setkal se s mým pohledem a potřásl hlavou, tasil meč a opřel se o palisádu.

Štítnice se blížily k okraji hradního příkopu. Vystřelil jsem na nejbližší terč dvě šipky, které se zarazily do desky až po opeřený konec, ale nepronikly jí, nepřítel byl nezranitelný.

Vnější nádvoří se stalo smrtelnou pastí. Zahalekal jsem na Anschitela, který velel na západní straně, a na Aelfrika na východním konci. Postupně jsem odesílal obránce od palisády do věže a snažil se je krýt rychlou střelbou na štítnice, teď už jsem nemyslel na to, abych šetřil šípy. Moji lidé byli nejvíc vystaveni nepřátelské střelbě, když stoupali po náspu a po žebříku, a nepřítel se plně soustředil na tyto bezmocné terče. Čtyři muži se dostali ke dveřím bez úhony, jen štíty se jim ježily jako ježci ostny. Dva byli zasaženi, jeden se bez hlesu svalil ze žebříku, druhý měl v těle tři šípy, když ho vtáhli sténajícího do dveří.

Zbývali tedy oba velitelé a já. Znovu jsem nabil kuši, už jsem ani necítil bolest ve zkrvavených rukou. Anschitel se chopil luku a toulce a vysílal jeden šíp za druhým. Poslal jsem Aelfrika nahoru. Měl na sobě jenom drátěnou košili bez nákrčníku jako zbrojnoš, a než vystoupil po třech příčlích, šíp se mu zavrtal do lebeční spodiny. Zavolal jsem na Anschitela, který upustil luk, hodil si štít na záda a vyběhl po náspu k úpatí žebříku. Spatřil Aelfrika ležícího bez hnutí obličejem k zemi a zamračil se, potom ale skočil s rozběhem na žebřík, hbitě se po něm vysoukal nahoru a vpadl do dveří jako veverka do svého hnízda.

Hodil jsem si kuši kolem krku jako chomout, přitáhl si štít k tělu a jeho okraj k nosní pásce a pozpátku jsem se ztěžka vydrápal na násep, šípy bušily do kůže štítu a zvonily mi o přilbu. Šplhal jsem po žebříku zachycuje se jednou rukou a nohu mi sežehla bolest jako od cejchovacího železa, ale to už mě pohotové ruce uchopily a vtáhly dovnitř, vyzvedly žebřík a zabouchly a zatarasily dveře.

Vyděšené ženy se mlčky choulily v té šeré místnosti a já doklopýtal do kouta, kde jsem si znovu naplnil toulec a vylezl jsem na cimburí.

Zavřeštěl roh a štítnice vychrlily útočníky, jako když se provalí hráz, nemohli jsme je nijak zadržet. S bojovým křikem přebrodili příkop, kde jim voda sahala po pás, sklouzli do škarpy, vyšplhali se na protější svah a vzali palisádu ztečí. Za okamžik se jimi vnější nádvoří jen hemžilo.

Zbývali nám už jenom tři luky a také zásoba šípů se rychle tenčila. Lučištníci teď umísťovali své šípy tak přesně jako ženy jehlu do výšivky. Vřava boje byla nesmírná a válečný pokřik nepřítele ‚Marché, marché' zněl jako hlahol zvonů.

Nabil jsem kuši a začal čistit dobyté nádvoří od nepřítele, který si neponechal žádné oddíly ke krytí zad. Štítnice zůstaly opuštěné a bodavé krupobití šípů ustalo. Vyklonil jsem se ze střílny a stiskl západku, hustě sevřený šik nepřítele poskytoval terč, který nebylo možné minout.

Zabil jsem čtyři útočníky a moji lučištníci tři, než si nepřítel uvědomil, do jaké nebezpečné léčky se tu dostal. Potom zvedli Hamovi lidé štíty nad hlavy a hnali se do úkrytu. Jenom tři rytíři zůstali vyzývavě stát u studny, vzhlíželi k nám, volali a mávali meči. Jednoho jsem zastřelil a druzí dva uprchli, dřív než jsem stačil nabít znova. Anschitel měl pravdu, kuše je těžkopádný krám.

Brána byla otevřena a někteří Hamovi lidé utekli za štítnice, ostatní se nahrnuli do kůlen, kde jsme chovali zvířata a píci. Začal jsem střílet na doškové střechy a ozval se pro můj sluch tak líbezný křik bolesti. Hamovi lidé se dali na hromadný útěk, tlačili se v bráně a drápali se přes palisádu, takže jsme jich během toho bezhlavého úprku prošpikovali jen několik, seběhlo se to příliš rychle. Štítnice ustupovaly zvolna a trhaně, bez té souhry, kterou se vyznačovaly při postupu vpřed. Přikázal jsem svým lidem, aby si uvolnili tětivy, a rozhlédl se po cimburí. Zbylo nás dvanáct obránců i se mnou, ztratili jsme vnější nádvoří a získali chvilkové vítězství – obklíčení ve věži jsme se však nemohli už dlouho udržet. Upustil jsem kuši a pohlédl na své rozdrásané ruce.

Anschitel se ke mně přitočil. „Natřít balzámem a ovázat," podotkl. „Pročpak jste si nevzal železné rukavice, můj pane? Pojďte dolů, máme dost času. Po tomhle výprasku nebude Hamo pospíchat s novým útokem."

Klopýtal jsem k žebříku s rukama před sebou a dlaněmi vzhůru jako žebrák žadonící o almužnu.

7

Ranulf mi jemně vymyl a ovázal zkrvavené prsty, rozedřené až na kost. Baron netečně ležel natažen naznak a zíral nevidomým pohledem na trámoví stropu. Nikdo se na výsledek bitvy nezeptal. Všichni věděli, že jakýkoli odklad může jenom o něco oddálit nevyhnutelný konec. Rána, kterou jsem utržil do nohy, byla pouhé škrábnutí, krev zaschla a tak jsem odmítl Ranulfovo ošetření. Muž zraněný na žebříku dokonal, ženy se třásly a mumlaly mezi sebou. Místnost byla temná a smrdutá, ponurý příbytek a předsíň smrti.

Vrátil jsem se na střechu. Dva muži drželi stráž, ostatní odpočívali. Vzal jsem kuši a pokusil se ji natáhnout, ale projela mnou palčivá bolest jako zážeh ohně. S kyselým úšklebkem jsem podal zbraň Anschitelovi, který nasadil nohu do třmenu a zatáhl vší silou, až konečně zachytil tětivu v zářezu a odfrkl si.

„Hrom a blesky," zvolal ztěžka oddychuje, „to by člověk musel mít svaly jako táhla katapultu. Tohle není nic pro mě!"

Zbrojnoš Raul se zlomeným nosem, zápasník proslulý po celém okolí, se usmál a vzal kuši od Anschitela. Ostatní seděli pohodlně rozvaleni, záda opřená o cimbuří, a pozorně sledovali, jak se namáhá. Západka klapla a Raul na mne pohlédl, jako by se zdráhal uvěřit.

„A vy, můj pane, jste natahoval tuhle potvoru tak lehko, jako děvka zdvihá sukně!"

„Taky je potřebí vědět, jak na to," řekl jsem a podíval se na své ovázané ruce. „Já už to nedokážu, musíš mi nabíjet sám… sežeň si nějaké rukavice."

Vyhlédl jsem přes cimbuří. Zčernalá pole Bochesornu, doutnající pahýly stromů a zuhelnatělé trosky obydlí a stodol truchlily pod pohřebním příkrovem zachmuřené oblohy. Štítnice se znovu pohnuly, ale ne už odděleně, teď byly spojeny jako pohyblivé živé ploty. Za nimi se vznášel kouř a vyšlehovaly plamínky. Pohlédl jsem na Anschitela.

„Pochodně pro ohnivé šípy," odvětil lakonicky.

Poslal jsem lučištníky na cimbuří. Před ohněm jsme se neměli čím chránit. Po ruce nebyly žádné mokré kůže ani vodou nasáklé slamníky, které bychom zavěsili přes cimbuří, a i to je jen chatrná ochrana. Jediné, co by v tu chvíli pomohlo, by byla soustředěná střelba z luků a výpad rytířské jízdy. A my jsme měli tři lučištníky a jednoho rytíře.

Štítnice se přiblížily na osmdesát kroků, takže byly pohodlně na dostřel. Zasvištěla k nám mračna šípů se žhavými uhlíky, za nimiž se táhl kouř. Pro nepřítele to byla snadná střelba, vždyť terčem byl čtverhranný trup věže, do níž teď bušily šípy jako jednotlivé těžké kapky ohlašující průtrž mračen. Každý šíp byl obalen pod hrotem klůckem smolou napuštěné plápolající vlny a v trámoví věže vyschlém jako troud vypálil doutnající otvor. Šípy na dosah ruky jsme se pokoušeli vytrhat z trámů. Zahnal nás ale svištící příval šípů, v němž dva oděnci rychle a bez hluku zahynuli, za což jsem byl svým způsobem vděčen, protože naše bitevní plošina byla příliš malá pro hlučné a křečovité umírání.

Muži posádky se choulili za cimbuřím a záplava ohnivých šípů neustávala. Hustý kouř se valil k obloze z nádvoří, kde šípy uvázly v doškových střechách a přístavky hořely jako májové hranice ve Skotsku. Slyšel jsem úpěnlivý vřískot koní, byl tam i Chanson a hořel zaživa. Vzpomněl jsem si na jeho bujnost i plachou mírnost, a palčivé slzy, které mi vstoupily do očí, nevyvolaly jenom létající oharky.

Kouř z nádvoří zahaloval věž a zakrýval nepřítele. Věž už začala hořet, plameny olizovaly trámoví, kde se ohnivé šípy zaklesly mezi dubové kmeny, a ženy dole ve věži spustily pokřik. V této chvíli slepého zoufalství se v rozsedlině střechy objevila Ranulfova hlava a ramena.

„Komora hoří," řekl pokojně. „Ženy musí přijít sem nebo sestoupit na nádvoří."

Svezl jsem se po žebříku dolů. V místnosti panovala hrozná vřava, z hromady slámy na podlaze šlehaly plameny. Zmatený a užaslý jsem se rozhlížel, jak se to mohlo stát, a spatřil jsem dvě odkryté střílny – nějaká třikrát prokletá běhna se chtěla nadechnout čerstvého vzduchu a otevřela tím přístup zkáze. Oheň ze slámy přeskočil na šaty jednoho dítěte a rázem vzplanul celý slamník. V šíleném zděšení se ženy rvaly jako divoši, aby si prorazily cestu jediným východem na cimbuří, ale já je odstrčil od žebříku, vystoupil jsem rychle na střechu a křikl:

„Všichni ven, na nádvoří!"

Muži sestupovali do děsivého kotle kouře, plamenů a zápachu škvařícího se masa – dítě, kterého se zmocnily plameny, hořelo jako troud – a ječících, strachem pominutých žen. Strhl jsem doutnající záclonu a vzal Walchelina do náruče, někdo odtáhl závory, otevřel dveře a spustil žebřík. Plameny mi olizovaly štít na zádech, ale s otcem v náručí jsem napůl slezl napůl spadl na nádvoří, donesl ho k úpatí náspu a položil na zem. Všude okolo hořelo a muži se tu míhali jako démoni v pekelné výhni. Žhavý vítr protrhl mračna kouře a na palisádách se zaleskla zbroj. Rýsovaly se štíty a červené záblesky ohně se odrážely od čepelí mečů. Vrhl jsem se tím směrem a vykřikl:

„Vlk, vlk, Visdelou, všichni ke mně!"

Nad pěti dlouhými štíty se zablyštěly kuželovité přilby, útočil jsem seky a výpady, kryl se a paríroval, po mé pravici se objevil Anschitel a po levém boku Raul, kouř se valil vzhůru velkými prstenci a plameny se zmítaly jako korouhve. O přilbu mi zazvonil úder meče, odpověděl jsem výpadem, který proťal zuby a hrdlo, stáhl jsem se, paríroval doprava a kryl se štítem. Raul vedle mne klesl a jeden rytíř skočil přes jeho tělo. Kryl jsem se doleva a ťal po něm ze strany, zlomená nosní páska a tvář ztmavlá krví – štít doprostřed, nízký kryt. Anschitel je pryč a pravý bok nekrytý, rychle se znovu krýt…

Svět se rozletěl v jiskrách požáru.

8

Nevzpomínám si jasně, co následovalo potom. Všechno probíhalo zmateně, bez jakéhokoli vzájemného vztahu, a vtiskovalo se do mé paměti coby sled obrazů, jako když člověk listuje v klášterním misálu. Vzpomínám si na nádvoří jako na pekelnou výheň plnou kouře. Na muže, který se skláněl nad mrtvolou a stahoval jí drátěnou košili a zbraně, a na oděnce u studny, který vrazil obnažené boky mezi stehna ženy, odbyl si své, vyprostil se a shodil ženu do studně…

Později jsem ležel u šibenice panství Visdelou a zíral otupěle sám na sebe. Byl jsem nahý, jenom řemeny mi poutaly paže v předloktí a na rukou mi zůstaly obvazy. Pod šibenicí držel jeden oděnec mého otce a rukama ho podpíral v podpaží. Walchelin měl na sobě šedivou plátěnou řízu, kterou nosil v době své nemoci, nohy a ruce holé, prošedivělá hlava se mu skláněla na prsa a kolem hrdla se mu vinula smyčka jako had. Před ním klečel Ranulf a bez hlesu se modlil.

Provaz se napjal jako sloup a klesající tělo se divoce zazmítalo náhle nabytou energií, nohy kopaly kolem sebe v poslední křeči.

Propadl jsem se hluboko do temnot, ve spáncích mi bušila palčivá trýzeň a odněkud zdaleka mě volaly neznámé hlasy. Nemilosrdné ruce mne držely za nohy a paže, ležel jsem roztažen na zádech a nějaký muž s nožem v ruce šmátral po mém rozkroku. Strnule jsem na něho zíral – od ucha k bradě se mu táhla sinalá jizva a na umaštěné hlavě měl šikmo posazenou železnou kápi.

Ozvala se trubka, zdvihli mě, až se mi zdálo, že pluji v oblacích, a spatřil jsem záři plamenů, velký shluk lidí kolem šibenice a dlouhou kolonu jezdců v brnění. Tvář pana de Neufmarché plála divokým záštím a zuby se mu leskly, jak se ústa otvírala a zavírala v zuřivé rozepři.

Znovu jsem se propadl do prázdnoty a bolest mi tepala v hlavě jako buchar. Nějaký hlas se zvedl v úpěnlivé prosbě o milost. Byl to Ranulf a já otevřel oči. Nade mnou stál a zhlížel na mne ďábel v Kristově podobě. Opíral se o svého koně, ruce rozhozené podél hřívy a boku koně, nohy nedbale zkřížené v kotnících… Kristus na kříži. Rouhající se ďábel.

Odění z jemných ok mu lnulo k tělu jako šedá hadí kůže. Hlavu měl odkrytou a lesklé, hladké vlasy svítily jako černé hedvábí. Modré oči třpytné jako safíry zářily v hubené, osmahlé tváři, tenké rty se usmívaly… krásný jako ďábel, vladař temnot. Ranulf před ním klečel s rukama křečovitě sepjatýma a prosil o milost. A ďábel otevřel ústa a promluvil.

„Jenom jedno," řekl a usmál se.

Muž se zjizvenou tváří mě uchopil a nůž se mu zaleskl v ruce.

V mysli se mi náhle rozjasnilo, jako když vzplane oheň. Modlil jsem se k ďáblu a snažně prosil o milost. Jsem jeho člověk, přísahal jsem, je můj pán a já jsem mu povinován věrností a poddanstvím. Ať mi dovolí, abych šel za ním do pekla a ještě dál; abych mu sloužil provždy, jen když ušetří mé mužství.

„Jenom jedno," opakoval Satan a usmíval se.

Nůž se vznesl, klesl a zařízl se… neuvěřitelná trýzeň, nesmírná bolest, ohnivý orgasmus, který vychrlil na má stehna krev.

Někdo zaječel, hluchý zvuk jako hlas tlumený mlhou, ten neznámý se ječivě dožadoval zapomnění, smrti a vysvobození z muk a s hlavou mezi koleny se kutálel v trávě jako obruč.

Otevřel jsem oči – ležel jsem ďáblovi u nohou. „Satane," zavzlykal jsem, „ty jsi mě zradil!"

Satan visel na kříži a usmíval se.

„Já jsem tě zachránil," odpověděl. „Jsi dosud muž." Ranulfovy paže mě objímaly, stíny kolem mne houstly.

„Proč Satan?" zadumal se ďábel. „Jsem Geoffrey de Mandeville."

VI

Srpen – září 1137

Na následující cestu se pamatuji jen velice málo; Ranulf mi ji později vylíčil. Byl jsem v bezvědomí, když mě Ranulf vyvlekl ze středu ozbrojenců shromážděných kolem šibenice. Nikdo se mu nestavěl v cestu; vysoký rytíř se lenivě opíral o svého koně a pozoroval ho. Ranulf mě zatáhl do hloží, věděl, že musí jednat rychle, aby mi zachránil život. Vždyť se za mnou táhla stopa jako nachový sliz. V tom chatrném útulku roztrhal svou kutnu na cáry, udělal z nich podložku a obvazy a pevně mi ránu ovázal. Podložka brzo prosákla krví, třikrát ji musel vyměnit a z jeho oděvu toho moc nezbylo.

Když už jsem tolik nekrvácel, ulehl vedle mne a přemýšlel, co má dělat. Obloha byla zatažena těžkými mračny a stmívalo se, i když na hradě dosud plál požár a vrhal kolem třepetavý svit. Kolona oděnců vedených rytířem Geoffreyem de Mandeville mířila do houstnoucího soumraku na severu a lidé Hama de Neufmarché, hledající poslední zbytky kořisti, se míhali mezi plameny jako hřbitovní přízraky. Konečně také oni zmizeli v dáli a Ranulf slyšel jenom slabou ozvěnu jejich hlasů ze dvorce. To už se úplně setmělo a ohně dohořívaly.

Sténal jsem a svíjel se v deliriu, a Ranulf roztrhal ještě zbytky svého oděvu a volně mi svázal zápěstí a kotníky, abych nemohl v horečce bloudit kolem. Potom se obezřele odkradl k vyhořelému a vydrancovanému hradu. Našel tam mrtvoly, některé svlečené až na kůži, jiné se zbytky šatstva na sobě, vybral kusy oblečení a střevíce pro mne a pro sebe a sehnal také plátěný plášť, který se hodil na obvazy. Vplížil se do nádvoří nedbaje žáru dohořívajících ohňů a spustil do studny kožené vědro. Vrátil se ke mně do houští, rozvázal mi pouta a po hmatu a v záblescích svitu z dohasínajících plamenů vymyl ránu a znovu ji ovázal. Ovinul mi plátno kolem stehen a břicha a pevně je utáhl. Krvácení už téměř ustalo. Pak mi Ranulf navlékl na holé tělo vlněnou kazajku, svázal mi ruce a nohy jako předtím a vydal se zase do hradu.

Mezi zbytky výstroje z bitvy tam našel krátký meč, nějaké řemeny, kožené opasky a kusy provazu. Osekal větve stromu a sestrojil neumělá nosítka upravená tak, že nosné tyče přečnívaly na obou koncích o několik pídí. Uvázal mě na ně, vzal tyče na jednom konci na svá bičem rozšlehaná ramena, takže druhým koncem vlekl nosítka po zemi, a takto se pustil se svým břemenem na cestu z Bochesornu.

Vzpomínám si nejasně na začátek té cesty. Tyče nosítek tloukly o půdu a probudily mě k vědomí a palčivé trýzni. Snažil jsem se vytrhnout tu bolest mezi stehny, ale ruce jsem měl svázané a mohl jsem jenom křičet. Ranulf čas od času položil nosítka na zem, kapal mi do úst zbývající vodu a mumlal konejšivá slova, která jsem neslyšel. Potom znovu opřel tyče o ramena jako volek zapražený do pluhu a táhl své břemeno dál do tmy.

Co se dalo po zbytek noci, na to si vůbec nevzpomínám, Ranulf byl opravdu v zoufalé tísni – rozhodl se pro určitý cíl, ale věděl, že ho tímto způsobem nemůže dosáhnout. To už bylo nad jeho síly, vlastně to byl skoro neuskutečnitelný plán. Vždyť savernakeský hvozd se prostíral dvacet mil odtud a Ranulf dobře věděl, že před svítáním mě musí ukrýt před Hamovými zvědy. Našel ovčáckou stezku, která se vinula na západ, a táhl mě kupředu celou noc. Odpočíval, jen když už byl úplně vyčerpán, a pak se znovu trmácel se svým břemenem dál a dál jako Kristus na Křížové cestě.

Když se na obloze probouzel úsvit, měl Ranulf za sebou snad sedm mil, ale byl již u konce svých sil. Stačil ještě zabočit z cesty do úkrytu v mlází, spleti doubků, kapradí a ostružin, a tam spustil nosítka na zem a zhroutil se.

Ležel nějakou dobu jenom napůl při vědomí a toužil po spánku, ale jeho ztrýzněná ramena, kde se ukořistěné sukno roztřepilo pod tyčemi nosítek a zdrásalo mu pokožku do živého masa, ho burcovala k bdění. Nakonec se probral za bílého dne a kolem se snášel drobný deštík. Ranulf zatáhl nosítka hlouběji do kapradí a uvažoval, co si se mnou počne. Dosud jsem byl v bezvědomí, tváře bledé jako pšeničné těsto, a Ranulf se obával, že mám namále. Prohlédl mi obvazy spečené zaschlou krví – neměl už žádné plátno, žádné hojivé masti, a o nic větší zručnost v ošetřování, než může získat venkovský kněz.

Nechal tedy obvazy tak jak byly, našel vodu v kaluži, omyl mi obličej a nakapal trochu vody mezi rty. Sám žíznivě pil opřen o ruce a nohy, chlemtaje jako pes. Potom se posadil na bobek vedle nosítek, a zatímco kapky deště pleskaly o listí a otřásaly vějíři kapradí, ponechal volný průchod svému zoufalství. A nebylo také divu, že si zoufal – ramena měl tak rozedřená, že už na ně nosítka nemohl vzít; nesebral by už ani sílu táhnout je dál. Neměl potravu ani peníze a nemohl prosit o pomoc a riskovat tím mé prozrazení. Byli jsme přece ještě tak blízko Hamova léna… a mezitím jsem já, důvod všech jeho strastí a celého plahočení, byl podle veškerých známek na pokraji smrti.

Klesl na kolena a modlil se. Nablízku zavřeštěla sojka, zasvištěly větve a zapraskaly haluze na zemi. Ranulf neobratně zašmátral po meči, který si přivázal k pasu. Větev bezu obtěžkaná tmavými plody se prudce zahoupala a z křoví se vybelhal Anschitel.

2

Neměl už přilbu ani drátěnou košili, vlasy, obličej a vousy mu pokrývala slepená zaschlá krev, jedna paže zlomená v lokti visela nakřivo a od hlavy k patě byl samá šmouha bláta a špíny. Udělal několik klopýtavých kroků kupředu a potom se bezvládně svezl k zemi. Ranulf ho pozoroval bez hlesu, omráčený úžasem.

„Jak ses dostal až sem? Já myslel, že jsi mrtvý," zašeptal po chvilce.

Anschitel otevřel oči. „Já taky," zaskuhral. „Meč mi rozsekl přilbu… pošlapali mě v boji… zlomená ruka." Víčka mu poklesávala.

„A jak jsi nás našel?"

„Schoval jsem se v příkopě… omdlel… vyplazil se z hradu." Mluvil trhaně a s očima zavřenýma, každé slovo vydechoval jen s námahou.

„Jak jsi nás našel?" znovu naléhal Ranulf. S děsivou jasností si uvědomoval, že když nás vysledoval i tento zlomený trosečník, pro Hamovy jezdce to bude snadná práce. Anschitel vysunul jazyk mezi rty a sál kapky deště, které se mu zachytily na vousech. Ranulf šel ke kaluži, namočil okraj své kazajky a ždímal mu vodu do úst. Anschitel polykal a nějakou chvíli zůstal tiše ležet.

„Viděl jsem vás odcházet," zamumlal potom. „Nemohl jsem zavolat… ani se hnout… sotva při vědomí… pak za vámi… dvě rýhy na cestě… lehko sledovat… naštěstí jste šli pomalu." Ranulf si klekl vedle něho a jemně mu rozhrnoval vlasy, aby našel ránu na hlavě, ale Anschitel zdvihl ruku. „Ne," řekl, „už to tolik nebolí… nech mě spát."

Ranulf ustoupil, posadil se na bobek a přemítal. Na okamžik jeho víra zakolísala. Vždyť úpěnlivé modlitby vyústily v jedinou odpověď – další břemeno. Ještě jedna zraněná, téměř bezmocná bytost, zatímco prostředky zůstaly přesně stejné jako předtím. Pochybnosti zaútočily na jeho mysl, zavřel oči a zápasil s pocitem nevíry; dlouhou chvíli rozmlouval s Bohem.

Když skončil své modlitby a otevřel oči, stál před ním vepř. Ranulfův meč se mihl jako blesk, podřízl vepře, než uplynulo pět tepů srdce.

Anschitel se posadil v kapradí a přihlížel. „Kněže," poznamenal potom, „provedl jsi výpad jako voják." Zabloudil očima k mé tváři. „Můj pán ztratil hodně krve, dej mu prasečí krev, ať se posilní."

A natáhl se znovu na záda a usnul. Ranulf poslechl, nedůvěřoval své vlastní dovednosti a měl za to, že Anschitel se svými zkušenostmi z tolika válečných tažení ví, jak ošetřovat těžce zraněného. Vysekl tedy kus masa, rozevřel mi zuby a nakapal krev do úst. Byl jsem napůl při vědomí a spolkl trochu toho zvláštního léku. Během dne mi pak znovu a znovu kapal krev do úst, začal jsem se vzpamatovávat – ačkoli si na to nevzpomínám – a chtivě jsem polykal. Ranulf sám také snědl kus syrového masa a nakrmil Anschitela, který znatelně pookřál, a i když měl ještě velké bolesti, dokázal s ním souvisle mluvit o naší celkové situaci. Drobný déšť se snášel celý den a jemně omýval a čistil jejich rány. Šaty na nich lpěly jako rybí šupiny, ale v tom teplém vzduchu dusného srpnového dne necítili žádné nepohodlí. Na osekanou zdechlinu vepře v kapradí se začaly slétat mouchy.

Zůstali jsme tam tři dny, přestože se Ranulf bál, že ještě nějaký zbloudilý vepř může přivést pasáka na naši stopu, ale nikdo nás tam nevyrušil. Obezřele se tedy vykradl na okraj lesa a nasbíral byliny, jejichž léčivé vlastnosti znal, rozmělnil je, smíchal s vodou a připravil mast na rány. Omyl mě v rozkroku, natřel mastí a znovu ovázal; rána, děsivě červená a zející, už nekrvácela. Srovnal také Anschitelovi zlomenou paži – i ten otrlý bojovník při té operaci omdlel – obvázal přiložené tyčky řemeny z mých nosítek a vyčistil a pomazal mu mastí zranění na hlavě. Na svá vlastní zjizvená ramena nebral zřetel, teprve když naběhlé pruhy začaly hnisat, nechal si je od Anschitela vymýt a potřít mastí.

Les, ve kterém jsme se octli, se prostíral na pokraji hvozdu Freemantle. Nedrželi jsme hlídky, ale Ranulf se probouzel při každém šustnutí. S velkou chutí jsme pojídali syrové vepřové maso a zdráhavě žvýkali trpce chutnající listy, které čistí nezdravé šťávy v krvi, jak nás ujistil Ranulf. Vyhřívali jsme se na slunci, jež konečně vysvitlo po deštích, a prospávali dlouhé hodiny. Třetího dne jsem už zůstal při vědomí a bolest se zmírnila. Vzpomínal jsem si na všechno, co se přihodilo, a proč jsem byl zraněn, ale byly to jenom vzdálené a nejasné vzpomínky, které mi nic neříkaly. Nezanechaly ve mně žádný trvalejší dojem a v mysli mi živě tkvěla jenom ušlechtilá tvář ďábla. Moji společníci se nikdy nezmínili o obléhání, drancování a o tom, co následovalo; hovořili o naší povážlivé situaci a radili se o plamech do budoucna. Minulost odvrhli, jako se had zbavuje staré kůže.

Po setmění třetího dne jsme vyrazili na cestu do hvozdu Savernake. Putovali jsme v noci úzkými stezkami, které Ranulf dobře znal, prodírali se lesem a houštinami, obcházeli řídce roztroušené vesnice a štěkající psy, brodili se mělkými potoky a s bolestivou námahou občas i bažinami. Postupovali jsme velmi pomalu. Byl jsem zesláblý, ale zpočátku se mi šlo docela dobře; později se však bolest mezi nohama rozrostla ve svíravou trýzeň tak palčivou, že mi má zatemnělá fantazie vybavovala představu hranostaje hryzajícího mé tělo. Paže jsem měl na ramenou Ranulfa a Anschitela, kteří mě podpírali každý z jedné strany, a často mě prosili, abych si odpočinul, ale já odmítal. Byl jsem odhodlán putovat kupředu celou noc, pokud budu schopen chůze a při vědomí.

Za svítání jsme se ukryli v nerozlehlém mlází. Bylo to nebezpečné místo, poněvadž nedaleko byla vesnice a na strništích bylo vidět orající pluhy. Ranulf měl také strach z pastýřů a pobíhajících psů. Nebyli jsme tam před setměním v bezpečí, ale Ranulf neviděl jinou možnost, protože jsem se zhroutil a blábolil v deliriu a námaha pochodu znovu otevřela Anschitelovu ránu.

Celý ten den o nás Ranulf horečně pečoval. Krmil nás páchnoucími, zahnívajícími zbytky vepřového masa, které jsme si vzali s sebou; našel vodu a uhasil naši žízeň, vymyl nám rány, vypral obvazy a znovu je upevnil a celou tu dobu si ani nezdřímil.

Na tu noc si vzpomínám jenom mlhavě. Bolest mě mučila do krajnosti; nesmírná drásavá trýzeň, která vyhnala z mé mysli všechno ostatní. Pod námi se táhla matně rozeznatelná stezka, velké stromy se tyčily jako stíny a křoviny se choulily kolem nás jako zvířata. Ranulf mě podpíral a mumlal mi do ucha povzbuzující slova a modlitby. Horečka mě spalovala a pruhy světla protínaly temnotu jako létavice. Kdesi přede mnou se v tom tíživém snu vznášela tvář ďábla – safírové oči a usměvavé rty mne vybízely, abych šel dál. Poslechl jsem ho a klopýtal kupředu.

Když se rozestřel šedý úsvit, dorazili jsme k chatrči na mýtině velkého hvozdu a potkali cizince, s nímž se Ranulf pozdravil. Odnesli mě do chaty, tuším, uložili na lůžko, a bolest ve mně se vzepjala, zalila mě jako vlna a já utonul v hukotu velkých vod.

3

Satane, já ti důvěřoval proč jsi mě zradil?

Lucifere, pane jitřního svitu a vladaři noci, tobě dlužím své poddanství a svou věrnost, proč jsi mě zradil?

Archanděli zla, tvůj úsměv láká boží světce z nebe, tvé azurové oči jsou hvězdy osvětlující širokou cestu k zavržení. Věnoval jsem ti svou důvěru, jsi můj svrchovaný pán, proč jsi mě zradil?

Odpověz mi, Satane. Tvá ústa se křiví v koutcích tvá pleť je jasnější nad skvělost ranní záře, tvé lesknoucí se vlasy černější nad propast pekelnou, z níž jsi vyšel. Klaním se ti v úctě a zbožňování. Visíš na svém kříži a neotvíráš ústa, abys promluvil. Proč jsi mě zradil?

Podsvětní stíne Temnot, jsi vlastníkem mé duše a mé věrnosti mé tělo a bytí patří tobě. Klečím před tebou, kořím se ti v prachu, úpěnlivě tě prosím o přízeň a ochranu. Bdi nade mnou, Satane, a propůjč mi něco ze své síly.

Proč jsi mě zradil?

4

Chatrč byla osm kroků dlouhá a čtyři kroky široká. Stěny byly bez oken a stojícímu člověku dosahovaly k pasu. Uschlý jíl naplácaný na pletivo z lískového proutí místy popraskal a oprýskal a sluneční světlo probleskovalo zlatavými šípy mezi propletenými stonky. Podlaha byla z udusané hlíny bez sítiny, rozdrolená a plná smetí. Krov z bukových větví byl neuměle upevněný na dubovém střešním trámoví; podklesávající střecha z březových a hlohových ratolestí zčernala věkem a zešedla plísní. Vládlo tam husté šero.

Zavolal jsem, ale můj hlas jenom sípěl. Dveře se otevřely, nějaká postava se shýbla, vstoupila a poklekla vedle mne. Byl to Ranulf a já zašeptal jeho jméno. Uchopil mě za prsty a sklonil hlavu. Zdálo se mi, že pláče. Nakonec řekl:

„Poznáváš mě, můj pane?“

„Proč ne, Ranulfe? Urazili jsme spolu dlouhou cestu. Je tohle náš cíl?“

„Paměť se ti vrátila?“ Usmíval se, ačkoli se mu slzy koulely po tvářích a stékaly po chmýří vousů. „Díky Bohu! Mohl bys něco pojíst, můj pane? Nemáš hlad?“

„Mé břicho je prázdné jako Gaskoňcův chvást.“

Ranulf se zašklebil, vyšel z chaty a vrátil se s miskou ovesné kaše, voňavé a kouřící. Upravil mi polštář z pytloviny a nakrmil mě velkou dřevěnou lžicí. Když byla miska prázdná, natáhl jsem se zase na záda a zahleděl se mu do očí.

„Ještě toho hodně nevím, Ranulfe… čí je tohle obydlí?“ Ranulf zaváhal a popotáhl si nezvyklé chmýří na bradě. Do chaty se přibelhal hnědý tarač, natáhl se vedle mne, kde se pohodlně uvelebil, složil hlavu na přední pracky a jantarově žlutýma očima mě přívětivě pozoroval. Na levé tlapě mu scházely tři drápy, které mu podle zákona usekli, aby nemohl honit zvěř, což mi hned prozradilo, že jsme se octli na území královského hvozdu. Ranulf mi to potvrdil.

„Našli jsme přechodné útočiště u dřevorubce Branda v broyleském revíru savernakeského hvozdu. Je to odlehlé místo, můj pane. Lesníci ovšem vědí, že tu Brand žije, ale málokdo ho navštěvuje a žádný cizinec nás tu nevyruší.“

„Pamatuji se, jak jsme sem přišli… jak je to dlouho?“

Ranulf si povzdechl. „Čtrnáct dní jsi byl na smrt nemocen, můj pane, zmatený na duchu a nikoho jsi nepoznával… už jsem se bál, že je s tebou konec.“

Sloupcem slunečních paprsků sklouzla dolů moucha a bzučela kolem psa, který po ní lenivě chňapal. Ranulf hovořil dál a mé myšlenky se zatoulaly do minulosti. Připomněl jsem si svá muka pod šibenicí a pokradmu jsem se pod pokrývkou ohledával, ale bedra mi obepínal plátěný obvaz a nemohl jsem najít ten důkaz, kterého jsem se tak obával, ani jsem neměl odvahu se zeptat. Dřívější pronikavé bolesti už ustaly, rána mě jenom tupě pobolívala.

Ranulf zahlédl mé pohyby a odmlčel se. Starostlivé vrásky mu zbrázdily tvář, zdaleka ne tak plnou, jak jsem ji choval v paměti. Znovu zaváhal, popotáhl si ret a potom se rozhodl.

„Můj pane, utrpěl jsi hrozné zmrzačení, to je pravda, ale nemocen jsi byl hlavně na duchu. Poslouchal jsem celé dlouhé hodiny, jak blouzníš v deliriu, a vím, že jsi ztratil odvahu žít. Ba dokonce sis přál zemřít a modlil ses k ďáblu, aby přijal tvou duši. A to všechno proto, že jsi pokládal své zranění za horší, nezve skutečnosti je. Bál ses, že jsi ztratil všechno, co tvoří muže, ale v tom se mýlíš, můj pane. Bůh ve svém milosrdenství zasáhl a poslal ti na pomoc rytíře, kterého považuješ za Satana; a tento rytíř ti zachránil mužství a život.“

Ranulf se odmlčel a olízl si rty. Moucha se usadila na jednom místě a slunce vrhalo na její křídla duhu bleskotající jako drahokamy.

„Hamův kat ti odejmul jenom jedno varle.“ A Ranulf se dychtivě naklonil dopředu a pozoroval mou tvář v naději, že v ní spatří záblesk úlevy. Zavřel jsem však oči a marně se snažil vyvolat nějaký pocit. Mysl jsem měl úplně vyčerpanou a nevnímal jsem smysl slov.

„Vyprávěj mi o tom, Ranulfe,“ požádal jsem ho, „pamatuji si toho pramálo. Pověsili otce… co se stalo potom?“

Ranulf chvíli hledal slova a nakonec řekl: „Rytíři, kteří tě srazili na nádvoří, tě nechali ležet. Mysleli, že jsi mrtvý a později ti ta kořistící verbež stáhla odění. Pak se objevil Hamo de Neufmarché, našel barona tam, kde jsi ho uložil na zem, a dal ho odnést. Tebe také poznal a nařídil, aby tě přenesli k šibenici. Polévali tě vodou, abys přišel k sobě, protože Hamo nechtěl pověsit barona, dokud ho neuvidíš umírat.“

Moucha se bzučivě vznesla a usadila se psovi na čenich, pes po ní chňapl, minul ji a podrážděně si přejel čumák prackou. Z dálky zavolal venku nějaký hlas, ženský hlas, a v mysli se mi pohnula vzpomínka a zase zmizela.

„Když jsi se probral k vědomí, Hamo ti pověděl, jaký konec tě čeká… pamatuješ se na to?“

Zavrtěl jsem hlavou, stíny noční můry se kolem mne stahovaly jako vířivé kotouče mlhy. Ranulf začal vyprávět, jak to bylo, a v setmělé místnosti se odvíjely obrazy jako živý gobelín.

5

Trubka břeskné a jásavě zní. Kopyta rozechvívají zem. Rozléhají se drsné hlasy. Muži kolem bochesornské šibenice otáčejí hlavy, pravice na jílcích mečů.

Brodem si razí cestu kolona jezdců ve zbroji, rytířů, zbrojnošů a jízdních lučištníků. Na kopích vlají korouhve a na štítech se skvějí erby. Vpředu jede rytíř v řetízkovém odění, prostovlasý, přilba mu visí na zádech.

Beze spěchu dojedou k šibenici a zvědavě se rozhlížejí po spoušti, kterou po sobě zanechalo obléhání a drancování. Jejich vůdce zdvihne paži a zarazí svůj houf. Přejede zrakem lidi Hama de Neufmarché a břemeno šibenice a jeho pohled spočine zamyšleně na mém těle, rozepjatém na zemi. Potom otočí hlavu, zírá na hořící hrad a roztržitě probírá prsty hřívu svého koně.

„Opravdu pěkně zpleněno.“ Hluboký hlas, zvučný a jasný jako zvon. Jeho tón se změní a nabude ostří jako zakalený meč. „Kdo velí téhle tlupě lupičů?“

Hamo předstoupí kupředu. „Vaše chování se mi nelíbí, můj pane. Tohle je soukromá záležitost, vyrovnání dluhu. Jeďte raději svou cestou.“

Rytíř sestoupí s koně s nenuceným půvabem. Převyšuje všechny postavou, tak jako je překonává mužnou sličností. Jak dobře si na to vzpomínám! Neklidná ústa s tenkými rty. Co pohyb, to soulad a krása. Zároveň z něj vyzařuje ovzduší děsivé moci.

„Jak se jmenuješ?“ ptá se nedbale.

Hamo zalétne pohledem ke své chatrné družině a potom k šiku v plné zbroji za zády rytíře, který ho pozoruje, sleduje jeho myšlenky a příjemně se usmívá.

„Hamo de Neufmarché, připomínám ti, že válčení v Anglii je stále ještě v rozporu se zákonem, i když král je toho času za mořem. To mě však nijak zvlášť nezajímá, nejsem strážcem králova míru. Teď jsem ale na cestě do Garstonu, jednoho ze svých lén na pět mil odtud, a rozbroje tak blízko mých hranic mi nejsou milé."

„Je to pomsta za vraždu."

Rytířův zrak bez zájmu spočine na mém obnaženém těle.

„Je tohle ten tvůj vrah? Co provedl?"

Hamo de Neufmarché mu líčí událost s posupnou tváří a rytíř netečně naslouchá, opřen rozpřaženými pažemi o svého koně.

„Aha, ten chlapec zabil jednoho z tvých rytířů a za to jsi mu pověsil otce, zpustošil panství, spálil hrad a pobil jeho poddané. A co zamýšlíš dál?"

„Dám ho oslepit, vykleštit a pověsit."

Ranulf se vztyčí; teď na něm není nic kněžského. Stojí před nimi Visdelou a hrdě hovoří. Velebí mou udatnost a chlubí se útoky, které jsme odrazili, a nepřáteli, které jsem pobil. Rytíř poslouchá se schvalujícím úsměvem a potom pohlédne na Hama.

„Oplatil jsi mu už dost, tuším. Jak se zdá, ten tvůj vrah je pravý rytíř a velice statečný muž." Do tváře mu náhle vstoupí krutost. „Povolím ti ještě jednu malou pomstu – smíš mu vzít polovinu jeho mužství."

Ranulf se vrhne rytíři k nohám a prosí o slitování ve jménu Krista a všech svatých, a okovaná bota ho udeří do tváře. „Začínáš být dotěrný, kněze. Dávám tvému pánovi život a ponechávám mu to, s čím zplodí plémě paladinů. Slitování? Jakživ jsem nebyl slitovnější!"

Obrátí se ke katovi Hama de Neufmarché, který se s nožem v ruce sklání nade mnou.

„Dej pozor, ať se nespleteš, holomku, nebo tě dám upálit zaživa – jenom jedno!"

6

Ranulf se odmlčel. Ležel jsem na lůžku s paží přes oči a prožíval znovu tu trýzeň a hanbu.

„Jmenuje se Geoffrey de Mandeville," řekl jsem třesoucím se hlasem.

„Je to konetábl londýnský," podotkl Ranulf vážně. „Významný baron a člověk s velkou mocí v království."

„Je to vtělený satan," řekl jsem. „Myslel jsem, že se mě zřekl, ale mýlil jsem se. Zachránil mě, tak jak mi to slíbil. Jsem teď jeho člověk a musím ho vyhledat."

„Řekl bych, že je opravdu zlý," odpověděl Ranulf jako člověk, který se vzdává naděje. „V panu Geoffreyovi de Mandeville vpravdě přebývá ďábel, a proto ho od sebe odvrhni, můj pane."

„Ne, já ho uctívám a kořím se mu," prohlásil jsem.

7

Během dvou dnů jsem vstal z lůžka v chatrči a vypotácel se ven. Matně uvědomované postavy, letmo zahlédnuté v tom neurčitém světě mé nemoci zahaleném do stínů, jsem teď zřetelně rozeznával jako lidi obývající tento zapomenutý kout Savernaku.

Byl tam ovšem Anschitel, s paží dosud připevněnou k tyčkám a ovázanou řemeny, ale jeho rány se už hojily. Pozdravil se se mnou kupodivu plaše, poněvadž vyslechl mé blábolení v deliriu a v duchu si nebyl jist, zdali jsem ve svém neštěstí nepřišel o rozum. Později se jeho obavy vytratily, ale mám za to, že nějakým zvláštním zábleskem prozíravosti si uvědomoval podstatnou proměnu mých názorů líp, než Ranulf, který až do konce věřil, že Bůh získá mou duši nazpět. Avšak Anschitel žádné takové iluze neměl.

Naše útočiště, jakýsi ostrov, který ramena řeky obkličovala v úzkém, dvě stě kroků dlouhém oválu, leželo v bažinaté dolině, jejíž svahy byly porostlé věkovitými duby. Ostružiny, hloží a černý bez pod nimi tvořily neproniknutelnou hráz. Přístup tam byl jenom podél proudu močálovitou stezkou, která odrazovala chodce i jezdce. Jak jsem zjistil později, skoro po celém hvozdu se táhly roztroušené podrosty spojené vřesovišti a písčinami a Brandova usedlost se skrývala v jednom z řídkých úseků skutečného lesa.

Brand byl nevrlý Angličan, asi čtyřicetiletý, husté obočí se mu stýkalo nad dlouhým a špičatým nosem. Mezi růžovými, vlhkými a pootevřenými rty vykukovaly nepravidelné, otlučené zuby a neklidné, lstivé oči lišácky těkaly. Pozdravil mě bez nejmenší srdečnosti ve svém rodném jazyce vysokým, odpudivě dívčím hlasem. A hned také se objevila nesnáz v stycích s těmi prostými Angličany, kteří nám poskytli přístřeší. Znal jsem z jejich těžko vyslovitelné řeči jen pár slov ze stájí a polí a hrstku příkazů jako: jdi, přijď, dones. Anschitel toho znal jenom o málo víc než já, takže naším tlumočníkem byl Ranulf, který mluvil plynně oběma jazyky.

Půda na ostrově se obdělávala způsobem, nad nímž by se Ansgarovi dělalo nanic… zdalipak je ještě naživu? Pelichající drůbež lačně hrabala v řídkém strništi, pruh nedomrlé pšenice čekal na srp a na drsné, chudé trávě úhoru se pásly dvě hubené krávy a čtyři ovce. Chatrč, kde jsem ležel, a dvě menší chaty, rovněž postavené z hlíny, košatin a došků z listí, se choulily k sobě na jednom konci ostrova a sesedající se stoh sena a ohrada pro dobytek doplňovaly tuto jalovou usedlost.

Ranec hadrů a hůlek opřený o stoh se pohnul a promluvil – muž tak starý, vyschlý a chatrný, že by se zdálo, že se při prvním závanu větru rozpadne v prach. Na holé lebce se mu rýsovala spleť žilek jako drobounké říčky, hřeben nosu se ohýbal nad bezzubými dásněmi jako dravci spár, jedno oko bylo zakaleno mléčnou blánou a druhé, šedomodré jako zvadlý kvítek, se na mne dychtivě upíralo. Stařec zpozoroval, že jsem sebou škubl, a vybledlé rty se pohnuly chabým chichotem. Z hadrů se vynořila paže podobná uschlé ratolesti a ruka jako pařát mi pokynula, abych přistoupil blíž.

„Jseš Norman, mladíku, což?" zaševelil stařecký hlas. „Vás jsem pobil celou spoustu svého času. U Hastingsu jsem málem skolil i vašeho vévodu… to by bylo tu historii kapánek pocuchalo, což?"

Zachvátil mě úžas: předně tenhle stařičký hastroš mluví francouzsky, i když s anglickým přízvukem a stařeckým šišláním, a potom podle svých slov se zúčastnil bitvy, která byla vybojována před sedmdesáti lety. Je mu tedy kolem devadesáti, to přece není možné.

Stařec viděl, že mu nevěřím, a znovu se dětinsky zahihňal. Byl to zvuk jako šustění uschlé trávy.

„Svatá pravda, mladíku," ševelil. „Poslední z tělesné stráže krále Harolda, to jsem já… však ti povím ještě lecjaké historky, jestli se tu zdržíš."

A sklonil oči a zatoulal se duchem do svých soukromých snů, do světa stínů, kde dosud pochodovali a bojovali vévoda Vilém a Vilém Ryšavý a kde ztroskotala Bílá loď. Plný zvědavosti jsem šel za Ranulfem. Bylo toho hodně, co jsem se chtěl dovědět o tom, proč tam vůbec jsme.

„Je to neuvěřitelné, ale je to pravda," odpověděl mi Ranulf.

„Ten stařec je Brandův otec a syn Alurika, který měl Savernake v držení od krále Edwarda. Jmenuje se Bovi. Skutečně bojoval pod Haroldovou korouhví a zůstal ležet na bitevním poli, kde ho pokládali za mrtvého. Žil dlouhá léta v nemilosti a opovržení, protože jako jediný z tělesné stráže hraběte Harolda přežil bitvu."

Zíral jsem na Ranulfa s otevřenými ústy. „Chceš mi namluvit, že tenhle zbědovaný dřevorubec Brand ve svém ubožáčkem doupěti je vnukem velmože, který měl v držení celý Savernake?"

„Ano," smutně přikývl Ranulf, „jeden z mnoha vyděděnců po bitvě u Hastingsu. Bovi dostal tuhle skrovnou usedlost s podmínkou, že každoročně odvede královskému správci savernakeského hvozdu tolik a tolik sáhů dříví. Je tuším svobodník a není povinován neplacenou službou na polích Jindřicha Esturmyho." Ranulf se rozhlédl po vychudlých polích a rozpadávajících se chatrčích. „Leckterý nevolník obdělává více půdy a sežene si lepší živobytí."

„Pravda, Ranulfe. A proč nám tedy tenhle člověk poskytuje přístřeší? Nepřinášíme mu přece nic jiného, než zrezivělý meč. Peníze nemáme. Já jsem zesláblý a bezmocný a Anschitel je zmrzačený, nemůžeme mu zatím ani pomáhat na polích." A rozmrzele jsem sledoval Branda, jak bere do hrsti ubohé obilí a usekává stébla tak zuřivě jako voják, když dobíjí zraněného nepřítele. „Nemáme mu co nabídnout a spotřebováváme jeho chatrné zásoby… čím je nám zavázán?"

Ranulf se stáhl do sebe. Žvýkal stéblo trávy a zíral na oblohu. „To ti nemohu povědět, můj pane, jsem vázán zpovědním tajemstvím. Mohu ti říci jen tolik: před pár lety, když jsem jel do Marlborough na předvolání pana barona – Bůh dej jeho duši klidné spočinutí! – jsem potkal Branda a zachránil ho před potupnou smrtí. Proto je mi tak zavázán, že nás teď přijal k sobě, ale jeho vděčnost je nuzná jako poustevníkův oběd a dlouho nás tady nestrpí, ba vlastně ani nemůže."

Zářijové slunce vystupovalo nad pás stromů kolem nás a zalévalo zlatavým svitem pole a chatrče. Brandův srp se blýskal na slunci a hejno vlaštovek, otálejících heroldů léta, přelétlo těsně nad korunami stromů. Anschitel se k nám přiloudal, požádal o dovolení a lehl si do trávy vedle nás.

„Budeme tu ještě nějakou chvíli v bezpečí, můj pane," řekl Ranulf, „ale co potom? Co zamýšlíš?" Chromý pes mi očichal krk, zafuněl a položil mi hlavu na koleno. Roztržitě jsem mu mnul uši.

„Krčíme se tu jako psanci," podotkl jsem, „a proč vlastně? Jedině můj život je v nebezpečí, protože Hamo de Neufmarché by mě zabil na potkání. Vás dva ale nehledá. Anschiteli, ty vždycky najdeš službu u jiného pána… Ranulfe, jako kněz nebudeš nikdy o hladu… propouštím vás oba z vaší manské povinnosti vůči mně."

Anschitel se poškrábal za uchem a usmál se. Ranulf dál žvýkal stonek trávy a zíral na své ruce.

„Promiň mi, můj pane, ale kněz má povinnost jedině vůči Bohu, a ten mě pověřil, abych zachránil tvou duši." Zdvihl hlavu a pohlédl mi zpříma do očí. „Jsme tvoji lidé až do smrti, a proto už o tom víckrát nemluvme." Vyplivl stonek trávy. „Chci od tebe jenom tvé příkazy… co zamýšlíš?"

Pes, kterého jsem škrábal na krku, spokojeně zamručel. „Jsme na mizině, chudší než ten dřevorubec, který nám dává najíst. Nemáme nic, absolutně nic jiného než ty hadry na sobě a meč, který jsme ukradli. Nemůžeme tedy klesnout ještě hlouběji, můžeme už jen vystupovat vzhůru. Já jsem rytíř," dodal jsem rozhodným tónem, „a proto musím nějak získat meč a přilbu, odění a štít, koně a sedlo, protože bez těchto věcí se nemohu vrátit do světa pod jménem, které nosím."

Anschitel našel veš, kterou hledal, a vítězně ji rozmáčkl. „Tak tohle jsou vaše příkazy, můj pane, výzbroj za takových třicet marek… to budeme muset vydrancovat nějaké opatství nebo si vyčíhat a přepadnout průvod s pokladem."

„Musíme zjistit, jak to vypadá tady ve hvozdu," odpověděl jsem, „a kdo všechno sem přijíždí a odjíždí." Anschitel jenom přikývl, ale Ranulf byl očividně vyděšený. „Ano, jsem ochotný vraždit a loupit," křikl jsem na něho. „Mou rodinu potkaly horší věci… nebo snad ne?"

A Ranulf jenom němě přikývl.

8

Stádo vepřů se přebrodilo přes řeku a přiběhlo na mýtinu. Hnala je žena, na jejíž tvář jsem si vzpomínal z mlhavých fantazií horečky, jako na odraz zahlédnutý na větrem zčeřené hladině. Přešla kolem mne, aniž mi věnovala pohled, a zahnala vepře do ohrady.

Byla to dívka asi v mém věku, chlapecké postavy, vysoké a štíhlé, tvář s ušlechtilými kostmi byla rovněž kupodivu chlapecká. Ústa nad zaokrouhlenou bradou měla pevná a bez úsměvu, pleť osmahlou a neposkvrněnou pod nánosem prachu a vlasy jí zářily jako staré zlato.

Zeptal jsem se jí, jak se jmenuje. Beze spěchu dokončila svou práci, stanula přede mnou s bezvýraznou tváří a sklopenýma očima a neodpovídala. Tápal jsem po nějakém slově ze skrovné zásoby svých anglických výrazů.

„Saiva," řekla nakonec a zdvihla ke mně oči, byly doširoka rozevřené, čisté a jasně zelené jako jarní pupence nebo smaragdový záblesk na obloze při letním západu slunce.

A v těch tichých tůních můj rozum utonul. Zíral jsem zmámeně, zbavený chápání i řeči.

Nevím, jak dlouho jsme tam takhle v tichu stáli a hleděli jeden na druhého. Nakonec dívka vložila své ruce do mých, zvedla ke mně tvář a já ji jemně políbil na rty.

Potom odběhla.

VII

Září 1137 – červen *1138*

Saiva byla komplikací, jež málem zvrátila cíl mého pobytu v Savernaku. Celé dny jsem bloudil jako u vytržení, vyhledával ji a snil o jejích vlasech, očích a půvabném těle. Bylo to snění od rána do večera – ráno vždycky vyhnala Brandovy vepře do lesa, poněvadž byly právě podzimní krmivové měsíce, kdy správce hvozdu dovoloval vepřům lesních obyvatel vyrývat z půdy zelené žaludy a bukvice; potrava, kterou vysoká zvěř nechce, dokud není hnědá a zralá. Večer se vracela na ostrovní mýtinu. Když zahnala zvířata do ohrady, uvařila večeři, najedli jsme se a šli se spolu projít v polích, nebo jsme seděli u říčky a drželi se za ruce. Zpočátku jsme hovořili jen poskrovnu, ale po čase mě Saiva začala učit anglicky a já jí zase vštěpoval do hlavy něco z jazyka dobyvatelů. Saiva byla schopnějším žákem než já a brzo jsme spolu mluvili přijatelnou francouzštinou.

Zamilovali jsme se do sebe, ale naše milování nenašlo žádný hlubší výraz, jenom propletené prsty, něžné polibky a objetí, při němž se naše těla vůbec nedotýkala. Choval jsem k ní čistou rytířskou lásku, o jaké zpívali minstrelové. Cudnou oddanost legendárních hrdinů, lásku, kterou jsem kdysi pokládal za tak mytickou, jako paladiny dávných dob. Rytíři, které jsem poznal ve skutečném životě, se někdy dvořili svým dámám podle všech zásad rytířské dvornosti, ale vždycky s jediným cílem: dostat je do postele co nejdřív. Od Saivy jsem v té době však nežádal nic víc, než světlo jejích očí a zvuk jejího hlasu.

Hluboko zasuto v mé mysli bylo také omezující pouto, které jsem si nikdy nepřiznával. Zranění, jež mi způsobil Hamův kat, se zahojilo, bolest zmizela a nenosil jsem už obvaz. Ale mučivé pochyby týkající se zbytku mého mužství zůstávaly. Jsem opravdu muž nebo jenom kleštěnec? Podvědomá kázeň uložená mému milování během dne se v noci nezadržitelně hroutila a Saiva se mi zjevovala v toužebných snech, při nichž mi ukojení dokazovalo, že mé obavy jsou neoprávněné. Přesto mě ale hrůza z úplného a ponižujícího selhání při milostném aktu poutala jako železný řetěz.

Milovali jsme se jako děti a byli jsme šťastní. Z usedlosti jsem nikdy nevycházel. Toto omezení mi uložil Ranulf. Vysvětlil mi, že lesníci sice vědí, že u Branda žijí cizinci – věděli všechno, co se ve hvozdu děje, protože to byla jejich povinnost – ale jinak že jim nezáleží na tom, kdo jsme a odkud jsme přišli, pokud neporušujeme lesní zákony. Přesto však soudil, a já s ním souhlasil, že čím míň mě budou vidět, tím lip. Možná jsme po zkušenostech s Hamovou pomstou přeceňovali jeho houževnatost, možná ho zkáza panství Visdelou uspokojila, ale Ranulf byl jiného názoru – dokud král nezabaví Bochesorne, zůstane panství v rukou rodu Visdelou a Hamo je nemůže zákonitě uchvátit. Kdyby mě ale zahubil, zmocnil by se léna možná snadněji.

A tak jsem se toulal po lesích, vyhříval se na slunci, chytal ryby v říčce a síla se mi vracela. Měli jsme štěstí, že se drželo teplé počasí. Naše zavšivené šaty byly totiž rozedrané na cáry a já tam bloudil bosý a napolo nahý. Za svítání a soumraku tkala Saiva kusy oděvu ze surové vlny z letní stříže. Sedával jsem vedle ní, když byla zabraná do práce u kolovratu a malého tkalcovského stavu, a pozoroval její hbité prsty. Brand také chodil přihlížet a často se na ni osopoval, zřejmě žehral na čas a materiál vynaložený na nevítané hosty, ale Saiva jen zřídkakdy odpověděla. Mezi otcem a dcerou byla přehrada nenávisti, kterou jsem si nedovedl vysvětlit.

Často jsem také rozprávěl se starým Bovim a poslouchal jeho přikrášlená líčení stamfordské bitvy, dlouhého pochodu na jih a boje u Hastingsu. O pozdějších časech nechtěl Bovi mluvit, byla to léta ponížení, bídy a strádání. Pověděl mi ale něco o strastech obyvatel královských hvozdů – to jednou takhle v poledne, když jsme seděli opřeni o chatu a hovořili, dvě laně přeskočily říčku, pobíhaly chvíli bez cíle po oranici a strništi a potom přišly ke stohu sena a začaly se pást. Vymrštil jsem se na nohy a našel si oblázek, ale poděšený výkřik Boviho mě zadržel, zrovna když jsem chtěl kámen hodit.

„Chceš, aby nás vyhnali a pokutovali, možná i oslepili a zmrzačili?“ skřehotal. „Zahoď ten kámen!“ A pak mi řekl, že nikdo nesmí vyhnat vysokou z pole, když tam jednou vstoupí, ba dokonce že obyvatelé hvozdu nesmějí pole ani oplotit, aby tam zvěř nemohla. Ve hvozdu má vysoká všechny výsady a jenom král nebo správce hvozdu na královský příkaz ji smí lovit. A barbarské tresty vypsané za pytláctví chránily nejenom vysokou, ale i jinou zvěř, kance, lišky, zajíce, divoké kočky, jezevce a veverky. Směli se lovit jenom vlci a ptactvo a to byl bezcenný ústupek, protože do hvozdu si nikdo nesměl vzít luk nebo osidla.

Díval jsem se, jak laně, tučná, vykrmená zvířata, vyškubávají ze stohu chumáče sena, a rostl ve mně hněv. Nadto se mi sbíhaly sliny, naše každodenní strava byla opravdu velice skrovná; ovesná kaše, hrubozrnný chléb a drobné ryby plné kostí nalovené v říčce. Zvěřinu jsme u Branda ještě neochutnali. Bovi mi vyčetl tyto myšlenky z obličeje, zahihňal se, vyrazil štěkavý hrdelní zvuk a laně zvedly hlavy a odklusaly do lesa.

„Člověk dostane hlad, jen když je vidí, což?“ sípal stařec. „Normane, než přejde zima, zakusíš ještě mnohem víc hladu, my s vámi dohromady tak tak že hlady neumřem.“

Hlad byl v těchto podmínkách nepřetržitým trápením. Jednu krávu jsme už porazili a maso, vysušené a nasolené, viselo z krovu v začazených plátech. Až skončí v listopadu krmivové měsíce, bude nutné porazit tři vepře, polovinu stáda, a maso vyudit. Ostatní zvířata se v hladových měsících musejí živit senem a řídkou trávou na ostrově. Ranulf mi ukázal zrní uskladněné v jámách v zemi – při důsledně odměřovaných dávkách a troše štěstí by tři lidé mohli z těchto zásob přečkat zimu, ale šest lidi rozhodně ne.

Uvážil jsem to všechno a pak jsem si začal vyrábět luk a šípy. Jenom potají uvnitř chaty. Brand se to ale dověděl a ostře mi to vyčetl, a já mu to ani nemohl mít za zlé, vždyť šlo o porušení lesních zákonů, které na nás přivolávalo trest. Odbyl jsem ho mávnutím ruky a pokračoval ve své práci. Nejtěžší bylo vyrobit šípy, chybělo železo na špice. Nakonec jsem vzal zlomený srp, kov jsem nahřál a zhotovil z něho primitivní šípové hroty. Anschitel ulovil neopatrného kačera, který se usadil na říčce, a péra jsem připevnil na násady šípů.

Ranulf a Anschitel se zapřahovali do Brandova dřevěného pluhu a Brand s nimi dokončil orání, zvláčel pole a zasel zimní pšenici. Obloha byla stále šedivější a vzduch studenější a vichřice bičovaly koruny stromů a rvaly listí. Jednoho dne v polovině listopadu zahnala Saiva vepře na lesní pastvinu naposled. Od té doby patřilo lesní krmivo už pouze vysoké zvěři. Pomohl jsem jí porazit vepře a usušit maso, nashromáždit dříví na topení – jenom soušky, živé stromy se nesměly

porážet – a spravit děravé došky chatrčí. Byl jsem s ní od rána do večera a stále ve mně rostla lačná žádost, která mě hlodala jako rozjitřená rána.

2

Saiva skončila své šití a zálibně si prohlížela vlněnou kazajku. Shodil jsem své roztrhané hadry, navlékl si kazajku přes hlavu a Saiva odstoupila a zkoumala můj vzhled s hlavou na stranu.

„Rytíř by měl mít vlámskou řízu," usmála se. „Tohle je chatrná náhražka." Rozevřel jsem náruč a Saiva do ní skočila a přitiskla se ke mně. Pojednou se dala do pláče a já ji hladil po vlasech a snažil se zvládnout své roztřesené údy.

„Já už to nesnesu," zašeptala. „Pojď!"

Vzala mě za ruku, vyšli jsme do polí a přebrodili říčku, kde nás voda studila do bosých nohou. Saiva mě vedla mezi stromy až na mýtinu posetou kapradím zhnědlým mrazem. Sluneční světlo, bledé a řídké jako zředěné víno, vyvolávalo jenom iluzi tepla.

Lehli jsme si do kapradí, objímali se a mumlali něžnůstky v jakési jazykové směsi a ve mně se zvedla žádost a zachvátila má bedra jako běsnící oheň. Vložil jsem jí ruku mezi stehna a mužná síla se ve mně prudce vzepjala, ale pak mě znovu zachvátil jako studený šedivý had ten dávný strach. Mé city se zmítaly mezi pochybami a studem a žádost se zhroutila a smrštila. Zamumlal jsem něco nesouvislého a odstrčil ji. Saiva si klekla vedle mne s napjatým výrazem ve tváři a zelené oči jí plály.

„Já vím, co ti udělali, Humphrey, vím, proč se bojíš, a vím také, že se bojíš bez důvodu a že nesmíš stále takhle trápit sebe i mne… lež klidně!"

A zdvihla mi kazajku, rozvázala tkanice mých roztrhaných a špinavých kalhot a stáhla je dolů. Něžně mě vzala do rukou, zkoumala jizvu mého ponížení a rty jí prolnul rozechvělý úsměv.

Síla se mi vrátila, tepala ve mně a vzrůstala. Vztáhl jsem k ní ruce a Saiva se vítězně zasmála a vyskočila na nohy. „Počkej!" A rozepjala si pás a shodila své šaty. Její mladistvé tělo s drobnými prsy a úzkými boky se lesklo ve slunci jako socha ze slonoviny. Pleť jí hedvábně zářila, hebká a neposkvrněná až na štípance od hmyzu, které jsme měli všichni.

3

Kapradí objímalo její tělo, zlato na bronzu, oltář trojnásobné oběti. Postavil jsem se nad ni, zdvihl hlavu a zapěl jásot díkůvzdání, nesrozumitelnou směsici bojového pokřiku a chvalozpěvu. Z oblohy se na mne usmíval Lucifer a modř jeho očí se prohloubila.

4

Nepřítelem byla zima, zima a hlad. Bojovali jsme s tím nepřítelem jako posádka obležené tvrze. Neměli jsme nic na práci kromě krmení zvířat a zásoba sena se rychle tenčila. Dohodli jsme se, že budeme žít společně v jedné chatrči a choulili jsme se celý den kolem ohniště. Sotva kdo z nás promluvil, jenom jsme se snažili zahřát se jeden od druhého a od čadících plamenů, poněvadž naše rozedřené šaty nás před tou krutou zimou pramálo chránily. Na noc jsme uléhali spolu jako hromada mrtvol, nahnali jsme do chaty zvířat, co se jich tam jen vešlo, a namlouvali si, že se tím zahřejeme.

Vánoce přešly bez povšimnutí, jenom Ranulf konal své osamělé pobožnosti. Nato napadl sníh a zima se načas umírnila, ale pak uhodil mráz a svíral nás jako ocelovými pouty. Potrava nám docházela, pohybovali jsme se co nejméně, abychom šetřili silami a tlumili chuť k jídlu. Byla to však předem prohraná bitva a během těch trýznivých dní jsme slábli víc a víc.

Jedné noci zemřel starý Bovi. Jeho tetelící se duch vyšel bez hlesu z těla, a když jsem ho zdvihl, nevážil víc než raneček peří. Nemohli jsme ho pohřbít do půdy ztvrdlé mrazem na kámen a nemohli jsme ho také nechat na volném prostranství, protože z lesa k nám doléhalo vytí vlčích smeček. A tak jsem stáhl jeho jediný kus oděvu a vnutil ho Saivě, opřel jsem to křehké kostnaté tělo o stěnu v rohu místnosti a zakryl je otýpkami chrastí. Od té doby jsme zavírali vepře na noc do jedné z menších chatrčí a to se nám také zle nevyplatilo, hladem zdivočelá zvířata vyrazila jedné noci ven a zmizela v lese.

Kráva uhynula, maso měla bez tuku a šlachovité a my je hltali syrové, už jsme neměli sílu si je uvařit. Brand vyškrabal z obilních jam poslední zbytky a jedli jsme obilí k setí. Ranulf se pokoušel vyhrabat z půdy nějaké kořínky, ale nepodařilo se mu to,a pak už jsme neměli k jídlu vůbec nic. Díval jsem se na své společníky, na ty strhané, vychrtlé tváře a oči rozšířené zoufalstvím, a pak jsem vzal luk a vyšel do lesa. Mráz mě udeřil jako zeď; neviditelný nápor, který mi vyrazil vzduch z plic. Klopýtal jsem bez cíle kupředu, jen s nejasným úmyslem, který mě mučil někde v hloubi duše, s napolo zapomenutou myšlenkou, již jsem se marně snažil znovu uchopit. Půda pode mnou někde ustupovala a já se přes ni přenášel jako ve snu, jinde zas se začal zvedat tvrdý a nebezpečný svah, který trýznil mé v hadrech zabalené nohy.

Za mnou se ozval nezvyklý zvuk jako šustění zpuchřelé slámy, zvolna jsem se otočil a mimoděk napjal prázdný luk. Spatřil jsem Anschitela, jak se vleče za mnou s mečem v ruce a se skloněnou hlavou. Beze slova mi zamával, abych šel dál, a tak jsme se s nesmírným úsilím plahočili za sebou zmrzlým sněhem, až jsme dorazili na stezku, jakousi prohlubeň mezi černými stromy, vzpínajícími se jako kostlivci. Tam jsme našli mrtvolu člověka. Nebyl ještě dlouho mrtev a sníh ho nepřikryl. Ležel tak pokojně, jako by spal, ale jeho tvář byla tváří holé lebky a tělo jen hromádkou kostí. Anschitel si přisedl ke mně na bobek, dloubl do boku mrtvoly a dychtivě přejížděl prsty po meči. Oba nás současně napadla stejná myšlenka a bradu mi nechutně potřísnily sliny. Potřásl jsem ale hlavou, Anschitel pokrčil rameny a trmáceli jsme se dál.

Na okraji mlází jsme zahlédli jelena, laň a dvě mladé srnky, jak se pasou v houští cesmíny. Vzduch byl ledově rezavý, ale vládlo naprosté bezvětří, takže zvířata nás nezvětřila. Klesli jsme k zemi a plazili se zvolna a pracně po břiše, využívajíce každého i sebemenšího krytu, a zastavovali jsme se zadržujíce dech, kdykoli některé zvíře zdvihlo hlavu. Konečně jsme se přiblížili natolik, že zvěř už začala neklidně a podezíravě větřit a stříhat sametovými slechy. Nejbližší laň byla od nás na čtyřicet kroků, a tak jsem ztuha a s krajní obezřelostí napjal tětivu a nasadil šíp. S obličejem přitisknutým k zemi jsem beze slov vyslal modlitbu k padlému archandělu, který byl mým bohem, a potom jsem se jediným pohybem vymrštil na nohy a vypustil šíp. Zaslechl jsem Anschitelův výkřik, ale pak už jsem měl v očích sníh a spánek mě zahalil jako útěšná přikrývka.

5

Ulovení laně změnilo celý náš osud. Anschitel dorazil raněné zvíře a vyřezal z jedné kýty pláty masa, hltavě jsme pojedli a do našich polozmrzlých těl vproudil nový život. Odtáhnout laň přesahovalo síly nás dvou a proto si Anschitel přivedl na pomoc Saivu a Ranulfa, kdežto Brand, vyděšený tímto porušením lesních zákonů, odmítl na věci jakoukoli účast. Kopýtka a hlavu jsme nechali na místě v naději, že přivábí vlky, kteří by zahladili známky našeho pychu, a zvolna a s četnými přestávkami jsme dovlekli laň domů. Za námi zůstávala stopa pro lesníky tak jasná jako římská silnice, ale sotva jsme překročili říčku, došlo k poslednímu zázraku –napadl hustý sníh a zakryl naše stopy.

Po syrovém mase jsme se rychle vzpamatovali, i pes, který už měl namále, dováděl před východem slunce jako štěně. Od té doby jsme Anschitel a já chodili na lov skoro každý den. Naše kořist byla pestrá – jeden vyzáblý vlk, vyhladovělí ptáci zmámení mrazem a dvě daňčí laně. Naučili jsme se využívat každé špetky úkrytu na obnažené půdě, kterou nám zima ponechala. Díky této nouzí vypěstované dovednosti se nám dařilo přelstít i divokou zvěř, a tím snadněji jsme se vyhýbali hlídkujícím lesníkům. Už nikdy potom jsme nehladověli.

O hromnicích zavál vítr od západu, sníh se vytratil a půda začala měknout. Pohřbili jsme Boviho a zahrabali také důkazy svého pychu, kůže a kosti zvířat, která jsme ulovili. Zahlazování stop bylo snadnější, když zmizel sníh a začaly rašit pupence a s Anschitelem jsme podnikali daleké lovecké výpravy. Zdálo se však, že bdělost lesních hlídek kupodivu ochabuje, a brzo jsme zjistili, že lesníci mají jiné starosti než hlídat přestupky jednotlivých pytláků. S přicházejícím jarem se ve hvozdu objevovalo den co den více pocestných, i když jen málokteří z nich byli místní lidé. Jednoho dne, když jsme leželi na okraji mlází, kde se plazily první výhonky kapradí, jsem zpozoroval skupinu oděnců, která putovala po cestě kolem lesa a přitom ulovila jelena. Ani se s tím nijak neskrývali, naopak, spustili při nadhánění zvířete náramný povyk. Lesníci přiběhli, zatímco se zbrojnoši dělili o kořist, ale po delší hádce je zbrojnoši obklíčili, vrhli se na ně a zahnali je do lesa. Křiklavé, otevřené porušování lesních zákonů se stalo něčím běžným. Někde se zřejmě dalo cosi, co způsobilo, že se prolomily přehrady kázně a strachu a uvolnily zátopu bezuzdnosti. Ve světě mimo nás probíhaly události, o kterých jsme neměli tušení.

Připlížil jsem se jednou k silnici, pozoroval mezi stromy a spatřil vojska na pochodu.

„Někde je teď válka," zabrumlal mi Anschitel do ucha. „Musíme poslat Ranulfa, aby to všechno vyzvěděl."

Oblékli jsme tedy Ranulfa do našich nejlepších šatů a poslali ho na výzvědy. Byl pryč dva dny a vrátil se s pytlem obilí k setí, novou vlněnou řízou, hrstkou peněz a důležitými zprávami.

„My jsme tady hladověli a jinde se zatím bojovalo," vyprávěl. „Skotský král David vtrhl do severní Anglie a zpustošil Northumbrii. Král Štěpán mu vyrazil vstříc, ale Skotové odmítli boj a stáhli se nazpět. Král Štěpán se vydal plenit Davidovu říši, ale přišla doba půstu a mnozí z jeho rytířů se zdráhali bojovat dál, a proto i pro nedostatek zásob musel Štěpán ustoupit a je teď v Anglii."

„Válka ve Skotsku nás nezajímá, co se děje na jihu?" řekl jsem netrpělivě.

„Vzpoura," odpověděl Ranulf jedním slovem. „Král Štěpán porušil četné sliby, které dal baronům, když byl korunován, a některé dodržel na úkor jiných. Baroni, kteří ho podporovali, očekávali přízeň a ústupky, jež jim nebyly uděleny. Štěpán se zapřísáhl, že navrátí církvi všechny statky uchvácené světskými pány, a tito páni tím ovšem přišli zkrátka." Suše se pousmál. „Nejsi jediným rytířem v Anglii, který byl zbaven držby, můj pane, a někteří z těch, co přišli o pozemky, teď drží hrady proti králi."

„Přisámbůh," zavrčel Anschitel, „tohle by si byli za časů Jindřicha netroufli!"

„Na krále Štěpána se dívají jako na slabocha," pokračoval Ranulf. „A to ještě není všechno. Proti králi se teď zvedají i jiní mocní a sám jeho trůn je ohrožen. Kolují neurčité zvěsti, a já se nechtěl příliš podrobně vyptávat, aby má nevědomost nebyla podezřele nápadná. Vím jenom tolik, že král obléhá Geoffreyho Talbota na hradě Hereford, že Vilém Lovel drží proti němu hrad Cary a že Vilém de Mohun mu poslal výzvu k boji z Dunsteru."

Plácl jsem se do kolen a vstal. „Bezvládí je spásou pro lidi, jako jsme my. Teď, přátelé, máme dost zvěřiny na celý měsíc, už nebudeme lovit zvěř kvůli masu, nýbrž bojovníky kvůli odění. Potom odejdeme ze Savernaku a znovu si vydobudem své jmění v bitvě – připravili jsme pasti a teď je sklapnem!"

„Mluvte jen za sebe," zamumlal Brand. „Já zůstanu tady."

„Já půjdu s tebou," řekla Saiva.

Zíral jsem na ni a otevřel ústa k námitkám – a pak jsem si uvědomil, že bez ní bych už neodešel nikam.

6

Vybral jsem tři různá místa, kde jsme vskrytu vyčkávali. Všechna měla jedno společné – ostrou, úzkou zatáčku, kde jezdci museli zvolnit krok a jet v zákrytu za sebou a kde spleť větví přečnívala nad stezku. Nemohli jsme napadnout víc než dva protivníky, a tak jsme si domluvili pro každý případ stejnou metodu: já ležel ve větvích s mečem v ruce, připraven spustit se na prvního jezdce; Anschitel se skrýval v podrostu poblíž a měl se postarat o jeho průvodce. Ranulf odmítl někoho zabít nebo zranit, a jeho úkolem tedy bylo odvést koně. Saiva, ukrytá opodál, nás měla upozornit, až se bude blížit vhodná oběť.

Řadu dní jsme neměli štěstí. Pocestných bylo hodně, ale bojovníci jezdili ve skupinách a osamělí cestující neměli zbroj. Den za dnem jsme měnili místo, ale bezvýsledně. Avšak jednou, když jsem si už málem zoufal a pomýšlel na jiný způsob, jak dosáhnout cíle, jsem zaslechl Saivin signál – vábení mladé lišky.

Pozoroval jsem, jak přijíždí jeden rytíř, a naslouchal jeho bujarému zpěvu:

„Mais une merveille veoit
Qui poist faire grant poor
Aus plus hardi combateor… „
(Ale v tom vidí div,
jenž velikou hrůzu nahání
i bojovníku nejsmělejšímu…)

Skočil jsem na něho z větve a srazil ho k zemi. Hrot mého meče mu zachrastil o zuby a já se chystal přibodnout ho k zemi. Jeho oči, široce rozevřené a beze strachu, zíraly vzdorně do mých.

Odinel de Umfraville!

Zimní den, kdy pohřbívali krále… opatství v Readingu… krčma a hlas mého bratra Viléma! Závoje mého ponížení se rozhrnuly a já pojednou jasně chápal, čím jsem se stal – lupičem, psancem, vyvrhelem. Odinel ležel roztažený na zádech a důstojnost ho obestírala jako skvoucí říza.

„Vzdej se, můj pane!“ zvolal jsem a meč se mi třásl v ruce. Odinel zíral podél čepele do mé tváře a v očích mu planulo opovržení.

„Vzdávám se sobě rovným… tobě, čubčí synu, se nevzdám!“ Vtom už se vedle mne octl Anschitel a vytrhl mu meč z pochvy a dýku z opasku.

„Dorazte ho rychle, můj pane,“ zavrčel, „nemůžeme tady otálet.“ Ale já jsem si ho nevšímal, sklonil jsem zbraň a ustoupil. „Vstaň, Odinele de Umfraville.“

Zvolna se zdvihl, opřel se o svůj štít a ve tváři se mu zračily rozpaky.

„Mluvíš francouzsky, hlasem šlechtice a znáš mé jméno,“ řekl, „ale přitom smrdíš jako hromada hnoje a vypadáš jako divoké zvíře… kdo jsi?“

„Humphrey Visdelou.“

„Humphrey Visdelou je půl roku mrtvý.“

„Podívej se mi do očí.“

„To šilhání,“ zamumlal Odinel, „a ten nos… je to možné…?“

„Rány boží,“ naléhal Anschitel, „jak dlouho ještě tady budem ztrácet čas mluvením?“

Odinel se obrátil a uviděl ležící postavu svého sluhy. „Ty jsi zabil Warina?“

Anschitel zaskřípal zuby. „Ne, nejsem lučištník, minul jsem ho… praštil jsem ho klackem, ale myslím, že je naživu.“ Ranulf se mezitím vytratil s koňmi. Namířil jsem hrot meče Odinelovi na hrdlo a řekl obřadně: „Buďto se mi vzdáš, můj pane, a slíbíš mi čestným slovem, že se nepokusíš uprchnout, nebo tě musím zabít… dáváš mi své slovo?“

„Dobrá, Humphrey, máš je mít,“ zašklebil se Odinel. „A teď mi pověz, co se mnou chceš udělat.“

7

Zavedl jsem ho do Brandovy usedlosti a Odinel se rozhlížel po mém příbytku a mých druzích s úžasem, který se ani nesnažil skrývat.

„Tohle je chatrná výměna za Bochesorne,“ poznamenal jenom. Postavil jsem před něj masité jídlo, které se hemžilo červy, a Odinel se s odporem odvrátil a ukázal na napěchované koše, které nesl jeho soumar. „Najdeš tam sýr a bílý chléb,“ řekl mi, „a také měch vína… buď mým hostem, prosím.“

Uznale jsem se pustil do jídla, přihýbal jsem si vína s chutí zostřenou půlročním půstem a dychtivě si prohlížel Odinela. Měl nevysokou, ale statnou postavu, hnědé oči a osmahlé tváře. Hladce vyholený obličej jako by byl neuměle vytesán ze špalku vysušeného dubového dřeva, v očích mu číhala potutelná dobrá nálada a na rtech mu obvykle pohrával úsměv jako zrovna teď.

„Tohle je věru nečekané vzkříšení, Humphrey, opravdu jsem myslel, že jsi po smrti. Povíš mi, co se ti přihodilo?“

Vylíčil jsem mu celou tu řadu pohrom, jež přivodila můj pád: unáhlené zabití Richarda Maluvela, soud bojem, který následoval, pomstu Hama de Neufmarché, jež vyvrcholila dobytím a zpustošením Bochesornu, a náš strastiplný pobyt v Savernaku. Na závěr jsem mu stručně vysvětlil, co máme v úmyslu dál.

„Takže tím se stávám důležitou osobou,“ poznamenal Odinel. „Zkrátka chceš mé brnění, zbraně a koně.“

„A výkupné!“

„Pravda,“ řekl Odinel, „chápu tě… kolik žádáš?“

„Čtyřicet marek.“

„To mi sice příliš lichotíš, Humphrey, já se nikdy nepokládal za tak drahocenného, ale zdá se mi, že nemám zrovna na vybranou. Snad bych ti měl teď říct něco o své situaci.“

Odinel, druhý syn barona, který držel hrad Prudhoe v Northumbrii, sloužil králi Štěpánovi při tažení proti Skotům. Když výprava skončila, měl si odsloužit ještě polovinu své roční povinnosti. Vydal se tedy s královským vojskem na jih a daleko od domova teď hledal uplatnění pro svůj meč ve válkách na západě.

„V Prudhoe mě totiž nic nedrží,“ končil své vyprávění. „Moje léno je malé a obejde se beze mne. A mě baví boj. Ostatně,“ dodal a ušklíbl se, „Štěpán zvýšil v poslední době plat za dobrovolnou rytířskou službu ze šesti penci denně na osm penci a snížil dobu povinné neplacené služby ze šedesáti dní na čtyřicet, takže válčení se stalo docela výnosným zaměstnáním.“

„A co tvé výkupné?“ zeptal jsem se zdvořile.

„Prudhoe je daleko odsud,“ zamyslel se Odinel. „Jestliže mi půjčíš jednoho z mých koní – já ti ho vrátím – pošlu k otci Warina, ale zabere to čas, tak několik týdnů. A baronovi se taky asi nebude zamlouvat, jakým způsobem jsi mě zajal, i když jsi vlastně rytíř, můj milý Humphrey.“ Odinel spočinul zálibně odhadujícím pohledem na Saivě. „A čím mě tu mezitím hodláš povyrážet?“

V příštích dnech jsem musel Odinela přesvědčit, že Saiva není pro něho. Nakonec dobromyslně přijal mé rozhodnutí a ustal ve svých návrzích, které Saiva ani neodmítala tak stroze, jak jsem očekával, což jsem jí mírně vytýkal. Od konce zimy jsme žili spolu v jedné z menších chýší jako manželé. Saiva si jenom povzdechla a přitulila se ke mně.

„Asi jsem opravdu v jádru běhna… a není divu, při tom, jak mě vychovali, těžko mohu být jiná.“

„Saivo,“ odpověděl jsem, „vím toho o tobě po čertech málo. Většinu času, co se známe, jsme promarnili bojem s nepřátelskými živly a s hladomorem.“

„A zbytek jsme strávili milováním,“ povzdechla si Saiva blaženě. „Neléháš v posteli s nevolnicí, Humphrey. Moje matka, na niž se skoro ani nepamatuji, byla dcera svobodného pána, který padl v bitvě u Hastingsu. A Brand je i při svém chrapounském vzezření potomkem Cedrika, prvního krále Angličanů, o kterém jsi jistě nikdy neslyšel. Urozeným původem, Humphrey, se ti přinejmenším vyrovnám.“

„Aha… a to všechny dcery anglických rytířů se stávají běhnami?“

„To ne, jestliže jsem taková, jaká jsem, není to tak docela moje vina… copak ti Ranulf nic neříkal?“

„Neříkal.“

Saiva se na palandě posadila a objala kolena pažemi. Mazlivě jsem jí přejížděl prstem po lahodné křivce páteře.

„Tak abys věděl, Brand si mě vzal do postele, když mi bylo jedenáct let.“

„Bože na nebesích!“ vyděsil jsem se.

„Už je to tak. A já v tom neviděla nic špatného, kdo mi to měl vysvětlit? Bovi byl už tehdy senilní a nejspíš si ničeho nepovšiml, a tak jsem po léta byla Brandovou dcerou a milenkou zároveň. Dělal mi odvary z bylin, abych nemohla mít dítě, a já je užívám dodnes.“ Sklonila hlavu a skryla tvář do dlaní. „A já z toho měla požitek, Humphrey. Nebyl tu nikdo, kdo by mi vysvětlil, že je to hřích.“

Zamumlal jsem něco nesouvislého a šmátral po šatech. „Panebože, toho chlapa musím potrestat, já ho…“

„Ne!“ A Saiva mě prudce uchopila za paži. „Už je potrestán dost, lež klidně a já ti to povím. Začali jsme být neopatrní, jednoho dne mě objal v lese, přišli lesníci a přistihli nás. Chopili se Branda, spoutali ho a vedli ke správci hvozdu. Po cestě potkali Ranulfa a ten se k nim přidal a orodoval za Branda, prosil, aby ho nechali naživu. Víš, jaký je trest za krvesmilstvo?“

„Vím,“ řekl jsem zachmuřeně.

„Jindřich Esturmy kněze vyslyšel, daroval mému otci život a odpustil mu ta hrozná zmrzačení, která zákon přikazuje; s jedinou však výjimkou – dal ho vykleštit.“

Zíral jsem před sebe nevidomýma očima. Už dřív jsem se někdy v duchu divil tomu, že Saiva tak ovládá umění milovat, a to tajemství se teď vysvětlilo odpuzujícím způsobem – ohříval jsem se u ohně, který zanítil ten zvrhlý netvor; sklízel jsem tam, kde ďábel sil.

Pokrčil jsem rameny – patřil jsem vladaři zla, tak proč bych měl pohrdat jeho dary?

Saiva hořce vzlykala a já ji vzal do náruče.

8

Netrpělivě jsem čekal na návrat Warina s výkupným, které mě vysvobodí z mé poroby. Mezitím nám nechybělo ani jídlo, ani oděv. Věděl jsem, že Odinel nemohl podniknout tak dlouhou cestu bez peněz, ačkoli zpočátku vesele popřel vlastnictví byť i jediné pence. A tak jsem prošťáral košíky na soumarovi, ale bez úspěchu, a nakonec jsem šel k němu a řekl: „Kam jsi schoval své stříbrňáky?“

A bezmyšlenkovitě jsem přitom vytáhl ukořistěnou dýku z opasku a roztržitě ji začal obtahovat na pruhu kůže. Odinel mě chvíli sledoval a kousal se do rtů. Potom se zasmál, hrábl si pod kabátec a hodil mi k nohám tobolku.

„Je tam asi šest marek,“ řekl. „Něco mi z toho nech.“

Nechal jsem mu polovinu, zbytek peněz vzal Ranulf a nakoupil za ně vlněné kazajky, pláště a boty, kalhoty a kožené kabátce. Koupil také chleba a obilí, krávu, vola, kance a svini. Brand jenom něco zabručel, když byl jeho živý inventář znovu doplněn, ale nikomu nepoděkoval.

Odinel měl ve zvyku držet se okázale na návětrné straně a krčit nos, kdykoli jsme se k němu přiblížili. To mě konečně dohnalo k tomu, že jsem nařídil všeobecnou koupel. Ranulf se zatvářil starostlivě a Anschitel zůstal úžasem bez sebe, ale já trval na svém. Odvedl jsem Saivu k tůni opodál po proudu říčky a tam jsme se svlékli a vydrhli jeden druhého. Potom jsme si navzájem vybrali hmyz z vlasů a chlupů, spálili staré hadry a oblékli nové šaty. Dýkou jsem si okudlal vlasy a oholil krk a bradu. Na hlavě jsem si nechal jenom jednu kštici, poněvadž jsem si cenil toho rozumného zvyku našich předků, kteří dobyli Anglii.

Zkrátil jsem vlasy také Saivě. Věděl jsem, že až vyjdeme z hvozdu, žena v naší družině by mohla přivábit nežádoucí pozornost. Rozhodl jsem, že mi bude dělat sluhu, a hned jsem ji začal na Odinelově výstroji vyučovat péči o koně a zbroj. Po koupeli v říčce jsem ji oblékl do kazajky a kalhot, opásal koženým pásem a na zkrácené vlasy jsem jí nasadil čapku. Její útlá chlapecká postava dovršila toto přestrojení, ale výsledek byl pro mne tak mimořádně svůdný, že jsem si ji honem musel vzít do mlází.

Slíbil jsem Saivě, že Brandovi neublížím, ale jeho stálá přítomnost mě vyháněla z obydlí. Nemohl jsem toho chlapa snést.

Občas jsem zastřelil jelena, tento přestupek už nebyl nerozvážností, protože hvozd bylo teď možno nerušené plenit. Žoldnéři utáboření nablízku nebo projíždějící po okraji lesa beztrestně porušovali honební zákony a lesníci se báli proti těmto bezohledným drancovníkům zakročit. A nakonec jsem si ve své znuděné nedočkavosti navlékl Odinelovu zbroj a vyrazil jako potulný rytíř.

Někteří z těch kočovných bojovníků, jež jsem od té doby potkal, byli praví rytíři, kteří pevně věřili, že svým obětavým bojem proti násilí zvelebují věc, které se zaslíbili: slávu boží, ctnost své paní nebo kult svatého grádu. Od vítězství nečekali víc než záchovami své cti. Často byli chudí a žili asketický skoro jako mniši. Jídlo přijali jen v klášterech a opatstvích, a někdy se vzdávali i své totožnosti a přijímali jména Artušových rytířů, těch bájných hrdinů z písní potulných pěvců.

Ale takových lidí bylo jen málo. Typický potulný rytíř byl prostě nezaměstnaný žoldnéř, bojovník, který poskvrňoval zásady rytířské cti jakýmsi koncesovaným loupežnictvím, a přestože to vždy byl člověk dobře obeznalý v zacházení se zbraní, pečlivě si vybíral své oběti a vyzýval k boji jen po zralé úvaze. Řádný rytíř nemohl odmítnout výzvu k souboji a zachovat si čest, ačkoli i to se někdy stávalo. A když pak lupič – sotva lze takového rytíře jinak nazvat – srazil svou oběť do prachu, požadoval za své malicherné vítězství náhradu. Nešťastník se pak musel vzdát svého štítu nebo meče, koně nebo odění, a někdy vůbec všeho. A jedním z této chásky jsem se stal teď já.

Odinelovo odění, dobře zpracované z pletených pásů, mi bylo tak těsné, že jsem musel odložit krzno pod ním. Jeho meč mi připadal trochu lehký a kůň, dobře vykrmený a lesknoucí se z bohatého obroku a Saiviny péče, nebyl tak rychlý a ohnivý jako Chanson. A s tou výzbrojí a s Anschitelem za zády jsem vedl svou špinavou soukromou válku.

Na tuhle epizodu svého života věru nejsem pyšný a tak nebudu zabíhat do podrobností. Mým oblíbeným stanovištěm byl brod hluboko v lese, kde stezka z Pewsey do Marlborough přetínala potok. Tažení na západě přivedlo na tuto cestu

mnoho ozbrojenců, takže jsem měl dost příležitostí. Někdy však jsem vybral oběť ukvapeně a byl jsem rád, když jsem na konci souboje zůstal v sedle. Od poražených jsem si vyžádal, co jsem potřeboval: přilby, štíty a meče, brnění a drátěné košile, čtyři jízdní koně a jednoho soumara. Bitevního koně jsem nezískal. Na jediném koni, po kterém jsem zatoužil, jel rytíř impozantního zjevu, a tak jsem raději zdvihl kopí a nechal ho nerušené projet.

Tímto způsobem jsem opatřil výzbroj, výstroj a koně pro svou malou družinu – a od té doby jsem už trvale cítil na své rytířské cti pohanu.

9

Koncem května se vrátil Warin v doprovodu dvou zbrojnošů a přinesl výkupné. Odinel mlčky přihlížel, když jsem přepočítával peníze. Potom jsem mu vrátil, co jsem si vzal z jeho tobolky, a on se zahleděl na mince ve své dlani nevyzpytatelným pohledem.

„A co mé koně a brnění?“ zeptal se.

„Vezmi si je a jdi,“ řekl jsem nevrle. „Hodil ses mi v nouzi a víc tě nepotřebuju.“

Odinelovy zhruba tesané rysy zbrázdil úsměv. „Máš zvláštní a nečekané pojmy o cti, Humphrey, které mě nadmíru baví… tenhle požitek bych si nechtěl odepřít. Co budeš teď dělat?“

Sklonil jsem hlavu a tápal po vhodných výrazech, vyjádření mého snu, mé tužby, bylo nevýslovně obtížné.

„Půjdu do Londýna a dám se do služeb konetábla Geoffreyho de Mandeville. Chci sloužit jemu a nikomu jinému.“

Odinel mě zamyšleně pozoroval. „Já také hledám službu a Geoffrey je podle všech zpráv udatný rytíř. Jestli ti má společnost nebude vadit, rád bych šel s tebou.“

„Doufám, že chápeš, v jaké bys to byl společnosti,“ odpověděl jsem ostře. „Jsem teď rytíř bezzemek a brzo se ze mne stane voják a drancovník, který se živí mečem. Tlacháš mi tu něco o cti, ale s lidmi jako já ohrožuješ svou vlastní čest.“

Odinel se rozesmál. „Bavíš mě čím dál tím víc, Humphrey, opravdu nesmíš ten svůj humor tak přepínat. Já se o sebe dovedu postarat, tuším… tak co říkáš?“

„Jak si přeješ.“

Obrátil jsem se na podpatku a odešel; snažil jsem se skrýt svou radost.

Zajel jsem do Hungerfordu, poprvé od doby, co jsem vyšel z hvozdu. Cestou jsem se stále rozhlížel a ruku jsem měl na dýce, připadalo mi, že svět je plný nepřátel. U zbrojíře Toy bylo rušněji, než když jsem ho poznal; nové pece, nové kůlny, víc tovaryšů – zbrojířské řemeslo v té době vzkvétalo. Červenolící, žoviální Angličan předstíral, že mě poznává, a zaklínal se, že odění, přilba, meč a štít, které mi předložil k prozkoumání, jsou právě ty, jež jsem si objednal tenkrát toho bezstarostného dne. Odění mi padlo docela dobře a řemeslná práce to byla znamenitá. Zaplatil jsem mu a zbroj jsem svěřil Saivě, která ji svědomitě naložila na soumara. Nikdo se po mém sluhovi dvakrát nepodíval kromě jednoho vytáhlého rytíře s dlouhými vlasy, který si tam zkoušel odění. Vrhal na Saivu unyle pohledy a na mne šibalsky i závistivě zamrkal.

Za několik dní vyrazila naše malá kavalkáda z ostrovní usedlosti, jež byla tak dlouho mým domovem. S Brandem se nikdo nerozloučil. Měl zapraženého volka a oral, díval se jenom do své brázdy a obrácený zády k nám dělal, že nás nevidí odcházet. Nechali jsme mu tam toho chromého psa.

VIII

Červen – červenec 1138

Prvního dne jsme nedojeli dál než do Hungerfordu. Vzal jsem koně ke kováři, dal je všechny znovu okovat a pak jsem zašel k sedláři, aby mi opravil horší sedla, která jsem získal coby potulný rytíř. Nakonec jsem ještě zaskočil k Toovi a umluvil ho tak, že mi zdráhavě prodal svou poslední kuši, zbraň, kterou používal na předvádění podřadné zbroje.

„Jako ta kroužková zbroj, co máte na sobě," přisadil si. „Je to nejlepší souprava, jakou jsem kdy ukoval, pravda, ale šipce z kuše neodolá. To se nedá popřít. To taková řetízková zbroj…"

Přetrhl jsem mu jeho šejdířské tlachy, zaplatil víc, než začvýzbroj stála, a vrátil se do krčmy, kde jsme se ubytovali. Když jsem Anschitelovi přinesl svůj dar, zděsil se.

„Jsem zvyklý na meč," namítal pobouřeně, „a už jsem moc starý na to, abych se učil něco nového… dejte tenhle vynález Warinovi!"

Ale Odinelův sluha se jen zašklebil a potřásl hlavou. Byl to veselý chlapík růžových tváří, s vypoulenýma modrýma očima a ustupující bradou. Měl v sobě notný kus dobromyslného čtveráctví svého pána, ale podle mého mínění to byl prosťáček skoro slabomyslný.

„Kdepak já," odpověděl, „já jsem střelec z luku a kuše a luk jsou si tak málo podobné jako liška a vlk. A pak, střelci z kuše nejsou tuze v oblibě, po boji málokdy dostanou milost," Snad přece jen měl ten Warin víc rozumu, než by se na pohled zdálo.

V Readingu jsem koupil kaštanově hnědého hřebce, povzdechl jsem si při vzpomínce na jiné a lepší zvíře a pojmenoval ho Chanson. Byl to šestiletý, měkkohubý kůň, rovnoměrně stavěný a vycvičený zřejmě někým, kdo věděl, jak se bojuje na koni. Během našeho desetidenního pobytu v Readingu jsem strávil dlouhé hodiny cvičením tohoto nového koně.

Saivino přestrojení, které jsem tak bez okolků vnutil svým druhům, nevyvolalo žádné obtíže, jak jsem očekával. Odinel, kterého nic nepřekvapilo, jen mlsně mžoural. Anschitelovy ošlehané rysy zůstaly neproniknutelné a pouze Warinovi oči chvílemi div nevypadly z důlků. Saiva nevyžadovala pro sebe žádné zvláštní ohledy. Vždycky se chovala a pracovala, jak příslušelo její úloze, a ostatní jako by začínali zapomínat, že je žena. Útlé tělo této dívky mělo v sobě chlapecky šlachovitou sílu a ten nejdelší pracovní den, ta nejdelší namáhají nikdy nezmohly. Anschitel ji jednou, když neobratně odsedlávala koně, roztržitě plácl, ale vzápětí se zhrozil svého poklesku a pak už jenom v tichém obdivu naslouchal záplavě palčivé výmluvnosti ve směsi francouzštiny a angličtiny, jíž ho zahrnula.

Ranulf se k ní choval s určitou zdrženlivostí. Prozatím službu kněze nevykonával, ale nemohl v jediném okamžiku odvrhnout zásady celého svého života ani kanonické předpisy, jež mu zakazovaly styky s ženami. Ranulf byl jedním z mála kněží, kteří nikdy neměli milenku, a kdykoli jsem si připomněl, že rodem je Visdelou jako já, vždycky jsem žasl nad jeho sebekázní. Neodvažoval se ovšem vytýkat mně nebo Saivě naše přestupování božích zákonů, ačkoli další rozvoj našich zvláštních vztahů jistě přímo nesnesitelně zatěžoval jeho sebezapíravé mlčení. Nedostatek soukromí nám znemožňoval milostné styky, když jsme tábořili, a proto jsem občas se Saivou strávil noc v krčmě, kde jsme se po cestě ubytovali. Tyto krčmy hojně navštěvovali rytíři a žoldnéři, a někdy nás od našich sousedů oddělovala jenom přikrývka zavěšená od stropu, která pramálo tlumila Saiviny milostné vzlyky. Odinel nám pak škodolibě donášel klepy, podle nichž má pověst začala převyšovat pověst Viléma Ryšavého. Smál jsem se tomu, ale mám za to, že Ranulfa to doopravdy trápilo.

Obezřelost, zvyk ze dnů našeho skrývání v Savernaku, mě stále ještě neopouštěla. Vyhýbal jsem se cizincům a jen zřídkakdy jsem vyšel z tábora. Odinel, který byl družné povahy, chodíval často do vsi a rozprávěl v krčmách s pocestnými všeho druhu. Od něho jsem se dověděl, že ve válce nastal nový obrat a že drobné vzpoury na západě se slévají v občanskou válku, jež by mohla rozeklát království jako válečná sekera.

„Dcera krále Jindřicha a její nevlastní bratr levoboček se spojili v Normandii," pověděl mi jednou večer, když jsme se procházeli v letním soumraku kolem táborového ohniště.

„Hrabě Robert z Gloucesteru odřekl nedávno věrnost Štěpánovi a poslal mu výzvu k boji. Spolu s Matyldou shromažďují vojska v Normandii a připravují se k válce."

„K čemu to? Svrhnout Štěpána a dosadit na trůn Matyldu a jejího manžela z Anjou?"

„Zapomínáš, Humphrey, že hraběnka Matylda je zákonitou dědičkou trůnu, které všichni baroni v Anglii odpřisáhli věrnost."

„To bylo před jedenácti lety," namítl jsem. „Od té doby právě tihle páni přísahali věrnost Štěpánovi, včetně hraběte Roberta. Co hodlá získat tím, že znovu porušil přísahu?"

Odinel odhodil hovězí kost, kterou ohryzával, zašel ke košíku a nalil si víno. „Robert má za to, že Anglie patří ne jeho nevlastní sestře Matyldě, ale jejímu synovi. Matyldu podporuje jen proto, aby dosadil druhého Jindřicha na trůn. Chlapci je naneštěstí teprve šest let."

Přistrčil jsem nohou do ohně poleno a na okamžik se do houstnoucího šera rozlétly jiskry. „Tohle je všechno vysoká politika," řekl jsem podrážděně, „záležitost hrabat a princů a daleko mimo náš dosah. Robert, Matylda a jejich vojska jsou dosud v Normandii a jejich autorita nemá u nás váhu. Jak zapůsobila Robertova výzva k boji v Anglii?"

„Wareham, Shrewsbury a Ludlow se prohlásili pro hraběte Roberta, Bristol zavřel Štěpánovi své brány a skotský král David vtrhl znovu do Northumbrie a obléhá Wark a Bamburgh."

„A komu v tomhle zmatku patří naše věrnost?" ptal jsem se.

Odinel vyprázdnil číši vína a trpce se zasmál. „Moje věrnost patří mému otci, pánu z Prudhoe, poněvadž jsem jeho vazal. Když mě povolá, půjdu za ním. Do té doby mi asi nezbývá nic jiného, Humphrey, než jít s tebou za tvým divným posláním. A komu patří tvoje manská věrnost, co myslíš?"

„Podle zákona a obyčeje," řekl jsem zvolna, „by měla patřit králi Štěpánovi, který zabavil panství Speyne. Statky Bochesorne a Benham byly zpustošeny a král neposlal nikoho na pomoc. Jsem tedy k němu dosud vázán přísahou?

Nevím. Nechtěl bych proti němu bojovat, ale můj meč je na prodej a válečné štěstí nemám v moci.“ Zaryl jsem si pěst do čela. „Jak jenom má v tomhle bludišti rytíř zachránit svou čest?“

„Bereš se příliš vážně, Humphrey,“ řekl Odinel škádlivé, ale pohled měl vážný. „Neposloucháš, co ti říkám? Po celé Anglii hrabata, baroni a rytíři porušují, obnovují a znovu porušují své přísahy. Tak proč zrovna ty bys měl jednat jinak? Když vládne vzpoura, jenom věrolomníci jsou v právu, protože přísahají věrnost jen sami sobě.“

„Ale já takhle nemohu žít, bez věrnosti,“ řekl jsem ponuře. „A moje věrnost je v rukou člověka, který mi zachránil život, pána, před nímž jsem dosud nepoklekl jako poddaný. Jen jemu patřím a jemu musím sloužit až do smrti.“

Oheň dohasínal. Vstal jsem, protáhl se a zdvihl tvář ke hvězdám. „Už jsme se tu zdrželi příliš dlouho, zítra se vydáme zase na cestu.“

2

Windsorský hrad se tyčil nad Temží jako obří pěst, která rozštěpila zemskou kůru. Tato pevnost neprodělala od dob, co ji Levoboček postavil, téměř žádné změny. Hradní věž se stěnami z mohutných dubových kmenů ve třech vrstvách se zvedala na vysokém a příkrém náspu a z náspu vybíhala jako křídla dvě nádvoří. Horní dosud chránila dřevěná palisáda vévody Viléma a kolem dolního vytahovali nevolníci kůly a nahrazovali je hradbou z omítnutých kamenů.

Vladařská moc hradu mne udeřila do očí. Pahorek, násep a věž se vypínaly jeden nad druhým. V pozdějších časech svého putování jsem uviděl i pevnosti v Londýně a Colchesteru, impozantní a nedobytné znaky moci vévody Viléma, ale žádný z nich neměl tu vysokou a zpupně čnějící nádheru Windsoru.

Z louky pod nádvořími vyrůstaly jako křiklavě zbarvené muchomůrky stany. Na dřevcích se okázale třepetaly pestré korouhve, soupravy zbroje se houpaly na podstavcích jako vysušené mrtvoly. Pacholci hřebelcovali koně uvázané ve vyrovnaných řadách, kováři a zbrojíři bušili do kovadlin, ozývaly se břitké rozkazy a kopiníci v řadách pochodovali sem a tam. Lučištníci stříleli na cvičné terče, dohadovali se a sázeli na své zásahy, rytíři na koních i pěší se otáčeli ve složitých obratech jako ocelově šedé figurky na smaragdově zelené šachovnici. Mezi stany, seřadišti koní a cvičícími houfy jízdy proudil pestrobarevný dav, blyštící se jako plátky květů na hladině plynoucí řeky – rytíři v modrých a nachových pláštích, ženy v zelených, purpurových, šafránových a jantarově žlutých řízách, zbrojnoši v rudohnědých kabátcích a mniši v černých kutnách. Nad nimi se mračně zdvihal hrad jako hrozící bůh války.

Odinel chvíli rozvážně pozoroval toto hemžení a potom podotkl:

„Shromažďuje se tu vojsko, jestli se nemýlím, a naše meče tady možná najdou práci. Tak jak to chceš udělat, Humphrey? Když se přidáme k tomuhle davu, nepodaří se nám možná jen tak snadno vyváznout. Naším panovníkem je král a tohle jsou královi lidé… vzbouřenci by se takhle neroztahovali pod hradbami královského Windsoru.“

„Já hledám londýnského konetábla,“ řekl jsem úsečně, „a nikdo mě v tom nezadrží. Jeďme dál!“

Propletli jsme se tábořištěm a rozbili stan na jeho okraji. Cestou jsme potkávali rytíře, kteří se s námi zdravili a prohlašovali své hodnosti a postavení. Zazněla tu jména slavných rodů: Roumare, de Senliz; Beauchamp a Mortain, jejichž krev skrápěla bitevní pole křesťanského světa od Roncesvalles až po Bremule. Všichni nás zdvořile vítali, nabízeli nám pohostinství a taktně přehlíželi naši skrovnou výstroj a výzbroj, protože jsme byli rytíři a rytíři odjakživa tvoří všichni jedno bratrstvo.

Odinel a já jsme pak odložili zbroj, smyli prach cesty z tváří a vlasů a navlékli si oděv do společnosti a pláště. Zatímco jsme se převlékali, zastavil se u nás přívětivý a hovorný mladý rytíř jménem Drogo de Bevrere a dal se do řeči. Zeptal jsem se ho, proč je tu tolik rytířů a zbrojnošů.

„Copak vy to nevíte?“ podivil se. „Baroni ze severu poslali ke králi žádost o pomoc, protože skotský král David překročil řeku Tyne.“

„Tahle jména pro mne znamenají moc málo,“ zabrumlal jsem potýkaje se se sponkami kalhot. „Cožpak Skotové nevtrhli na jih už dřív?“

„Tak daleko ještě nikdy ne… podívejte se!“ Vytáhl Warinovi z toulce šíp, posadil se na bobek a čmáral v prachu. „Tady je Tyne a tuhle, asi třicet mil na jih od něj, teče Tees a mezi těmihle dvěma řekami se David zastavil a jeho vojska vypalují a pustoší kraj… slyšel jsem,“ dodal smutně, „že jeho vojáci drancují, znásilňují ženy a vraždí tak divoce, že v křesťanské zemi není něčeho takového pamětníka!“

Odinel si připjal dýku a opásal se. „Co jenom to do toho člověka vjelo?“ podotkl. „Copak nemá dost na své vlastní říši a na svých barbarských poddaných?“

Drogo vzhlédl od mapy, kterou kreslil v písku, s vážným výrazem ve své mladistvé, svěží tváři.

„David si dělá nároky na Northumbrii, protože děd jeho choti to hrabství držel, když Angličanům vládl Harold.“

„To je prostě směšný požadavek,“ namítl jsem, „zrovna tak dobře a ještě větším právem by si mohl dřevorubec Brand dělat nároky na Savernake.“

Drogo se na mne nechápavě zahleděl. „Brand… Savernake? Opravdu si nevzpomínám…“

„Na tom nezáleží. Je tedy skotský král tak nedočkavý, aby se stal anglickým hrabětem, že rok co rok pustoší pozemky, které chce vlastnit?“

„Ne, v tomhle vězí víc. David jako první odpřisáhl věrnost Matyldě z Anjou, nikdy se své přísahy neodřekl a teď táhne za ni do války.“

„To už je rozumnější,“ poznamenal Odinel. „Jestliže pán z Anjou nastoupí na trůn, král Skotů rozšíří svá léna až k řece Humber. Králové přece nevedou války pro nějaký pakatel.“

„A co baroni na severu… a angličtí odvedenci?“ ptal jsem se. „Je jich tak málo nebo jsou tak vystrašení, že nedovedou zabránit vpádu do svých držav?“

„Vystrašení jsou dost,“ odpověděl Drogo, „a mají také proč. Skotové překročili Penninské pohoří tady v těch místech“ – a Drogo kreslil šípem v prachu – „vtrhli do Lancashiru a druhé rameno vojsk proniklo tadyhle do Yorkshiru. Král David mezitím sbírá silné vojsko ve slatinách na sever od Teesu. Proslýchá se, že se pod jeho korouhví shromáždilo přes dvacet tisíc bojovníků.“

„Dvacet tisíc!“ zvolal Odinel. „To je přemrštěná zpráva, kterou jistě rozšiřují sami Skotové. Tolik bojovníků nebylo ani na obou stranách u Tinchebrai.“

Drogo pokrčil rameny. „To nevím, žádnou bitvu jsem neviděl, ale ať je to jak chce, baroni ze severu poslali ke králi Štěpánovi Bernarda de Balliol a žádají o pomoc. Král bojuje na západě a nemůže přijít osobně, ale rozeslal příkazy, povolal vazaly do služby a ustanovil Windsor za shromaždiště."

„A kdy se vydáte na pochod?" ptal se Odinel.

„Nevím," opakoval Drogo. „Někteří baroni se vytáčejí, že jejich družiny ještě nedorazily. A Bernard de Balliol se zlobí a hryže si nehty, bojí se, že ho Skotové předejdou." Zašklebil se. „Bernard je velmi rozhněván, jděte mu z cesty."

Vstal jsem, uhladil si kabátec a přehodil plášť přes rameno. „Za Bernardem se neženu," prohlásil jsem, „můj cíl je jinde. Hledám svého pána, Geoffreyho de Mandeville."

Drogo zasunul Warinův šíp zpátky do toulce. „Geoffreyho de Mandeville?" řekl nedbale. „Pak nemusíš jet dál, ten je tady."

3

„Lorde Geoffrey, nabízím vám svůj meč."

Jeho stan byl jen o něco menší než dvorana v Bochesornu. Plátno přetínaly nachové a žluté pruhy, kůly zdobily zlaté a šarlatové střapce s uzly, na stěnách visely hedvábné záclony a čerstvé sítiny a vonné byliny pokrývaly podlahu jako louka plná květů. Uprostřed stál ebenový stůl s nohama ze slonoviny, ozdobně vyřezávaný a posetý pergameny. Tři soupravy řetízkové zbroje visely na zbrojních stojanech mezi meči a bandalíry a vypadaly v celkové nádheře stanu tak cize, jako hastroši v dámské komnatě. A v křesle podobném trůnu, rozvaleného na sametových a hedvábných vyšívaných polštářích, jsem spatřil muže, který byl mým osudem.

V ústech mi vyschlo a kolena se mi třásla. Měl na sobě řízu z nejjemnějšího plátna splývající až ke kotníkům, zelenou jako mořské vlny a s obrubou zdobenou složitými ornamenty vyšitými stříbrnou nití. Rukávy se rozšiřovaly u zápěstí do šípovitých cípů se zlatými zvonečky na špicích, takže každé jeho gesto provázel jemný cinkot. Z ramen mu splýval azurový plášť podšitý hermelínem a na nohou měl hrotité střevíce z měkké červené kůže.

Zvedl jsem oči k jeho tváři a zadržel dech.

Všechno bylo tak, jak jsem si pamatoval z nočních snů i z bdělého snění – pohublá a sličná tvář archanděla, usměvavé rty a lesklé vlasy černé jako havran, oči jako safírové tůně, v nichž tonou duše hříšníků. Aniž jsem na to pomyslel nebo se vědomě rozhodl, pokřižoval jsem se před ním jako kněz před krucifixem.

„Proč se znamenáš křížem?" tiše řekl Geoffrey de Mandeville. „Já přece nejsem Bůh."

„Nechtěl jsem vás urazit, můj pane," zamumlal jsem sklíčeně. Pokynul panoši, který mě k němu přivedl, a zvonky zacinkaly křehkou melodii.

„Nech nás o samotě, Thibaulte."

Chlapec na mne zvědavě pohlédl, uklonil se svému pánovi, rozhrnul závěs a vyšel ven. Geoffrey de Mandeville položil ruce na stůl před sebe.

„A nyní, Humphrey Visdelou, mi pověz o sobě a proč ke mně chceš vstoupit do služby. Kolik máš ve své družině zbrojnošů?"

„Vy se na mne nepamatujete, můj pane?"

„Proč bych se měl na tebe pamatovat, Visdelou? Dobré šlechtické jméno… z Ponthieu, tuším, ale nedostalo se mi cti přátelství s tvou rodinou."

Němě, bezmocně jsem na něho zíral a svět kolem mne se hroutil v troskách, jako citadela postižená zemětřesením. Mé zbožňování bylo vyplýtváno jako voda z pramene na písek pouště – nikdy mě nenapadlo, že můj zachránce si nevzpomene na svůj skutek.

„Před deseti měsíci, můj pane, u Bochesornu," mumlal jsem,

„drancování… šibenice… a…"

„Ne, nevzpomínám si… pověz mi o tom, Humphrey Visdelou." Pronesl to jemně, ale v očích neměl ani stopu soucitu. Zajíkavě a nesouvisle jsem mu vyprávěl svůj příběh. Když jsem však došel až k okamžiku svého ponížení, zarazil jsem se a nemohl jsem dál. Zvedl ruku a zvonky zacinkaly svou melodii. „Už nemusíš nic říkat, vzpomínám si teď na všechno." Vrhl na mne zvláštní pohled. „A za tohle – řekněme – částečné osvobození se cítíš být mým dlužníkem?"

„Ano, můj pane, je to dluh, který nikdy nemohu splatit."

Zůstal sedět bez hnutí a zíral na své ruce. „Humphrey Visdelou," řekl nakonec, aniž zdvihl hlavu, „jsi nevšední člověk, a já si nejsem jist, zdali chápu tvá měřítka vděčnosti. Jiný na tvém místě by mě možná chtěl zabít a ne mi sloužit. Ale koneckonců máš své ideály, a kdo jsem já. abych ti je bořil? Vím, že jsi chrabrý a zdatný rytíř, a věřím, že jsi věrný a poctivý." Modré oči se zvedly a zahleděly se do mých. „Staneš se mým vazalem. Jestliže se mi však někdy zpronevěříš, zabiju tě." Zvedl se v celé své výši a obešel zvolna stůl. „Slož mi svůj slib poddanství, Humphrey."

Poklekl jsem, sepjal ruce k modlitbě, vložil je do jeho rukou a pronesl přísahu manské věrnosti.

„Gaufrid de Mandeville, jo sui vostre liges hum par fei e par humage."

(Geoffrey de Mandeville, jsem vaším vazalem slibem věrnosti i poddanství.)

Zůstal jsem na kolenou a modlil se v duchu, jeho ruce mě hřály do prstů a po tvářích mi stékaly slzy.

4

Příští den jsem se přestěhoval do ležení Geoffreyho de Mandeville. Můj pán měl početné stoupence; v jeho družině táhlo jedenáct rytířů a padesát oděnců, někteří byli povoláni z jeho sídla v Toweru, jiní z lén, která držel v Essexu. Král povolal také vazaly ve východní Anglii, jejichž léna ležela většinou v hrabstvích kolem Londýna, takže do Windsoru poslali své družiny i velcí baroni jako Aubrey de Vere a Hugh Bigod z Norfolku.

Odinel sice věděl, že jsem odhodlán táhnout s Geoffreyem de Mandeville, ale nepokoušel jsem se ho přemluvit, aby jednal stejně jako já. Vždyť Odinelovy morální závazky byly složitější než moje. Já byl nezávislým leníkem krále a rozhodl jsem se sloužit baronu, který byl rovněž nezávislým leníkem. Takže dokud můj pán poslouchal Štěpána, nespáchal jsem žádný zločin. Kdežto Odinelův otec, pán z Prudhoe, držel své léno od barona, jehož děd odpřisáhl manskou věrnost a sloužil za své pozemky Siwardovi, poslednímu anglickému hraběti z Northumbrie, kraje, na který si teď dělal nárok

skotský král David. Tento baron neměl sice žádný blízký vztah ke Skotům, ale sympatizoval s nároky hraběnky Matyldy, kterou Skotsko podporovalo. Odinelovy závazky byly tedy tak spletité, že nikdy nevěděl, na čí straně bude bojovat, ledaže by uposlechl obeslání z Prudhoe. Odinel rozřešil tento problém svým vlastním bezstarostným způsobem a přišel mi o tom povědět k seřadišti koní.

„Teď je ze mne opravdový voják," řekl vesele, „muž, který bojuje za žold a nedluží svou věrnost nikomu. Měl jsem slyšení u toho tvého pána – přisámbůh, to je děsivý chlapík! – a pověděl jsem mu, jak si stojím, a on to plně chápal. Najal mě do služby za osm penci denně a nežádal ode mne manskou přísahu. Vzal na vědomí, že zůstávám vazalem léna Prudhoe. Tak tady mě máš."

„Jsi rytířský vazal a hraješ si na vojáky," ušklíbl jsem se, „ale na tom už nezáleží. Podrž mi tenhle provaz a zaveď koně do řady. Musíme teď dodržovat vojenskou kázeň."

Naše bezcílné potulky skončily. Můj pán si vybral rázné a metodické velitele. Jeho syn Ernulf de Mandeville, velitel houfu jízdy a pěchoty o počtu asi padesáti mužů, byl zachmuřený člověk, který se nikdy neusmál. Mluvil zvláštním úsečným způsobem a podobal se svému otci jenom bázní, kterou jeho zjev vyvolával. Zavalitý, tmavovlasý muž, tuhý jako starý dubový kmen, který věnoval všechnu svou energii a ctižádost řízení vojska a vedení války. Určil nám přesné místo v šiku, překontroloval naše koně; rozbalil všechnu zbroj a drátěné košile a důkladně je prohlédl. Přezkoušel palcem ostří našich mečů, tloukl do štítů a pečlivě zkoumal nýty a svorníky. Vrhl přezíravý pohled na náš stan a zkoušel prsty ohebnost našich sedel, až posléze skončil prohlídku a postavil se před nás s rukama založenýma v bok.

„Už jsem viděl horší," zabrumlal, „někdo tady rozumí své věci. Tamhleten klusák má volnou podkovu na levé zadní noze, dej to do pořádku. Kdo se ti stará o zásoby?"

Ukázal jsem na Ranulfa.

„Budeš vybírat dávky potravin a píci pro koně z našich kár každý den za svítání, platí se hotově. Každé ráno je cvičení ve zbrani, přehlídka před stanem mého pána se koná, když v kapli odzvánějí první hóru. A tu kuši zahoď!"

„To neudělám," řekl jsem.

Zlostně se na mne zahleděl. „Jsou to nečisté zbraně, já je ve svém houfu nechci… ostatně jsou pomalé a těžkopádné. Udělej, co ti nařizuji!"

„Ernulfe," odpověděl jsem, „použiji tvých rad při řízení svých lidí a poslechnu tvých rozkazů v bitvě. Viděl jsem, že jsi zkušený válečník, kterému nic neujde, a skutečně jsi mě toho v krátké době naučil už hodně. Avšak o kázni a výstroji této družiny rozhoduji já sám. Jsou to moji poddaní, ne tvoji."

Ernulf na mne zuřivě pohlédl, sevřel rty a odešel.

„Zase jeden nebezpečný chlapík," poznamenal Odinel, když sledoval pohledem jeho vzdalující se postavu. „Schopný voják, ale posedlý svou schopností. Jsem rád, že ses nás před ním zastal. Hejhou," zívl si, „necvičil jsem se zbraní už bůhvíkolik měsíců, kdoví jestli si ještě správně pamatuji povely… řekl bych, že jsi nás zatáhl do pěkné dřiny, Humphrey."

A dřina to opravdu byla, toho zlatavého června, kdy vojsko leželo na loukách Windsoru. Každý den od rána až do poledního vedra dvě stě rytířů a tisíc zbrojnošů cvičilo se zbraní, střílelo a šermovalo. Moji lidé měli všichni koně a tak jsme cvičili pod Ernulfovými táhlými, zpěvavými povely jako houf kavalerie o síle deseti až dvaceti jezdců. Později jsme se spojovali s jinými houfy do švadrony a cválali v řadách přes pole. Tato cvičení mě rozjařovala a nežehral jsem ani na hodiny strávené potom hřebelcováním koní, promazáváním sedlové výstroje a leštěním zbroje, ačkoli je to práce pro panoše a sluhy, kdežto každý rytíř se bez námitek stará o koně. Ale Ranulf a Saiva na všechny podřadnější práce sami nestačili, a tak jsme se nad nimi s Odinelem ustrnuli a lopotili se s nimi.

V tomto shromáždění bojovníků, kteří žárlivě střežili své výsady, postavení a hodnosti, jsem brzo přišel na to, že je třeba zachovávat obezřelost při používání titulu ‚sergeant' což je název celkem výlučně vyhrazený pro ty zbrojné poddané, šermíře, kopiníky a lučištníky, jízdní i pěší, kteří za držení půdy odvádějí vojenskou službu. Avšak svobodníci bez půdy, ať už domácí zbrojnoši nebo žoldnéři, měli nižší postavení ve vojenské hierarchii, hodností se sergeantům nerovnali. V dřívějších dobách, i ještě co já pamatuji, občas některý prošedivělý veterán zabručel, když jsem tak nazval bojovníka, jenž měl nižší postavení, že ‘to není žádný sergeant', ale jinak i zkušení rytíři používají dnes tohoto oslovení bez rozlišování pro každého ozbrojence.

Když jsme teď žili mezi Geoffreyho námezdníky, stalo se Saivino postavení ještě obtížnější. Zavázal jsem svou malou družinu k mlčení o Saivině pohlaví, ale nemohl jsem si být jist tím hlupákem Warinem, tlachalem oddaným pivnímu korbelu. V táboře žilo hodně žen, některé z nich urozené dámy, manželky nebo milenky, které si rytíři povolali do Windsoru, aby si zpříjemnili nudné čekání. Tyto ženy jsme jen málokdy potkávali. Obyčejně se procházely po březích řeky zavěšeny do svých pánů nebo vyjížděly do lesa na lov se sokoly. Většina žen v ležení byly markytánky různého druhu, pradleny, šenkýřky, děvečky vozatajů a hezká řádka běhen. Hampejz byl hojně navštěvován, ačkoli byl oddělen od tábora, a tyto ženy se volně pohybovaly i v ležení a často vysílaly k Saivě pronikavé pohledy a zasvěcené úsměvy, poněvadž ženám, které se živí tím, že jsou ženy, nelze pohlaví zatajit. A kromě toho ve své skromné úloze sluhy byla Saiva vystavena hrubým žertům a výtržnostem ze strany lidí nízkého postavení, zbrojnošů a pacholků od koní, nebo zase milostným nabídkám od zvrhlíků ze všech společenských stavů, včetně rytířů. Anschitel ji chránil, jak jen mohl, ale pro zbrojnoše je těžké postavit se rytíři, a já ji nemohl vzít s sebou do společnosti jiných rytířů, kde jsme hráli v kostky, hovořili o válečných zvěstech nebo večeřeli. Musela zůstat s ostatními sluhy v pozadí. Jednou ji za stohem sena málem znásilnil v její mužské úloze jeden vlasatý lučištník. Vyhledal jsem jeho pána – byl to mladý Drogo de Bevrere – vyžádal si jeho svolení a ztloukl toho chlapa plochou meče, že se nemohl hýbat. Nic se tím však nevyřešilo, až nakonec Salva, vydrážděná za hranice své trpělivosti, sama navrhla řešení.

„Proč bych nemohla být tvým panošem, Humphrey? Pak bych ti mohla posluhovat u stolu a chodit všude s tebou."

„Také jsem už na to myslel," odpověděl jsem, „ale nejde to ze dvou důvodů – panoš musí bojovat po boku svého pána v bitvě, a to ty nemůžeš dělat, a pak je ze šlechtického rodu, slouží, aby se stal rytířem, a tím ty se nemůžeš stát."

„Já jsem také ze šlechtického rodu," durdila se Saiva.

„Tyj si z anglického rodu a žena," odbyl jsem ji, „tak ať už o tom neslyším." Smířil jsem se pak s tím, že její tajemství nevyhnutelně jednou vyjde najevo. Zatím jsem se snažil s ní být, kdykoli to jen trochu bylo možné, a jen jsem tím utvrzoval svou špatnou pověst.

Geoffrey de Mandeville si při večeři liboval ve společnosti svých vazalů, ačkoli přes den jsem ho málokdy zahlédl. „Když totiž nebudu s nimi večeřet," vysvětlil jednou s úsměvem, „snědí mé pokrmy a budou reptat za mými zády." Nebyl-li u tabule žádný velký baron, často mě Geoffrey přivolal z mého skromného místa a vyzval mě, abych usedl vedle něho a já naslouchal jako u vytržení jeho konverzaci a melodickému hlasu. Měl obsáhlé znalosti o historických bitvách a válečném umění. S oblibou citoval slavné osobnosti minulosti, Xenofonta a Césara, neboť byl sečtělý a učený, psal a četl francouzsky a latinsky.

„Byli to válečníci, kteří se vyznali v organizaci a jednali metodicky, Humphrey," řekl mi, „a to obojí v moderním válčení postrádáme. Snažil jsem se vštípit některé z jejich zásad Ernulfovi." A ukázal dýkou na svého syna, který zachmuřeně debatoval s jedním svým společníkem. „Ernulf jedná důkladně a systematicky, ale nedovede nic nově vylepšit a nemá představivost. Dokázal by prohrát bitvu jen tím, že by se doslova držel naučených pravidel."

„Můj pane," osmělil jsem se, „již celé tři týdny jezdím a cvičím pod Ernulfovým velením a velmi si vážím jeho metod."

Geoffrey se usmál a upil ze svého poháru z tepaného zlata. „Ernulf tě prohání jako jezdce, ale zkusil tě někdy cvičit jako pěšáka?"

„Jsme přece rytíři," řekl jsem s údivem. „Našim úkolem je útočit kopím a mečem."

„Tady to vidíš," povzdechl si můj pán. „Můj milovaný Ernulf nechce zavádět novoty, dají-li se novotami nazvat zásady používané už sedmdesát let. Copak si neuvědomuješ, že bitva u Hastingsu, kde Angličané dokázali, že pěchota ve zbroji a za hradbou štítů dovede rozbít útok jízdy, změnila celou tvářnost války? Hrabě Harold zasadil naší osvědčené bitevní taktice smrtelnou ránu."

„Můj pane," namítl jsem, „historky, které vyprávějí vysloužilci z normanských válek, jsou přece plné útoků a protiútoků jízdy a střetnutí dřevců se štíty."

Lord Geoffrey potřásl hlavou. „Jejich vzpomínky jsou protkány osobními zálibami. Uvaž jen tohle – opěšalí rytíři v sevřeném šiku zvítězili u Tinchebrai, Bremule a Bourg Theroulde. Útok těchto pěších bojovníků vlastně rozhodl o výsledku bitvy u Bremule a my si přesto dosud představujeme, že bitevní pole ovládá těžká kavalerie. Tuhle domněnku ještě posílily před čtyřiceti lety boje v Zámoří, jenže naneštěstí našimi nepřáteli v Anglii nejsou otrhaní Saracéni s lehkou výzbrojí. Skotové se jim možná trochu podobají, a pak byste vy, slávychtiví těžkooděnci na koni, mohli proti nim prokázat svou zdatnost, ale pochybuji o tom." Položil mi ruku na rameno. „Ernulf mi pověděl o tvé kuši – dobře jsi udělal, že ses mu vzepřel. Je to nová zbraň, nevyzkoušená, ale nepřemožitelná. Inteligentní novoty mám rád a respektuji ducha, který jich dovede využít. Ty jsi jeden z těch mála vojáků, kteří mají původní nápady, a až se vrátíš ke mně ze severu, pohovoříme si o těch věcech podrobněji."

„Až se k vám vrátím? Vy nepotáhnete s námi, můj pane?"

Lord Geoffrey mi hleděl do očí a usmíval se. „Pamatuj na své dobré způsoby, Humphrey, vazal nemá měnit téma hovoru se svým pánem. Mluvíme o válce, ne o politice." Klepl dýkou o okraj prázdné číše a zlatý pohár zazněl jako zvon. „Manskou přísahou a poddanstvím jsem vazal krále Štěpána. Jestliže ho skotský král David v boji přemůže, Matylda z Anjou má otevřenou cestu k trůnu. V tom případě by pro mne bylo velice neblahé, kdybych se osobně zúčastnil boje proti jejím spojencům, nemyslíš?"

Zpozoroval můj pohoršený úžas, rozesmál se a ďábel mu vyhlédl z očí.

„To je všechno politika, Humphrey. Nezraď mě, můj věrný rytíři."

A lehce mi přitiskl hrot dýky na žebra.

6

Noční vzduch mi chladil vínem rozpálené líce, tráva provoněná čerstvou zelení a deštěm nabízela vláčné lůžko a povyk hodujících v táboře ke mně doléhal jen jako vzdálená výtržnost. Saiva mi ležela na prsou, její sametové rty mi laskaly tvář jako motýlí křídla a já byl spokojen.

Za chvíli se pohnula a řekla. „Zítra vyrazíme na pochod."

„Zítra vyrazíme na pochod," opakoval jsem. „A je už také načase. Zprávy ze severu nejsou moc dobré – Skotové podnikají lupičské nájezdy a pustoší, na co přijdou – ale nejsou ani příliš zlé, protože král David dosud otálí za Teesem. Jeho vazalové jsou zřejmě zrovna tak liknaví ke královské výzvě do zbraně jako vazalové Štěpánovi. Poslední sem přijeli až dnes."

Chvíli jsme pak leželi v pokojném mlčení. Vycházející měsíc přitlumil záři hvězd a zaléval stromy stříbrem. Hluk hýření v dáli ochabl a slyšeli jsme jenom šelest v rákosí a jemné šplouchání, jak se vlnky v řece čeřily a dorážely na břeh. Vysoko proti obloze žhnulo osamělé světlo v nebetyčných zdech Windsoru. Saiva se mi zavrtěla v náruči.

„Našel jsi svého boha nebo ďábla, Humphrey, svého Geoffreyho de Mandeville… co chceš dělat dál?"

„Jít za ním, dokud nezemřu," řekl jsem prostě.

„Stále ještě ho tak uctíváš? Nenašel jsi žádný kaz v tom svém démonovi?"

Odstrčil jsem ji a zahleděl se s bradou ve dlani na hladinu řeky blyštící se v měsíčním svitu.

„Teď už ho znám dobře, a ačkoli blízkost je kyselinou, která smývá lesk, Geoffrey de Mandeville neztratil v mých očích nic ze své velikosti. Je pravda, že už není pro mne tím satanským archandělem, kterého jsem vídal ve svých horečnatých snech v Savernaku. Stal se člověkem, ale vládne nade všemi lidmi, a já vím, že v jeho srdci plane ďábel."

Saiva mlčela. V trávě zašuměl slabý vánek, obrátil jsem hlavu a spatřil slzy, které se jí třpytily v očích.

IX

Červenec – srpen 1138

V půli července se vojsko vydalo z Windsoru na dvousetmílový pochod do Yorku.

Vedl nás Bernard de Balliol, nedůtklivý mužík s obličejem popudlivé ovce a ducha tak břitkého jako flanderský nůž. Velcí baroni vyrazili každý jinou cestou, Hugh Bigod do Norfolku, Aubrey de Vere za naléhavou záležitostí do Oxfordu a Geoffrey de Mandeville za svou povinností do londýnského Toweru. Můj pán nijak nerozhlašoval, co má v úmyslu. Vzal s sebou dva domácí rytíře a hrstku zbrojnošů a vyjel jednoho deštivého rána do Londýna, dřív než jsme si uvědomili, že je pryč. Velení smíšeného houfu svěřil pro ten čas Ernulfovi.

Dlouhý a jednotvárný pochod byl kadlubem pro další, která jsem zažil v pozdějších letech. Putovali jsme krajinou, které se nedotkla válka, neobávali jsme se žádného nepřátelského útoku a naše početní síla účinně odstrašovala lupiče a psance. Tempo postupu určované nákladní vozbou bylo trýznivě pomalé. Za kolonou se táhla pestrá směsice povozů. Káry všeho druhu v různých stádiích zanedbanosti tažené kdejakými zvířaty; koňmi, mezky, osly, voly, ba dokonce i psy. Nikdo nemohl požadovat, aby tyto povozy měly jednotnou úroveň, protože každý rytíř pořizoval výstroj jen pro svou vlastní družinu, tak jako jsem ji musel pořídit já. Výsledky se pak lišily podle zámožnosti a sklonů majitele. Průvod v tomto zadním voji rozmnožili markytáni – hokynáři, povozníci, prodavači různého zboží a ženy – a stáda ovcí a hovězího dobytka, vojenská putovní spíž.

První etapa cesty do St. Albans, něco přes dvacet mil, zabrala dva dny. Cesty byly hanebné, pouhé vyjeté koleje, které se vinuly lesem a u každého brodu nebo po každém lijáku se měnily v blátivé močály. Mosty tu nebyly žádné, u vozů se lámaly nápravy, trhaly postraňky a špatně zajištěný náklad se sypal na zem. Druhého dne pochodu Bernard prskal zlostí, přejížděl kolem kolony s bičem v ruce a šlehal zvířata i vozky bez rozdílu. To ovšem nijak nepomohlo, ale navečer svolal konetábly a rytíře korouhevníky a sešlehal je jazykem palčivěji než bičem. Té noci byl tábor vzhůru, všude se ozývaly pily a kladiva a koláři a tesaři užili jen málo spánku. Potom jsme měli méně zlámaných náprav a průtahů, ale myslím, že to bylo především zásluhou dlážděné římské silnice, po níž jsme táhli ze St. Albans na sever.

Za šest dní urazilo vojsko sedmdesát mil a přiblížilo se k Huntingdonu. Pozoroval jsem rytíře, kteří jeli v našem houfu – kopí se jim klátila jako chomáče rákosí v líném proudu řeky. Jednotlivě, v párech nebo roztroušeni ve skupinkách dělali spíš dojem shluku vandrovníků putujících na nějaký jarmark než vojska táhnoucího do války. Naši zbrojnoši udržovali aspoň náznaky vojenského šiku. kdežto rytíři vůbec ne. Vojsko v této rozhárané podobě zabralo cestu na úseku přes míli dlouhém a stejnou vzdálenost zaujímala pestrá směs naší vozby… krásný terč pro nenadálý útok ze zálohy, říkal jsem si. Nepřítel ale postupoval ještě daleko od nás na severu. Jakmile jsme projeli Lincolnem, městem obehnaným hradbami, kde jsme udělali jednodenní zastávku, počasí se zlepšilo a cesta se zhoršila. Dostali jsme se do svobodných zemanství získaných válkou, do kraje tak vypleněného dávnými nájezdy vévody Viléma, že se tu půda od té doby nikdy náležitě nevzpamatovala. Vesnic zde bylo málo, pole zralá ke sklizni byla jenom napůl obdělána a venkované ožebračelí. Potkávali jsme jenom sem tam nějaké pocestné, všelijaké ty lidičky, kteří putovali po cestách v Anglii a oživovali tím náš pochod: poutníky a kočovné kramáře, minstrely a kupce na cestě za obchodem. Někdy kolem nás projel i opat s doprovodem mnichů pohodlně usazených na oslech a s ochranným průvodem vazalských rytířů. Nebo jsme narazili na potulné kazatele – pološílené fanatiky, kteří nám uprostřed posměšného křiku a hvízdání žoldnéřů rozhorleně vytýkali válečné řemeslo.

Den co den pražilo slunce z azurové oblohy, v poledních hodinách byla zbroj na dotek příliš rozpálená a pot nám stružkami stékal po žebrech. Odinel si navlékl pod odění plátěný plášť, jehož cípy mu pod lemem drátěné košile splývaly až na kotníky. Byl to zvyk, který si, jak říkal, osvojilo hodně rytířů po zkušenostech ve vyprahlém Zámoří, a ujišťoval nás, že se tím tělo ochladí.

„Prachobyčejná marnivost," zavrčel jsem, „rušivá zátěž, která tě tluče do nohou a za kterou tě nepřítel může strhnout z koně. Když už něco takového potřebuješ, pak by jistě bylo účinnější nosit plášť přes odění, ne pod ním, aby sluneční paprsky nemohly rozpálit kov." Odinel se však šklebil a namítal, že to není v módě.

Z cesty, kterou jsme teď táhli, toho zbývalo po starých Římanech už jen málo. Zvýšený povrch silnice byl už jen travou zarostlá hráz, jež protínala pustou krajinu tak přímou čarou jako šipka z kuše. Její povrch byl rozleptaný a popraskaný, balvany a vyvrácené dlažební kameny bránily v cestě koním i povozům a široké mezery zely tam, kde přívaly zimního tání rozryly půdu. Celé generace pocestných a pochodujících vojsk, jakož i škody natropené zubem času, proměnily Hermelínovou silnici, jak jí říkali Angličané, spíš v překážku než v cestu. V těchto končinách se nikdo nenamáhal s nějakými opravami a tak se putovalo podél silnice a vyjeté koleje se táhly po obou stranách až na sto kroků od cesty.

Dvacátého dne od té doby, co jsme vyšli z Windsoru, se na obzoru vztyčily hradby Yorku jako čenich bájného netvora ze zkazek potulných pěvců. Nepřišli jsme bez ohlášení. Bernard de Balliol vyslal z posledního ležení přední hlídky. Toho dne jsme jeli v náležitě vyřízené formaci uspořádané podle hodností a z města nás vyšli uvítat rytíři, dámy a měšťané. Rozbili jsme stany pod hradbami, odložili zbroj a vyrazili do města, do krčem, za ženami, kvasem a přepychem, který jsme neokusili od pobytu ve Windsoru. Město zažilo bouřlivou noc, nevěstince byly přeplněny, v krčmách nebylo k hnutí a v úzkých uličkách se rozléhal hluk vády a výtržností. Do rána se z Bernardova vojska stal bezradný shluk šibeničníků trpících kocovinou a bolením hlavy.

Ernulf zakázal svému houfu vstoupit do města a zadržel reptající vojáky v táboře jen silou své hrozivě impozantní osobnosti. Později pak dal ve vší tichosti přinést od obchodníků soudky vína a z krčem pivo. Sehnal také nějaké lepší běhny a zbrojnoši si neužili o nic míň proto, že se podřídili vojenské kázni. Vždycky jsem si Ernulfa vážil a teď jsem ho začal mít rád.

V Yorku jsme nepotkali žádné jiné vojsko. Bernard de Balliol nás původně ujistil, že baroni ze severu a angličtí bojovníci se shromažďují do války. My jsme tam ale zastihli jenom posádku hradu a hrstku rytířů a zbrojnošů provázejících místní barony, jež arcibiskup Thurstan svolal k poradě. Den co den jsme pozorovali tyto významné lidi, jak chodí po městě za nějakým zřejmé důležitým jednáním. Trávívali celé hodiny v arcibiskupově paláci a se starostlivým

výrazem odtamtud vycházeli, ale nic hmatatelného, jako třeba houf bojovníků ve zbroji, z jejich rokování nevzešlo a naši velitelé se o celé té věci vyjadřovali den ode dne cyničtěji a kousavěji.

„Nejdřív prosí krále Štěpána o pomoc a dostanou ji," poznamenal Ernulf, „a potom čekají, že těch jeho tisíc mužů bude bojovat proti Skotům samo."

Bernard de Balliol se také účastnil porad, což nijak nezlepšilo jeho nevrlou náladu. Nakonec shromáždil korouhevníky a konetábly a ve svém stanu k nim promluvil. Provázel jsem tam Ernulfa a vyslechl tak Bernardovu řeč.

„Moji páni," prohlásil Bernard, „octli jsme se v bezvětří na moři nerozhodnosti a jak to tak vypadá, nikdo není schopen rozhodnout, co se má dělat. Neobviňuji naše yorkshirské pány ze zbabělosti, neobviňuji urozené rytíře, jako Waltera Espeka a Roberta de Bruce, že by váhali postavit se králi Davidovi. Tito muži a ještě mnoho dalších často prokázalo svou udatnost. A neříkám, že se mezi nimi rozmáhá podezírání a nedůvěra. Jsou to baroni, jejichž čest je neposkvrněná a věrnost nepochybná."

Odmlčel se, rozhlédl se po nás a pochmurně se usmál. „Nepronáším žádné obvinění, jenom podotýkám toto: jediným mužem v Yorku, který je odhodlán bojovat se Skoty, je letitý prelát, sám arcibiskup Thurstan. On a já se společně snažíme dnem i nocí přemluvit naše přátele, aby se dali stejnou cestou."

„Kde je nepřítel?" zeptal se Ernulf.

„Skotské vojsko se shromáždilo u Teesu," řekl Bernard vážně, „naši zvědové je pozorují a podávají nám hlášení… každým okamžikem může nepřítel vyrazit kupředu."

„Budeme bojovat i bez našich spojenců, jestli nepřítel přijde?"

„Měl bys vědět, že nic takového neuděláme," odpověděl Bernard podrážděně. „Mám rozkazy posílit vojsko na severu, ale nehodlám dopustit, aby naši lidé sami tvořili toto vojsko. Beznadějná pře se mi nezamlouvá."

A s tím Bernard shromáždění rozpustil. Situace, kterou nám nastínil, mě mátla, a nemohl jsem pochopit, proč se místní velmoži nevzchopí k obraně svého území. Ernulf mi to zasmušile vysvětlil.

„Kolísají mezi dvěma závazky. Někteří z těch baronů jsou Davidovi vazalové a drží od něho pozemky, například Robert de Bruce a Vilém de Percy. Co se toho týká, Bernard de Balliol je také skotským vazalem, ale ten je ukován na docela jiné kovadlině. Jestliže David vyhraje, těmhle pánům se povede špatně. Jestliže ale prohraje, nebudou na tom o nic lip než teď, a proto otálejí, dumlají si palce a doufají, že dojde k nějakému kompromisu."

Během této doby váhání se ve vojsku utábořeném před hradbami Yorku vzmáhal nepokoj. Vazalové, jejichž čtyřicetidenní služební lhůta už dávno vypršela a kteří neviděli žádnou vyhlídku na boj, přišli k Bernardovi a žádali, aby je propustil. Bernard jejich námitky popuzeně odbyl, přemluvil většinu z nich, aby zůstali, a převedl je do placené služby.

Při jednom nájezdu zajali naši zbrojnoši jednoho z rytířů krále Davida; a ten přinesl Odinelovi zprávy o jeho domově v Northumbrii. Hrad Prudhoe, jak mi potom Odinel s hrdostí pověděl, prý dosud setrvává v boji za krále Štěpána vzdor obléhání, které vyvrcholilo ráznou ztečí, ale pozemky byly úplně zpustošeny. „Můj statek je hromadou rozvalin a na polích mám jenom spálenou slámu, moji poddaní jsou mrtvi nebo zotročeni. Nemám už domov, do kterého bych se vrátil, a otec je podle všeho schopný vypořádat se se Skoty bez mé pomoci. Takže tě prozatím asi neopustím, ať už se tahle věc vyvine, jak chce."

Najal jsem si příbytek ve městě nad krámem sedláře a se Saivou jsme tam spokojeně žili spolu. Odinel si vyhlédl ženu jednoho měšťana, kyprou blondýnu, která měla mít víc rozumu, a v nejnemožnějších nočních hodinách se vykrádal na schůzky plné nadějí. Ernulf si nedopřál chvilku odpočinku. Doplňoval zásoby houfu, dal opravit káry a nahradit sešlé tahouny novými zvířaty, dohlížel na sedla a podkovy a nakoupil balíky píce.

Jednoho větrného večera začátkem srpna přicválali do města jezdci se zprávou, která rozrušila pokojný život v Yorku jako balvan vržený do stojaté vody. Silný skotský houf překročil Tees a podnikl nájezd do krajiny za řekou, vypálil vesnice a zpustošil pole v širokém oblouku na deset mil do hloubky na jih. Byla to zřejmě obhlídka spojená s útokem a příprava na postup celého vojska.

Arcibiskup Thurstan svolal barony na poradu a žádal, jak nám potom pověděl Bernard, aby páni bez prodlení obrátili přesýpací hodiny, a jeho domluva tentokrát účinkovala. Výsledek jsme brzo mohli sledovat – po všech cestách uháněli kurýři, z celého kraje se horečně shromažďovaly potraviny a píce a baroni se rozjížděli do svých domovů, aby přivedli své družiny. Odinel přihlížel tomuto rozruchu skepticky.

„Budou si muset pospíšit, nemáme-li se postavit Davidovi sami," podotkl. „Kolikpak se jich asi vrátí."

Jeho pesimismus byl však neoprávněný. Během dvou dnů přibyly první družiny a stany, seřadiště koní a kdejaká válečná výzbroj postupně zaplňovaly vřesoviště kolem hradeb Yorku. Robert de Ferrers, mocný baron z Derbyshiru, se vrátil s třemi sty rytíři a zbrojnoši a Vilém de Aumale přivedl ze svých yorkshirských lén nejen normanské rytíře a zbrojnoše, ale také anglické bojovníky, jako ostatně všichni, kteří drželi statky poblíž Yorku. Jen málokdo z nás viděl někdy Angličany ve válce, a tak jsme si zvědavě prohlíželi tyto muže s dlouhými vousy a jejich kulaté štíty a chatrnou výzbroj. Byli to všechno pěšáci s válečnou sekerou, oštěpem nebo mečem, a jenom ti lépe vyzbrojení mezi nimi se honosili koženými kazajkami pobitými hřeby a železnými kápěmi. Angličané byli přemožený národ. Na bitevním poli jsme je vždycky porazili, a proto jsem se na ně díval jako na podřadné vojáky, ale Odinel, který je viděl v northumbrijských válkách, byl jiného smýšlení.

„Jsou chatrně vyzbrojení, to je pravda," poznamenal, „a co bys také čekal? Tihle Angličané jsou svobodníci, možná i šlechtici, kteří přišli o své pozemky, a nezbývá jim tedy na brnění a drátěné košile, ale bojovat dovedou, Humphrey, ujišťuju tě, že bojovat dovedou!"

Za jedenáct dní po skotském nájezdu bylo naše vojsko v plném počtu – Bernard de Balliol kysele přiznal, že se shromáždilo rychleji, než očekával – a dvanáctého dne přišli zvědové se zprávou, jež vyburcovala toho starého bojovníka jako válečného koně bodnutí ostruhou.

Král David překročil Tees.

2

Zástup rytířů naplnil kostel svatého Petra a přeléval se až na náměstí vydlážděné hrbolatými kameny. Toho dne končil půst uložený arcibiskupem Thurstanem, nařízení, které zbožní členové našeho vojska věrně dodržovali. Arcibiskup

odsloužil mši svatou, obřadně potom propustil shromáždění věřících, udělil jim boží požehnání a požehnal jim i sám za sebe. Do rukou Waltera Espeka svěřil svůj kříž, stříbrnou monstranci s hostií a korouhev svatého Petra, a požádal ho, aby je vždycky nosil před vojskem. A potom předstoupil před nás, aby k nám promluvil.

Thurstan byl stařičký muž, tak křehký, že ho dva akolyté museli podpírat, ale jeho zvučný hlas se vznášel k dubovému krovu jako volání korouhevníka v bitevní vřavě; ohnivá slova neodolatelně útočící na naši mysl a pozvedající srdce a duše mužů trápených pochybnostmi, nedůvěrou a trochu i strachem.

Arcibiskup vyzýval ke svaté válce:

„Skotové znesvětili v této zemi chrámy Páně, poskvrnili Jeho oltáře, vraždili Jeho kněze a neušetřili ani dětí a těhotných žen, a proto se jim má dostat za tyto zločiny na naší půdě zaslouženého potrestání, neboť vítězství nezávisí na počtu bojovníků, ale na síle, kterou čerpají z nebe."

Pamatuji si teď už jen málo z jeho kázání, ale vím tolik – muži, kteří potom vyšli z kostela svatého Petra, zapomněli na žárlení a hašteření, na drobné nešváry a strach, a byli sjednoceni ve vroucím odhodlání zahubit nepřítele, kterého proklel Bůh.

V poledne se vojsko vydalo na pochod v pořádku a kázni, což rozradostnilo Ernulfa. Bylo to něco naprosto jiného než ten rozháraný postup sboru Bernarda de Balliol z Windsoru. Útoku ze zálohy jsme se nebáli, protože Walter Espec už dávno zaslal králi Davidovi svou výzvu, a jakmile bylo jednou doručeno obřadné vyzvání k bitvě, nějaké zrádné přepadení bylo v rytířských očích téměř nemyslitelné. Řada našich vojevůdců však měla zkušenosti z válek se Skoty; věděli, že David málokdy dokáže zabránit loupežným nájezdům svých kmenů, že tyto tlupy můžeme bez výstrahy zastihnout kdekoli, a že opozdilci jsou pro ně snadnou kořistí, i když spořádaný šik se nemá čeho obávat, a proto jsme neměli žádné opozdilce.

Navečer po osmihodinovém pochodu dorazilo vojsko do Thirsku, kde Roger de Mowbray držel hrad pro krále Štěpána, a jeho konetábl nás radostně uvítal. Krajinu tu poznamenal příboj války. Ze vsi zbývaly jenom náspy trosek s doutnajícími oharky a zpustošený kostel, a jizvy požáru zbrázdily i dřevěnou hradní věž. V blízkých polích a bažinách se rozkládala a zapáchala těla skotských vojáků, které nikdo nechtěl křesťansky pohřbít.

Vojsko se utábořilo kolem hradu, korouhevníci pečlivě rozmístili své lidi a rozestavili hlídky. Zbrojnoši na stráži byli nervózní a napjati. Za setmění baroni odešli do hradu, aby projednali plán na příští den. Za chvíli po prvním střídání hlídek přišel Bernard de Balliol za Ernulfem, který spal zahalen v plášť u svého koně. Oslovil ho polohlasem, mě to ale probudilo, opřel jsem se o loket a naslouchal.

„Přišel jsem ti povědět, co máš ráno na práci," šeptal Bernard. „Vysíláme ke králi Davidovi poselstvo, je v něm Robert de Bruce a já. Ochranný doprovod má tvořit tvůj jízdní houf a jeden z Robertovy družiny."

„Poselstvo?" ptal se Ernulf. „Já myslel, že jdeme bojovat, ne rozprávět."

Bernard znaveně usedl na Ernulfovo bitevní sedlo a oharky hasnoucího táborového ohně mu pod očima kreslily temné stíny.

„Jak utíká čas a prodlužuje se vzdálenost, působí Thurstanova domluva čím dál tím méně," podotkl. „Páni začínají pochybovat o výsledku a svou prosadili zastánci kompromisu v čele s Robertem de Bruce, který je manskou přísahou a poddanstvím dosud Davidův člověk. Přemluvil ostatní, aby vyjednávali, a tak jsem musel prozradit, že jsem pověřen nabídnout úplatek."

„Úplatek… peníze?" Ernulfův hlas byl vyhrocen úžasem.

„Ne," řekl Bernard znaveně, „ne peníze. Štěpán mi svěřil výsadní listinu, podepsanou svědky a zpečetěnou, kterou postupuje Davidovi hrabství Northumbrii s podmínkou, že David ustoupí se svou hotovostí zpátky do Skotska."

„Kristepane!" zavrčel Ernulf. „Zverbujeme bojovníky, postupujeme s plnou výzbrojí proti nepříteli, a na den cesty od něho se rozhodneme, že mu dáme dobrovolně všechno, co chce… vždyť se nám budou smát po celém křesťanstvu!"

Opodál hlídka křikla výzvu, muži kašlali a mumlali ze sna, koně dupali a odfrkávali, zvuky spícího vojska splývaly v šelest jako neklidné oddechování dřímajícího obra.

„Nic jiného jsem nemohl dělat," řekl Bernard. Hodil do ohně oblázek a plamen vyšlehl a pohasl. „Štěpán mi dal přesné příkazy – jestliže se yorkshirští páni rozhodnou bojovat, pak je všechno v pořádku, jestliže však budou chtít vyjednávat, pak musím nabídnout jako vnadidlo Northumbrii. A páni se v posledním okamžiku rozhodli vyjednávat."

„Robert de Bruce je zrádce!" zvolal Ernulf.

Bernard si povzdechl. „Nevím, jak smýšlí, a je také pravda, že může hodně ztratit. Já ostatně také. Zítra pojedeme spolu ke skotskému králi, on bude vyjednávat a já budu podplácet."

Zvedl se, přitáhl si plášť k tělu a odešel. Ernulf seděl na zemi a cedil kletby mezi sevřenými zuby, a z temnot mu odpověděl veselý hlas.

„Nedělej si starosti, Ernulfe, budeš mít svou bitvu… král David se žene za větší kořistí, než je zpustošená krajina, kterou si stejně už podmanil."

A Odinel se zachumlal do pláště, když vyřkl toto proroctví, a znovu usnul.

3

Cesta udupaná koňskými kopyty se táhla šikmo přes vřesoviště a mlžný opar, předchůdce parného dne, zastíral planinu a vznášel se kolem kolony jako vlákna babího léta. Jízdní houf postupoval rychle a v napjaté bdělosti, meče volně v pochvách a kopí založená k útoku. Dva muži v čele nesli na hrotech kopí haluze se zeleným listím, odznaky příměří. Sem tam někdo prohodil nějaké slovo, ale jinak jsme všichni napínali uši, abychom zaslechli jiný zvuk než povědomé skřípění a chřestění sedlové výstroje a dusot kopyt. Byli jsme mírové poselstvo jedoucí nepřátelským krajem, kde nepřítel nešetřil posla ani herolda. Sluneční paprsky roztrhly mlhu a cesta se před námi rozvinula až k obzoru. Robert de Bruce si setřel krůpěje rosy ze svého měďnatého vousu a snažil se proniknout zrakem do dáli.

„Před námi leží Allerton," prohlásil. „Zastavíme se na chvíli v tamějším hradě."

V Allertonu však už žádný hrad nebyl.

Rezavě červené skvrny masakru zbrázdily nádvoří a parkány. Z hradní věže zbyl jenom zčernalý pahýl, kůly palisády trčely vyvrácené jako zlámané oštěpy, nad troskami se líně plazily chomáče kouře a všude ležela roztažená těla, nahá, zmrzačená a k nepoznání.

„Tohle byly ženy," zamumlal Odinel a ukázal kopím. Ležely na hromadě, tak jak je shlukli z bůhvíjakého důvodu, poražené jako dobytek, s uřezanými prsy a rozpáraným břichem, z něhož vyčníval plod nenarozeného dítěte jako panenka oslizlá krví.

Rytíři seděli shrbeni v sedlech jako postavy vytesané z kamene a uhýbali očima před těmi pitvornými ohavnostmi rozestřenými u jejich nohou jako k oběti.

Kříž spadlý ze zpustošeného kostela, který tu zapomněli, se zabodl do hlavy se rty dosud rozšklebenými mukami smrti a jeden zbrojnoš seskočil z koně, vytáhl kříž a jemně hlavu narovnal. Zabodl krucifix do země mezi zkroucená těla, ustoupil a poklekl k modlitbě. Jezdci se pokřižovali.

„Pojeďme dál," řekl Bernard de Balliol chraptivě. „Tady pro nás už nic není." A zuřivě si třel okoralé rty.

Jízdní houf pokračoval v cestě krokem, jako by se děsil dusotu kopyt v tom tichém a strašlivém místě. Projel kolem travou zarostlých náspů, kde stávaly chatrče a domky, než je vojáci krále Davida našli.

„A my chceme vyjednávat s těmihle bestiemi," zavrčel Ernulf. „Copak nám vůbec není hanba?"

4

Na planině tři míle za Allertonem se zvedal přihrblý hřeben návrší jako rámě naběhlé pod božím bičem. Bernard zarazil svůj houf, zabočil stranou a přejel celý hřeben od jednoho konce k druhému. Na vrcholu se zastavil a s bradou v ruce přemýšlel – osamělá postava, vyřezaná, proti obloze – a potom se opět přidružil k nám, dosud zamyšlen a mlčící. Jeli jsme, tentokrát už rychleji, dál.

Brzo jsme v dáli zahlédli skupinky mužů volně jedoucích přes vřesoviště a bez otálení jsme je minuli, se štíty a kopími v bojové poloze. Nad hlavami nám neškodně přelétl šíp.

„Skotové!" procedil Ernulf mezi sevřenými zuby a jeho kůň vybočil z řady.

Bernard se ohlédl přes rameno a křikl na něj: „Držte se všichni v řadách!"

Daleko před námi zasvítila odění a pestré korouhve se třepetaly jako plátky květů. Robert de Bruce si zastínil oči.

„Jsou to díkybohu rytíři," podotkl, „teď jsme v bezpečí."

Jezdci v našem předvoji zdvihli ověnčená kopí kolmo do výše a dál jsme jeli krokem. Rytíři krále Davida nás dvorně pozdravili, vyptali se, jaké máme poslání, a vedli nás do královského tábora, kde nám předložili jídlo a nápoje a postarali se o naše koně. Přátelsky s námi rozprávěli, debatovali rozvážně o vyhlídkách střetnutí a ptali se na své přátele v normanském vojsku. Odinel vesele žertoval s jedním rytířem z Vexinu v Normandii, s nímž kdysi vybojoval rytířský souboj před hradbami hradu Prudhoe. Za chvíli přišel posel a požádal nás o svolení, aby nás směl dovést ke králi.

Dojeli jsme na místo schůzky, otevřené, travou zarostlé prostranství poblíž stanu krále Davida, pestře vyzdobeného a pomalovaného erbovními znaky. Baroni skotského vojska stáli ve zbroji a na koních v sevřených řadách za svým králem, který seděl na válečném koni uprostřed jejich polokruhového oblouku. My jsme se na druhé straně seřadili stejným způsobem proti nim, takže jsme společně tvořili kruh ve zbroji, jak je zvykem, když debatují bojovníci. Naproti tomu biskupové, preláti a jiní pohodlní lidé usedají k poradě raději pod střechou a na polštářích z prachového peří.

Robert de Bruce a Bernard de Balliol sestoupili s koní, poklekli a vložili ruce do rukou krále jakožto jeho vazalové. Potom vsedli znovu na koně, Robert předjel před krále a vyřídil mu své poselství.

Úsečná pře a drsně neoblomné dohadování nemají místo v takových debatách, které vždycky zdobí květnaté výrazy dvornosti, a důmyslné okolky jen lehounce naznačují konečný cíl. Mohl jsem si tedy v klidu prohlédnout panovníka, který velel našim nepřátelům, zatímco Robert pronášel své obřadné úvodní věty a vyřizoval uhlazenou řečí pozdravy krále Štěpána.

Král David byl postarší muž malé, zavalité postavy, se silnou šíjí a klenutým hrudníkem. Netečnému výrazu jeho tváře odporovaly bdělé oči a široké, silné prsty vyklepávaly pochodový rytmus na hrušku sedla. Řetízková zbroj, tak precizně zpracovaná, že objímala jeho tělo jako třpytné šedé hedvábí, končila nad drátěnými nohavicemi hladkými jako buková kůra a na patách měl zlaté ostruhy upevněné červenými řemínky. Zlatá korunka kolem královské přilby byla posázena klenoty a na štítě měl vzpřímeného draka, červeného na zeleném poli. Jeho válečný kůň, flanderský grošovatý hřebec, hrabal přední nohou a hryzl udidlo. Taková nádherná výstroj u barbarského náčelníka mi byla trochu nápadná, ale pak jsem si vzpomněl, že David často trávil delší dobu v Anglii a prodléval ve společnosti hrabat a baronů na dvoře krále Jindřicha, kde ze sebe setřel nános skotského barbarství. Během své čtrnáctileté vlády vypudil ze své družiny téměř všechny členy drsných a divokých horalských kmenů; nahradil je francouzskými a normanskými rytíři – jak dosvědčoval ten mračný kruh oceli – a zavedl civilizované mravy. Skotsko se v jádru stalo normanským společenstvím, ale dužinou toho jedovatého plodu byla dosud bestiální horda, jejíž ohavnosti král usměrňoval nebo promíjel.

Zdvořilé obřadnosti se posléze schýlily ke konci a Robert de Bruce promluvil zvučným tónem, který se rozlehl jako gong.

„Kdo jsou vaši nepřátelé, sire? Proti komu vedete své veliké vojsko? Chcete bojovat právě s těmi normanskými pány, kteří vám proklestili cestu k trůnu a kteří vám od té doby pomáhali, abyste se na něm udržel? My, lidé, na něž se díváte jako na své nepřátele, se nelišíme krví ani bratrstvím od těch, co stojí teď za vanu.

„Správný bod," zamumlal Odinel, předstírající, že si narovnává kožený náprsník.

„Cítíte se nyní tak bezpečný, můj pane, tak sebejistý, že si můžete dovolit vést Normana proti Normanu, vazala proti lennímu pánovi, rytíře proti rytíři? Cítíte se opravdu tak bezpečný a šťastný mezi svými Skoty?"

„Tohle je netaktní," zašeptal Odinel odmítavě, „v jeho družině jsou jistě nějací skotští páni."

„Naše vojsko je menší než vaše, sire, a my vidíme před sebou bezprostředně hrozící porážku a smrt, ale máme-li bojovat, zvolili jsme smrt, neboť nás nepřemůžete živé. Vy nevíte, můj pane, jak nebezpečné je zoufalství."

„Cože, bojovat do posledního muže?" poznamenal Odinel. „Na to se mě nikdo neptal."

„Můj pane a králi," pokračoval Robert vášnivě naléhavým tónem, „ušetřte svou osobu, ušetřte své království, ušetřte své urozené vazaly. Sázíte všechno, co máte, a všechno, co jste, na nejistou zdatnost skotských kmenů v pravidelné bitvě. Podrobili se Skotové už někdy takové zkoušce? Máte v ně tak velikou důvěru?"

„Chytrá řeč," zamumlal mi Odinel do ucha. „Zkusil rozšířit propast mezi Normany a Skoty… až na to, že to bohužel asi trochu přehnal."

Král David naslouchal, ale ve tváři se mu nepohnul ani sval. Víčka měl napolo sklopená nad obezřetnýma očima a jenom prsty tančící v rychlejším rytmu prozrazovaly jeho pocity. Setrval chvíli v zamyšlení a potom zdvihl hlavu.

„A co Northumbrie?“

Bernard de Balliol pozvedl svitek pergamenu, na němž visely voskové pečetě.

„Zde je darovací listina, zpečetěná králem Štěpánem a dosvědčená jeho barony.“

V řadách za králem Davidem jeden rytíř pobodl koně a vyrazil kupředu, mladý muž s pokřivenými ústy a zlobným pohledem. Přitáhl koni uzdu, zastavil se vedle krále a ukázal na Roberta paží napřaženou jako založené kopí.

„Jakou cenu má listina, kterou přinesl takový člověk jako ty?“ zahulákal. „Mému pánu a králi dlužíš věrnost a poddanství, proč tedy vyjíždíš v řadách jeho nepřátel?“

Kruh zbroje se zčeřil a zavlnil jako kmeny stromů rozkymácené vichřicí. Odinel konejšil svého koně a zašeptal mi přitom: „To je Jindřich, králův syn… mladý prchlivec a pověstný podněcovatel války.“

Robertova tvář byla bílá jako plátno, jeho ryšavý vous plál jako oheň a kopí se mu třáslo v ruce.

„Tou nezdvořilou řečí tupíš sám sebe, můj pane.“ Odmlčel se a s námahou se ovládl. „Nemohu ti odpovědět, jak bych si přál, neboť tě chrání příměří.“ A obrátil se ke králi: „Jaká je vaše vůle, sire? Jakou odpověď mám přinést svým pánům?“

„Pověz jim,“ hulákal Jindřich, „že Skotsko nevyjednává s křivopřísežnými a věrolomnými rytíři! Jestli mají strach a musejí prosit o mír, ať pošlou čestné muže.“

Robertovi došla trpělivost.

„Čestné!“ zahřímal. „Tlacháš mi tu o cti a jedeš do války mezi divochy, kteří znásilňují, vraždí a mrzačí, drancují kostely, vyklešťují kněze a rouhají se Bohu… čest!“ A odplivl si. „Ty jsi utopil svou čest už před lety v krvi zavražděných dětí.“

Směs hlasů prořízla chvilkové ticho, sklopená kopí se vmžiku pozvedla, ruce zalétly k jílcům mečů, ocel zachřestila na obrubách pochev a koně se vzpínali pod ostruhami.,

Král David okřikl své lidi a lomoz se utišil.

„Roberte de Bruce,“ řekl nevzrušeně, „slyšel jsi naši odpověď… lituji jenom, že byla pronesena takovým způsobem.“

Robert se zlehka uklonil. „Jak si přejete, můj pane.“ Narovnal se a pohlédl Davidovi zpříma do očí. „Tím vás vyzývám k boji, sire, a odříkám se svého poddanství a věrnosti, svobodně dané a svobodně vzaté.“

Bernard de Balliol přetrhl pergamen několikrát napříč, rozevřel dlaně a útržky se snesly k zemi jako klesající korouhve ztracené bitvy.

„Tímto vás vyzývám k boji, sire, a odříkám se svého poddanství a věrnosti, svobodně dané a svobodně vzaté.“

Odmlčel se a dodal hlasem jako ze žuly: „Ve jménu svého svrchovaného lenního pána Štěpána, krále Anglie, nabízím bitvu zítra na slatinách severně od Allertonu.“

5

Nikdo nám ve zpáteční cestě nebránil. Bernard vyrazil bouřlivým cvalem, a když jsme dojeli až k zbrázděnému hřebenu pahorků, zarazil koně a kývl na Ernulfa.

„Budeme bojovat tady, těsně po poledni,“ oznámil a vzhlédl ke slunci. „Pošli rychle dva muže na dobrých koních k Walteru Espekovi do Thirsku a vzkaz mu, aby se okamžitě vydal na pochod“

Rozvážně obhlédl půdu.

„Je to dobré místo. My tu zůstaneme – prozkoumáme to tady, zvolíme bitevní pozice a vyšleme zvědy, aby pozorovali Skoty.“

Ernulf vybral Odinela a mě. Koně jsme nešetřili. Před soumrakem dorazilo vojsko na dlouhý val nad Allertonem. Utábořilo se tam na noc a někteří bojovníci možná i ukradli pár chvilek spánku.

X

22. srpna 1138

Ernulfův hlas mě vyburcoval ze sna ještě za tmy před svítáním.

Mlha mě šimrala v hrdle a usazovala se mi v drobných krůpějích na přilbě a okruží. Kolem mne se pohybovaly stíny kašlajících a chrchlajících postav, chvílemi zařinčelo železo nebo někdo zadupal zkřehlýma nohama. Z temnoty ke mně doléhalo mumlání hlasů. Kdesi napravo zaprskaly pochodně a vzplály jako čadící svatozáře.

Opřel jsem se o štít, odkašlal si a odplivl. Celé tělo mě bolelo, vlhkost mi prosakovala pláštěm i oděním, krznem i tunikou vespod. Pokožku mi jako studený pot pokrýval lepkavý nános. Třepetavé světlo pochodní odráželo od kopí a kotoučů odění sněhobílé záblesky. Muži tápali po zbraních, vráželi do sebe a kleli. Měl jsem kolem sebe všechny své přátele, ale cítil jsem se osamělý, prokřehlý a vystrašený až dost. Hodil jsem si na ramena štít a tápal po podbradku hledí a šňůrách odění, povytáhl jsem meč z pochvy na šířku ruky a zase ho přiklepl zpátky. Anschitel mi přejel prsty po šňůrách a přezkách a káravě mlaskl.

„Skotové strhávají tábor, můj pane," poznamenal.

V dáli na severu se za mlžným oparem míhaly plameny, blikající jako světlo hvězd za zimní noci.

„Co ty ohně?" chtěl jsem vědět. „To začali pustošit tak brzo?"

Ze tmy se vynořil Odinel protírající si oči. „Zatraceně nepříhodná chvíle, aby se člověk pustil do boje," zamručel mrzutě. „Kdepak, Humphrey, Skotové jenom zapálili své stany, je to jejich kmenový obyčej před bitvou… hloupý zvyk, ale pro nás je to užitečná výstraha."

Před námi se objevil Ernulf v plné zbroji, čilý a svěží. „Teď není čas na tlachy," řekl ostře. „Kdo se potřebuje vymočit a vyprázdnit střeva, ať to udělá hned… a potom se najezte, ať máte něco v žaludku."

Poslechli jsme jeho až příliš podrobné příkazy. Muži odcházeli do tmy kousek opodál a poposedali na bobek nebo se rozkročili a močili na místě. Puch mě začal štípat do nozder. Puch, který přilnavé prodléval a později se smísil s pachem krve, potu a strachu. Takový je totiž pravý zápach bitvy, ať si o tom trubadúři zpívají cokoli. Poznal jsem to na vlastní kůži až moc dobře.

Žvýkal jsem skývu chleba a snažil se proniknout zrakem noční tmu. Pochodně osvětlovaly tu a tam hloučky bojovníků, nezřetelně se pohybující a mumlající dav rozložený napravo a nalevo od hřebene pahorků, který Bernard de Balliol vybral za bojiště. Kdesi pronikavě zaržál kůň a povely se rozléhaly nad šumotem hlasů jako práskání bičem.

Poslové běhali podél šiků a svolávali konetably a korouhevníky. Ernulf zmizel. Čekali jsme a rozmlouvali v nesouvislých, trhaných větách a mezitím pronikl oparem mlhy jako bodlákové chmýří křehký, perlově šedý svit, v němž vybledla záře ohňů na severu. Začal jsem rozeznávat obličeje: Anschitelovy drsné rysy jako z dubové kůry a Odinelovy osmahlé líce.

„Už by měli přivést koně," podotkl jsem.

Zahleděli jsme se ke stanovišti vozů. Celý shluk koní vedených za uzdu, vozů a vozatajů ustupoval pod vedením asi dvanácti rytířů na koních dále dozadu. Přihlíželi jsme tomu s úžasem, až jsem spatřil, že shluk se zarazil v úžlabině asi čtyři sta kroků za vojskem.

„Kristovy rány!" zvolal Odinel. „To máme bojovat pěšky?"

V tom okamžiku se vrátil Ernulf a pohotově mu odpověděl: „Přesně tak. A jsme tady na špatném místě. De Mandeville chrání levé křídlo, což je mimořádně čestné postavení." Sardonicky se usmál. „Tři kroky kupředu a za mnou, pochodem v chod!"

Ernulf vždycky mluvil se svými rytíři jako s venkovskými balíky. Náš houf se tedy plahočit k levému křídlu. Vojsko se vlnilo a otřásalo jako obluda probouzející se ze spánku. Jednotlivé hloučky se přesunovaly do nových pozic, utvářely šiky, klestily si prostor k boji a rovnaly se do řad. Koně nezmizeli docela. Baroni na válečných koních přejížděli z místa na místo a zaháněli muže do postavení. Odinel je sledoval s kyselým výrazem.

„Pozoruhodnou skutečností je," zamumlal do svého štítu, „že jezdec může v případě porážky uniknout z bitevního pole mnohem rychleji než pěšák."

Ernulf se na něho zuřivě zahleděl a rytíři v houfu se pochechtávali.

Ve svém vyprávění jsem sotva zavadil slovem o sedm společníků našich osudů, mužů, kteří nesli erb Geoffreyho de Mandeville do bitevního pole nad Allertonem. Za toto opomenutí se mohu omluvit jenom zaujetím vlastními záležitostmi, a snad také tím, že v nich ve všech se v různé míře pojily povahové vlastnosti a zájmy Ernulfa a Odinela, které jsem popsal dostatečně. Někteří brali žold jako Odinel a já, jiní byli domácími rytíři jako Ernulf a nikdo z nás nevlastnil půdu. V podstatě to všechno byli bojovníci, které jsem poznal jenom v táboře a na pochodu do bitvy. Veselí kumpáni, kteří měli rádi víno a děvčata, ve věcech cti nedůtkliví, arogantní a často i krutí. Svědomitě se starali o koně, brnění a ostatní válečné příslušenství, zřídkakdy se zahloubávali do sebe, ale často podléhali návalům citu; byli si naprosto jisti tím, že Svatá Trojice vládne na nebi a na zemi a řídí osudy člověka. Byli to prostí lidé, obyčejní rytíři s nesložitým výhledem na svůj úzký svět.

Když bylo přeskupování u konce – nezúčastnili se ho všichni, střed vojska se sotva pohnul – měl jsem pod nohama dost místa, abych viděl kvetoucí vřes. Mlžný opar se začal zvedat a vinul se vzhůru v řídkých spirálách jako pára z vroucího moře. Před námi se zvolna odvíjely do dáli hnědé a nachové vlny slatiny a východní obzor se zbarvil žárem jako leštěná měď.

Ernulf, důkladný jako vždycky, nás rozestavil jednoho po druhém na příslušná místa – vpředu lučištníky, v tenké linii a daleko od sebe, za nimi rytíře, štít ke štítu, třetí řadu pak tvořili zbrojnoši. Dvanáctistopová kopí rytířů zmizela zároveň s koňmi. Tyto zbraně potřebují ke svému účinku rychlost válečného koně a jsou bezcenné pro pěší boj.

Ernulf přezkoumal naše postavení, zamračil se a řekl: „Až se utkáte s nepřítelem zblízka, ustoupí lučištníci za rytíře… to si teď nacvičíme."

Ze začátku to šlo ztěžka, osm lučištníků stálo před deseti rytíři, a museli se protáhnout mezi štíty rytířů, kteří někdy přitom ztratili rovnováhu nebo se jim lučištníci zapletli mezi nohy. Proklínali jsme tuto taktiku a prohlašovali, že je neproveditelná. Zbrojnoši po naší pravici, lidé Aubreyho de Vere, sledovali naše křepčení a nezřízeně se chechtali. Ernulf

se ale jenom ještě víc zakabonil a trval na svém. Brzo jsme se naučili rozestoupit se trochu, když lučištníci couvali, a srazit zase štíty dohromady, jakmile se octli za námi. Lučištníci, jak se tak protahovali sem a tam, se do cvičení vžili, krčili se za námi a dělali, jako že střílejí mezi štíty, nebo si stoupali na špičky a stříleli nám přes rameno. Tětivy však měli ještě pečlivě uložené v pouzdrech; kvůli vlhkostí prosycenému vzduchuje dosud nenapjali.

Anschitel, obtížený kuší, klopýtl, natáhl se na zem a šťavnatě zaklel.

„Pětatřicet let sloužím ve vojsku," zuřil, „bojoval jsem ve čtyřech pravidelných bitvách, dvaceti obléháních a takové stovce šarvátek, a teď tady na stará kolena kličkuju jako honěná krysa… a za to děkuju jenom tobě!" oslovil sveřepě kuši, kterou držel v ruce.

Usmál jsem se na něho, a Anschitel se zašklebil a lítostivě potřásl hlavou.

Ernulf skončil cvičení, až když uznal, že se lučištníci pohybují dost mrštně.

„Příkazy jsou tyto," řekl nám. „První linie – lučištníci chránění rytíři a zbrojnoši – drží přední úsek čtyři sta kroků dlouhý od křídla ke křídlu… to jste vy, ta první linie," dodal důrazně. „Druhá linie má tři části: pěší rytíře a zbrojnoše uprostřed, tamhle na vrcholu toho hřebenu, a anglické bojovníky na obou křídlech. Třetí, zadní linii tvoří samí Angličani."

„A co je tohle?" zeptal se Odinel a ukázal prstem.

Otočili jsme se. Ze seřadiště koní vlekli zbrojnoši jeden vůz doprostřed naší části bojiště a nechali ho stát jako dřevěnou korunu na nejvyšším místě. Mniši v bílých kutnách vylezli na vůz, vztyčili žerď vysokou jako lodní stožár a upevnili ji provazy k podvozku. V bezvětří z žerdě nehybně splývala malovaná korouhev.

První záblesk svítání proťal otálející cáry mlhy a dotkl se korouhve. Ernulf si zastínil oči.

„Korouhev svatého Petra," řekl vážně. „Posvátný symbol, který nám dal Thurstan."

Pokřižoval se a klesl na kolena, a po něm poklekli i mnozí jiní, sklonili hlavy a modlili se.

Zíral jsem na korouhev a snažil se najít v sobě víru, ale marně. Je to užitečný bod pro sešikování po útoku, pomyslel jsem si; nic víc než to. S povzdechem lítosti nad ztracenou vírou a s nepříjemným pocitem nechuti nad sebou samým jsem se obrátil a přehlížel Angličany za námi.

Nezdálo se, že by byli nějak zvlášť uspořádáni, nestáli ani v řadách. Zvědavě jsem si je prohlížel. Míhali se mezi nimi kněží a udělovali rozhřešení klečícím skupinám. Faráři podle obyčeje doprovázeli své bojovníky do války. Angličané, obrovití chlapi v primitivní zbroji, s dlouhými válečnými sekerami, stáli rozkročeni vpředu a střežili zranitelné otevřené křídlo. Měli malé kulaté štíty; snažil jsem se představit si, jak s touto zátěží mávají obouručnými sekerami. Později jsem to jaksepatří poznal.

Přes slatinu přicválali jezdci, zabočili k baronům seskupeným kolem korouhve, gestikulovali a ukazovali k severu.

„Zvědové se vrátili," zamumlal Ernulf. „Teď už to nebude dlouho trvat."

Těkavě jsme hovořili, opřeni o štíty nebo vsedě na bobku ve vřesu; krátili jsme si tím napjatou předehru bitvy. Slunce ještě nevyšlo, ale obloha na východě sálala žárem a mlha zakroužila posledními cípy a vytratila se. Vřesoviště se před námi zřetelně táhlo až k obzoru zastřenému jenom jitřním oparem, kterým pronikaly záblesky slunce jako jiskry.

Odinel, natažený na zemi, se zdráhavě vyhrabal na nohy. „Tak už jdou." Nasadil si přilbu, přirazil ji těsně k hlavě a utáhl řemínky. „Doufám jenom," podotkl, „že budu ještě dýchat, až si příště lehnu na zem."

2

Polnice vyvřískly signál a řady bojovníků se rozvlnily jako zralé osení ve větru. Lučištníci nasadili tětivy a zkusmo napjali luky, vytrhli šípy z toulců a přiložili je zářezem na tětivy. V bitevní linii za nimi rytíři v počtu tří set zvedali štíty a podupávali půdu zarostlou vřesem, aby se ujistili, že se mohou pevně rozkročit. Měřili bojový prostor, aby štíty tvořily souvislou hradbu, ale zároveň, aby měli dost místa, až se rozmáchnou mečem. Zbrojnoši v třetí řadě vyplňovali mezery mezi rytíři, aby nepřítel měl dojem neprostupného valu. Čepele zařinčely, vylétly z pochev, a jak se stáčely hrotem k zemi, odrazily tři sta slunečních záblesků.

Ernulf přecházel před úzkým čelem našeho voje, šest kroků tam a šest kroků zpátky, a bedlivě si nás prohlížel. Někde přitáhl lučištníka o půl pídě dopředu, jinde posunul rytíře o šířku ruky doprava. Po naší levici se prostírala pustá slatina, kde byl vřes zašlapán do země, jak se vojsko ubíralo ze stezky na hřeben pahorků; stezka se tu vinula jako vybledlá stužka a sem tam se krčil na bobku Angličan s vyhrnutou suknicí a vykonával opožděně svou potřebu.

Vzdálené jiskry ponenáhlu nabývaly určitějšího tvaru, jak přední jezdci vojska krále Davida přiklusali po stezce, zpomalili a zarazili koně. Někteří se otočili a ujížděli zpátky, jiní sjeli ze stezky, přejeli nízký pahorek před čelem našeho vojska, gestikulovali a kynuli nám. Jejich hlasy k nám v nastalém bezvětří slabě doléhaly.

Zahleděli jsme se přes jejich hlavy a spatřili příboj vojska, který se valil za nimi.

Kolem železného jádra rytířů se hemžil a hnal kupředu obrovský dav, různorodá horda, neuspořádaná a nesoudržná. Sluneční paprsky se odrážely od hrotů nesčetných oštěpů a povyk hlasů se valil před nimi jako rachot vzdáleného hřmění.

Sledovali jsme je se záchvěvem bázně. Odinel hlasitě polkl a mumlal pro sebe nějaké kletby.

Nepřátelský hlavní voj obklopil a pohltil přední jezdce a unášel je s sebou jako plavené dříví. Povyk vzrostl a po několik nervy drásajících okamžiků se zdálo, že Skotové jsou na samém pokraji střemhlavého útoku. Potom je ale předjeli rytíři, vykřikovali povely, a celá ta vířící a kroužící masa kmenových bojovníků se postupně a zdráhavě zarazila.

Ernulf zabodl meč do země a zamnul si nos pod nosní páskou. „Bůh pomoz tomu, kdo má velet těmhle hovadům," poznamenal a rozhlédl se po svých lučištnících, kteří mimovolně ustoupili – i s Anschitelem – až se přitiskli zády na naše štíty. „Musíte se po čertech víc tužit," řekl jim důrazně. „Postupte si zpátky na svá místa, tři kroky před štíty."

Obrovská přesila nepřítele nezastrašila jenom Ernulfovy lučištníky. Všude v našem vojsku se otáčely hlavy a muži vykřikovali svůj protest a strach. Angličané zakolísali a zírali nám vyvalenýma očima přes ramena. Celá linie štítů se otřásla jako vějířovité listy kapradí ve větru. Odhodlání bojovníků znatelně pokleslo.

Walter Espec, černovlasý a zarostlý plnovousem, přejížděl zvolna kolem bitevní linie. Občas se zastavil, oslovil nejblíže stojící muže a jel dál. Dorazil až k našemu nechráněnému křídlu, přitáhl koni uzdu a pátravě se nám zahleděl do tváří. Jeho obrovitá postava zapůsobila, že válečný kůň pod ním vypadal jako poník; oči mu žhnuly jako řeřavé uhlíky.

„Tak je jich deset proti našemu jednomu," zvolal, „a co jste taky čekali? Dvorný turnaj rytíře proti rytíři, výkupné vítězi a po turnaji hostinu? Tím vám nemohu posloužit, moji páni. Skotové mají příliš málo rytířů… jen se na ně podívejte!"

Otočil se v sedle a ukazoval.

„Deset tisíc divochů s holými zadky. Ani jedno odění mezi nimi, i štíty mají jenom z teletiny. A tady stojíme my s přilbami, ve zbroji a chráněni štíty od hlavy k patě – kde nás mohou zasáhnout? Jak nás mohou zranit?"

Usmál se a bílé zuby se mu zaleskly ve vousech černých jako uhel.

„Početní síla nemá cenu bez kázně a Skotové jsou neuspořádaný dav, jak jste už viděli. Nepřicházím však, abych vám tu řečnil. Chci vám jenom říct, jak si máte počínat v bitvě. Naše vojsko nebude postupovat, zůstaneme stát na místě a necháme nepřítele naběhnout na naše čepele. Tady pod nohama máte bojiště – stůjte pevně a rozhánějte se mečem!"

Walter Espec seskočil s koně a podal uzdu sluhovi.

„Kdo by se chtěl ztratit z bitevního pole," dodal přísně, „ten musí vzít nohy na ramena – bojujeme všichni jako pěší."

Vzdálil se ráznými kroky. Odinel ho provázel očima a podotkl: „Ha, tak jsem se v nich přece jen zmýlil. Naši náčelníci nebudou mít pod sebou rychlé koně, aby mohli zmizet jako pára, když jim válečné štěstí nebude přát!"

„Nesmíme kupředu ani zpátky," podotkl jsem. „Walter má zbytečné řeči. Rozkaz je prostě zabíjet, anebo se dát zabít, přátelé." Stiskl jsem si nos. „Panebože, to je ale puch od těch Angličanů!"

3

Skotové se uspořádali do podobného útvaru jako my. Lučištníci stáli před řadou řídce roztroušených rytířů, kterých bylo málo, a kmenoví bojovníci vzadu se přece jen jakžtakž srovnali do primitivního řádu: totiž rozvinuli se v šik po třech široce rozložených houfech, takže se jejich křídla za předvojem rytířů roztáhla daleko do stran. Ale ani to se neobešlo bez nesmírného zmatku, který jsme mohli ze svého postavení zřetelně sledovat. Vojska teď dělila vzdálenost jenom čtyř set kroků.

„To je docela chytré," schválil jim to Ernulf. „Lučištníci mají otupit ostří naší obrany, rytíři ve zbroji vpředu se chystají prolomit naši linii a pěšáci za nimi pak využijí každé skulinky. Jestlipak mají po ruce také nějakou jízdu?"

Ale nepřítel neměl zřejmě také žádnou jízdu. Jenom několik korouhevníků bylo ještě v sedle a měli plné ruce práce se šikováním roztroušených hloučků vojska. Skotská královská korouhev s drakem vlála za středem nepřátelského šiku a královská tělesná stráž byla rovněž bez koní. Krále samého jsem nemohl rozeznat, ledaže by to byl jezdec, který nakvašeně rokoval s kmenovými bojovníky shluklými kolem jeho koně. Odinelův hlas se zařízl do ticha jako brousek na tupém železe. Napřáhl meč a ukazoval.

„Proboha, podívejte se, co to ti Skotové teď vyvádějí!" Před našima očima začal nepřítel měnit své uspořádání. Rytíři v předvoji se obrátili a běželi dozadu pro koně. Současně se Skotové uprostřed – lidé z Galloway, jak jsem se dověděl později – vyvalili vpřed jako klín, obklopili lučištníky a hnali je s sebou dopředu, ačkoli náčelníci se je všemožně snažili zadržet a zuřivě je mlátili plochými meči, aby je dostali do nějakého aspoň trochu pravidelného postavení. Takhle se Skotové dostali až na tři sta kroků od nás a celé jejich vojsko se octlo v naprostém chaosu.

Skočil jsem kupředu a vykřikl: „Teď je náš čas. Teď když jsou bez velení a ve zmatku, už jako mršiny pro naše meče!"

„Zpátky do řady!" zahřímal Ernulf. „Slyšel jsi rozkazy, my nejdeme dopředu. Vrať se na své místo!"

A já se musel jen dívat, jak se ta příležitost prostírá před námi jako obilí zlátnoucí ke sklizni. Skotští rytíři byli rozptýleni, uprostřed vojska to kvasilo. Stačil jeden útok a bitva byla vyhrána, a my tady stáli bez hnuti, poslušní příkazů. Zaskřípal jsem zuby a zuřivě zarazil meč do země. Rozhrnul jsem cípy odění a močil. Pak jsem se otočil a přehlížel naše řady; čekající lučištníky, zeď vysokých štítů vztyčených jako palisáda, kuželovité přilby a široké nosní pásky nad štíty; dlouhou řadu navlas stejných masek.

Rozmrzele jsem zaujal znovu své místo. Odinel mi poklepal na rameno.

„Jsi moc horlivý, Humphrey," zamumlal. „A máš ovšem pravdu."

Anschitel k nám obrátil hlavu. „Můj pán má rozhodně pravdu, snadno bychom je pobili." Nasadil nohu do třmenu kuše, natáhl ji a zaklesl tětivu do zářezu. „Ale teď už by to nešlo, podívejte se na ty rytíře."

Skotští rytíři – musím je tak označovat, ačkoli to byli samí Normani – si zřejmě uvědomili, jak pošetilým hazardem je měnit uspořádání vojska těsně před nepřítelem. Rychle vyhledali své koně, utvořili dvojitou řadu před kmenovou pěchotou na pravém křídle a stáli tam jako železný útes přímo proti našemu křídlu. Odinel je sledoval nemilostivým okem.

„Tohle se mi zrovna moc nezamlouvá," podotkl a zašilhal po korouhvi, která se třepetala uprostřed voje. „Erb prince Jindřicha… to jim tedy nebude scházet vojevůdce."

Vzpomněl jsem si na toho muže se zlobným pohledem a zkřivenými ústy, který zmařil mírové jednání Roberta de Bruce, a nijak mě ta vzpomínka nepotěšila.

Jako zdvořilí hostitelé, kteří ponechávají svým hostům čas, aby se pohodlně uvelebili, jsme přihlíželi, jak Skotové dokončují své nové rozvinutí v šik. Jízda prince Jindřicha, podporovaná kmenovou pěchotou, držela teď pravé křídlo. Bojovníci z Galloway, beztvarý a hlučný dav, se hemžili uprostřed a ostatní pěšáci zaujali postavení na levém křídle. Za muži z Galloway vyznačovala korouhev krále Davida zálohu pěších rytířů.

Polnice se ozvala břeskně třepetavým zvukem, který se jako trylek jásotu zvedl vysoko nad lomoz vojska. Na bojišti se pojednou rozhostilo ticho.

„Tak tady je máme," poznamenal Odinel. Zvedl okraj svého štítu k nosní pásce a to drobné cinknutí se v náhlém tichu ostře rozlehlo. Zdvihl jsem meč a založil jílec za přilbu, takže mi čepel spočívala na páteři. Kolena se mi třásla a na jazyk se mi vloudila odporně nahořklá chuť.

Od svítání uplynula teprve hodina.

4

„Albany!" Meče buší do štítů, nepřetržité chřestění jako štěrk převalovaný přílivem. „Albany!"

Střed skotského vojska se vyvalil jako láva ze sopky a zaplavil blata. Útočné čelo vyrazilo v klínovém útvaru jako široká, tupá hlavice oštěpu namířená na srdce naší linie, kde vlála korouhev.

Zavalití muži nízkých postav hulákali a přeskakovali kopečky vřesu. Kopiníci se hnali s napřaženými desetistopovými dřevci a kulatými štíty. Jiní třímali vrhací oštěpy nebo mávali meči. Všude se míhaly šafránové suknice skotských horalů a chlupatá stehna.

Naši střelci napjali luky, až se oblouky prohnuly jako rákosí, namířili a čekali. Osmdesát kroků před námi… obnažená prsa a zcuchané vousy, vřava běsnící jako vichřice.

Tři sta tětiv zazvučelo a šípy se rozlétly.

Útočníci se káceli v celých chumáčích a druzí skákali přes padající těla a hnali se dál. Další padli a zbývající za nimi běželi dál. Střelci znovu a znovu napínali luky a vysílali šípy. Tětivy bzučely jako struny harfy a mračna šípů tloukla do svých terčů jako krupobití. Muži z Galloway umírali v houfech, ale útok se valil dál.

Dvacet kroků před námi… lučištníci vklouzli za štíty a dlouhé meče zavířily a udeřily. Všechno se sběhlo téměř naráz. Pamatuji se jenom, že nějaké tělo narazilo do mého štítu a ruce mi šmátraly po přilbě, že se mi jílec meče zkroutil v ruce, když čepel zasáhla hrudní kost, a že přátelský štít mě neochvějně podpíral v lopatkách. Slyšel jsem, jak si Ernulf odfrkl, když jeho meč ťal do živého, a zdálo se mi, že Odinel si zpívá… ale to byl možná jen přelud napjatých nervů.

Už jsem umdléval a najednou byl nepřítel pryč. Lučištníci vyklouzli zpoza štítů a střelbou popoháněli prchající Skoty.

„Tam ne, hlupáci," řval Ernulf, „střílejte tamhle napravo!"

A chápal se střelců za ramena a obracel je směrem ke středu našeho vojska, kde kolem korouhve zuřila lítá seč. Viděl jsem, jak rytíři vylézají na vůz a meče se míhají jako cepy. Do těch míst, na hrot útočného klínu, se totiž soustředil hlavní nápor a tam také prorazil nepřítel hradbu štítů. Naši lučištníci vyslali do toho kvasu šípy a Ernulf běhal, svolával korouhevníky jménem a ukazoval jim nový terč, až se houf za houfem přidával k naší střelbě a brzo zasypal nepřítele příval šípů. Jenom z oddílu Aubreyho de Vere stříleli málo, jejich střelci se posmívali našemu výcviku a nyní pět jejich lučištníků skosených dřív, než se mohli schovat za štíty, s křikem umíralo na vřesovišti.

„Jak jsme pochodili?" zasípal udýchaný Ernulf, když se vrátil. Jen jeden rytíř ležel na zemi s přilbou protnutou mečem, s proťatou kápí na šíji a zkrvavenou tváří. Zbrojnoši ho odtáhli do týla.

„Sevřete řady a vyrovnejte linii," nařídil Ernulf.

Útok na střed našeho vojska selhal. Skotové, tísnění zpředu ranami mečů a ze stran zasypávaní šípy, začali ustupovat a po jednom po dvou se obraceli na útěk. Čelo vojska se tím brzo uvolnilo od nepřítele a kolem naší zástavy korouhevníci vykřikovali povely, rovnali řady a obnovovali linii.

Vřesoviště bylo poseto mrtvolami jako louka kupkami sena.

Zranění bojovníci se plazili po zemi, sténali a snažili se vytrhnout šípy z těla. Na délku meče od naší linie leželi ti, kteří dorazili až ke hradbě štítů. Mezi nimi přecházeli lučištníci a rozháněli se dýkami, až postupně všichni zranění utichli.

Zbytky útočného voje se seskupily mezi oběma vojsky a s velkým povykem se znovu sešikovaly. Někdo z nás navrhl, abychom vyrazili za nimi a dovršili jejich porážku, ale Ernulf jenom ukázal na nehybný a mlčící val jízdy prince Jindřicha a zavrtěl hlavou.

„Na tuhle příležitost právě čekají," podotkl suše.

Lučištníci se zatoulali dál do pole a sbírali šípy, které vytrhávali ze štítů a vyřezávali z těl, což Ernulf schvaloval pohledem, neboť toulce byly poloprázdné. Zároveň však pečlivě sledoval muže z Galloway a brzo povolal střelce nazpět, kde opět zaujali postavení za štíty.

Zuřivost našeho nepřítele ochabla. Bojovníci klusali kupředu teď jen zvolna a s vysoko zvednutými štíty a uskakovali před našimi šípy. Nakonec se všichni zastavili a schouleni za štíty vrhali bezmocné oštěpy. Jejich předvoj byl jenom čtyřicet kroků od nás a naši lučištníci zacílili a vyslali své šípy se smrtícím účinkem.

Jeden Skot vysoké a mohutné postavy vyrazil z řad nepřítele a hnal se k nám s vlasy a vousy rozevlátými ve větru jako zlacená bitevní korouhev. V očích mu plálo šílenství, tvář měl zkřivenou záštím, hrůzou a bojechtivostí a meč se mu kmital v ruce jako bleskotající ohnivé kolo.

Lučištníci se zasmáli a zamířili si na něho. Zaslechli jsme, jak šípy buší tupými údery do jeho štítu, prsou, ramen a stehen. Zavrávoral, ale znovu se rozběhl, sekal mečem do prázdného vzduchu a šípy se mu ježily na těle jako ostny. Potácel se jako opilec, s ústy rozevřenými němým výkřikem, až padl u mých nohou na kolena a já mu rozpoltil hlavu až po chřípí.

Byl to poslední muž z Galloway, který dorazil až k našim štítům.

5

Kmenoví bojovníci ustoupili v rozháraném šiku jako listí hnané poryvy větru, tu jednotlivec, tam hlouček. Zarazili se až mimo náš dostřel. Jejich náčelníci gestikulovali a hulákali na ně a muži zachmuřeně naslouchali, ale pak se obrátili a ustupovali dál, někteří se i rozběhli.„Jsou vyřízeni," prohlásil Ernulf. „Už to čertovo plémě neuvidíme."

„Ještě jich zůstalo až dost," podotkl Odinel. Sál si zející ránu na zápěstí a mračil se na rytíře prince Jindřicha. „A teď nás čeká něco horšího."

Opřeli jsme se o štíty. Z nepřátelského vojska k nám doléhal hluk jako tlumené hřmění příboje v mlze. Vřesoviště bylo pokryto změtí bitevních trosek: mrtvolami, štíty, zlámanými oštěpy, krvavými stopami za raněnými. Lučištníci přecházeli po bojišti a sbírali šípy a Angličané v zadním voji nespokojeně brumlali – jejich sekery byly dosud nepotřísněné krví.

V krku mi vyschlo. Sál jsem snítku vřesu a ucítil pachuť krve. Brnění mě tížilo na ramenou a jeho kotouče i kůže pod nimi byly potrhané, ačkoli v zápalu boje jsem žádné rány necítil. Ve vedlejším oddílu se někdo křečovitě zakuckal před dávením a jeden rytíř se naklonil nad svým mečem a zvracel. Podle zbroje – pletencové brnění, kroužkové drátěné nohavice a přilba pomalovaná bílou a modrou barvou – to byl Drogo de Bevrere. Obrátil se s číhavým děsem v očích a zšedlý ve tváři. Slepě si proklestil cestu řadami vojska a ztratil se v zadním voji mezi Angličany. Je někdy prospěšné si připomenout, že šlechtický rodokmen není vždycky zárukou lví chrabrosti a že ne všichni rytíři se vyznačují udatností.

Voj skotské jízdy se rozčeřil jako sokolí péra pod závanem větru. Zaťali jsme zuby, napřímili se, sevřeli pevněji držadla svých štítů a šmátrali nohama ve vřesu po nejlepší opoře.

„Zažil už někdo z vás útok jízdy proti pěchotě?" zeptal se Ernulf.

„Já byl v bitvě u Bourg Theroulde," ozval se Anschitel.

„Co by bylo nejlepší udělat?“

„Ať se zadní řady srazí těsně k sobě a podepřou štíty záda mužů vpředu… a ať zatlačí pořádně, až útok narazí, aby se linie neprolomila.“

Ernulf vydal příslušné rozkazy.

„Ještě něco?“

„Modlit se,“ odsekl Anschitel. Protlačil se kupředu, postavil se mezi lučištníky a natáhl kuši.

Korouhve na kopích se zatřepetaly ve větru, rozlehl se břeskný zvuk polnice a přední voj nepřítele vyrazil v těsném šiku zvolna kupředu. Asi třicet kroků za ním se pohnul druhý šik a jemu v patách klusali kmenoví bojovníci – dvě vlny jízdy ve zbroji a nato šik pěchoty.

Trubka zaječela, hroty kopí se snesly dolů a napřímily, rychlost jízdy se zvýšila ve střemhlavý cval a směs válečných pokřiků přehlušila i dusot kopyt. Zvedli jsme meče přes rameno a nechali je spočívat podél páteře.

Tětivy zazvučely a šípy svištěly, ale klouzaly po štítech a odění, neškodné jako padající listí. Zabzučela kuše a jedno sedlo bylo náhle prázdné, a druhé a třetí. Lučištníci proklouzli do úkrytu za štíty, ale náraz útoku prolomil i tuto hradbu… musím vám povědět, jak k tomu došlo.

Rytíř útočící na koni, ve zbroji a se štítem je nejhroznější střela, jakou člověk vynalezl. Zastaví ho jenom hluboký příkop nebo pevná palisáda, nebo také skutečnost, že má koně špatně vycvičeného nebo naopak příliš zkušeného. To máte tak: válečný kůň je cvičen k útoku proti pěchotě na slaměných panácích a plátěných štítech seřazených do linie – kůň brzo zjistí, že tyto překážky jsou neškodné, a žene se přes ně, aniž by se na okamžik zarazil nebo odbočil. Když se pak poprvé střetne se skutečnými muži a štíty v železných rámech a zakusí bodnutí mečem, přejede přes ně a rozdupe je, jestliže má spolehlivého jezdce. Ten otřes a zranění si však pamatuje a je potom čím dál méně ochoten útočit proti bitevní linii.

Proto se všechny jízdní oddíly skládají v různém poměru z dobře vycvičených koní, kteří jdou do útoku poprvé, a z obezřelých zvířat, která již vědí, co znamená hradba štítů, jakož i z méně spolehlivých rytířů. Útok jízdy obyčejně narazí na nepřítele v tomto pořadí.

Měli jsme opravdu smůlu – rytíři prince Jindřicha byli udatní muži, jejichž zvířata nezaváhala, a já měl proti sobě nadto ještě protivníka, který se přese mne přehnal jako přes chomáč sena. Hrot jeho kopí mi škrábl o přilbu a hruď jeho koně udeřila nesmírnou silou do mého štítu, vrhla mě nazpět a vyrazila mi dech. Otočil jsem se tváří k zemi a přitáhl si štít přes tělo jako pokrývku. Do kůže štítu bušila rána za ranou a já nevěděl, zda jsou to údery kopyt nebo čepelí. Jenom jsem ležel, lapal po vzduchu a nade mnou zuřil boj.

Když se vřava i bolest na chvíli utišily, vyhrabal jsem se na nohy, zašmátral po meči a kalným zrakem se rozhlížel po naší rozbité linii – na padesát koňských délek tu zely široké mezery a muži se bránili v malých, obklíčených a narychlo sešikovaných hloučcích, kde stáli jako balvany v mlýnském náhonu a odráželi druhou vlnu útoku, která se protlačila mezerami a udeřila teď na Angličany. Obě naše křídla povolila a couvla jako dveře rozhoupané v závěsech. Avšak přední řada bojovníků se sekerami, jejichž dědové zvítězili v bitvě u Stamfordského mostu, stála pevně v sevřeném útvaru a neustoupila. Jejich štíty s erbovními znaky se tyčily, vražedné sekery se zvedaly a dopadaly a jejich válečný pokřik ‚Do boje… do boje!‘ protínal vzduch jako polnice.

Útok skotských rytířů sklouzl jako vyčerpaná lavina po hradbě anglických seker a naši zbývající rytíři se obrátili, udeřili jim do zad a pomáhali je zahnat. Viděl jsem, jak Odinelův meč proťal kápi i šíji, a Anschitel, jak se s přilbou zprohýbanou a nakřivo posazenou drží v patách jejich útočníků a přetíná kolenní šlachy koní, ale po Ernulfovi nebylo nikde ani stopy. Nepřátelská pěchota, kterou rytíři daleko předjeli, zůstala o dvě stě kroků pozadu.

Pobíhal jsem mezi rozptýlenými a pomíchanými houfy, chápal se lučištníků a vyháněl je z boje zblízka, hulákal jsem pokyny a nakonec jsme rozpadlou linii jakžtakž uspořádali daleko vzadu na vřesovišti a zahájili střelbu.

Pochybuji, že těch pár roztřesených mužů by bylo samo stačilo zastavit Skoty, ale korouhevníci ve středu vojska, který nebyl zaujat bojem, postřehli naši nebezpečnou situaci a rychle nám poslali své lučištníky na pomoc. Rozlétl se příval šípů a nepřítel zakolísal a zvolnil krok.

Obrátil jsem se k podupaným troskám naší hradby štítů. Nepřátelská jízda byla už pryč a angličtí bojovníci spustili své krví zbrocené sekery na zem, opřeli se o násady a prohýbali se halasným smíchem. Smáli se rytířům a zbrojnošům, kteří se snažili znovu uspořádat svůj voj. Naše řady byly prolomeny a jejich ne. Zasloužili jsme si tedy jejich posměch.

Vyhledal jsem Odinela a zaskuhral otázku, a on jen mávl paží a ukazoval – skotští rytíři se hnali k naší zásobovací vozbě daleko v týlu vojska. Stráž chránící náklad jim vyjela vstříc.

Tam vzadu byla i Saiva a Ranulf.

6

Nemohli jsme nic dělat.

Přihlížel jsem chvíli a viděl, jak hlídky klesají k zemi a husté řady koní uvázaných u kůlů jsou rozraženy. Zvířata bez jezdců si z této tlačenice prorazila cestu a rytíři je s křikem pronásledovali. Jízdní družiny prince Jindřicha se změnily v drancovníky. Jeho rytíři byli vyřazeni z boje.

Unaveně jsem kráčel podél družin, které zakusily nápor útoku - de Mandevillovy, de Verovy a de Lacyho. Korouhevníci a konetáblové tu leželi mrtví nebo zranění, a tak jsem se ujal velení sám a bez okolků a řízně srovnal rytíře do linie. Obnovil jsem hradbu štítů a sešikoval bojovníky. Naši bezprostřední nepřátelé, pěšáci prince Jindřicha, ustoupili mimo dostřel a lučištníci šli opět sbírat šípy a naplnit své toulce. Prohlédli jsme si padlé, své mrtvé jsme nechali ležet na místě a zraněným poskytli jakési provizorní ošetření. Ernulfa jsme našli krvácejícího, ale při vědomí, se zlomenou nohou a přitisknutého pod dokonávajícím koněm.

Na bojiště se snesl podivný klid a vojska se navzájem pozorovala jako zápasníci promýšlející nejlepší chvaty.

A potom začali Skotové ustupovat.

Malátně jsem je sledoval pohledem a nevěřil svým očím. Nebyl to ani trochu organizovaný ústup. Nepřátelské hordy se prostě rozptýlily jako plátky odkvetlé růže hnané větrem. Jedinci a skupiny, kmeny a klany se rozcházeli z bojiště jako obecenstvo, když herci dohrají svůj kus. Korouhev s drakem sice váhavě postoupila o kousek dopředu, rytíři se kolem ní

seskupili a já se na okamžik domníval, že král David povede beznadějný útok ve věci již ztracené, ale panoši přivedli koně, rytíři nasedli a odjeli. Korouhev s drakem klesla a zmizela.

Zazněly polnice a baroni se sbíhali se vztyčenými meči. Naše vojsko vyrazilo kupředu.

7

Pečlivě jsem otřel meč o skotskou suknici, jejíž cípy se vyhrnuly a odhalily holé hýždě, a vyleštil jsem čepel na mrtvé pokožce. Naši vojáci se hnali bezstarostně kolem, křičeli a mávali zbraněmi. Několik Angličanů do mne vrazilo a já se na ně zlostně osopil.

Anschitel stál u mne, přehodil si kuši přes rameno a chránil mi záda. Brzo se ostatní vytratili, povyk se utišil a bylo slyšet jenom nářek trýzně, ten žalozpěv bolesti, který pějí ranění, a křečovité vzlyky těch, kteří ztěžka umírali mezi rozbitými těly.

Korouhev svatého Petra se zvedla v mírném vánku a pleskala o stožár. Dlouhé praporečky se svíjely jako hadi. Rytíři a hlouček mnichů dosud stáli na voze s korouhví, prozpěvovali chvalozpěv Bohu a díkůvzdání za vítězství. Sluneční paprsky omývaly jejich roucha, takže se třpytila jako padlý sníh.

Slunce. Nedůvěřivé jsem zamžoural. Rozbolavělé kosti mi nedůtklivě našeptávaly, že boj probíhal celou věčnost, a přece podle slunce nemohlo začít svítat před víc než třemi hodinami – mezi odzváněním první a třetí hóry byla bitva vybojována a vyhrána.

„Nepřátelský náklad bude věru stát za vyplenění," poznamenal Anschitel toužebně.

Zastrčil jsem meč do pochvy a neodpověděl. Po chvíli jsem uviděl Odinela a Warina, jak se k nám vracejí přes bojiště.

„Zapomněl jsem na tebe, Humphrey," řekl Odinel krátce. Tvář měl staženou vyčerpáním. „Pojďme."

Ztěžka jsme klopýtali k potlučené vozbě po cestě poseté mrtvými koňmi a mrtvými rytíři, kteří padli pod anglickými sekerami. Jeden ještě žil. Ležel na zádech, zíral do oblak a krev mu prýštila z úst. Hruď měl zbrázděnou hlubokou sečnou ranou a odění a náprsník byly vraženy mezi zlomená žebra, která vyčnívala jako mrtvolně bělavé prsty. Přiklekl jsem k němu, uvolnil mu kápi na šíji a nasadil dýku pod ucho. Odinel zamumlal modlitbu za odcházející duši a pokřižoval se.

Šli jsme dál. Kolem nás cválali skotští rytíři, uprchlíci, kteří si opožděně uvědomili porážku a útěk svého vojska a nijak se nás nepokoušeli znepokojovat. Mezi nimi a bezpečím se prostíralo vítězné vojsko, ale oni byli na koni a my ne, a bylo pravděpodobné, že se jim podaří uniknout. Anschitel nasadil svou poslední šipku do kuše a zamířil, ale já na něho zahromoval a srazil mu zbraň stranou.

Všude se toulali váleční koně a klusáci, a my si je dychtivě prohlíželi a hledali své vlastní koně. Po chvíli Odinel zajásal a chvatně vyslal Warina, který se vrátil s jeho bitevním koněm. Odinel se vyšvihl do sedla.

„Podívám se po Chansonovi a soumarech." Pohlédl mi do tváře a soucitně dodal:

„To, co hledáš, Humphrey, bys raději měl najít sám." Došli jsme k vozům. Byly tam mrtvoly, ale nebylo jich mnoho. Skotští rytíři se sháněli po kořisti, ne po zbytečném vraždění sluhů a markytánů. Velká část jich uprchla a ti, co zůstali naživu, se choulili mezi rozházenými vaky.

Konečně jsem našel Saivu a Ranulfa, jak se špinaví a v potrhaných šatech krčí spolu pod jednou károu. Ranulf svíral v ruce oštěp a ani nás nepozdravil, dokud nezahlédl barvy na mém štítě. Nemohl vědět, zda jsme přátelé, protože rytíři ve zbroji, přátelé či nepřátelé, jsou od sebe k nerozeznání. Vzal jsem svou milou do náruče a cítil, jak se chvěje po celém těle. Dlouho jsme tak stáli a objímali se. Hladil jsem její ostříhanou hlavu, mumlal bláhové něžnůstky a snažil se potlačit slzy. Zvedla ke mně tvář a já ji dlouze políbil na rty.

„Můj pane, přišli jsme o koně," řekl Ranulf žalostně. Stál tu celý zkormoucený a zahanbený. Prohlédl jsem si oštěp, který upustil; čepel byla zakrvácena až po násadu.

„Zabíjel jsi, Ranulfe?"

Němě přikývl.

„Na moji obranu, Humphrey," řekla Saiva tiše.

Vzal jsem Ranulfovy ruce do svých, přitáhl ho k sobě a políbil na tvář.

„Bratře, nevěděl jsem, jak tě mám rád, dokud jsem si nemyslel, že jsi mrtev."

Odinel se vítězoslavně vrátil a vedl za uzdu Chansona, který měl sečnou ránu v boku a odřené koleno na jedné noze, ale klusal bezvadně. Utáhl jsem mu podpěnky, vyhoupl se do sedla a vytrhl jedno kopí z těch, co byla všelijak nakřivo zaražena do země kolem vozů. Anschitel chytil zatoulaného klusáka a dal svou kuši Warinovi, kterého jsme nechali u Saivy a Ranulfa. Odinel se naklonil v sedle a jemně položil Ranulfovi ruku na rameno.

„Netrap se tolik, příteli, a vzpomeň si, že i Kainovo znamení, které ty nemáš, bylo známkou božího milosrdenství a ochrany."

A přejel rukou uzdu a vzhlédl k obloze. „Do západu slunce zbývá ještě devět hodin," dodal živě. „Za tu dobu se dá ulovit spousta Skotů – Humphrey, veď nás!"

Objeli jsme bojiště, kde se nazdařbůh toulali Angličané a Normani, dobíjeli raněné, svlékali mrtvé a drancovali zavazadla nepřítele, a vyrazili jsme k severu. Přidalo se k nám celkem asi dvacet rytířů, kteří si našli koně, a to bylo jediné pronásledování nepřítele, jež naše vojsko podniklo. Naši vojevůdci nemysleli dál než na výsledek bitvy.

Toho dlouhého odpoledne jsem zabil spoustu Skotů, ani sám nevím, kolik. Nalézali jsme je všude – zalehlé ve vřesovišti, utíkající jako ovce, skrývající se v potocích, bloudící zmámeně jako opilci. Většinou zahodili své zbraně a jen málokteří se bránili. Dostihli jsme také čtyři rytíře, kteří provázeli naložené soumary – nechtěli se vzdát, a tak jsme zaútočili a pobili je. V košících na soumarech byly zlaté kalichy, svícny, krucifixy posázené drahokamy a stříbrné mince, část pokladu krále Davida naloupeného ze stovky kostelů. Spěšně jsme si rozdělili kořist a já svlékl jednomu mrtvému rytíři jeho krásně zpracované řetízkové odění a holenice z jemných kroužků. K večeru jsme pak naložili svůj lup na chycené soumary a vrátili se do ležení.

Té noci jsme spali na místě, kde jsme bojovali, a Saiva a já jsme se milovali mezi mrtvolami.

Baroni dlouho rokovali, jak pojmenovat své vítězství. Nikdo z nich si nechtěl připomínat Allerton a tak se nakonec rozhodli pro název ‚bitva o Korouhev'.

XI

Květen 1139– květen 1140

„Před devíti měsíci jsi bojoval v bitvě o Korouhev," řekl Geoffrey de Mandeville, „abys zachránil Northumbrii před Skoty. Potom králové uzavřeli mír a Štěpán dal Northumbrii Davidovi."

„Je to tak lepší," odpověděl jsem. „Velkodušnost! vůči poraženému nepříteli odstranil příčinu sváru."

„Jedinou příčinu, co myslíš?"

Stáli jsme na cimbuří londýnského Toweru a zahálčivě se rozhlíželi po městě vyhřívajícím se v jasném slunci raného léta. Budovy a kostely, ulice a panské domy se prostíraly pod námi jako mapa a o půl míle dál se kamenné pilíře londýnského mostu vzpínaly přes zeleně průzračnou Temži k roztroušeným stavením Southwarku.

„Skotský princ Jindřich je u Štěpánova dvora, je to cenné rukojmí," poznamenal jsem. „Sever je zabezpečen a loni v létě potlačil Štěpán vzbouření na Západě. Jenom Bristol stojí dosud proti němu."

„Ano," zamumlal Geoffrey, „král měl pozoruhodné úspěchy." Zabubnoval prsty na kamenný zub cimbuří a dodal zamyšleně: „Jsem zvědav, zdali Štěpán ví, že bristolská posádka není v Anglii jeho jediným nepřítelem."

Vyhlížel jsem ze střílny na Londýnskou zeď, která se táhla pět set kroků na sever od úpatí Toweru k Aldgate. V délce jedné míle se stáčela na západ a potom náhle zahýbala na jih k soutoku řek Fleet a Temže. Přilby hlídek královské gardy se tam třpytily mihotavými záblesky jako kroupy světla cinkající na drahokamech dvě míle dlouhé čelenky.

„Jsou tu ještě jiní nepřátelé, můj pane?" ptal jsem se lenivě, jen abych něco řekl. Cítil jsem se příjemně ospalý vtom hřejivém slunečním svitu, kámen cimbuří byl teplý na dotek a nešváry mezi princi mi připadaly vzdálené a neskutečné.

„Vzchop se a poslouchej mě, Humphrey," řekl Geoffrey ostře. „Žiješ teď už devět měsíců v mém domě a na můj účet. Pořídil jsem ti bohaté oblečení" – poklepal prstem na můj plášť s ozdobným vyšíváním – „hedvábné látky a kožešiny, válečné koně a drahou zbroj. Toneš tu v přepychu, jaký bys byl nikdy předtím nepokládal za možný. Myslíš, že dělám tohle všechno jen pro tvůj jestřábí nos a šilhavé oči? Už bys mě mohl znát lip."

Probral jsem se k úplné bdělosti a pozornosti – podráždění Geoffreyho de Mandeville se rovnalo výbuchu zuřivosti u kohokoliv jiného.

„Jsem vám vděčen za všechnu přízeň, kterou jste mi prokázal, můj pane," uklonil jsem se, „a náhradou za ni vám věnuji své služby poddanství a manskou věrnost. Až dosud jsem splnil všechny vaše příkazy, a ještě víc, než jste mi přikázal."

Obchodní šalupa ladně klouzala po hladině proti proudu řeky, zakotvila u přístaviště v Billingsgate a spustila plachtu. Geoffrey ji roztržitě pozoroval.

„Jsi dobrý válečník, Humphrey," podotkl. „Ernulf mi vyprávěl – až příliš často, v hovoru o vojenských věcech bývá nesnesitelně rozvláčný – jak jsi zachránil naše křídlo u Allertonu. Ustanovil jsem tě korouhevníkem rytířů v Toweru a své velitelské povinnosti plníš dobře. A ten jízdní oddíl střelců z kuší, co jsi zverboval, je opravdu strašná zbraň."

Štíhlá, špičatá věž chrámu svatého Pavla v dáli protínala oblohu bez jediného mráčku jako třpytné kopí. Na západním okraji míli dlouhého říčního údolí města se zvedla korouhev na baště Baynardova hradu.

„Zbraň bez ostří, můj pane," odpověděl jsem. „Ranulf mi řekl, že papež před měsícem zakázal kuše jakožto zbraně nehodící se pro křesťanské válčení."

„Papežské dekrety!" odfrkl si Geoffrey pohrdavě. „To by zrovna tak dobře mohl zakázat příliv a odliv. Rozvoj válečných zbraní a vynálezů nemůže nikdo zadržet… ale nechme to být, mluvil jsem o králových nepřátelích." Zalétl pohledem ke hlídce, zbrojnoši, který přecházel po vzdálenější baště a zíral k východu přes louku zvanou Smoothfield. Zbrojnoš byl mimo doslech.

„Biskup Roger ze Salisbury je nejvyšším sudím, jeho syn Roger kancléřem království, jeho synovec Nigel biskupem z Ely a další synovec Alexandr biskupem z Lincolnu. Tito čtyři muži mají společné zájmy a vlastní dohromady nesmírné bohatství."

„Pokud vím, můj pane, církev stojí za králem."

„To ano," řekl Geoffrey nenucené, „ale Roger a jeho příbuzní jsou také ve jménu krále správci osmi velkých hradů, z nichž tři střeží cestu do Yorku a čtyři brání stykům mezi vzbouřeným Bristolem a přístavy v Anglickém průlivu."

Zamhouřil jsem oči a nakreslil si v duchu mapu dvou pevnostních oblouků, položených daleko od sebe a chránících na severu a na jihu křídla Štěpánova vojska při postupu do Bristolu a na západ.

„A vezmi si ještě jednoho biskupa, Jindřicha z Winchesteru," hovořil dál Geoffrey. „Je to bratr krále Štěpána, člověk, který má v království nesmírný vliv a který drží šest hradů na nepokojném jihu. A je zklamaný, protože jeho ctižádost se nesla k primátu Anglie, ale Štěpán ho při jmenování pominul a udělil arcibiskupství v Canterbury opatu Theobaldovi."

Můj pán se odmlčel a zahleděl se k bažinám, jež obkličovaly severní hradby města. Sledoval jsem jeho pohled a vzpomněl si, jak se tam v zimě měšťané bavili klouzáním na ledě s holenními kostmi z hovězího dobytka přivázanými na nohou.

„Jak dalece by ses cítil v bezpečí, Humphrey, kdybys byl králem?" Tato otázka rázem přivolala mou zatoulanou pozornost. Geoffrey mi zhruba předestřel politickou situaci, jejíž dosah a důsledky byly zřejmě právě tak jasné jemu, jako byly mlhavé mně. Pátral jsem v duchu po nějakém společném smyslu těch věcí, biskupů, bohatství a hradů, ale marně, to přesahovalo mou chápavost. Zavrtěl jsem hlavou.

„Podle mého mínění, můj pane, je království dnes zabezpečeno lépe než kdykoli předtím od vzpoury Roberta z Bamptonu před třemi roky. Skotové jsou zkroceni, Velšané podrobeni a vzpurní baroni přemoženi. Zůstává jenom Bristol. Štěpán však shromažďuje v Oxfordu vojsko a v létě to město dobude."

Daleko pod námi, až se z té výše jevili jako trpaslíci, se jeden smíšený jízdní a pěší houf o počtu asi padesáti mužů, ozbrojenců a střelců z kuše, vydal na cestu z nádvoří, opustil město výpadní brankou a ubíral se ke cvičení na louce Smoothfield. V kostele Všech svatých odzváněli devátou hóru.

„Zklamal jsi mě," zvolna zamumlal Geoffrey. „Ukázal jsem ti přece všechny nitky, které tvoří tuhle osnovu, a ty ses dvakrát zmínil o Bristolu, pevné opoře Roberta z Gloucesteru. Nevidíš tu žádnou souvislost?"

„Bristol drží přece Geoffrey Talbot," řekl jsem vzdorně. „Hrabě Robert číhá v Normandii."

„Robert už před rokem odřekl Štěpánovi věrnost a vyzval ho k boji a spolu se svým spojencem Matyldou z Anjou se chystá k válce."

Geoffrey se opřel lokty o střílnu a zadíval se k Walbrooku, vinoucí se stříbrné niti, která přetíná město od severu k jihu.

„Můj syn Ernulf myslí jenom na válku. Všechno důmyslnější přesahuje jeho chápání. Snažil jsem se ho vyškolit, ale nepodařilo se mi to. Ty se bohužel také zajímáš jenom o válku – která není ničím jiným než pokračováním politiky. Možná že si vzpomínáš, že od rozmluvy na tento námět jsem tě kdysi odvedl, ale teď jsem si to rozmyslel. Budeš muset studovat politiku velmi důkladně, protože mám v úmyslu udělat tě místo Ernulfa svým nástrojem v provádění určitých plánů, při nichž se moje účast nesmí projevit."

Můj pán si přihladil svůj hedvábný plášť a potměšile se usmál.

„Vzpomeň si také, že jsem konetáblem londýnského Toweru, a kdo drží Tower, ovládá Londýn… a Londýn je panovnickým městem Anglie."

2

„A co si tedy vlastně mám vyvodit, Ranulfe, z těchto skrovných narážek?"

Seděli jsme v příbytku, který jsem najal pro Saivu, v uličce Mincing Lane, asi čtvrt míle od Toweru. Saiva se už dávno vzdala svého přestrojení. Jakmile Ernulfův oddíl dorazil do Londýna, oblékl jsem ji zase do ženských šatů. Tahle nenadálá proměna zvrhlého sluhy v opravdovou milenku rytíře mé druhy přímo omráčila, ale zato mi poněkud vylepšila pověst. V Toweru pro ni nebylo vhodné místo, ani mezi urozenými dámami domu lorda Geoffreyho, tím méně v galerii šenkýřek a pradlen, které obsluhovaly posádku. Její nynější příbytek byl daleko pohodlnější než bydlení, které jsem našel v Yorku. Štědrost mého pána dovolovala při jeho zařizování určitý přepych a najal jsem také komornou pro Saivu. A Salva byla spokojená a šťastná. Jenom se občas zmínila o manželství, což jsem přehlížel jako směšný žert.

Ranulf si zamyšleně prohlížel nehty na ruce. Nebyl to už ten otrhaný sluha, který mě provázel do Allertonu. Teď měl na sobě novou, kožešinou vroubenou vlněnou řízu z flanderské tkaniny, zbarvenou usedle tmavým odstínem. Ranulf se stále ještě cítil natolik jako kněz, že se vyhýbal světlým barvám. Už také nečistil zbroj ani nehřebelcoval koně, jen dohlížel spolu s Anschitelem na sluhy v mé družině, kteří tyto úkoly prováděli. Stal se mým důvěrníkem, rádcem a přítelem, a trochu také ztloustl.

„Myslím, že situace je docela jasná," řekl mi. „Je zde pět mocných prelátů, kteří dohromady vlastní polovinu bohatství celé země a čtrnáct pevných hradů a mají pod sebou tři sta rytířů a velký počet ozbrojenců… příliš velká moc je tu soustředěna v příliš málo rukou."

„Ale proč by to mělo krále dělat starosti?" namítl jsem nechápavě. „Vždyť jsou to jeho lidé."

„Totiž on si myslí, že to jsou jeho lidé," upřesnil Ranulf a zaváhal. Potom dodal: „Mluvil jsem nedávno s jakýmsi Franem, jedním z kaplanů biskupa Jindřicha z Winchesteru. Přijel s nějakým posláním do Londýna. Naznačil mi, že si biskupové zrádně dopisují s Matyldou z Anjou."

„A tohle pasuje jako šipka do žlábku," poznamenal Odinel, rozvalený na římse okna. „Tady je ta nitka, o které se zmínil Geoffrey de Mandeville."

„U sta hromů, jak jsem to mohl vědět nebo i jenom uhádnout? Jindřich z Winchesteru je přece králův bratr. Napadlo by Štěpána, že ho zrazuje?"

„Nejspíš ne," řekl Ranulf zvolna, „jinak by byl už něco podnikl. Biskupové mohou shromáždit a vyslat proti němu obrovské vojsko, jestliže Matylda jednou přistane v Anglii."

„*A* to může být každou chvíli," dodal Odinel. „Hrabě Robert se připravuje už dost dlouho." Spustil nohy na podlahu. „Mám teď službu ve třetí hlídce, musím se vrátit do Toweru."

Odinelovo postavení se od Allertonu nezměnilo. Po bitvě odjel do Prudhoe, promluvil si s otcem a vrátil se, aby sloužil Geoffreymu de Mandeville jako rytířský žoldnéř. Postaral jsem se, aby nic nepostrádal co se týká výzbroje a výstroje, šatstva a stříbra, a ačkoli byl poddán jenom baronu z Prudhoe, jakýmsi zvláštním způsobem a bez jakéhokoli vysvětlování mi Odinel věnoval manskou věrnost a svědomitě mi sloužil v našem oddílu v Toweru.

Zastavil se teď ve dveřích. „Jenom jedno bych ti rád připomněl, Humphrey – nezastírej si svou oddaností k Geoffreymu skutečnost, že jeho zájmy jsou mu vždycky nejpřednější. Podle toho, co říkáš, se mi zdá, že se de Mandeville hodlá míchat do vysoké politiky. A než té do ní zaplete, ptej se sám sebe; co tím de Mandeville získá?"

A otočil se, až za ním zavlál plášť, a seběhl hlučně po schodech.

„Lord Geoffrey chce varovat krále. Tuším, že se biskupové možná obrátí proti němu," podotkl Ranulf.

„A to je právě přesvědčivý důkaz jeho věrnosti panovníkovi," zvolal jsem pobouřeně. „Ty Odinelovy narážky se mi nelíbí."

„Geoffrey de Mandeville je velice důvtipný muž a jeho mysl se pohybuje spletitými oklikami." Ranulf se zabral do svých myšlenek a hryzl si palec.

„Co jen tím získá?" prohodil po chvilce.

„Co získá? Můj pán je urozený rytíř, čestný a spolehlivý. Cožpak by nikdy nesloužil svému lennímu pánovi bez pomyšlení na vlastní zisk?"

Ranulf se na mne zahleděl s nehybnou tváří. „Ne, Humphrey, to nikdy ne."

3

Tower je majestátní čtyřhranná citadela o čtyřech patrech. Vnější kamenné schody vedou do prvního patra a k jedinému vchodu a dřevěný padací most se klene přes mezeru mezi nejvyšším schodem a úzkým portálem. Dveře vedou do zbrojnic, kde jsou ubytováni zbrojnoši. Jsou zde také konírny pro válečné koně posádky v době obležení. Pod tímto patrem v přízemí jsou uskladněny potraviny a jiné zásoby, které by v případě obležení vystačily posádce na celý rok. Vystoupil jsem po točitém schodišti do síně, společného příbytku a jídelny rytířů, a odtud do čtvrtého poschodí, kde byly

soukromé komnaty Geoffreyho de Mandeville. Časem jsem se už dobře vyznal ve spleti chodeb a místností tohoto ohromného hradu, kde bylo v každém patře několik komnat a četné, všelijak se kroutící chodby. Často jsem vzpomínal na strohou jednoduchost dřevěné hradní věže v Bochesornu a obdivoval jsem se důmyslným stavitelům vévody Viléma.

Bylo to však tmavé a studené místo, kam úzké mezery v hlubokých zdech propouštěly málo denního svitu. Jedině v nejvyšším poschodí, kde bydlel lord Geoffrey, bylo dost slunečního světla.

Lord Geoffrey mé zavedl do místnosti, kam žádné světlo zvenčí nepronikalo. Blikaly tam svíce ve stříbrných nástěnných svícnech a halily kouty místnosti do hustých stínů. Na vyleštěném stole ležely pergamenové svitky, brková pera, kalamáře z rohoviny a mohutné folianty.

„Tak tohle jsou mé plány, Humphrey," začal Geoffrey, „a střež se je někomu prozradit. Zítra odjedu do Oxfordu, chci přemluvit krále, aby podnikl něco proti té klice spiklenců v Salisbury. Nemělo by to být těžké, protože podobné jako já soudí i jiní."

„A co králův bratr, biskup Jindřich?" zajímal jsem se.

Geoffreyovi se ve světle svíček zaleskly zuby a v modrých očích se mihl zlomyslný záblesk.

„Jindřich z Winchesteru, můj milý Humphrey, je velice nebezpečný člověk. Neprojevujme zatím ještě v tomhle stádiu přílišnou horlivost v králově věci, to by pro mne mohlo mít trapné důsledky. A pomysli také na tohle – bylo by tak docela rozumné zpřetrhat všechny svazky s rodem Anjou?"

Zíral jsem na něho vyjeveně a bezradně. Sled Geoffreyových úvah daleko přesahoval hranice mého chápání, tehdy i později, a během celé naší známosti mi bylo jako člověku, který klopýtá hustou mlhou ve svitu pochodně a nevidí pasti nastražené okolo cesty.

„Mám jet s vámi do Oxfordu, můj pane?"

„Ne, posílám tě do svého hradu ve Waldenu, kde najdeš mou paní a mladší syny a doprovodíš je do Londýna."

Propustil mě a já sestoupil do síně, kde jsem zastihl Ernulfa, jak debatuje s jiným rytířem o nějakém složitém manévru. Pověděl jsem mu o svém poslání a požádal ho o eskortu.

„Čekají nás potíže," prohlásil Ernulf zasmušile.

„Proč to?"

„Znám svého otce. Nepovolává svou rodinu do Toweru z příbuzenské lásky, ale proto, že nechce nechat na venkově zranitelná rukojmí."

Dorazil jsem s jízdním houfem do Waldenu a setkal se tam poprvé s lady Rohaisou.

Jak ji mám popsat? Chtějte, abych vám popsal záři poledního slunce – zrovna tak oslnivá byla její krása. Půvabná, jemně modelovaná tvář, tmavé oči s dlouhými řasami, rty, které se usmívaly, až se vám rozbušilo srdce. Křehký pel květů jako zlatý poprašek na pleti, tělo smyslně se vlnící v lahodných křivkách, rudě bronzové vlasy, které se čeřily jako nahnědle plavá hříva, jež kdysi utonula v bochesornském brodu. Bylo jí čtyřicet a přesto jako by byla bez věku – Eva tkvící provždy v úsvitu rajské zahrady.

Byla to nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděl.

Po nějaký čas jsem si představoval, že jsem se do Rohaisy zamiloval. Lord Geoffrey, jehož lenivému pohledu nic neušlo, si plně uvědomoval mou náhlou zaslepenost, ale naprosto se kvůli tomu neznepokojoval. Situace to nebyla pro něho nijak nová, jeho paní se kořilo už mnoho rytířů. Přesto o tom nejspíš promluvil jednou s Odinelem, který mi později s ponurým uspokojením vyprávěl, že de Mandeville si před několika lety počkal na příležitost, aby zabil rytíře, který se dvořil jeho choti příliš dotěrně.

„A jestli si myslíš, že jsi lepší šermíř než Geoffrey de Mandeville," dodal štiplavé, „pak tě mohu ujistit, že se náramně mýlíš."

4

Můj pán se vrátil z Oxfordu, ale o svém poslání nám neprozradil nic. Z Toweru vyjížděli poslové za neznámým určením a vraceli se s dopisy, které Geoffreyho de Mandeville zřejmě uspokojovaly. Byl stále veselý, oči mu zářily a často se smál. Povolal ze svých lén v Essexu rytíře, kteří mu dlužili službu, a v noci byla prostorná podlaha síně přeplněna lůžky nových příchozích. Geoffrey si vydržoval přes třicet domácích rytířů a neustále sem také proudili zemani z blízkých lén, aby vykonali svou každoroční službu. Příjemní chlapíci, kteří mluvili víc o vepřích a sklizni než o válce a zbraních. Byli tu i někteří otrlí rváči, žoldnéři najatí, aby nahradili rytíře, kteří raději složili štítný poplatek, než aby osobně odvedli manskou službu. Sešla se tu pestrá směsice dobrodruhů, většinou ze šlechtických rodin, ale někteří by těžko vystopovali svůj původ.

Jednoho večera v červnu si mě Geoffrey zavolal, dal mi obšírné a podrobné příkazy a za dva dny nato mě poslal do Oxfordu s dvaceti rytíři a čtyřiceti zbrojnoši. Oxford byl královským hlavním stanem a na lukách podél řeky se tam kupily stany jako škeble na mořském pobřeží. Těm jsem se ovšem vyhnul a utábořil se na protějším břehu. Brzy po nás dorazil na místo jízdní houf pod barvami hraběte Walerana de Meulan a rozbil stany poblíž. To otevřené projevení erbu mi připadalo neopatrné. Naše štíty byly bez znaku a ani na korouhvích jsme neměli zlatou a šarlatovou barvu erbu de Mandeville. Měl jsem přesné příkazy a záleželo mi na jejich úspěšném splnění, a tak jsem vyhledal jejich velitele Walerana v jeho stanu a přednesl mu svou stížnost. On se však na mne hrubě osopil.

„Jednáme z pověření krále, nebo aspoň po dohodě s ním," prohlásil povýšeně, „a nevidím důvod, proč bych se měl s něčím skrývat… ať si kronikáři naškrábou mé jméno do svých báchorek a ať jdou k čertu!"

Byl to prchlivý muž zavalité postavy, s očima podlitýma krví. Zuby měl jako zahnědlé tesáky a před jeho páchnoucím dechem jsem všemožně uhýbal. Ukázal mi na tábor na druhém břehu řeky.

„Tamhle je ležení rytířů a družin biskupů ze Salisbury, Lincolnu a Ely, svolaných králem k poradě v Oxfordu. Biskupové sami jsou ubytováni ve městě, ale to se nás netýká: Štěpánovi rytíři vědí, kde jsou příbytky biskupů."

„My máme na starosti jenom zájezdní hostince a krčmy, pane hrabě," přisvědčil jsem mu.

„Přesně tak. Biskupští rytíři navštěvují čtyři krčmy ve městě, vy si vemte na starost dvě a moji lidé se postarají o druhé dvě."

Projednali jsme podrobnosti a potom Waleran odešel do hradu, kde sídlil král se svým doprovodem. Přes svou okázalou bezstarostnost se zřejmě nechtěl do provádění té pletichy zaplést osobně. Vzduch byl po jeho odchodu hned čistší a lépe se mi dýchalo. Sebral jsem Odinela a ještě jednoho rytíře a vyrazili jsme za hradby města, abychom vyhledali domy, jichž se týkalo mé poslání.

Po západu slunce jsem pak přivedl do Oxfordu dvacet rytířů v plné zbroji. Deset jsem jich nechal u krčmy poblíž hradu a se svým vlastním oddílem jsem se vydal k pokoutní špeluňce napěchované v tu dobu rytíři biskupa z Lincolnu, kteří tam popíjeli a veselili se. Nechal jsem šest mužů před hospodou jako nahodilé povaleče zabrané do hovoru a otevřel jsem dveře.

Pak už šlo všechno jako na drátku. Kývl jsem na krčmáře a přitom jsem jakoby náhodou převrhl pohár jednomu pijákovi do tváře, až mu zachrastil o zuby. Vymrštil se na nohy, prskal a otíral si víno z vousů.

„Rány boží," křikl na mne, „takhle se mi tu nerozháněj, chlape!"

Změřil jsem si ho ledovým pohledem.

„Tolik upocených venkovských balíků pohromadě mi nejde pod nos," odsekl jsem.

Byl to hřmotný, plavovlasý muž, podnapilý, ale ještě ne v hašteřivé náladě. Mezi lopatkami se mu kývala přilba a kapky vína se mu leskly ve vousech. Nedůvěřivě po mně pokukoval, jako by si nebyl jist, že slyšel dobře. Odinel se vtlačil mezi nás a odstrčil ho stranou.

„Uhni, moulo," řekl mu líbezně.*

Rytíř zařval něco nesrozumitelného a ruka mu sklouzla k meči, já však hned tasil a udeřil ho do paže. Na okamžik na nás celá společnost vyjeveně zírala, pak meče vylétly z pochev a v stísněném prostoru se rozpoutal zuřivý boj. Do hospody vtrhli z ulice moji lidé s tasenými meči, ale uvnitř nebylo dost místa pro šerm a tak se zápasící hloučky vyvalily do ulice. Rána šla za ranou a výpad za výpadem, rytíři se rozjařili a povykovali z čiré bujarosti, avšak i ulička byla příliš úzká a vřava bitky se rozlila po celé její délce jako dešťová voda v příkopě. Současně se strhly rvačky i v jiných hospodách, a zakrátko se na sto rytířů divoce potýkalo v ulicích Oxfordu a město v tom letním soumraku zvučelo a hlaholilo násilím jako při dobytí a drancování.

Bitka však netrvala příliš dlouho a tak jsme to také měli v úmyslu. Muži se rozprchli nebo vzdali, někteří byli zraněni, jiní klesli vyčerpáním, a jeden rytíř byl zabit, jak jsem se dověděl později. Vítězové obou stran schovali meče zas do pochev, pomohli na nohy přemoženým, vyslovili blahopřání dřívějším nepřátelům a všeobecně si pochvalovali tu znamenitou a na výsost rytířskou potyčku. Lomoz se utišil a bývalí protivníci se rozešli do svých táborů švitoříce vzrušením.

A zatímco jsme se my potýkali s biskupskými gardisty, zatkli rytíři krále Štěpána nechráněné preláty v jejich příbytcích a uvěznili je na hradě. Do jisté míry to ale zhudlařili, protože biskup z Ely unikl, odcválal na hrad Devizes a uzavřel brány proti králi.

Před svítáním jsme strhli stany a vyjeli z Oxfordu právě tak spěšně a nenápadně, jako jsme tam přijeli.

Tak se král zbavil jedním rázem skupiny zrádců a spiklenců, získal jejich hrady a uchvátil jejich jmění. Lord Geoffrey tu prokázal svému panovníkovi významnou službu a získal si tím v jeho očích značnou přízeň. Jinak se však o tom kvůli opatrnosti, kterou jsem tehdy nechápal, dověděl jen málokdo.

A já měl jakožto samostatný velitel za svůj první úkol vyvolat prachsprostou výtržnost v krčmě.

5

Během toho léta byl můj pán stále bezstarostný a spokojený a trávil dlouhé hodiny v kabinetu, kam nepronikalo denní světlo. Když si mě dal zavolat k sobě, obyčejně jsem ho zastihl, jak píše, čte nějakou zprávu nebo je zahloubán do map a různých zeměpisných výkresů. Někdy jenom sedával potmě, svíce nebyly rozžaty, a na mou užaslou otázku odpovídal se smíchem: „Musím promyslet řadu plánů, Humphrey, a nejlíp se mi uvažuje ve tmě."

Jeho poslové přijížděli a odjížděli a o jejich posláních se nikdo nezmiňoval. Občas Geoffrey přijímal kapitány pobřežních šalup zakotvených u přístaviště Billingsgate nebo Edredshithe, ale nikdy neprozradil, o čem s těmi námořníky mluvil. Jenom jednou poznamenal, protahuje své dlouhé prsty, až mu lupalo v kloubech: „Anglie není celý svět. Rozumný člověk si pečlivě udržuje spojení s evropskou pevninou."

Doslechli jsme se, že král Štěpán oblehl a dobyl hrad Devizes. Jeho bratr Jindřich pak ihned svolal do Winchesteru radu církevních hodnostářů a jednal s nimi o oprávněnosti Štěpánova postupu proti biskupům. Král poslal Aubreyho de Vere, aby ho v tom jednání zastupoval, a Aubrey v podstatě prohlásil, že věc se stala a nedá se odčinit. Oznámil jim králův výnos v tom smyslu, že všechna výzbroj a cenné věci v rukou biskupů mají být vydány králi; tento převod byl ve skutečnosti již proveden. Štěpán přijal mírné pokání, které mu bratr uložil, a všechno šlo dál svou cestou.

„Svět se dověděl, že biskupu Jindřichovi přistřihli křídla," podotkl můj pán. „a to se mu nebude líbit."

A zdálo se, že ho toto pomyšlení těší.

Zabaveného majetku král dobře využil. Část kořisti poslal francouzskému králi Ludvíkovi, aby posílil své spojenectví proti rodu Anjou. V té době také zasnoubil svého syna Eustacha sestře francouzského krále Konstancii, a tato svatební smlouva zakrátko značně ovlivnila osudy mého pána. Za část stříbrného pokladu biskupů najal Štěpán ve Flandrech sbor vlámských žoldnéřů pod velením jistého Viléma de Ypres, krutého rytíře, kterého jsem později poznal blíže.

V Londýně připadalo dohadování králů a princů člověku tak odlehlé, jako ozvěny z jiného světa. Denně jsme konali vojenská cvičení na louce Smoothfield a vyjížděli na lov se sokoly. Chodili jsme do města, navštěvovali krámy a trhy a popíjeli v krčmách, ale vždycky v hloučcích, neboť měšťané nenáviděli Geoffreyho de Mandeville a všechno, co s ním souviselo. Byl to odpor zčásti zděděný, poněvadž nejen můj pán, ale i jeho otec a děd byli kastelány Toweru a všichni to byli muži nemilosrdní, arogantní a nesnášející opozici. Geoffrey neměl sice přímou pravomoc nad městem, ale měšťané byli vcelku náchylní k násilnostem, často docházelo ke rvačkám a výtržnostem, a kasteláni, kteří měli také za úkol střežit králův mír, potlačovali tyto bouře rázně a pohotově. Nešetřili ranami meče a šibenice v Toweru jen zřídkakdy nebyla obtěžkána.

V září vypukla válka znovu.

Baldwin de Redvers, vypovězený ze země po obležení Exeteru před třemi roky, přistál bez výstrahy ve Warehamu, zmocnil se hradu Corfe a zdvihl korouhev rodu Anjou. Štěpán spěšně vyrazil k obléhání Corfu.

„Tohle je předvoj Matyldina vojska," poznamenal můj pán. „Baldwin je rázný muž a Corfe je dobrá pevnost – ale přesto asi potřebuje odlehčení z boku." Zamnul si ruce, přemítal chvíli a pak napsal list. Odevzdal jsem svitek čekajícímu poslovi a s námahou přeslabikoval nadpis: Johnu fitzGilbertovi v Marlborough.

Za deset dní nato zavřel John fitzGilbert své brány proti králi a Štěpán přerušil obléhání Corfu a táhl k Marlborough.

Nejsem nijak zvlášť bystrý nebo náchylný k hlubokým úvahám či závažnému sebezkoumání, ale tehdy jsem přemýšlel opravdu úporně. Zde jsem viděl sled příčiny a následku, který bez nejmenší pochyby podnítil Geoffrey de Mandeville, k němuž mě poutala přísaha manské věrnosti i ještě silnější svazky obdivu, vděčnosti a osobní oddanosti. Kam mě vedl, tam jsem šel; co mi poručil, to jsem vykonal. Nikdy jsem nepochyboval, že zamýšlí jen to, co je v dané situaci nejlepší, a že je ve svém jednání vždycky veden rytířskými zákony a obyčeji. Kam mě teď vede? V jakých to kalných vodách pletich a zrady se má jeho vazal brodit?

Předložil jsem tento problém Ranulfovi, a ten o něm rozjímal dlouhou dobu, než mi odpověděl, opíraje se rty o sepjaté špičky prstů.

„O letním slunovratu prokázal lord Geoffrey svému králi hezky potichu cennou službu a pomohl tak upevnit jeho moc v království," mumlal zadumaně. „A teď mu zase potají škodí a pomáhá jeho nepřátelům… není mi jasné, kam tím směřuje, ale připadá mi, že hraje velmi vysokou hru."

Roztržitě zdvihl z podlahy váhy, kterých Saiva jako pečlivá hospodyňka používala k převážení nákupů na tržišti, a přidával na ně z obou stran železné špalíčky, až misky zůstaly v rovnováze.

„Odeber takhle špalík z jedné strany a miska vystoupí ve světě nahoru, ačkoli ztratila část váhy… odejmi špalík z druhé strany a teď zas tahle miska je nahoře. A tak můžeš pokračovat dál a dál, dokud nebudou obě misky prázdné a dokud nebudeš mít všechna závaží v ruce."

A upustil váhy, až to třesklo.

„Rovnováha moci. Humphrey, chápeš to?"

„Ne, to nechápu," řekl jsem trpce, „a to z toho důvodu, že Geoffrey de Mandeville tyhle váhy nedrží v ruce."

„Drží v ruce Tower, Humphrey," povzdechl si Ranulf, „a s ním i celý Londýn, hák, na němž ty váhy visí."

Odešel jsem od Ranulfa s hlavou plnou neklidných a zranitelných myšlenek a vyhledal jsem Odinela. Ranulf při veškeré své učenosti nebyl rytířem a nemohl chápat bludiště, do něhož se tak beznadějně zapletly mé závazky věrnosti. Zjistil jsem, že je mi zatěžko vysvětlit Odinelovi všechno tak, abych neprozradil svého pána, a nejsem si jist, že se Odinel nechal oklamat. Pochopil však rázem, oč jde, poněvadž otázky manské věrnosti jsou drahé srdci každého rytíře a rytíři o nich také ustavičně debatují.

„Tak abych si to ujasnil – ten tvůj vymyšlený rytíř držel kdysi půdu jako královský leník a byl králi povinován věrností a službou. Potom byl zbaven držby – jakpak k tomu asi došlo? – ale nikdy svou věrnost neodřekl. Zato však později věnoval manskou věrnost jinému pánovi a složil do jeho rukou slib věrnosti a poddanství – a otázka zní, komu je teď povinován věrností? Inu, to se ten tvůj rytíř dostal do pěkné kaše, můj milý Humphrey."

„To ano," řekl jsem sklíčeně, „je to pěkná kaše, ale nemusí se začít vařit, dokud se ten pán nepostaví proti králi. A co potom?"

„Rytíř slouží králi náhradou za své léno," pokračoval Odinel. „Jak může dál sloužit, jestliže léno je pryč? A jestliže není povinován službou, jak může být povinován věrností?"

Nejistě jsem s tím souhlasil a Odinel mě plácl do ramene.

„Tím sis odpověděl na svou otázku, Humphrey, tvůj rytíř si už nemusí dělat starosti. Ať se drží svého pána v časech dobrých i zlých."

Zašklebil se a dodal: „A ty bys ho stejně nedokázal opustit, i kdybys to zkoušel."

6

Posledního dne v září se hraběnka Matylda z Anjou a hrabě Robert z Gloucesteru vylodili u Arundelu se silným vojenským sborem a zmocnili se hradu. Král Štěpán upustil od obléhání Marlborough a přitáhl ke hradu Arundel, který obklíčil a chytil tím oba své nepřátele do pasti.

Tím mohl tenhle vpád navždy skončit a nemuselo nikdy dojít k dlouholetým bojům, hladomoru, plenění a všeobecné bídě, která následovala a táhne se až do dneška.

Ale stalo se jinak a vinu je nutno přisoudit králi.

Hrabě Robert proklouzl za noci liniemi obléhajících, předstihl o kus cesty své nepříliš horlivé pronásledovatele a dorazil nakonec šťastně do Bristolu, kdežto Matylda zůstala na hradě a tím i v moci Štěpána. Co následovalo potom, je přímo k neuvěření; ba vlastně to stále ještě není jasné.

Podle Štěpánova názoru, jak se zdá, je válka proti ženě v rozporu s rytířskými zásadami a poskvrnou rytířské cti. A proto, a také prý na radu svého bratra Jindřicha z Winchesteru, poskytl král hraběnce z Anjou průvodní glejt a ochrannou družinu, aby se mohla přidat k hraběti Robertovi v Bristolu.

Nic si ve svém vyprávění nevymýšlím; snažím se podávat jenom pravdu. Neodvážil bych se uvádět takový neuvěřitelný příběh, kdybych ho byl později na vlastní uši neslyšel od Walerana de Meulan, který sám velel té eskortě.

To tedy byla rytířskost hnaná až k šílenství a země za ni dosud trpce pyká.

Robert a Matylda se sešli znovu v Bristolu a zanítili požár války. Bitevní korouhve vzlétly v Gloucesteru a Wallingfordu, v Malmesbuiy a Trowbridgi, v Cerney a Dunsteru. Jako široká čepel oštěpu, jehož hrot spočíval na Wallingfordu, mířila teď vzpoura k srdci Štěpánovy Anglie. Nebylo to už pouhé vzbouření nespokojených baronů, ale naplno rozpoutaná občanská válka.

Její vzorec byl stále jeden a tentýž – Matyldini baroni opatřili své hrady zásobami, zesílili posádky a obranné valy a potom podnikali nájezdy do krajiny a plenili pozemky, kde mohli. Majitelé těchto zpustošených lén vysílali ke Štěpánovi trpké stížnosti a otevřeně naznačovali, že mu odřeknou věrnost a přidají se k druhé straně, jestliže jim nepošle pomoc. A

králova vojska, když potom přibyla na místo, plenila zase panství nepřátel, takže každá ta jednotlivá vzpoura rozčeřila jako kámen hozený do stojaté vody stále se šířící vlny krveprolití a zkázy v Anglii. Lord Geoffrey byl čím dál rozmrzelejší.

„Takhle by to mohlo jít do nekonečna," postěžoval si. „Táhnout tam a zpátky, bojovat a obléhat hrady. Štěpán ztratil podporu na západě, ale východní Anglie stojí pevně za ním. Takže se ještě nestalo nic rozhodujícího, co by ukázalo, na kterou stranu se váhy kloní."

Krátce před postním obdobím přijel královský posel s příkazem, který vyburcoval Geoffreyho de Mandeville k činnosti, ba přímo k ukvapenosti normálně cizí jeho vypočítavé mysli.

„Francouzská princezna Konstancie přistane během tří dnů v Doveru, bude-li příznivý vítr, a tam ji přijme královna Maud," četl Geoffrey ze svitku. „Pozdravy anglického krále, krále Štěpána, jeho věrnému vazalovi Geoffreymu de Mandeville. Svěřujeme do tvé péče a ochrany osobu naší královské choti a princeznu Konstancii a přikazujeme ti, abys je ubytoval v našem královském hradě v Londýně do té doby, než rozhodneme jinak."

Geoffrey zmuchlal pergamen v ruce.

„Král teď bojuje v Cornwallu a nějakou dobu to ještě potrvá, než bude moci přijmout ty dámy. Nuže, my musíme udělat tohle."

Můj pán začal přecházet komnatou a když mluvil, tloukl se pěstí do dlaně. Ve světle svíček se mu blyštěly prsteny na rukou.

„Já sám pojedu do Doveru a rozeslal jsem už příkazy všem rytířům, kteří jsou mi povinni službou, alty se shromáždili v Toweru do šesti dnů. Ty, Humphrey, najmeš dalších deset rytířů… v Londýně je spousta těch, co se bez cíle potloukají po krčmách,"

„Nač ty posily, můj pane? Královna Maud bude mít s sebou svou tělesnou stráž a král Ludvík jistě pošle se svou sestrou ochranný průvod francouzských rytířů."

„No právě – a nikoho z nich nepustíme do Toweru. Rozbiješ pro ně stany na louce Smoothfield, za hradbami… nákladné stany, rozumíš, Humphrey, přepychově zařízené, aby si neměli na co stěžovat. A královna a princezna budou přirozeně ubytovány v Toweru – lady Rohaisa jim už připravuje komnaty."

Toulal jsem se tedy po Londýně a hledal rytíře, kteří by neměli nic na práci – nebyl to tak snadný úkol, jak můj pán předpovídal, neboť válka je hltala jako písek v poušti vstřebává vodu. Přijeli Geoffreyovi vazalové, Ernulf jim rozdělil strážní a obranné úkoly a zakrátko byla posádka lorda Geoffreyho v Toweru silnější než kdykoli dříve od bitvy u Allertonu.

„Nač to všechno je?" ptal jsem se a Ernulf jen potřásal hlavou.

„Kuje se nějaká neplecha, jak mi to všechno připadá."

Můj pán se vrátil a s ním přijela skvoucí kavalkáda: královna a princezna s dvorními dámami a služebnými, v nosítkách i na koních, rytíři a zbrojnoši, sluhové a nákladní káry. Muži tělesné stráže se bez námitek odebrali do tábora, který jsem jim připravil, a velcí baroni, kteří tvořili družinu královny a princezny – mezi nimi i Waleran de Meulan – byli uvedeni do hradní věže.

Toho večera uspořádal Geoffrey v síni Toweru okázalý banket, jak se slušelo na vysoké postavení hostí. Avšak Ernulf a já jsme se hostiny nezúčastnili, poněvadž jsme prováděli přípravy na obležení – do svítání byli koně ustájeni v Toweru, padací most zdvižen, hlídky rozestaveny a posádka v plné zbroji.

Waleranovi, který se probíral z kocoviny po hodokvasu, nějakou dobu trvalo, než rozeznal pravý stav věcí. Uvědomil si, že jeho spojení s vnějším světem je přerušeno teprve tehdy, když se bez výsledku pokoušel poslat jakousi běžnou zprávu do tábora. Celý rozlícený vyhledal Geoffreyho a žádal vysvětlení. Můj pán se tvářil velmi udiveně.

„To je přece docela pochopitelné," prohlásil. „Král svěřil svou choť a nastávající snachu do mého opatrování, a je tedy na mně, abych zajistil jejich bezpečnost."

Waleran zuřil a prskal: „Bezpečnost před kým? Před jejich spolehlivými rytíři… nebo před oddanými londýnskými měšťany?"

„A jak mám vědět, že na jejich rytíře je spolehnutí?" zeptal se Geoffrey. „Bylo spolehnutí na Briena fitzCounta… nebo Milese z Herefordu? Ne, ne, milý Walerane, musíš mi dovolit, abych konal svou povinnost, jak sám uznám za vhodné."

Rytíři z tělesné stráže se ovšem dožadovali přístupu do Toweru a nevěděli, co si mají myslet, když našli bránu zavřenou, padací most zdvižený a viděli na palisádě a cimbuří muže v bitevních pozicích. Rozzlobilo je také, když je Ernulf s křikem odháněl, a rozčileně se s ním přeli. Uvědomili si však, že si nemohou vynutit vstup, a tak se zdráhavě vrátili do tábora na louce Smoothfield. Bez svých náčelníků nevěděli, co jiného si mají počít.

Toto zvláštní obležení bez obléhatelů trvalo dva týdny a postní újmy nám tu stísněnou existenci nijak neusnadnily. Geoffrey potají poslal své lidi do města, aby nakoupili čerstvé ryby, ale vyhradil si tento přepych v jídle pro sebe a pro své královské hosty, k nimž se choval vždycky s vybranou dvorností. Královna ovšem, příjemná žena, sice nijak hezká, ale velice inteligentní, jistě v myšlenkách pátrala po motivech těch obratných vytáček mého pána. Často jsem si povšiml, jak při rozmluvě s Konstancií, nehezkou dívkou s odulými tvářemi, trpně netečnou k těmto podivným okolnostem, nebo s Waleranem, který byl den ode dne mrzutější, zamyšleně pozoruje Geoffreyovy živě pohyblivé rysy. Řekl bych, že ona jediná tušila, co má můj pán za lubem.

Koncem března přijel z Oxfordu posel s příkazem krále, aby Geoffrey přivedl královnu Maud a princeznu Konstancii k jeho dvoru. S tímto svitkem v ruce vyhledal lord Geoffrey královnu v její komnatě. Maud si listinu přečetla a zdvihla k němu oči se zdvořile zkoumavým výrazem.

„Kdy nás vypravíte na cestu, můj pane?" zeptala se, ale Geoffrey zavrtěl hlavou.

„Na cestách teď není bezpečno," řekl starostlivě. „Mám za to, že zatím byste ještě neměla odjet, má paní."

Královna se na něho pronikavě zahleděla. „Král si přeje, abych za ním přijela, lorde Geoffrey, a jestliže můj choť je smířen s tím rizikem, pak vaše odpovědnost končí."

Můj pán pokrčil rameny.

„V tom případě vám ovšem nemohu bránit… postarám se, aby vaše družina byla připravena na cestu, a vyrozumím váš ochranný průvod."

Královně se kmitl v očích výraz údivu a s jistou úlevou podotkla: „Dobrá, lady Konstancie a já vyjedeme za svítánu."

Geoffrey si povzdechl.

„Je mi líto," zamumlal, „ale princeznu nemohu nechat odjet." Jeho slova zapadla do tůně mlčeni. Ernulf si neklidně popotáhl plášť a hedvábí v tom tichu hlasitě zašustilo. Jeden baron z královniny družiny sáhl po meči a kousl se do rtu, když ho nenašel – k poradě v královnině komnatě nepřicházeli muži se zbraní. Waleran se už neovládl.

„Ke všem rohatým," zařval, „jakým právem si dovolujete bránit…?"

Ale královna ho pokynem ruky umlčela a vzpřímena ve svém křesle jako na trůně zírala Geoffreyovi do tváře, jako by se snažila proniknout masem a kostmi až do kvasu jeho myšlenek. Můj pán před ní stál s hlavou zlehka schýlenou a s úsměvem na rtech. Jejich pohledy se střetly a zaklesly jako čepel na čepeli. „Jak dlouho má tohle trvat, lorde Geoffrey?"

„Dokud se Ludvík nezačne ptát, kdy dojde ke svatbě jeho sestry."

„V této věci je Ludvík bezmocný,"

„Ne, má paní, má jednu zbraň – své spojenectví s Anglií proti rodu Anjou,"

„Vy byste se opovážil ponížit anglického krále?"

„Soudím, má paní, že znáte lék, který tu hanbu zahojí," Waleran sáhl po své dýce. Zahlédl jsem ten pohyb ve skrytém výklenku, kde jsem číhal, a potichu jsem vytáhl meč z pochvy.

„Král Štěpán je netrpělivý muž," poznamenala královna, „a přijde si pro své příbuzné s vojskem,"

„Král není tak docela svým pánem, má paní, má mocné nepřátele,"

„A vy se k nim přidáváte, můj pane, ale zrovna tak jako ti druzí nevydržíte ani vy dlouho vzdorovat,"

„Jsem královým vazalem, má paní, ne jeho nepřítelem… a londýnský Tower je nedobytný,"

Královna pohlédla na své ruce, které měla složené na klíně, a na chvíli se zabrala do myšlenek. Potom zvedla hlavu.

„Dobře jste si to spočítal, Geoffrey de Mandeville. Jaká je vaše cena?"

Můj pán si zlehka povzdechl jako hráč, jehož kostky se kutálejí k velké výhře, a s nenuceným půvabem poklekl před královnou.

„Mýlíte se, má paní, domníváte-li se, že chci svého panovníka k něčemu nutit. Chci mu pouze sloužit podle svých slibů, seznávat jeho zájmy a ze všech svých sil je podporovat,"

Vstal, popošel kousek stranou a zamnul si bradu, jako by přemítal.

„V Essexu," řekl přes rameno, „držím pro krále několik lén, daleko od sebe roztroušených. Baroni v tom kraji jsou nakloněni k buřičství a jejich věrnost ke králi kolísá. Nesoudíte, má paní, že jejich oddanost by utvrdilo podrobení jediné autoritě, a to mé vlastní?"

Královna Maud se na něho zahleděla s ledovým porozuměním v očích.

„Hrabství Essex," řekla, jako by pronášela definitivní závěr.

Geoffrey se uklonil.

„Bude to zařízeno, slibuji vám to jménem krále," Obrátila se k Waleranovi: „Připravte všechno, můj pane, abychom se já a lady Konstancie mohly vydat na cestu za úsvitu,"

„Lady Konstancie," řekl Geoffrey jakoby nerad, „může odejít kamkoli si přeje – až budu mít v rukou výsadní listinu krále Štěpána, náležitě zpečetěnou a doloženou podpisy,"

Královna se prudce otočila s výrazem pobouření, setkala se s Geoffreyovým pohledem, chvíli na něho mlčky hleděla a potom jí tvrdé rýhy kolem úst zvláčněly a na tváři se jí kupodivu objevil úsměv.

„Jste nelítostný handlíř, pane hrabě," podotkla s náznakem nelíčené veselosti v hlase.

7

Říkal jsem si, že můj pán se dočista zbláznil, když takhle otevřeně zlehčuje králův příkaz. Ernulf se mnou souhlasil s jistými výhradami, jež mu diktovala jeho zkušenost. „Můj otec," řekl mi jednou, „je hráč, který sází jenom najisto, a pochybuji, že v tomhle případě by se odchýlil od svého zvyku,"

Ranulf neměl v té věci žádné pochybnosti. „Štěpán nemá na vybranou – jestliže princeznu nezachrání, král Ludvík a všichni na světě se dovědí o jeho ponížení, totiž, že není schopen ochránit svou vlastní rodinu. Francouzská aliance se zhroutí a ponechá Normandii na pospas Geoffreymu z Anjou. A připomeň si také, Humphrey, že Tower není jenom nedobytná pevnost, je to i klíč k přístavu, kterým proudí ke králi Štěpánovi zásoby a posily žoldnéřů z evropské pevniny. Kromě toho je to nezranitelná základna, z níž může nepřítel vyplenit celý širý kraj. Může si král, který bojuje na západě, dovolit tuhle dýku v zádech?"

Zasmušile jsem rozvážil tento kněžský výklad vojenské strategie a nenašel jsem v něm žádnou chybu. Král Štěpán také ne.

O svatodušních svátcích vjel do Londýna se svými barony a tělesnou stráží. Můj pán ho obřadně přijal, uvedl je všechny do Toweru a uspořádal pro ně okázalou hostinu. Avšak při hodokvasu se král, známý tím, že se rád směje, neusmál ani jednou a v jeho jindy tak přívětivých očích byl stále chladný a ostražitý výraz. Jeho chování bylo zdvořilé, ale odměřené.

Princezna Konstancie odjela do Oxfordu a král vytáhl do Norfolku, kde Hugh Bigod rozdmýchával vzpouru. Geoffrey de Mandeville, hrabě z Essexu, seděl pohodlně rozložen v křesle ve své komnatě ozářené svícemi, s úsměvem pročítal pergamenový svitek a zasněně si prohlížel pečeť, na níž tkvěl voskový obraz krále Štěpána na koni a ve zbroji, jak vede vojsko do bitvy.

Tímto způsobem získal můj pán hrabství a jednoho nesmiřitelného nepřítele.

XII

Leden – únor 1141

V lednu vyslal můj pán tajné poselstvo k hraběti Robertovi z Gloucesteru. Nedal mi nic písemně, ale probíral se mnou celou tu věc tak důkladně, že jsem si ji vštípil v paměť. Obsah poslání prozradím, až přijde vhodný čas. Ani mě neohromilo, že to byl politický a vojenský projekt zahrnující zradu ve velkém měřítku; nebyl jsem už schopen pohoršovat se nad tím, co hrabě Geoffrey dělá.

Získání hrabství Essexu bezprostředně zvětšilo jeho jmění a lord Geoffrey použil těch peněz na rozšíření své moci. Spadlo mu do rukou dalších deset lén se svými výnosy spolu se službami patnácti rytířů. Získal dva hrady, kam ihned dosadil své posádky, a zdvojnásobil počet mladých domácích rytířů v Toweru. Celkem měl v té době můj pán pod sebou téměř sto rytířů, pět set zbrojnošů a pět hradů, včetně nejsilnější pevnosti v království.

V prosinci dobyl hrabě Ranulf z Chesteru hrad Lincoln, vyhnal z něj královy lidi a utiskoval měšťany tak tvrdě, že vyslali ke Štěpánovi prosbu o pomoc. Král se nenechal dvakrát pobízet, neboť Lincoln v rukou nepřítele ohrožoval jeho spojení se severem. Sebral vojsko, krátce po Vánocích přitáhl k Lincolnu a rázně zahájil obléhání. Ranulf uklouzl jako úhoř, uprchl do Chesteru a shromažďoval tam hotovost na pomoc Lincolnu, jak jsme se doslechli.

Všechny tyhle poplašné zprávy mi zaznívaly jen jako z velké dálky toho lednového rána, kdy jsem vyjel z Londýna na stomílovou cestu do Gloucesteru. Vzal jsem s sebou Odinela, Ranulfa, Anschitela, Warina a šest zbrojnošů a cestovali jsme v pohodlí a mírném přepychu. Odinel a já jsme jeli na klusácích, sluhové vedli naše bitevní koně a osm soumarů neslo píci a zavazadla.

Saiva jela s námi také. Využila všech uskoků ženy odhodlané prosadit svou vůli a přemluvila mě, abych ji vzal s sebou. Mně to nebylo tak docela proti mysli, poněvadž jsem ji měl rád. Těšil jsem se z její společnosti a neočekával jsem žádné zvláštní nebezpečí na cestě krajinou, která byla na tehdejší poměry docela pokojná. Saiva se opět oblékla jako muž, tentokrát ne že by chtěla skrývat své pohlaví, ale protože se jí příčilo jezdit na koni v ženských šatech. Vyzkoušela si jízdu na dámském sedle, módu, která k nám nedávno pronikla od francouzského dvora, ale potom odložila sukni a navlékla jezdecké kalhoty, kabátec a krátký pláštík. S čapkou s pérem na zlatých vlasech splývajících na ramena vypadala přesně jako to, co ve skutečnosti byla – rozkošná žena zčásti přestrojená za chlapce.

Pustili jsme se oxfordskou silnicí a celé dva dny jsme projížděli krajinou nepravidelně pruhovanou sněhem a nedotčenou válkou. Zima nebyla nijak krutá, venkovanům se dařilo dobře a měli plné ruce práce na polích i ve chlévech. Jen zřídkakdy jsme zahlédli u cesty nebo pod živými ploty ty vyzáblé mrtvoly, které svědčí o hladomoru. Pociťoval jsem úlevu a rozjaření, jaké jsem nepoznal vlastně od tažení na Allerton před dvěma roky. Tím, že jsem se načas zbavil tísnivé vlhkosti Toweru a temných machinací hraběte Geoffreyho, jsem zakoušel blaho, které ve mně klokotalo jako ptačí zpěv na jaře. Cítili jsme se dokonce tak bezpeční, že jsme s Odinelem odložili zbroj; naše odění se vezla v koších na soumarech. Odinel si po cestě zpíval, Saiva mu přizvukovala a já je doprovázel svým křaplavým hlasem:

„Au plus hardi combateor
De toz ices nos savons,
Se fust Thiebaux li Esclavons.“
(Na počest nejsmělejšímu bojovníkovi ze všech, jež známe, jímž byl Thiebaux li Esclavons)

Za Dorchesterem jsme vjeli do krajiny zpustošené válkou a vytáhli jsme svá odění z košů. Ten kraj se nikdy pořádně nevzpamatoval z drancování Roberta z Bamptonu před čtyřmi roky, ani z pozdějšího pustošení okolo Gerney.

Projížděli jsme kolem zčernalých krovů zejících k obloze, hromad trosek, kde kdysi stály domy, a polí neobdělaných a zarostlých plevelem. Mezi žebry žloutnoucích koster vyrážely jako houby stonky uschlé zimní trávy. Na šibenicích visela zahnívající břemena, a těch pár venkovanů, kteří se tu pídili po nuzném živobytí, prchalo, sotva jsme se přiblížili. Potkávali jsme ozbrojené hloučky, jež se tvářily podezíravě a hned se nás vyptávaly, kam jedeme. Když jsme jeli kolem Gerney – osamělého a zuboženého hradu, obklopeného starými obléhacími zákopy a zbrázděného jizvami války – jakýsi výbojný rytíř nám zastoupil cestu a žádal, abychom mu prokázali čest souboje v klání. Odinel si přesedl na svého bitevního koně a vyhověl mu. Pak jsme toho rytíře ještě celého zmámeného posadili zase do sedla a doprovodili ho zdvořile k bránám hradu.

U cesty za Gerney seděli dva otrhanci: stařec vyzáblý až na kost, z jehož prázdných očních důlků prýštil krvavý hnis, a mladík vpadlých lící zbrázděných stopami strádání a utrpení. Mladík netečně držel provaz na vodění slepců přivázaný k zápěstí starce a zíral nevidoucíma očima do země. Pohled na lidské trosky byl v těchto končinách něčím běžným. Válka tu po sobě zanechala velkou spoušť, a tak bych je byl minul celkem bez povšimnutí. Stařec však zaslechl dusot kopyt, zvedl k nám své děsivě vyhaslé oční důlky a prosil o almužnu. Hodil jsem mu minci, můj pohled se svezl k obličeji mladíka a já zíral jako zmámený a nevěřil svým očím. Mimovolně jsem přitáhl uzdu – byl to Drogo de Bevrere. Odinel mi položil ruku na zápěstí a pokývl hlavou, abych jel dál. Ve tváři měl výraz smíšeného odporu a soucitu. „Nedá se pro něho nic udělat,“ zamumlal, je to psanec… raději si měl po bitvě u Allertonu prořízнout hrdlo.“

Dál jsme po cestě už nezpívali a po neklidné noci v jednom zablešeném hostinci v Girencesteru jsme byli rádi, když jsme překročili návrší a sestoupili po svahu do Gloucesteru. Od našeho odjezdu z Londýna uplynulo šest dní.

2

Město se hemžilo žoldnéři a všude podél zdí byly jejich stany a seřadiště koní. Hostince byly plné a tak jsme rozbili stany na mýtině u města, postavili hlídku a já odešel do hradu vyhledat hraběte Roberta. Nebyla to lehká práce, poněvadž jsem nesměl prozradit, kdo mě vyslal a v jaké záležitosti. Právě jsem se dohadoval se strážcí u brány, když hrabě přejížděl se svou družinou po padacím mostě. Přistoupil jsem k němu, uklonil se a tlumeným hlasem jsem mu řekl, odkud přicházím. Z tváře rozryté vráskami na mne hleděly oči barvy břidlice a nezdravě nažloutlé, propadlé líce vroubil černý, prošedivělý vous.

Hrabě přikývl a poručil sluhovi, aby pro mne našel místo u stolu.

„Potom si o té věci pohovoříme," slíbil mi a chopil se zase uzdy.

Když jsem se vracel, potkal jsem Odinela, který už věděl, proč je ve městě tolik vojáků.

„Hrabě Ranulf požádal o pomoc proti králi u Lincolnu a Robert sbírá vojsko, brzo vyrazí na sever, spojí se s Ranulfem a oba společně potáhnou proti obléhajícímu sboru."

„Tažení v téhle době!" zvolal jsem.

Vítr hnal prudce před sebou studený déšť, obloha byla potažena chmurnými mraky jako potrhaným smutečním příkrovem a na polích lidé s koňmi zapadali do bláta. S pocitem vděčnosti jsem vklouzl do stanu a setřásl vodu z pláště.

„Tohle se nás naštěstí netýká, Odinele, dnes večer zasedneme ke stolu hraběte Roberta,"

Oblékli jsme si na to své nejlepší šaty a pláště a dobře jsme udělali, protože Robert udržoval v hodovní síni hradu velkou nádheru.

Matylda z Anjou seděla vedle něho v čele stolu. Ze svého skromného místa u tabule jsem zvědavě pozoroval tuto ženu, jejíž nároky na anglický trůn tak pustošily říši. Viděl jsem plnou, krevnatou tvář, šedivějící vlasy, jiskrné černé oči, nos zahnutý jako zobák a tvrdá ústa s tenkými rty. Chování měla nedůtklivé a pánovitě, prskala slova jako pecky z hroznů – věru dáma, jíž je neradno zkřížit cestu, řekl jsem si.

Hrabě Robert si mě po jídle zavolal a zavedl mě do komnaty oddělené od hodovní síně záclonou. Tam jsem našel hraběnku Matyldu trůnící v dubovém křesle s vysokým opěradlem a Briena fitzCounta, pána z Wallingfordu, pohledného, usměvavého muže vysoké, hubené a šlachovité postavy. Poklekl jsem před hraběnkou a pozdravil Briena. Hrabě Robert mě vybídl, abych přednesl své poslání.

Pověděl jsem jim tedy všechno, co jsem přijel vyřídit, tak, jak jsem se to naučil nazpaměť, a odpověděl jsem na jejich otázky, jak nejlíp jsem uměl. Hrabě brzo poznal, že jsem jen posel, bez oprávnění a schopnosti blíže objasnit návrhy svého pána, sdělil mi svou odpověď, naštěstí krátkou, kterou jsem si bedlivě vryl do paměti, a potom zavedl řeč na něco jiného. Vyptával se, jak se mi vedlo po cestě a ve vší zdvořilosti ze mne vylákal i něco z mé životní historie.

„Vyděděnec, což?" prohodil bodře. Vyprázdnil pohár – člověk si hned uvědomil, že není nepřítelem vína – a dodal: „To byste měl táhnout s námi. Pod mým velením jede celý houf takových, jako jste vy, lidí, které Štěpán zbavil držby, protože bojují za zákonitého vladaře Anglie."

Zdvořile psem se usmál. „Příčina mého vydědění je jiná, pane hrabě, nebojoval jsem proti králi."

„Dejte si pozor na jazyk!" řekla Matylda ostře. „Štěpán není po právu králem!"

„Promiňte, má paní," zamumlal jsem, „ale moje manská věrnost patří hraběti z Essexu a ten…"

„Panno Maria!" zvolal Robert. „Právě jste nám pověděl o plánech hraběte Geoffreyho – cožpak on je věrný Štěpánovi?" A hrabě se bouřlivě rozesmál. „Jeho oddanost si asi vždycky koupí – na nějaký čas – ten, kdo mu nabídne nejvíc."

Mimoděk mi klesla ruka na jílec dýky, ale Odinel stojící vedle mne mi sevřel zápěstí, zadržel mou paži a řekl hraběti:

„Myslím, že by to byl podnik důstojný rytíře, můj pane, zcela určitě s vámi pojedeme do Lincolnu."

„Dobrá, dobrá!" A hrabě Robert zamával svým pohárem a říhl. „Další dva rytíři do řad Vyděděnců."

„Můžete odejít," řekla Matylda suše. „A podruhé si schovejte svou ocel a své podráždění pro mé nepřátele, pane." Klopýtali jsme tmou a plískanicí zpátky do tábora a já se zeptal Odinela:

„Cos to provedl, prosím tě? Proč jsi nás připoutal k téhle ženské?"

„Zaprvé proto, abych ti zachránil život. Brien tě pozoroval jako ostříž, který se chystá vrhnout se na kořist. Opravdu se musíš víc ovládat, Humphrey; uslyšíš ještě horší urážky hraběte Geoffreyho, než u něho skončíš službu – zadruhé nemám vůbec chuť práchnivět celou zimu v Toweru, kde mi ta sychrota trýzní kosti, a zatřetí jsme si pořádně nezabojovali od Allertonu a začínám rezivět… nač jiného by rytíři vůbec byli, prosím tě?"

„Proboha, copak jsi se zbláznil? Hrabě Geoffrey nás přece pověřil vyhraněným posláním. Jak se tedy můžeme zamíchat do boje proti králi, který je koneckonců dosud jeho panovníkem? Jak mu to vysvětlím, až se vrátíme?"

Odinel se ušklíbl. „Pořád musíš klusat dokola na Geoffreyově lonži, Humphrey? Nemůžeš se nikdy utrhnout, aspoň na jeden měsíc? Kdo může vědět v téhle věrolomné válce, zdali rytíř slouží svému pravému pánovi nebo bojuje proti němu? Tvé poslání skončilo. Ve štítě máš vlčí hlavu, ne Geoffreyovo zlato a šarlat. Buď tedy na chvíli zase svým člověkem, ne Geoffreyovým. Vydejme se na cestu jako potulní rytíři, abychom si dobyli slávy."

„A co bude se Saivou?"

„Co by s ní bylo?" řekl Odinel. „Je šťastná, jenom když je s tebou, Humphrey… a stejně to nebude její první tažení," dodal chlácholivě.

3

Prvního dne v únoru jsme v dáli zahlédli štíhlé věže Lincolnu schouleného na svém pahorku. Mezi námi a hradbami města ležel kanál nazvaný Fossdike a hrabě Robert vyslal jezdce na prozkoumání brodu. Sám jsem také jel s tou hlídkou mokřinou a bahnem podél jižního břehu. Zasmušile jsme obhlíželi rozvodněný průplav, zkoumali kopím hloubku a sledovali oštěpy ježící se na cimbuří půl míle před námi. Konečně jsme našli místo pro přechod, kde břehy byly poměrně pevné a voda dosahovala jenom k pasu. Ohlásili jsme to svým velitelům a oba páni svolali barony k poradě, projednali plány na příští den a vydali rozkazy. Noc byla neklidná, zvědové krále Štěpána slídili v ležení a ve tmě vybuchovaly hlučné půtky.

Úsvit se prodíral stahujícími se mraky a drobným, hustým deštěm. Přikrčil jsem se pod mokvající střechou stanu, zavázal jsem si řemínky náprsníku a vtěsnal se do prošívaného krzna páchnoucího potem a plísní. Panoš mi přetáhl přes hlavu kabátec odění a pomohl mi do jeho dlouhých rukávů. Drátěné pletivo šelestilo jako kovové hedvábí, byla to ta prvotřídní zbroj, kterou jsem získal u Allertonu. Saiva se sklíčeně choulila v koutku zahalená do pláště a mihotavé světlo svítilny z rohoviny jí kreslilo pod očima temné stíny. Pohladil jsem ji po čele.

„Netrap se, miláčku, dneska se nebude bojovat. Král zůstane za hradbami Lincolnu, jestli má jen trochu rozumu, a bezpečně tam přečká náš útok. Máme málo zásob, jsme v nepřátelské krajině uprostřed zimy a tak si nemůžeme dovolit dlouhé obléhání."

Saiva mlčky přikývla a po tváři se jí skoulela slza. Panoš mi zašněroval drátěné nohavice a přivázal na boty ostruhy s dlouhými bodci, a já si zapjal řemínek přilby a nasadil podbradek hledí. Široká nosní páska mi neseděla správně uprostřed a můj panoš nespokojeně mlaskl a hbitě převázal řemínky. Byl to obratný chlapík a dovedl zacházet se zbroji.

Odinel odhrnul plátno a nahlédl do stanu: „Pojď už, Humphrey, trubky svolávají vojsko k nástupu."

Panoš mi navlékl přes pravé rameno bandalír a na levé popruh štítu, a já vykročil do deštivé noci, v níž se Chanson vedený sluhou rýsoval jako černá socha. Přezkoušel jsem mu podpěnku a kantárek a vyhoupl se do sedla. Salva mi podala kopí a já ji vzal za ruku a oslovil Ranulfa, který stál u mého třmenu.

„Strhni stany, nalož naše věci na soumary, odveď koně na stanoviště zavazadel a zůstaň tam, dokud nedostaneš další příkazy."

Uchopil jsem ho za rameno:

„Znovu ti dávám na starost svůj poklad, příteli."

4

Vyrazili jsme v šestistupech k brodu přes Fossdike; vedl nás Baldwin de Redvers, hrdina exeterského obležení. Před námi nastal nějaký rozruch, takže celý útvar musel zastavit. Koně naráželi na zadky koní před nimi, jezdci kleli a pátrali zrakem v šeru a Baldwin přicválal zpátky podél svého houfu.

„Postavili u brodu stráž," oznámil úsečně. „Utvořte bojový šik a připravte se k útoku."

Zaujali jsme příslušné pozice, což se neobešlo bez potíží. Viděl jsem teď Fossdike sto kroků před sebou a na břehu pohybující se nezřetelné postavy, jako skvrny na železném pásu. Zaječela polnice, kopí se zvedla a rozjeli jsme se rozblácenou půdou. Nad hlavami nám zasvištěly šípy a kdesi pronikavě zaržál kůň. Nebyl to vůbec pořádný útok ani boj, protože koním se čvachtavě bořila kopyta do mokřiny a sotva s námahou šli. Nepřítel se hned obrátil na ústup a spěšně se brodil na druhý břeh. Jenom pár opozdilců jsme postrčili do vody, když jsme pomalým krokem dorazili k brodu. Baldwin ihned vyslal kupředu jízdní oddíl, aby utvořil na protějším břehu předmostí, a my ostatní jsme se znovu sešikovali a překročili brod bez dalších překážek.

„To musel být nějaký pitomec, když je postavil na tenhle břeh," poznamenal Odinel. „Kdyby se byli bránili na druhém břehu, mohli nás tu zaměstnat celý den."

Neodpověděl jsem, protože jsem pozoroval západní bránu Lincolnu. Padací mříž se tam zdvihla, pod ní se vynořil šik mužů jako zčernalá kláda vystrčená z krbu a deštivou mlhou k nám slabě dolehl břeskný hlas polnic.

Ohlédl jsem se po našem zadním voji, který dosud nepřekročil kanál, u brodu se třepetala korouhev hraběte Ranulfa. „V Lincolnu není jenom jeden hlupák," podotkl jsem, „král Štěpán nás vyzývá k boji… doufejme, že ho nenapadne zaútočit, dokud naši přecházejí."

Baldwin de Redvers na to pomyslel také. Zuřivě nás popoháněl kupředu, kde byla pevnější půda, a na obranu brodu odvelel asi sto čtyřicet jezdců, kteří se rozestavili po břehu v jediné linii. Za nimi se shlukli kolem svých pánů zbrojnoši a strkali se, aby zaujali výhodnější pozice. Zaslechl jsem kletby Anschitela a kňouravé stížnosti Warinovy. U brodu zatím hrabě Ranulf hulákal na své lidi, aby si pospíšili na druhý břeh.

Nemusel se však obávat. Král Štěpán si tu příležitost nechal ujít, pokud ji vůbec postřehl, a možné taky je, že pokládal za bezectné zaútočit na nepřítele v nevýhodném postavení. Kolona jeho vojska se vynořila z brány a pokojně se blížila k nám. Nervózně jsme svírali kopí, když jsme viděli tu spoustu rytířů, houf za houfem, která nás mohla jediným útokem rozprášit jako plevy. Baldwin je napjatě pozoroval a co chvíli se starostlivě ohlížel, jak postupuje houf hraběte Ranulfa.

Na dvě stě kroků od nás se královi lidé rozjeli doleva a doprava, zastavili se a utvořili bitevní linii. Z naší švadrony se vznesl hromadný povzdech úlevy a díkůvzdání. Ranulfův houf – rytíři bez koní a zbrojnoši – nás konečně dostihl a zaujal postavení po naší pravici. Potom se od bažiny přihnali jezdci hraběte Roberta a seřadili se na našem pravém křídle.

Bojiště vypadalo takto – od hradeb Lincolnu se půda půl míle mírně svažovala k bažinám kolem Fossdiku, jež jsme překročili. Stáli jsme zády k bažině a mezi námi a západním cimbuřím města rozestavil král Štěpán své vojsko, aby nám zabránil v postupu. Rozmístění tří částí jeho sboru bylo stejné jako u nás: pěchota uprostřed a po obou křídlech jízda. Půda mezi námi byla poseta hložím a řídce roztroušenými stromy, kaluže po dešti se třpytily jako pohozené oštěpy a pruh zorané půdy se táhl přes mrazem ztmavlou trávu jako hnědá přikrývka.

Mžení ustávalo, ale denní svit jen řídce prosakoval mraky barvy neleštěné oceli a ledové poryvy větru zmítaly vlajkami na korouhvích. Dýchal jsem si na zkřehlé prsty, konejšil Chansona a přitom jsem potichu rozmlouval s Odinelem a snažil se rozeznat erby na štítech nepřátel. Uprostřed nepřátelské pěchoty jsme zahlédli Štěpánovu korouhev a po stranách barvy Bernarda de Balliol a Viléma de Aumale, našich druhů u Allertonu. Zdálo se, že nikdo nemá naspěch, aby se pustil do boje.

Jízda postavená proti nám se honosila vyleštěnou zbrojí a pestře pomalovanými štíty a tvořila trapný kontrast k našim zrezivělým oděním a blátem postříkaným koním. Také jejich chování se nápadně lišilo od našeho. My jsme stáli v pevných řadách bez hnutí, kromě bočení a uskakování neklidných hřebců, kdežto oni byli ustavičně v pohybu, přejížděli krokem z místa na místo a nenucené tlachali.

„Jako nějaká bezstarostná družina na lovu kanců," podrážděně zabrumlal Odinel. Jeho kůň se rozkročil k močení a Odinel se naklonil nad hrušku, aby mu ulehčil. „Zdá se mi, že vidím štít Walerana de Meulan."

A skutečně jsem rozeznal krokvice hraběte Walerana, červené ve stříbrném poli, ačkoli většinu erbovních znaků vytvořili jejich nositelé tak nedávno, že nikomu jinému nic neříkaly… kde například jsem už viděl tu přilbu natřenou modrou barvou?

Polnice zavřeštěly k útoku. Rytíři nepřítele vyrazili jeden po druhém, kopí se zdvihla a praporečky se třepetaly ve větru, rytíři poháněli své koně ke klusu a vykřikovali bitevní hesla. Vyjelo jich proti nám jenom asi čtyřicet až padesát, ostatní zůstali stát na místě jako diváci na turnaji. Tito přední jezdci se přiblížili na sto kroků, takže jsme slyšeli jejich posměšný křik a výzvy, a jen málokterý rytíř dovede odolat vyzvání k souboji jednotlivců, které často předchází vlastní bitvě. A tak i z našich řad vyrazili jezdci s kopím založeným k boji, a já si najednou vzpomněl, co všechno znamená modrá přilba, sevřel jsem uzdu a pobodl Chansona kupředu.

Baldwin de Redvers se hnal podél naší linie a chrlil zběsilé kletby.

„Zpátky… zpátky, páni… zůstaňte v šiku!“

A vyjel proti našim rytířům, zkřížil jim cestu a tloukl je ratištěm kopí přes náprsníky, až je zarazil. Všechny kromě jednoho barona, který uháněl na splašeném koni přímo proti rytířům vyzývajícím ke klání, škubal zoufale uzdou a bezmocně klel. Jeho protivníci viděli, co se přihodilo, se smíchem ho nechali projet a srazili ho teprve rytíři stojící vzadu jako diváci. Vysloužil si tím krátkou proslulost uštěpačného rázu, ale pravda je, že rytíři na létavicích, jak jsme říkali těm tvrdohubým koním, si někdy získali nezaslouženou pověst bezstarostné smělosti a udatnosti.

Královi rytíři přiklusali blíž, vyzývavě se před námi otáčeli a dobírali si nás. Pozoroval jsem modrou přilbu a přemítal, zda je to opravdu člověk, jehož hledám, nebo jenom jeden z jeho vazalů, který nese jeho barvy. Tvář jsem totiž pod širokou nosní páskou na těch osmdesát kroků nedokázal rozeznat.

Baldwin vyrovnal znovu šik a nešetřil kletbami. Dojel zvolna do středu naší linie a řekl drsně: „Moji páni, to jste v polou zimy táhli dvě stě mil jen proto, abyste se utkali ve dvorném klání, v němž se podává a přijímá výkupné? Jaké výkupné můžete nabídnout? Jste Vyděděnci, přišli jste o majetek i pozemky, a proto buď v téhle bitvě zvítězíte nebo padnete. Nic jiného totiž výměnou nemůžete nabídnout. A nemůžete ani uprchnout, bažiny za vámi vám brání v ústupu,“

Pohlédl směrem ke korouhvi hraběte Ranulfa a spatřil polnice zvedající se k obloze.

„Tady je náš signál. Nuže kupředu, moji páni, vyjeďte do útoku za svou čest a za svá uloupená léna!“

Usadil jsem se pevně ve svém bitevním sedle, zapřel se páteří do vysoké opery a napjal nohy do třmenů. Narychlo jsem ještě zkrátil uzdu a přitiskl levou paži k žebrům, takže vypouklý štít mi objímal tělo a široká obruba laskala mou nosní pásku. Založil jsem kopí pevně do podpaží a vyšívaná vlčí hlava na praporečku cenila zuby do země. Odinel na mne pohlédl ze strany a suše se ušklíbl. V očích se mu však zračila obava a já ji cítil ve svém pohledu také… v takové chvíli není nikdo příliš udatný. Baldwin odhodil kopí a tasil meč, byl to signál k boji zblízka.

„Kupředu!“

Chanson vyrazil vpřed a vzepjal se na zadní. Ohnivá síla z něj přímo sálala, takže jsem s ním okamžik musel zápolit, než jsem ho vyrovnal a zvládl. Potom sklonil hlavu a vyrazil tryskem – Vyděděnci se rozjeli k útoku.

Oči mi zastřela narudlá mlha a já zaječel válečný pokřik svého rodu:

„Vlk… vlk!“

Proti mně se vztyčil jezdec ve zbroji s dlouhým štítem s bodcem, pobídl jsem Chansona kupředu a namířil kopí. Náraz byl tak prudký, že jsem se svezl na stranu a udeřil zády do opery sedla, Chanson klopýtl, ale vzchopil se a hnal se dál. Odhodil jsem roztříštěné kopí a chopil se meče.

Rytíři vyzývající ke kláni se dostali na volném prostranství do pasti, otočili se a prchali do bezpečí. Jádro vojska se zmítalo ve zmatku, pokoušelo se utvořit linii a postupovalo jen nejistě. Útok se rozpadl, jak to bývá, na divoce cválající jedince, jako když se rozvírají prsty sevřené ruky. Odinel jel vedle mne, broukal si nápěv beze slov a točil kopím. Anschitel vykřikoval oplzlé vojácké kletby, hřebci pronikavě ržáli, polnice vítězoslavné vřeštěly, kopyta koní vytepávala břeskný rytmus a vítr naší rychlé jízdy odnášel od úst pokřik bitevních hesel.

Srážka útočících řad otřásla bojovníky jako úder hromu a vyhodila některé ze sedel. Pak se rozpoutala vichřice všeobecné řeže, víření a třeskot mečů a křik.

Srazil jsem rytíře, který mi vjel do cesty, Chanson narazil hrudí na jeho koně a smetl ho s jezdcem k zemi. Jiného protivníka jsem zasáhl mečem mezi přilbu a rameno, do štítu mi udeřila čepel a na stehně jsem palčivě ucítil další ránu, a pak bylo náhle kolem mne volno.

Prudce jsem přitáhl uzdu a Chanson se vzepjal – nepřátelská linie byla proražena. A vtom jsem zahlédl modrou přilbu prchajícího rytíře, obrátil jsem se a hnal se za ním. Měl rychlého koně a Chanson se útokem do vrchu unavil, ale přesto se vzdálenost mezi námi postupně zmenšovala. Přiblížil jsem se k němu až na dosah meče a křikl na něj, rytíř se otočil a ukázal mi svou tvář a já se zvedl ve třmenech a udeřil. Rytíř rozhodil paže, zřítil se ze sedla, několikrát se převalil a zůstal ležet roztažen na zádech. Přitáhl jsem Chansonovi uzdu, seskočil a přistoupil k němu. Pohlédl mi do očí, s námahou přemohl své bolesti a promluvil:

„Vzdávám se vám, pane rytíři.“

„Pamatujete se na mne, můj pane?“

„Dám vám sto marek výkupného a svého koně a zbroj.“

„Pamatujete se na mne?“

Zabloudil pohledem k mému štítu.

„Neznám váš erb.“

„Jen přemýšlejte, můj pane… Bochesorne, který jste zpustošil… starý muž, kterého jste dal oběsit…“

Unaveně mu klesla víčka.

„Ano… Visdelou… už je to tak dávno.“

„Všeho do času, můj pane.“

A přiložil jsem mu hrot meče na rty.

„Matko boží, vždyť jsem se vzdal, přece mě nemůžeš zabít… dám ti dvě stě marek… tři sta marek!“

Přitlačil jsem na jílec a vylomil mu zuby. „Sbohem, Hamo de Neufmarché.“

Čepel projela hrdlem, lebkou a nákrčníkem kápě a zaryla se hluboko do země. Opřel jsem se o jílec a díval se, jak umírá.

5

Pronásledování proniklo daleko za bitevní linii a Vyděděnci mohli padnout na zadní voj nepřítele a rozdrtit ho, kdyby se byli udrželi pohromadě. Místo toho se ale rozptýlili daleko široko, aby získali bohaté zajatce, a vzdálenou bitevní vřavu ponechali bez povšimnutí.

Projel jsem zvolna zpátky mezi potulujícími se skupinami jezdců a zastihl jsem Odinela ve znamenité náladě, poněvadž zajal hraběte Walerana de Meulan. Waleranova popudlivá tvář byla znachovělá rozčilením; byl rozcuchaný, neupravený a v nadmíru špatné náladě. Hněvivě svaloval vinu za svůj pád ze sedla na příliš bujného koně a zuřil proto, že se musel vzdát rytíři nižšího stupně. Odinel mu líbezně vysvětlil, že mezi Vyděděnci nebojuje žádný hrabě, a zdvořile,

ale důrazně se vyptával na výnos Waleranových rozsáhlých statků v Normandii. Hrabě se znechuceně uvolil vyplatit nesmírné výkupné. Stvrdil svým čestným slovem, že neuprchne a odjel v doprovodu Warina ke stanovišti zavazadel.

„Zatím se moc neraduj," řekl jsem Odinelovi, „ještě nevíme, jestli jsme tu bitvu vyhráli. Waleran se možná ještě dostane na svobodu."

Rozjeli jsme se širokým obloukem, abychom se nezapletli do jádra nepřátelského vojska, a zjistili jsme, že se bitva chýlí ke konci. Křídla obou vojsk se rozplynula – náš výpad jsem už popsal a na druhém křídle, jak jsem se dověděl později, rozprášil útok královské kavalerie jezdce hraběte Roberta, ale uprostřed mu houževnatě odolávali Ranulfovi pěší rytíři. Tady snad měl Štěpán ve výběru nešťastnou ruku, protože svěřil své levé křídlo vojákům z povolání, vlámským žoldnéřům, pod velením zkušeného válečníka Viléma de Ypres. Vilém, když zpozoroval, že jeho Vlámové nemohou proti lidem hraběte Ranulfa postoupit, chladnokrevně odhadl ztráty svých vojáků – svého provozovacího kapitálu – a nenápadně je stáhl z boje. Ustoupili v poměrně dobrém pořádku, zanechali v našich rukou jen málo zajatců a toho dne je už nikdo nespatřil.

Najímání žoldnéřů je ovšem vždycky riskantní – vědí toho o válce příliš mnoho.

A tak jsme přišli k podívané na bitvu pěchoty, v níž na tisíc mužů bojovalo se štítem na štítu. Král tu stál mezi svou tělesnou stráží a kolem nich zuřila bitevní vřava jako voda v mlýnském náhonu. Pohlédl jsem na Odinela a zavrtěl hlavou – tohle nebylo bojiště pro kavalerii. Obezřele jsme se přiblížili, ale zůstali jsme stát opodál a čekali, jak to dopadne.

Krále obklopoval kruh mužů ve zbroji jako železné cimbuří a Ranulfovi rytíři na ně útočili, jako by dobývali hrad – nápor za náporem do něj bušil a strhl část obranného valu, ale nakonec vždycky zakolísal pod vířícími čepelemi a couvl. Lomoz to byl nepopsatelný, křik a třeskot zbraní se rozléhal jako rachot hromu a odrážel se ozvěnou od zasmušilých hradeb Lincolnu. Útok za útokem neúnavně dorážel na štíty jako vlny hřmícího oceánu – a uprostřed toho všeho král Štěpán bojoval tak velkolepě jako dávní paladini a jeho ostruhy věnčili zranění a umírající nepřátelé.

Zlomil meč o přilbu hraběte Ranulfa, popadl sekeru a prosekal si kolem sebe větší prostor. Na obou stranách vedle něho padali jeho poddaní jako stromy, ale nikdo se neodvážil čelit té všudypřítomné vražedné čepeli jeho sekery. Nepřátelé ho sevřeli v kruhu a volali na něho, aby se vzdal. Ale král Štěpán bojoval jako tělesná stráž u Hastingsu kdysi tak dávno, jako anglický král Harold na jiném poli ztracené bitvy. Z místa mimo jeho dosah na něj nějaký zbabělec hodil balvan, který ho udeřil do tváře a srazil k zemi. Jeden rytíř přiskočil, sevřel mu přilbu pažemi jako zápasník a vykřikl: „Dost… dost… zajal jsem krále!" Ostatní se seběhli, krále odzbrojili a přiměli ho, aby se vzdal.

Trubky jásavě ohlásily vítězství. Sněhové vločky se zlehka snášely z oblohy.

6

„Tak se mi zdá, že válka skončila," podotkl Odinel.

Jeli jsme do Londýna cestami zavátými sněhem, bílou a mlčící krajinou, a ostrý vítr ježil srst koní, rozvíval nám pláště a zvedal obláčky sněhu jako stuhy kouře. Naše společnost se rozmnožila o hraběte Walerana a za námi jeli i členové jeho družiny se zavazadly, které se mu podařilo zachránit a shromáždit. Přidal se k nám ze své vlastní vůle – jeho výkupné tížilo vaky u Odinelova sedla a on sám mohl jít, kamkoli ho napadlo. Bitva u Lincolnu ho ale přivedla k názoru, že v Anglii mu pšenice nepokvete, a tak měl namířeno do Doveru a odtud do Normandie.

„Matylda zajala Štěpána," prohlásil, „s ním dostala do ruky anglickou korunu a s Anglií i Normandii, a proto rozumný člověk raději cestuje, aby chránil své zájmy." Když jsme ho blíže poznali, ukázal se jako sympatický muž a často i vtipný a příjemný společník; člověk se však musel držet na návětrné straně od něho.

„Kdepak," odpověděl na Odinelovu poznámku, „válka neskončila, a proto také, mimo jiné, jedu pryč. Příliš mnoho baronů se neodvolatelně spojilo s královskou věcí a teď už nemohou couvnout, musejí bojovat dál, aby zachránili svá léna. Štěpán chřadne ve vězení bristolského hradu, ale královna Maud je dosud na svobodě a baroni se kolem ní slétnou jako vosy na hrnec s medem."

„Jakpak asi tohle všechno ovlivní osudy hraběte Geoffreyho?" poznamenal jsem.

Waleran si odfrkl.

„Ten stojí jednou nohou v obou táborech a nemůže tedy nic ztratit. Škoda že nemám aspoň desetinu jeho mazanosti. Jak ho znám, prohlásí se pro Matyldu a vzdají hold, a přitom potají pošle radu a pomoc královně Maud."

Jeho štiplavá poznámka se mě nepříjemně dotkla, ale mlčel jsem, poněvadž to nebylo řečeno nijak ve zlém a navíc to nejspíš byla pravda. Ohlédl jsem se po Ranulfovi, který povytáhl obočí a usmál se. Odinel si jen odevzdaně povzdechl a řekl:

„Takže se bude válčit dál… život by byl pokojnější na panství Prudhoe." Ale hned se zas rozveselil. „Možná že vyhodím ze sedla dalšího zámožného barona a zbohatnu ještě víc!"

A Waleran vyváděl jako podrážděný kohout.

V Newgate jsme se rozloučili s hrabětem, který se přechodně ubytoval u Waltera de Clare na hradě Baynard, a dojeli jsme kolem chrámu svatého Pavla do Toweru. Na nádvoří jsme nechali koně a přešli po padacím mostě. Odložil jsem zbroj, poptal se po hraběti Geoffreyovi a zastihl ho na cimbuří, kde rozmlouval se svou chotí a několika domácími rytíři. Uklonil jsem se a poklekl najedno koleno a on mi odpověděl na pozdrav zdvořile, ale poněkud odměřeně, zdálo se mi.

„Pojď dolů, Humphrey, tady je příliš chladno."

Zavedl mě do komnaty osvětlené svícemi a tam z něho zdvořilost spadla jako obnošený a nepotřebný plášť.

„Tak kde jsi všude byl?" zeptal se ledově.

Vyprávěl jsem mu beze všech okras, jaká dobrodružství jsme zažili, a vyřídil jsem mu vzkaz hraběte Roberta. Geoffrey seděl chvíli v zadumání a bubnoval prsty do stolu.

„Většinu toho už vím," řekl nakonec, „moji zvědové pořídili v Lincolnu víc než ty. Jak se věci mají, nijak jsi mi neuškodil, nikde jsi nenosil můj erb a neprozradil jsi mou účast na věci. Skutečnost je však taková, Humphrey, že jsi se ve své skrovné míře stal docela slavným. To zavilé obléhání Bochesornu se rozrostlo v legendu a lidé se také s úctou vyjadřují o tvé udatnosti u Allertonu. Uvědomil sis, že u Lincolnu jsi vyhodil ze sedla a málem zabil hraběte Hugha z Norfolku, proslulého bojovníka, a odjel jsi a nechal jiné, aby si od něho vyžádali výkupné? To jsou činy, které jsou trestí rytířských zásad, a jejich původce je vzorem rytířské cti. Získal sis určitou reputaci, Humphrey, a víc lidí tě zná jako mého

člověka, než by sis myslel. Tady jsi bojoval otevřeně proti králi, a kdyby byl Štěpán u Lincolnu zvítězil, rozhodně bych se tě byl zřekl a nejspíš tě dal zabít. Naštěstí pro tebe byl Štěpán poražen a tak tě nechám naživu. Možná že tě budu ještě potřebovat, abych zas vyrovnal své ztráty, ale docela snadno jsi mohl zmařit všechny mé plány.“

A hrabě Geoffrey vstal a vztyčil se nade mnou, oči měl studené a kruté a rty se mu křivily zlobným úšklebkem.

„Na kolena, pse!“

Poklekl jsem před ním a jeho chodidlo mě udeřilo do tváře.

„To je za tvou nejapnost.“ Ležel jsem roztažen na podlaze a plakal a on mě kopl znovu.

„A tohle, aby ses naučil poslušnosti.“

Uhasil svíčky, vyšel zvolna ven a ponechal mě temnotě a mému pohanění.

7

Hýčkal jsem své ponížení v nevlídných ulicích Londýna, protože v Toweru, kde se ustavičně hemžili rytíři, zbrojnoši a sluhové, jsem neměl kout pro sebe. Prochodil jsem celý den a polovinu noci lidnatými uličkami a nevěděl jsem, kam jdu. V mysli jsem měl prázdno a mé oči nic nevnímaly. Obejdové mě odstrkovali do strouhy a běhny na mne vřeštěly nadávky. Slyšel jsem jenom jakési vzdálené zvuky ve snu – sněhové vločky se mi usazovaly na vlasech jako jíní a vtíravé chladno se mi zarývalo do těla bez pláště jako ledové čepele. Nic jsem však necítil a na nic nemyslel. Věděl jsem jenom, že ve mně že je beznadějná prázdnota; temná, bezedná propast – svět bez Geoffreyho de Mandeville.

Za svítání jsem došel do domu, kde bydlela Saiva, a beze slov jsem se jí rozplakal na rameni. Hýčkala a konejšila mě jako dítě, až jsem se přestal třást, svlékla mi promáčené šaty a uložila do postele. Na nic se mě neptala a já za chvíli usnul.

Náhle stál vedle mého lůžka hrabě Geoffrey, v kabátci ze zlaté tkaniny a s pláštěm z purpurového hedvábí podšitým kožešinou. Jeho snědá, hubena tvář byla prozářena úsměvem. Myslel jsem, že sním, a zavřel jsem zase oči. Zlehka mě pohladil špičkami prstů po čele, sklonil se a vtiskl něžný polibek na zaschlou krev na mých rozpraskaných rtech.

„Přijď ke mně, až ti bude dobře, můj Humphrey, dobře na těle i na duchu.“

A potom odešel, já ležel a zíral na rozedraný došek vyčnívající mezi trámy krovu a v místnosti stále ještě prodlévala záře jako letní úsvit.

XIII

Červen – září 1141

„Biskupové prohlásili Matyldu královnou," řekl mi hrabě Geoffrey. „Přijela do Londýna ke své korunovaci a drží dvůr ve Westminsteru."

Znovu se Tower naplnil posádkou, znovu můj pán povolal do zbraně rytíře, kteří drželi jeho léna a dlužili mu službu, zavřel brány Toweru a postavil muže do bitevních pozic.

Nádvoří se vyhřívalo ve slunci, pacholci pohvizdovali a hřebelcovali koně, rytíři si prohlíželi válečné koně a prohmatávali jim nohy a kotníky. Čeledínové vodili hřebce v řadě za sebou po cvičné jízdní dráze, podkovář se zmítal na zadní noze vzpurného klusáka, svíral v zubech hřeby do podkov a mumlal kletby. V kovárně hučely ohně a kladiva řinčela na železe, jeden zbrojnoš střídal stráže a jeho povely třeskaly jako lámané větve.

Geoffrey se opřel o palisádu a zíral přes řeku.

„Robert z Gloucesteru přijel ovšem s ní a biskup Jindřich se rozhodl, že ji bude podporovat. Je teď v Londýně a konečně otevřeně prohlásil své stanovisko – nikdy jsem si nemyslel, že je takový hlupák. I jiní baroni a preláti se prohlásili pro ni a já jí také složil svůj hold." Ušklíbl se. „Ale Matylda udělala jednu chybu – je tak rozjařená tím, jak ji lidé přijímají od Štěpánova zajetí, a tak si jistá, že má celou říši u svých nohou, že přijela do Londýna bez vojska. Jenom s družinou domácích šlechticů, tak nanejvýš tisíc mužů všeho všudy; a to je šeredná mýlka – nezná náladu londýnského obyvatelstva – a pro mne je to příležitost seslaná samou prozřetelností." Odkašlal si a plivl do vodního příkopu, slina prolétla vzduchem a pleskla do vody. „Teď se musíme chutě přičinit, Humphrey. Mé plány zahrnují tři různé strany – hraběnku z Anjou, královnu Maud a londýnský lid."

„A vy, můj pane?"

Hrabě Geoffrey se rozzářil úsměvem: „Já to chci zahrát jako principál, který hýbá svými loutkami na drátkách, a vytěžit něco ze všech tří stran. Tady v Toweru jsem v bezpečí, mám kolem sebe své věrné vazaly." Pohlédl na mne s jakousi ironickou sympatií. „Ta hra začala mým holdem Matyldě… bude to spletitá záležitost, Humphrey, musíme si dát dobrý pozor, aby se nám ty jednotlivé drátky nezapletly do sebe. Proto jednání s hraběnkou Matyldou povedu já sám, ty si vezmeš na starost Londýňany a Ernulfa jsem už poslal ke královně Maud."

Měl jsem pocit, že mě tkanivo pletich ovíjí jako lepkavé úponky pavouci sítě a potřásl jsem hlavou, abych si trochu vyjasnil mysl.

„Kde je teď královna, můj pane?"

„V Kentu se svým vojskem… jejím poradcem je Vilém de Ypres, který velí její hotovosti, a jeho Vlámové jsou páteří celého vojska. A Ernulfovo přesvědčování už zapůsobilo, královna táhne na Londýn,"

„A co já?"

„Ty vyřídíš jakémusi Gervasi fitzRogerovi, londýnskému sudímu, jisté příkazy, které ti sdělím později. Uklidni se, milý Humphrey, a nedívej se tak ustaraně. Tvá úloha bude počestně přímá a tvé pokyny jednoduché. Kromě toho musím ještě přemluvit hraběnku, aby se dívala na věci tak jako já. Dnes ji navštívím a ty půjdeš se mnou."

Hrabě Geoffrey vyjel do Westminsteru s nádherným průvodem padesáti rytířů. Projeli jsme Eastcheapem, ulicí zvanou Candlewick, a vyjeli z bran města u Ludgate. Matyldin tábor se prostíral na loukách Westminsteru, ona sama se ubytovala v paláci a její baroni v okolí. Senešalové přijali mého pána se všemi poctami a vedli ho do síně k audienci. Sluneční paprsky pronikaly vysoko posazenými okny a ozařovaly pestré malby na obílených zdech, na nichž rytíři templáři pobíjeli Saracény a útočili na špičaté jeruzalémské věže s cimbuřími. Vysoký strop byl překlenut mohutnými dubovými trámy a podlahu pokrývaly čerstvé sítiny. Na podstavcích před kamenným pódiem stál stůl a ke zdi byly přistaveny židle a lavice.

Matylda seděla na královském trůně – Geoffreyovy rty se stáhly k pokradmému úsměvu – a po její levici stál Brien fitzCount a po pravici hrabě Robert z Gloucesteru. Byl zde také biskup Jindřich z Winchesteru a biskupové z Ely a Lincolnu, s nimiž král Štěpán naložil tak drsně. Obřadná roucha baronů, hedvábné látky, kožešiny a klenoty plály jako květiny v zahradě hýřící oslnivými barvami, ale pochmurné pozadí tvořili rytíři ve zbroji a také za mým pánem stáli rytíři ve zbroji.

Hrabě Geoffrey poklekl, složil obřadný pozdrav a vyměnil s hraběnkou dvorné obraty podle etikety. Matyldiny zarudlé rysy sebou netrpělivě škubaly, černé oči jí blýskaly a nakonec úsečně přerušila Geoffreyovy nabubřelé fráze.

„Pane hrabě, vzdal jste mi svůj hold, ale nesložil jste ještě slib manské věrnosti. Připomínám vám, že jsem vaší královnou právem následnictví, rodokmenem, přísahami složenými mému královskému otci a posléze i záborem, a doufám tedy, že jste přišel napravit své opomenutí."

„Má paní," řekl Geoffrey kupodivu pokorně, „co mám, je všechno vaše – moji rytíři a léna, moje hrady a důchody – to všechno vkládám do vašich rukou, vždyť jsem váš člověk."

„A Tower?"

Geoffrey roztáhl ruce. „Držím Tower pro panovníka Anglie a patří tedy ovšem vám, jenom se divím, že jste nepřijala mé skromné pohostinství."

Matylda se na něho upřeně zahleděla a promluvila, aniž otočila hlavu:

„Hrabě Roberte, pošlete smíšený oddíl padesáti mužů na posílení posádky hraběte Geoffreyho."

Robert z Gloucesteru zkoumal kamenným pohledem Geoffreyovu tvář, ale nepohnul se, aby provedl rozkaz. Můj pán řekl omluvně:

„Tower má plný stav posádky, těžko by se tam našlo místo pro další vojáky, a za daných okolností by snad ani nebylo moudré, abyste oslabila své síly, i třeba jen o ten jediný oddíl."

„Za jakých okolností?" vyštěkl hrabě Robert.

„Hotovost královny Maud se blíží k Londýnu," mírně poznamenal Geoffrey.

Nastala chvíle ticha. Biskup Jindřich si popotahoval ret a bylo vidět, že usilovně přemýšlí.

„Maud už není královnou," prohlásila Matylda silou zvyku, roztržitě a myšlenkami zřejmě jinde. „Jak je daleko?"

„Na dva dny pochodu," odpověděl Geoffrey nedbale.

„Jejímu vojsku velí Vilém de Ypres."

Baroni se nepokojně zavrtěli a vzrušeně mezi sebou šuškali. Nažloutlá tvář hraběte Roberta se náhle potáhla vráskami starostí a líce se mu ještě víc prohloubily. „Bláhovost," řekl, „byli jsme bláhoví, že jsme sem přišli bez vojska."

„Máme muže ve zbrani v Oxfordu, Winchesteru a Wallingfordu," řekla Matylda. „Hrabě Roberte, musíme je sem bez meškání povolat!"

„Na to už není čas," řekl Robert unaveně. „Dva dny pochodu, to je třicet mil, možná ani tolik ne, ale prostě není už čas,"

„Má paní," řekl hrabě Geoffrey, „máte vojáky po ruce mnohem blíž, věrné občany Londýna, městské cechy, hlídky a stráže. Což bychom je nemohli povolat do vašich služeb?"

Matylda se na něho zadívala v ustrnutí. „Při svatém kříži, hrabě Geoffrey, málem vám začínám důvěřovat! Dalo by se to tak udělat? Měl byste si to vzít na starost… zařídíte všechno potřebné?"

„Má paní," povzdechl si Geoffrey, „jsem pouze konetáblem Toweru, není v mé pravomoci, abych povolal londýnské občany do války. K naverbování a ke shromažďování zásob a peněžních prostředků potřebuji pravomoc, kterou mi můžete udělit jen vy."

„Pravomoc? Vždyť máte v rukou Tower a stovku rytířů, jakou chcete moc, kterou byste ještě neměl?"

Nato jí můj pán předložil své podmínky.

Zděšeně jsem poslouchal, hrabě Robert se chmuřil stále víc a biskup Jindřich se maličko usmíval. Matylda seděla bez hnutí, se sevřenými rty a nosem čnícím jako zobák. Jakmile Geoffrey domluvil, podotkla jenom:

„Tak tohle je vaše cena?"

„Nejsem zboží, má paní," řekl můj pán mírně, „abych byl kupován a prodáván. Pouze jsem vám navrhl, jak vyváznout z té povážlivé tísně, v níž jste se naneštěstí teď octla. A dovoluji si vám ponížene připomenout, že i v minulosti jsem vám nabízel svou pomoc."

„Takovýhle plán!" vybuchla Matylda. „Teď nastaly jiné okolnosti a Štěpán je vyřízen, tohle vůbec nepadá v úvahu."

„Kdo může znát vůli boží?" zbožně si povzdechl Geoffrey, a potom odložil tento úlisný tón a promluvil zpříma: „Udělujete mi svou pravomoc, má paní, nebo ne?"

„Nemám na vybranou!" Matylda na něho zírala pohledem plným zloby. „Máte můj slib, a teď jděte a shromážděte londýnské stráže pod moji korouhev!"

„Potřebuji to písemně, má paní – Londýňané jsou jen obchodníci a ústním slibům pramálo důvěřují, chtějí mít všechno černé na bílém."

Smlouvání skončilo a dostavili se písaři s pergameny, brkovými pery a kalamáři z rohoviny. Matylda okázale přehlížela sepisování listiny a hovořila se svým doprovodem. Geoffrey zatím diktoval písařům, kteří tlumočili jeho přání právnickou řečí. Nakonec bylo vše sepsáno, přinesli pečetní vosk a svíce a svědkové – biskupové a baroni – připojili své pečetě. Potom písaři rozvinuli nový pergamen a sepsali další list určený Gervasi fitzRogerovi, vrchnímu londýnskému sudímu, v němž stanovili naléhavé a bezodkladné požadavky hraběnky Matyldy stran mužů, zásob a peněz. Byly to tíživé požadavky: věděl jsem, jaká je mezi Londýňany nálada, a tak jsem s nevěřícím úžasem naslouchal tomu, co hrabě Geoffrey diktoval. Geoffrey zpozoroval můj nepokoj a blahovolně se usmál a potom bedlivě dohlížel na přiložení Matyldiny pečeti.

Všechen hovor ustal a preláti a baroni se ukázněně seskupili kolem trůnu. Můj pán poklekl a hraběnka Matylda mu obřadně předala potvrzení pravomoci obtížené řadou pečetí a listinu adresovanou Gervasovi. Rozloučili jsme se a vyšli z komnaty. Matylda sledovala Geoffreyův odchod se zlobným zábleskem v očích.

Vraceli jsme se městskými ulicemi opět v plné nádheře. Můj pán byl spokojen, broukal si veselou melodii, jak se slušelo na člověka, který během jedné hodiny zdvojnásobil své vlastnictví v pozemcích, penězích i rytířích povinných manskou službou. Strčil mi do ruky pergamen.

„Zanes tohle sudímu, Humphrey, a poslouchej dobře, povím ti, co máš vyřídit a udělat."

A pak mi všechno jasně a přesně vysvětlil. Sebral jsem tucet rytířů a jel za Gervasem fitzRogerem.

2

Sudí Gervase měl na Obilním vrchu rozlehlý měšťanský dům obklopený stromy. Byl to zavalitý muž s vyholenou tváří a bystrýma očima zasazenýma jako rozinky do těstovitého obličeje, a nezdál se nijak zvlášť překvapen, když naše impozantní deputace vjela k němu na dvůr. Vzal jsem si ho stranou a odevzdal mu svitek s Matyldinými požadavky, aniž jsem se zmínil o tom, že královna Maud táhne na Londýn. Gervase mlčky listinu pročítal a nehnul ani brvou.

„Můj pane," začal, „byl jsem zvolen našimi občany, abych reprezentoval královy zájmy ve městě, a tak rok co rok ukládám a vybírám městské daně a poplatky, jež mu patří podle práva, a posílám je do královské finanční komory ve Winchesteru. Vím, co Londýn králi dluží, a vím také, že naše doplatky byly odvedeny v plné výši. A navíc nemá král ani kdokoli jiný právo vymáhat na Londýnu daně nebo poplatky, tím méně povolávat jeho občany do zbraně. Tyto výsady nám byly zajištěny pod pečetí krále Jindřicha a nebyly nikdy odvolány."

Pokrčil jsem rameny. „O tom nic nevím, prostě vám přináším královniny požadavky,"

Gervase se zachmuřil. „Hraběnka z Anjou ještě není královnou," řekl důrazně, „a Londýn také nepodporuje její nároky, můj pane, my jsme Štěpánovi lidé."

„Štěpán je zajat," řekl jsem netrpělivě. „Matylda z Anjou je královnou ve skutečnosti a brzo bude korunována a stane se královnou i podle jména. Přete se o kozí chlup, Gervasi. Tady je její mandát – jakou mi na něj dáte odpověď?"

Sudí vložil pergamen do své tobolky. „To nemohu rozhodnout já sám, můj pane, musím se poradit s konšely. Mohu vám poslat zprávu o našem rozhodnuti zítra?"

Připomněl jsem si tažení královny Maud na Londýn a instrukce hraběte Geoffreyho a odpověděl jsem rázně: „To ne, vidíte přece, že je to naléhavá záležitost. Zajeďte za nimi teď a poraďte se, když to jinak nejde. Zůstanu tady, dokud se nevrátíte."

Gervase chvíli nerozhodně stál a supěl, potom zdráhavě vylezl na svého valacha a odkolébal se pryč. Podrážděně jsem přecházel po hrbolatém nádvoří a vyhýbal se rytířům, kteří seděli u stolu ve stínu jilmu, hltali jídlo a víno sudího, popíjeli až nezřízeně a laškovali s jeho děvečkami. Na jejich zavolání přispěchali sluhové a služky z kuchyně i vinného sklepa, ale dveře a okenice domu zůstávaly zavřené. Rytíři hraběte Geoffreyho měli špatnou pověst jako násilníci a drancovníci.

Stín jilmu se přiblížil až k domu, než se Gervase večer vrátil se sklíčeným výrazem v očích, boubelaté líce měl žalostně schlíplé.

„Můj pane," oslovil mne, „konšelé protestují proti těmto neslýchaným požadavkům a žádají si slyšení u hraběnky Matyldy, aby jí přednesli výsady a záruky města Londýna, jak je ustanovil její otec. Nemohu je přemluvit k ničemu jinému."

Zatahal jsem se za ucho. To byl obrat, jehož účinek na vývoj událostí jsem nemohl předvídat, a hrabě Geoffrey se také o žádné takové možnosti nezmínil. Bylo by jistě pošetilé jednat bez jeho návodu. Zavolal jsem tedy Odinela a udělil mu příslušné pokyny, vybral jsem mu jako doprovod dva rytíře, kteří vypadali ještě poměrně střízlivě, a poslal jsem je se vším spěchem do Toweru. Odinel se brzo vrátil, sklouzl se sedla, zašklebil se na mne a vyřídil mi odpověď mého pána: „Jen je klidně nech mluvit s tou dračicí, říká hrabě Geoffrey, ta jim ukousne uši."

A Geoffrey měl jako vždycky pravdu. Příští den poskytla hraběnka Matylda měšťanům slyšení a v poledne už byl Gervase zpátky na dvoře, celý rudý zlostí, a já jsem s uspokojením naslouchal, když mi líčil Matyldino zuření, její bouřlivou tirádu proti Londýňanům za to, že podporují Štěpána, a její požadavek, aby přispěli stejně tolik a ještě víc na její věc.

„Tak co teď uděláte?" ptal jsem se.

Gervase se vyčerpaně zhroutil na lavici. „Ještě nevím, ale jak bychom se mohli postavit na odpor? Ve Westminsteru je tisíc mužů ve zbrani a tenhle oddíl z jedné strany a váš hrabě v Toweru na druhé straně by nás mezi sebou rozmáčkli jako veš." A odplivl si.

„Jen svolejte své lidi," řekl jsem mu. „Hraběnka je uvidí a bude spokojena, ale použijete jich jinak, než ona si představuje."

Gervase zdvihl hlavu z dlaní a pátravě se mi zadíval do tváře.

„Co tím myslíte, můj pane?"

A tehdy jsem mu pověděl, že královna Maud táhne na Londýn a že je už jenom patnáct mil od města.

„Je to pravda, můj pane? Byli bychom v šeredné pasti, kdyby nepřišla."

„Dávám vám své slovo rytíře."

„A dozví se královna, že jí přijdeme na pomoc?"

„Už jí to bylo oznámeno."

Gervase zašmátral nohou v prachu a zabral se do myšlenek.

„A hrabě Geoffrey?"

„Zůstane v Toweru, ani se odtamtud nehne."

Gervase vstal, přecházel chvíli sem a tam a znechuceně pokukoval po rytířích, kteří tu opět hýřili na jeho útraty. Potom se vrátil, zastavil se přede mnou a jeho oči podlité krví od nevyspání a starostí mě zvídavě zkoumaly.

„Jakou úlohu hrajete vy v tomhle všem, můj pane? Jste přece člověk hraběte Geoffreyho a ten složil hold Matyldě. Za koho tedy vlastně jednáte?"

„Gervasi," řekl jsem vážně, „nestarejte se o politiku, která přesahuje obzor vašeho chápání. Vám stačí porozumět situaci natolik, co se týká vás samého a londýnských občanů, a jednat podle toho bez prodlení a se vším důrazem. Říkám vám to dost jasně?"

„Říkáte to jasně a já se tedy zachovám podle vašeho… návrhu. Je to nebezpečná záležitost a budeme si muset všechno ještě moc dobře promyslet. Když dovolíte, půjdu se teď poradit s konšely." Odmlčel se a dodal bez souvislosti: „Můj rodokmen je zčásti normanský a zčásti anglický, a někdy opravdu děkuju Pánubohu za to, že mám v žilách i anglickou krev."

3

Můj pán tkal spletité předivo svých pletich s bezpečnou dovedností mistra zbrojíře, když ková články řetízkového odění. Za setmění přitáhlo vojsko královny Maud k Londýnu a utábořilo se na druhém břehu Temže a na úsvitu zpustošili vojáci Southwark skrznaskrz. Hrabě Geoffrey pozoroval vinoucí se sloupce dýmu, šlehající plameny a záblesky oštěpů v místech, kde vojáci drancovali, a zuřil.

„Zatracení, pitomí čubčí syni!" láteřil. „To si chtějí poštvat na sebe všechny Londýňany? Copak se Maud zbláznila?"

Ernulf, který se v noci dal potají převézt přes řeku, vyhlížel ze střílny a zasmušile vysvětloval:

„To dělají ti vlámští rabijáti – mimo bitevní linii s nimi nikdo nic nesvede. Jak zahlédnou kořist, jdou po ní jako zběsilí."

Drancování pokračovalo celý den a kouř se táhl v oblacích přes řeku a zaclonil slunce. V Londýně to hučelo jako v převráceném úle, z cimburí jsme viděli horečný ruch v ulicích a ozbrojence na hradbách. Postavili stráž také k mostu, ale vojáci královny Maud se nepokusili o přechod a Ernulf si oddechl.

„Aspoň v něčem mě tedy poslechli," zavrčel. „Říkal jsem jim, aby nechali ten most na pokoji. Měli poslat oddíl, který by zaútočil z boku na brod nad Westminsterem a odlákal tam Matyldiny rytíře… doufám, že to udělali."

Hrabě Geoffrey si hryzl nehty a nehnul se z cimburí ani na okamžik. Na západě pronikaly příkrovem kouře šípy smaragdových paprsků a dohasínající ohně v Southwarku žhnuly v soumraku narudlou září. V ulicích Londýna planuly pochodně a halasný repot a povyk rozhněvaného města rozechvíval jeho zdi jako struny loutny. Zvony u svatého Pavla daly signál a na poplach začaly bít zvony všech ostatních kostelů. Vzduch se zachvíval jejich hlaholem, který se odrážel ozvěnou od vzdálených vrchů, pochodně vzplanuly po celé cestě až do Ludgate a za zvuku zvonů se londýnští občané valili do bitvy.

Můj pán si zhluboka povzdechl a obrátil se k Ernulfovi: „Myslím, že to vyhrajou… sežeň zvědy a řekni jim, aby se rychle vydali za nimi a přinesli mi zprávu."

Vrátili se za svítání – k bitvě nedošlo, prakticky nikdo se nepostavil na odpor. Hlučný přesun žoldnéřů Viléma de Ypres odlákal polovinu Matyldiných rytířů k bezvýslednému čekání u brodu, a ostatní, překvapeni divokým proudem, který na ně vyrazil z města, se rozprchli ve zmatku na všechny strany. Hraběnka z Anjou s doprovodem hrstky svých rytířů ujela do Oxfordu a Londýňané vypálili tábor jejích žoldnéřů, zpustošili domy, odkud uprchli její šlechtici, a vydrancovali palác.

Vojsko královny Maud vtáhlo ve spořádaném útvaru přes Londýnský most do města.

Můj pán se spokojeně usmíval, když se ubíral do ložnice, a usnul jako novorozeně.

4

„Jen ať si chvíli otlouká hlavu o Tower," poznamenal hrabě Geoffrey. „Nějaká ta modřina jí neuškodí."

„Můj pane," protestoval jsem, „mluvíte přece o královně Anglie. Chcete se stavět na odpor královně, Londýnu a celému království?"

Geoffrey si prohlížel okázalý průvod, který se blížil k Toweru z Eastcheapu, a občany pobíhající vedle něj, jásající a vyhazující čapky do vzduchu.

„Obřadná návštěva," zamumlal. „A moc vojska s sebou nemá. Nu, Humphrey, víš, co máš dělat." A sestoupil z cimbuří do nitra Toweru.

Obránci Toweru stáli v bitevních pozicích. U palisády byli na svých místech rytíři a zbrojnoši, lučištníci a střelci z kuše. Nádvoří bylo prázdné a přichystané k boji, všechno harampádí zmizelo. Doškové střechy kůlen a přístavků byly pokryty mokrými kůžemi, seřadiště koní se skoro vyprázdnilo a všichni váleční hřebci byli ustájeni v hradní věži.

Jezdci z předvoje královny Maud dorazili na okraj vodního příkopu a žádali přístup do Toweru. Senešal mého pána, usazený nad pilíři brány jako na hradu, jim odpověděl a došlo k lomozné rozepři. Za chvíli nato přelétl palisádu vrhací oštěp, dopadl neškodně k nohám herolda, jeden rytíř rozvinul pergamen obtočený kolem ratiště a odnesl jej královně. Maud si ho přečetla a podala ho svým baronům. Zaslechl jsem rozzlobené hlasy a spatřil výhružné posunky, ale přesto zůstali jezdci na koních a shlukli se k jakési poradě. Dal jsem příkaz trubači, který stál vedle mne, a ten se opřel lokty o zub cimbuří a zdvihl polnici. Kavalkáda se obrátila a vracela se cestou, kterou přijela. Zvolna jsem vypustil zadržený dech a potřásl hlavou a trubač sklonil trubku od úst.

Příštího dne nepřišlo od královny žádné poselství, ale mého pána to nijak nerozrušilo. „Bezpochyby potřebuje strávit mé návrhy v klidu," poznamenal.

Čtvrtého dne přijel herold samotný, rytíř nesoucí na kopí vínek ze zeleného listoví na znamení příměří, a tomu jsme dovolili vstoupit. Promluvil s mým pánem, který se spokojeně usmíval a vydal rozkazy. Vzápětí vyjel hrabě Geoffrey z brány s Ernulfem a stovkou rytířů ve zbroji a sám měl na sobě odění a přilbu.

„Ne že bych doopravdy očekával nějakou věrolomnosti ujistil mě, „ale u takového Viléma de Ypres člověk nikdy neví. Zavři za mnou bránu, Humphrey, a zdvihni most, předávám ti velení v Toweru."

Večer se vrátil a odešel rovnou do kaple svatého Petra, kde zůstal hodinu vkleče na modlitbách, a rytíři na něho v uctivé bázni hleděli ze stínů za svícemi plápolajícími na oltáři. Měli se také čemu divit, můj pán obcoval sám s Bohem poprvé za celou tu dobu, co jsem ho znal. Jinak nebyl zbožný člověk, důsledně sice zachovával účast na každodenní mši, ale při bohoslužbách zíval a kněze měl tím raději, čím rychleji odsloužil mši. Teď však se modlil dlouho a vroucně a vzdával díky Bohu. A měl opravdu za co být vděčný, neboť královna Maud mu udělila všechno, co žádal.

Na tomto místě bych měl vypsat, co Geoffreyovi de Mandeville vynesly kus po kuse jeho pletichy a otevřené zrady. Byl velkým baronem ještě předtím, než ho král Štěpán poprvé obdařil. Vlastnil dědickým právem panství v jedenácti hrabstvích a manské služby rytířů na nich a kromě Toweru držel ještě dva hrady. Násilné zadržení princezny Konstancie před rokem přinutilo krále udělit mu hodnost hraběte a třetinu všech důchodů z Essexu. Na hraběnce Matyldě si potom vymohl obrovské příděly půdy, další léna poskytující služby dvaceti rytířů, právo postavit si ještě jeden hrad kdekoli na svých panstvích a tituly správce hrabství a vrchního sudího Essexu, úřady, které ho učinily ve skutečnosti guvernérem hrabství. A nyní vznesl svůj požadavek na královnu Maud a ta mu stvrdila všechna jeho dosavadní vlastnictví a přidala léna šedesáti rytířů, povolila stavbu ještě jednoho hradu a udělila mu trojnásobné příděly půdy a úřady správce a vrchního sudího v Londýně, Middlesexu a Hertfordshiru. Žádný hrabě v zemi neměl teď větší moc než hrabě Geoffrey a do jeho pokladen proudily obrovské příjmy z výnosů statků. Spravoval Londýn a tři hrabství, měl ve svých službách sto třicet rytířů jako nájemců půdy – kromě těch, které si najal za žold – a držel čtyři hrady a londýnský Tower. Teoreticky to všechno ovšem patřilo králi, ale král byl zajatcem a tak tato panství, hrady a rytíři jen posilovali Geoffreyovu moc jakožto rozhodčího mezi soupeřícími nápadníky trůnu.

Londýn a Londýňané byli teď pevnou rukou zapraženi do jeho jha a to ho, řekl bych, těšilo ze všeho nejvíc.

5

Celý červenec putovali tajní vyjednavači mého pána po cestách jižní Anglie. Nikdy jsem se nedověděl, do jaké míry byla past u Winchesteru dílem piklů hraběte Geoffreyho nebo Viléma de Ypres, baronů královny nebo čiré náhody. Zahajující tah provedl biskup Jindřich, který přešel na druhou stranu, opevnil svůj palác Wolvesey ve Winchesteru a oblehl posádku Matyldy na hradě. Hraběnka z Anjou se vzchopila k pohotové odezvě – rozzuřena přeběhnutím Jindřicha shromáždila v Oxfordu vojsko, přitáhla k Winchesteru, porazila obléhatele hradu a sama oblehla biskupa ve Wolvesey. Jindřich uprchl, ještě než se obléhací linie uzavřely, a dostal se do Londýna, kde ho královna Maud radostně přivítala a svolala válečnou radu do své komnaty v Toweru, v níž sídlila od uzavření svého paktu s Geoffreyem.

Pochmurnost vnitřku Toweru nemohlo sice nic zmírnit, ale hrabě Geoffrey udělal, co bylo v jeho silách – vyšívané čalouny s pestrými vzorky zakrývaly ponuré stěny z otesaných kamenů, na stolech byly ubrusy ze zlatých a stříbrných tkanin a sedadla křesel byla obložena hedvábnými poduškami. Královniny nohy spočívaly na drahocenném drožetu ukořistěném v Antiochii. Úzkými okny se prodíralo skoupé denní světlo zlahodnělé září svěc ve víceramenných svícnech. Dělalo to dojem, že pevnost snáší tyto cetky s pohrdavým odevzdáním, asi jako bojovník ve zbroji, kterému navlékli na ramena křiklavě barevný plášť s lesklými ozdobami.

„A teď je máme v hrsti, tuším," podotkl Geoffrey. „Udrží se vaše posádka týden nebo čtrnáct dní, Vaše Milosti?" Jindřich z Winchesteru přikývl. Huňaté obočí nad hákovitým nosem a popelavá tvář mu dodávaly vzezření sovy zahloubané do chmurných myšlenek.

„Bezesporu se udrží. Ze začátku měli sice potíže, poněvadž kolem paláce jsou seskupeny městské domy a nepřítel mohl útočit pod jejich záštitou až téměř ke hradbám, ale potom si posádka pod velením rytíře, kterému jsem svěřil obranu, počkala na východní vítr a zasypala okolní střechy zápalnými střelami… s lítostí musím přiznat, že vypálili polovinu města a několik kostelů, zato ale vyčistili půdu a zničili kryté přístupy pro výpady Matyldiných vojáků."

Vilém de Ypres si neomaleně vykasal roucho nad kolena. „Dobrá taktika," liboval si. Vilém se chováním i vzezřením pramálo blížil představě slavného válečníka. Byl to muž nízké postavy, břichatý, s nažloutlou mastnou pletí a kalnýma hnědýma očima, bradu měl vyholenou a vlasy krátce přistřižené. Byl sice urozený, syn hraběte z Flander, ale vypadal jako obyčejný chrapoun. Často se modlil a vyprošoval si boží požehnání pro všechno, co podnikal, ale některé jeho činy byly takového rázu, že by to požehnání s největší pravděpodobností nemohl očekávat.

„Vojsko je připraveno k pochodu," prohlásil, „moji Vlámové, bretoňšti žoldnéři pod velením Viléma de Warenne a baroni z Kentu se svými rytíři. Dá-li Bůh, budeme u Winchesteru do pěti dnů."

„A vy, hrabě Geoffrey?" líbezně se zeptala královna Maud.

Můj pán si opřel špičky prstů o sebe a zíral na bytelné trámoví stropu.

„Počkejme… z Toweru bych mohl postrádat padesát rytířů a dvě stě zbrojnošů, a myslím, že i Londýňané by se měli toho tažení zúčastnit. Mohou postavit tisíc mužů, když je trochu zmáčkneme, a také že je zmáčkneme, jenže to nějakou tu chvíli zabere. Mohl bych za vámi přijet tak do týdne."

Královna se usmála a řekla: „Už zase máte dvě želízka v ohni, můj pane?" Zdálo se však, že nechová k Geoffreyovi žádné nepřátelské city. Královna Maud byla žena velmi inteligentní, nikdy se netrápila pro své neúspěchy, ale když za něco zaplatila jakoukoli cenu, snažila se vytěžit z toho co nejvíc. „Myslíte, že Vilém de Ypres nedokáže dostat své nepřátele do tenat?"

Geoffrey odvrátil pohled od stropu a zadíval se jí s úsměvem do očí. „Špatně si vykládáte mé pohnutky, má paní, chci prostě vždycky mít jistotu, že past už sklapla, než k ní přiložím prsty."

Královna se rozesmála. „Ta myšlenka se k vám hodí, můj pane, vím, že jste velice opatrný muž."

Příštího dne vyrazilo vojsko královny Maud na pochod. Můj pán poslal příkazy Gervasi fitzRogerovi, podepřené nyní veškerou zákonnou a královskou autoritou, a ten povolal do zbraně městské stráže. Geoffrey je přehlížel a cvičil na otevřených polích za městskými hradbami a denně přicházel dohlížet, jaké dělají pokroky. Teprve za deset dní prohlásil, že je s nimi spokojen. V polovině srpna, když mu došly jisté zprávy od jeho zvědů z Winchesteru, vytáhl z Newgate s dvanácti sty muži.

6

Čtverec Winchesteru o straně půl míle obklopují hradby a příkop a východní hradbu omývá řeka, která také vodní příkop plní. Na jejím jihovýchodním rohu stojí Wolvesey, silně opevněná kamenná budova. Na jihozápadě se na vysokém náspu zvedá nad rozlehlým nádvořím dřevěná věž hradu a mezi nimi se ze zčernalých trosek a zuhelnatělých trámů tyčí jako skála kostel Nejsvětější Trojice, který jediný unikl zkáze. Hrabě Geoffrey rozbil stany před východní branou, na kopci zvaném svatý Jiljí, z něhož je vyhlídka na celé město. Spolu s Vilémem de Ypres utábořeným nedaleko objel hradby, prohlédl si obléhací linie, vyslechl Vilémův výklad o jeho strategii a nenašel v něm skoro nic, co by mu vytkl.

„Máte je tedy v hrsti?"

Vilém zvolna sevřel ruku v pěst.

„Dá-li Bůh," odpověděl, „rozmáčknem je jako homolku."

Bylo to prazvláštní obléhání obléhatelů; k ničemu podobnému v těch časech jinde nedošlo – Matyldiny síly z hradu prudce dorážely na Wolvesey a samy byly obklíčeny a obleženy vojskem královny Maud.

Vilém de Ypres ukázal ke hradu. „Jsou tam všichni, hraběnka i její stoupenci, Robert z Gloucesteru, skotský král David, Brien fitzCount a řada dalších baronů… slétli se do Winchesteru jako vrány na mršinu,"

„Nemohli odolat té návnadě," přisvědčil můj pán. „Biskup Jindřich je ve zbrani proti ní a královská jistina a poklad je v nebezpečí. Teď jim jen musíme zabránit v úniku."

Vilém, vždycky opatrný na své lidi, vedl spíš blokádu než běžné obléhání se všemi náležitostmi zákopů a štítnic, útoků zápalnými střelami a podkopu. Jeho bojovníci hlídkovali na všech cestách a stezkách vedoucích k Winchesteru a Wolvesey nebyl již nijak vážně ohrožen. Vilém otevřel spojení s palácem a nerušené tam dopravoval posily a zásoby. Posádka tím byla tak povzbuzena, že čas od času podnikala výpady přes vypálené a zpustošené území a udržovala tím obránce Matyldina hradu v ustavičné činnosti.

Můj pán prozkoumal a schválil zátarasy na cestách.

„Pošlu vám své Londýňany jako osádku aspoň k některým překážkám," prohlásil. „Ať vystřídají vaše rytíře, na tuhle práci potřebujete spoustu pěchoty."

Náš život dostal zaběhaný ráz. Dny byly jasné a teplé, slunce vycházelo v plném jasu a zapadalo v celé nádheře a dlouhá údobí se nepřihodilo vůbec nic. Smíšené oddíly pěchoty a jízdy střídaly hlídky na cestách a rytíři nastupovali na své pravidelné hlídkové objížďky, pozorovali stezky a prohledávali lesy. Po službě jsme se pouštěli s ohaři do hvozdu na lov kanců nebo jsme vycházeli se sokoly na lov ptactva. Jídla a pití bylo víc než dost, nepřetržitě dojížděly z Londýna vozy se zásobami a s nimi přicházeli kramáři, komedianti a nevěstky, které zamořovaly vojsko jako larvy otevřenou ránu. Jedl jsem teď čerstvé křehké maso a pšeničný chléb, popíjel jsem víno z Artois a miloval se s děvkou ze Southwarku, protože Saiva zůstala v Londýně a člověk musí podnikat něco pro své zdraví. Rostoucí strádání nepřítele ještě kořenilo naše požitky.

„Hraběnka Matylda teď jistě hubne," napadlo jednou Odinela. Odinel se tehdy dostal do nesnází, a to tímto způsobem. Mladší a bujnější rytíři chtěli zahnat nudu obléhání a vyjížděli tedy k náspům hradu a vykřikovali na obránce výzvy k souboji. Zpočátku jim odpovídal jenom déšť šípů, ale když toto popichování trvalo už několik dní, rytíři z posádky, nejspíše stejně znudění jako my, začali vyjíždět z hradu ke klání. Za vodním příkopem se prostírala otevřená pole

zešedlá popelem ze spáleného obilí a na této planině proběhla řada udatných střetnutí a ohnivých srážek, při nichž se třepila kopí. Poražený musel přirozeně složit výkupné a odevzdat vítězi také svou zbroj a bitevního koně – ačkoli tento zvyk, který se v poslední době vkradl do turnajových zvyklostí, naprosto neschvaluji. Muž by podle mého názoru neměl být připraven o nástroje svého řemesla. Nepožadovali jsme od Matyldiných rytířů velké výkupné a oni od nás také ne. Šlo jenom o rytířské zápasy zcela oddělené od našeho válčení, a proto jsme často i pohostili nepřátelské rytíře a oni zase naše, i když skrovněji, neboť na hradě hraběnky z Anjou se zásoby začínaly tenčit. Občas se stávalo, že v těchto utkáních byl jeden z rytířů těžce zraněn, nebo i zabit, což bylo smutné, protože nikdo z toho nic neměl – při turnaji neodbíral rytíř padlému protivníkovi zbroj.

Hned na počátku těchto klání jsem získal strakatého hřebce jménem Baucan, měkkohubého a citlivě reagujícího na uzdu i ostruhy. Postrádal sice robustní sílu a rychlost Chansona, jež z něho dělaly tak vynikajícího bitevního koně, ale zato se lépe hodil k potyčce při turnaji. S ním jsem si pak často vydobyl výkupné, i zbroj a koně, které jsem prodal, až nakonec rytíři z hradu váhali utkat se s vlčí hlavou – nosil jsem svůj vlastní erb, poněvadž to byly soukromé záležitosti.

Rytíři s hraběcím titulem na obou stranách se do těchto soubojů nepouštěli – riskovali by příliš mnoho – ale občas se našinec střetl s barony zkušenými ve válčení a proslavenými dovedností v zacházení se zbraní. A tak se stalo, že jednoho slunného dopoledne odpověděl Brien fitzCount z Wallingfordu na Odinelovu výzvu a při první srážce ho vyhodil ze sedla. Odinel se znechuceně odbelhal do hradu, podpírán Brienovým panošem. Dlouhou dobu za něj nikdo nechtěl složit výkupné, protože to byl jenom chudý najatý rytíř a panství Prudhoe leželo na druhém konci Anglie. Viděl jsem, že mě čeká dlouhodobé odloučení od mého přítele, a zdvořile jsem tedy požádal jeho přemožitele, aby mě poctil rytířským soubojem. Brien s úsměvem svolil a tak jsme se rozjeli proti sobě.

Vedl jsem Baucana drahou rovnou jako šňůra, kdežto Brienův hřebec se ustavičně vykláněl a bočil a rozkolísal tím kopí svého jezdce. Zasáhl jsem pana z Wallingfordu doprostřed přilby, zatímco hrot jeho kopí jenom škrábl o můj štít. Když přišel k vědomí, žádal jsem od něho jenom propuštění Odinela a Brien otřesený pádem přivolil.

„A to mě stálo třicet marek," řekl jsem potom Odinelovi, „nejlepší řetízkové odění, jaké jsem kdy viděl, a hřebce, na kterém bych nejezdil, ani kdyby mi platili… Matko boží, stojíš ty mi vůbec za to?"

»Ale to se rozumí," šklebil se Odinel, já jsem přece tvůj šašek… copak by ses beze mne vůbec kdy zasmál, můj zamračený Humphrey?"

Spolkl jsem ostrou odpověď a přemítal chvíli, co je na tom vlastně pravdy.

Ke skutečným bojům docházelo ve vypálené zemi nikoho mezi oběma hrady a u zátarasů na cestách. Konetáblem biskupa Jindřicha ve Wolvesey byl rázný rytíř, který vzdor omezujícím příkazům Viléma de Ypres důsledně znepokojoval nepřátelskou posádku při každé příležitosti. Žoldnéřský vojevůdce Vilém nikdy ovšem nechtěl zbytečně obětovat své zkušené bojovníky a trval na tom, že k dobytí winchesterského hradu postačí bedlivé hlídkování a neprostupné obležení. Konetábl stál však na svém, jeho výpady se setkávaly s protivýpady, a tak na té spálené půdě často vzplály zuřivé šarvátky, země byla poseta mrtvolami a chorobně nasládlý pach rozkládajících se těl překrýval i letní výpary winchesterských trativodů a stok.

Nazlátlý sluneční svit se protáhl ze srpna až do září. Hlad v obleženém hradě se měnil v hladomor a Matyldini rytíři teď už ignorovali naše výzvy a nevyjížděli z hradu ke klání.

7

Ještě za tmy před svítáním vyrazil John fitzGilbert s třemi sty rytíři a zbrojnoši z winchesterského hradu, propletl se krajinou, aby se vyhnul zátarasům na cestách, a zmizel v chuchvalcích jitřní mlhy. Jedna přední hlídka je v polospánku zaslechla, jezdci spěšně vsedli na koně a hnali se za nimi, ale dostihli jenom opožděného a vystrašeného zbrojnoše, kterého přivedli k hraběti Geoffreymu.

„Kam mají namířeno?" osopil se na něho Geoffrey a zbrojnoš se vyděšené přikrčil před jeho hněvem.

„Do Wherwellu, můj pane, John fitzGilbert se tam má setkat se zásobovacím oddílem z Devizes, s vozy, které vezou proviant na půl roku."

„Jestliže tam dojedou, namáhali jsme se nadarmo." Můj pán si v zamyšlení hryzl palec. „Mají před námi náskok hodinu nebo ještě víc, musíme si pospíšit."

Vykročil energicky ke stanu Viléma de Ypres, minul bez povšimnutí hlídku; zavrčel něco na panoše a vyburcoval Viléma ze spánku a z náruče rozcuchané běhny. Naléhavě s ním promluvil a Vilém se vynořil ze stanu protíraje si kalné oči. Vzduchem se rozlehly povely a tábor na vrchu svatého Jiljí se probudil. Hrabě Geoffrey si navlékl zbroj a netrpělivě čekal, zatímco Vilém poklekl před knězem, vyznal se ze svých hříchů a přijal svátosti. Nahlédl jsem do stanu – jeho nakrátko ostříhaná hlava byla zbožně skloněna a odulé rty se pohybovaly v modlitbě.

„Velice zbožný člověk," poznamenal můj pán sardonicky.

Vyjeli jsme římskou silnicí k Wherwellu, všech Geoffreyových padesát rytířů a čtyři sta jízdních Vlámů. Vycházející slunce zlatilo mlžný opar a nesčetné drahokamy rosy se třpytily na listí a trávě. Švadrona se roztáhla na obě strany cesty a utvořila tím dvě jízdní kolony. Projeli jsme těch deset mil do Wherwellu svižným klusem přes pichlavá strniště, křoví a louky, skrze háje a houštiny jako lovci na honbě za vlkem.

U brodu řeky se švadrona sevřela do jedné kolony a z východní strany jsme potom dorazili k Wherwellu, vesnici s řídce roztroušenými domky, nad níž se tyčily šedavé kamenné zdi kostela a ženského kláštera. Jezdci se tam hemžili kolem vozů seskupených na prašné cestě, někteří se potloukali po polích nebo přejížděli bezstarostně mezi chatrčemi. Jiní napájeli své zpola odsedlané koně nebo si hověli ve stínu, uzdy omotané kolem paží a kopí zapíchnutá do země.

Dokonale jsme je překvapili. Vilém de Ypres zdvihl oči k nebi, sepjal ruce a vzdal díky Bohu, potom otočil svého hřebce a začal vykřikovat povely. Jeho malé jízdní houfy se beze spěchu sešikovaly na strništích, zatímco Vilém kriticky přihlížel a něco pro nás nesrozumitelného vlámštinou pokřikoval. Pak se obrátil k vozům, odhodil své kopí a tasil meč.

Neútočili jsme s takovou zběsilou prudkostí jako u Lincolnu, protože naložené vozy nemůžete rozrazit náporem jízdy. Vyjeli jsme proti fitzGilbertovým rytířům umírněným klusem a nenarazili na žádný protiútok: nepřítel beznadějně nepřipravený, se zmítal v naprostém zmatku. Tím se nápor útočného čela rychle roztříštil v šarvátky jednotlivců. Zvedla

se oblaka prachu, který mi skřípěl mezi zuby. Vlámové se bili urputně a neušetřili nikoho, i bezbranní vozatajové byli pobiti do jednoho, pokud vím.

Rytíři Johna fitzGilberta neměli kam uniknout. Zbyl jim nakonec jako jediné útočiště klášter s kamennými zdmi a tam tedy prchli ti, kteří přežili nelítostnou seč. Obklíčili jsme klášter a zahnali nepřítele dovnitř jako psi shánějící dohromady stádo ovcí. Zakrátko zbyli z řad našeho nepřítele ve vsi Wherwellu jenom mrtví.

Klášter byl podlouhlý dům s doškovou střechou a fortnou na každém konci. Vlámové zaútočili na vchody, vyrazili dveře a střetli se s nepřítelem na prahu čepel na čepel, dál ale postoupit nedokázali.

Vilém de Ypres se nakláněl v sedle a sledoval boj; viděl, jak jeho lidé padají pod meči nepřítele, a mračil se. Vydal nové rozkazy, Vlámové ustoupili a odvlekli s sebou mrtvé. Zaslechli jsme, jak fitzGilbertovi rytíři jásají nad tímto chvilkovým úspěchem a jeptišky křičí zděšením, potom Vlámové odtáhli vozy z cesty a zatarasili jimi vchody.

„Přineste oheň," poručil Vilém.

Sjeli jsme se do kruhu a přihlíželi, jak Vlámové vrhají pochodně na střechu. Suchá sláma se ihned vznítila a plameny se komíhaly na došcích jako vlající stuhy praporů.

„A co ty ženy?" zvolal hrabě Geoffrey.

Vilém k němu obrátil hlavu: „Jaké ženy, můj pane?"

Geoffrey zaťal zuby, až mu na lících naskočily hrboly svalů jako vlašské ořechy. „Copak je neslyšíte křičet? Chcete zaživa upálit sestry v Kristu?"

Vilém jen pokrčil rameny. „Ale ovšem, můj pane, je to náramně mrzuté, ale co může člověk dělat?"

„Matko boží… vyhlašte příměří, člověče, a vyveďte je ven!"

„Příměří?" A Vilémovi kmitl v očích narudlý odlesk ohně. „Já jsem voják, pane hrabě, a nemám čas na hraní. Jsme ve válce a nepřítele tu máme na pospas!"

A obrátil svůj dychtivý pohled zase k budově a blahovolně pozoroval, co se děje. Plameny teď vyskakovaly z okapu až ke střešnímu trámu, praskaly, šířily se a šlehaly vysoko k obloze jako ohnivá stěna. Obklíčení rytíři se tlačili, strkali se ve vchodech a pokoušeli se odstranit těžké vozy. Ty se ani nepohnuly. Několik rytířů proniklo ven, ale naběhli přímo na čekající čepele, Vlámové se chechtali a ječeni bolesti a hrůzy se mísilo s hukotem požáru. Střecha se propadla, vyvalil se kouř a plameny se rozlétly ve vějíře jisker. Křik ustal a zavanul k nám dusivý zápach škvařícího se masa.

Vilém de Ypres sklonil hlavu. „Kéž Bůh ve svém milosrdenství přijme jejich duše," zamumlal, pokřižoval se, sestoupil s koně a stíral si saze s obličeje. Přistoupil k němu panoš s mísou masa a chleba.

„Je už po poledni, můj pane, nechcete se občerstvit?" Vilém vytřeštil oči hrůzou. „Rány boží!" vykřikl. „Maso? Copak chceš, abych se navěky smažil v pekle? Vždyť dneska je přece pátek!"

8

Na zpáteční cestě k Winchesteru se hrabě Geoffrey držel stranou Viléma a promluvil jenom jednou, podle mého soudu však ne o tom, co mu nejvíce leželo v hlavě.

„Tahle záležitost zmařila Matyldinu poslední naději na obnovení zásob, teď se musejí buďto vzdát nebo uprchnout… musíme je pozorovat co nejbedlivěji."

K pokusu o útěk došlo pět dní nato, čtrnáctého září.

XIV

Září 1141 –říjen 1143

Samozřejmě jsme se o tom dověděli včas.

Špehové přišli s tím, že na nádvoří hradu nakládají vozy, že posádce byly rozděleny poslední zásoby potravin a že Matylda se chystá uprchnout po silnici do Salisbury přes Stockbridge. Zvědové – většinou kněží, kteří se mohli volně pohybovat mezi bojujícími vojsky – si byli jisti, že k útěku dojde co nevidět, ale nevěděli přesně kdy.

Vilém de Ypres se poradil s hrabětem Geoffreyem a potom obsadil cestu do Stockbridge hlídkami na rychlých koních a zátarasy dal strhnout. „Nechceme jim totiž zabránit v útěku," prohlásil, „ale dostat zprávu, hned jak vyjedou." Zakázal také další honbu na kance a lovy se sokolem. Nařídil, aby se nikdo nevzdaloval z obléhací linie a vyhlásil v celém vojsku pohotovost během jedné hodiny.

V počasí nastal zvrat. Déšť pleskal do stěn stanů, poryvy větru zmítaly korunami stromů a prašné bojiště kolem Winchesteru zbrázděné kopyty koní se změnilo v blátivý močál. Uplynuly tři dny a na hradě se nic nehýbalo. Vilém hartusil na své kněžské špehy, pár jich dal zmrskat, aby přiměl ostatní k větší horlivosti, a vyslal je, aby mu získali podrobnější zprávy. Žádný z nich se pochopitelně již nevrátil.

Můj pán se mračil, zavolal si dva své špehy, kteří se vydávali za potulné kramáře s cukrovinkami – účinné vnadidlo pro vyhladovělé lidi – udělil jim stručné pokyny a poslal je do hradu.

Krátce po svítání čtvrtého dne přijeli k Vilémovi na pahorek svatého Jiljí spěšní poslové od předních hlídek. Vilém vyslechl jejich hlášení, zaclonil si oči před deštěm a zadíval se přes město k západní bráně, z níž se vinuly temné obrysy jízdní kolony. Vydal rozkazy a trubky začaly svolávat vojsko do zbraně. Z mlhy se vynořil jeden z Geoffreyových kramářů, zablácený od hlavy k patě, něco hraběti horlivě říkal, a Geoffrey mu položil jedinou otázku.

„V kterých místech jede hraběnka?"

„V předvoji, můj pane."

Geoffrey se vyhoupl do sedla, na tváři soustředěný výraz sokolníka, když vypouští svého ptáka.

Vilém de Ypres rozdělil své lidi do dvou proudů a jeho Vlámové i bretoňští žoldnéři pod Vilémem de Warenne vyrazili na sever od Winchesteru, kdežto na jihu vedl Geoffrey své rytíře v čele vazalů biskupa Jindřicha a kentských baronů.

Řeka byla rozvodněná dešti a brod se nedal překročit. Můj pán zuřil a vyslal přední hlídky, aby našli jiné místo k přechodu, což se jim podařilo, ale zpoždění a zajížďka způsobily, že jsme dorazili na silnici dvě míle za západní bránou později, když se bitva už rozpoutala. Vlámové udeřili na zadní voj Matyldina vojska, kterému velel sám hrabě Robert.

Geoffrey zarazil svou kolonu a pozoroval boj z dálky. Hrabě Robert vedl dvě stě rytířů, polovinu pěších a polovinu na koni. Pěchota tvořila pevně sevřený okruh chráněný semknutými štíty a ustupující stejnoměrným krokem a za nimi číhala jízda. Jejich taktika byla jednoduchá, ale účinná – zarazili, když Vilémovi rytíři zaútočili, a utkali se s nimi čepel na čepel, zatímco jízda vyrazila zezadu, udeřila na křídla vlámského houfu, a potom zase zvolna ustupovala, dokud nedošlo k novému útoku.

Můj pán zamyšleně přejel dlaní nosní pásku a setřásl vodu z prstů.

„Hrabě Robert se ve svém řemesle vyzná," zamumlal. „Tohle by mohlo trvat dlouho… Humphrey, jdi se zeptat Viléma, jestli potřebuje pomoc." Vilém de Ypres byl celý od bláta držel si poraněnou ruku a sálal zlostí jako přetopený kotel. Právě vynadal jednomu nešťastnému korouhevníkovi, jehož útok byl odražen s krvavými ztrátami, a netrpělivě vyslechl mou otázku.

„Ne," utrhl se na mne, „s tímhle si poradím sám, dříve či později Roberta dostaneme! Řekněte hraběti Geoffreymu, aby šel po Matyldě, tu chceme dostat taky. A teď, moji páni," obrátil se ke svým zkroušeným bojovníkům, „se podíváme, jestli si dokážete napravit reputaci… seřadit se a za mnou!" A vyrazil s nimi k novému útoku.

Hrabě Geoffrey objel tuto pohyblivou bitevní vřavu a vedl nás rychlým cvalem na jih od silnice, přes pole a houštiny hloží kolem lesíků a osamělých usedlostí. Brzo jsme dostihli jádro nepřátelského vojska, čtyři míle dlouhý sled vozů na cestě v rozháraných skupinách a okolo nich jízdní nebo pěší rytíře a zbrojnoše. Když nás uviděli, hned vyrazili s velkým křikem směrem k nám, ale můj pán se o střetnutí ani nepokusil, nařídil jenom, abychom jeli ještě rychleji. O půl míle dál jsme minuli jízdní kolonu a za námi rytíři biskupa Jindřicha a kentští baroni napadli vozbu. Slyšeli jsme lomoz toho střetnutí a bojový pokřik. Odinel se chtivě ohlížel přes rameno a něco si pro sebe mumlal.

„Tam by byl bohatý plen," poznamenal. „Proč jenom my máme přijít o svůj podíl?"

„Hrabě Geoffrey usiluje o větší kořist," zavrčel jsem. Baucan klopýtl v brázdě a já mu netrpělivě přitáhl uzdu a toužebné jsem si přitom vzpomněl na Chansona, zchromlého přílišným vypětím sil v té bitce u Wherwellu. „Geoffrey nechce nic menšího než cenu vítězství, která skončí tuto válku."

Dorazili jsme až ke středu celého nepřátelského vojska a můj pán si pozorně zblízka prohlížel ochranné oddíly vozů, ale pak potřásl hlavou, až kapky deště prudce odletovaly.

„Tady to není, mají velký náskok," podotkl. „Teď tím rychleji kupředu!"

Brzo byly vozy za námi a s nimi i povyk bitvy. Hrabě Geoffrey mě zavolal k sobě a dal mi úsečně příkazy. Vyrazil jsem s dvaceti rytíři vpřed jako o závod, ale zastavila nás řeka, kde jsme museli sledovat břeh na sever až k silnici, která se klenula přes vodu dřevěným mostem dost širokým právě jenom pro jeden vůz. Tam jsme zaujali stanoviště a popřáli koním, těžce supícím a potřísněným pěnou, trochu oddychu.

Ze záclony deště vyrazili přední jezdci, pobízeli koně a málem najeli na naše koně, pokládali nás za přátele. Jednoho z nich jsme vyhodili ze sedla a zajali, vzápětí jsme ho však zase pustili na svobodu a on se bezútěšně loudal pryč. Druzí se ale vrátili a dali výstrahu. Zakrátko se k nám přiblížil po cestě jízdní houf asi dvaceti rytířů se založenými kopími a štíty v rukou a mezi nimi jela jedna žena. Vzchopili jsme se a přichystali se k útoku.

Mezitím z houštin vyjela švadrona hraběte Geoffreyho a sešikovala se napříč cesty, takže nepřítel byl sevřen mezi námi a nemohl zpátky ani kupředu přes most. Rychle tedy utvořili bojový houfec, který měl čelit nepříteli na obou

stranách, a v tomto postavení jsme chvíli setrvali nehybní a bez jediného zvuku. Jenom déšť pleskal o zem a vítr nám kvílel nad hlavami.

Potom můj pán popojel kupředu s kopím položeným přes luk sedla a jeho deštěm promáčená zlatá a šarlatová korouhev splývala ochable z ratiště.

„Vzdáváte se, moji páni?“ zvolal na ně.

Ze středu nepřátelské skupiny mu jeden rytíř odpověděl: „Nevzdáváme se, čekáme na útok… proč se rozmýšlíte, máte strach?“

„Jsme tři proti jednomu, Briene fitzCounte,“ řekl hrabě Geoffrey tvrdším tónem. „Chcete obětovat životy svých rytířů i dámy pod vaší ochranou?“

Po větru k nám zalehlo tlumené bzučení jako vzdálený povyk na tržišti. Kolem nás se přehnal kůň bez jezdce, s hlavou vztyčenou a vlajícím ohonem, zarazil se před řekou, sklonil hlavu a začal se pást.

„Nejsme sami, můj pane,“ řekl Brien, „naše vojsko táhne těsně za námi. Vložil jste hlavu do smyčky, pane hrabě, a ta se vám zadrhuje kolem krku.“

Z mlhy vyrazil houf jezdců a naše vyplašené zadní řady se otočily na místě, aby jim nepřítel nevpadl do zad. Koně se vzpínali a sráželi, jezdci kleli, ale hrabě Geoffrey jim nevěnoval jediný pohled; plně se soustředil na kořist, kterou měl na dosah ruky před sebou.

Jezdci spatřili švadronu seskupenou před mostem a zahnuli stranou. Pustili se o překot k řece, klouzali dolů po svazích břehu a zmítali se ve vodě. Někteří se v tom kalném rozvodněném proudu převrátili a zmizeli pod hladinou, jiní ztratili koně, brodili se po krk vodou, pracně se potom škrábali na protější břeh, obtíženi zbrojí a vodou nasáklými plášti podšitými koží a odhazovali štíty. Za nimi se trmáceli přes rozblácená pole pěší vojáci a další rytíři mrskající znavené koně – začínal divoký útěk vojska poraženého a rozprášeného u Winchesteru.

Geoffreyovi to zaškubalo v koutcích úst, zarazil ratiště svého kopí do země vedle třmenu a přehodil si štít na záda. Nedal však najevo sebemenší uspokojení.

„Tady prchá vaše vojsko, můj pane, zřejmě to poslední, co z něj zbylo… zdá se mi, že teď už nemáte na vybranou.“

Brien se ani nepohnul. „Zajměte nás, pane hrabě, jestli to dokážete, ale my se nevzdáme.“

Geoffrey podrážděně pokrčil rameny. „Váš vzdor přesahuje hranice cti,“ řekl přísně. „Mohu promluvit s vaší paní? Nikdo na ni nevztáhne ruku.“

Brien se otočil a řekl něco přes rameno a hradbou štítů se protáhl klusák. Hraběnka Matylda postoupila s Brienem na volné prostranství mezi namířenými kopími a já vyjel ze svého místa a postavil se vedle svého pána.

„Má paní,“ řekl hrabě Geoffrey pokojně, „bylo by lepší, kdybyste se vzdala. Ušetříte tím spoustu prolité krve a ochráníte sama sebe před případným zraněním.“

Matylda hleděla nepřítomným pohledem na své ruce zkřížené na hrušce sedla. Porážka a zoufalství jí vyhloubily kolem úst rýhy a rty se jí třásly.

„A kam mě dovedete, můj pane, když se vzdám?“

„Musím vás dovést ke své panovnici, anglické královně Maud.“

Matylda zvedla hlavu a v tmavých očích se jí zablesklo.

„Ještě nedávno jste přísahal věrnost mně, můj pane!“

„Vzdáváte se, má paní?“

„Vzdávám se, protože musím.“

Brien zdvihl ruku a rezignovaně ji nechal klesnout. Kolem přeběhl jeden rytíř bez koně, vykřikl na nás nějakou nesrozumitelnou výstrahu, doklopýtal k řece, horečně si stáhl drátěnou košili a skočil do vody. Brienovi se křečovitě stáhla ústa odporem.

„Nesložil jsem vám přísahu manské věrnosti, má paní,“ řekl Geoffrey tiše, „jenom jsem vám vzdal hold vděčnosti za svá léna, která vám teď už nenáleží, ale moje vděčnost trvá dál.“

Usmál se.

„A proto vás propouštím na svobodu.“

Myslel jsem,, že špatně slyším, a plácl jsem se přes nákrčník kápě, abych si vytřásl kapky deště z uší. Také Brien zíral v nevěřícím úžasu a Matylda se pevně zahleděla Geoffreyovi do očí.

„A jakou odměnu si žádáte tentokrát, hrabě Geoffrey?“

Geoffrey jenom zvolna zavrtěl hlavou. „Žádnou, má paní… jen abyste to uchovala v paměti a snad i pocítila trochu vděku.“

Matylda se beze slova obrátila a klestila si cestu zpátky mezi svými rytíři. Brien vrhl na Geoffreyho zvláštní pohled a chystal se promluvit, ale rozmyslel si to a následoval hraběnku. Můj pán vydal příkazy a rytíři se rozestoupili až k mostu. Na fošnách zaduněla kopyta. V zoufalství jsem uchopil hraběte Geoffreyho za paži.

„Nesmíte ji pustit na svobodu, můj pane, nemůžete přece zahodit kořist, kterou jste právě získal. Musíte ji podržet v zajetí, vždy ona je klíčem, který zamyká brány války!“

„V rozčilení se z tebe stává básník, můj milý Humphrey,“ podotkl Geoffrey a vyběravě se vykroutil z mého sevření. „Nevzpomínáš si, jak před dvěma roky měl král Štěpán hraběnku v moci a propustil ji? A chceš ode mne, abych byl méně přísný v dodržování rytířských zásad?“ Potměšile se usmál. „Praví rytíři neválčí s ženami, nebo aspoň ne často… a u toho zůstaňme, milý Humphrey, ty můj ušlechtilý rytíři.“

2

Na zpáteční cestě se nám zjevil obraz rozsáhlého plenění. Vojsko hraběnky z Anjou bylo poraženo na hlavu a stiženo takovým zmatkem, že se rozprchlo na všechny strany. Vojáci hledali útočiště v lesích a chalupách, v chlévech a houštinách. Za nimi se hnali Bretoňci a Vlámové, rytíři biskupa Jindřicha a muži z Kentu. Zajali všechny rytíře, které dostihli, a uchvátili kořist, která se tu všude nabízela prvnímu příchozímu: krásné hřebce toulající se bez jezdce; štíty, zbroj, pláště a zbraně všeho druhu rozeseté po zemi i hromady zlatých a stříbrných nádob, šperků a jiných cenných věcí.

Drancovníci se tu míhali jako rojící se vosy. Hrabě Geoffrey jen velkodušně mávl rukou a dovolil svým rytířům, aby se plenění zúčastnili.

Jel jsem sám, do hloubi duše stísněn a s hořkostí v srdci. Nevšímal jsem si vzrušeného pokřiku a hašteření o kořist, nechal jsem Baucana jet krokem s uvolněnou uzdou a skláněl jsem hlavu proti větru a dešti. Můj lenní pán se dopustil zrady toho nejpodlejšího rázu. Byl jsem už tolik měsíců v jeho společnosti a tolikrát se mi svěřil se svými úmysly, že jsem se do jisté míry poučil. Už jsem nepotřeboval Ranulfovy postranní narážky, abych rozmotal spletitá přadena jeho nástrah. Věděl jsem, že je nemilosrdný – proč tedy vykonal tento skutek milosrdenství? Viděl jsem ten důvod tak jasně jako erb na svém štítě – zajetí Matyldy by porušilo rovnováhu sil, ty vážky moci, které můj pán nakláněl sem a tam, jak se to hodilo jeho záměrům. Pro něho válka musela trvat dál, protože jenom ve stavu bezzákonné anarchie mohli lidé jako Geoffrey de Mandeville mít úspěch a stát se nepřemožitelnými.

A pojednou mě napadla myšlenka, která mě přímo ohromila. Bezděčně jsem škubl otěží a Baucan zafrkal na protest – měl snad můj pán za cíl dokonce královskou korunu? Ne, to bylo fantastické. Znal jsem dobře Geoffreyův vznešený rodokmen, ale v jeho žilách neproudila královská krev Normandie ani Anglie a žádný baron ani biskup by ho v takových nárocích nepodporoval – zřejmě usiloval o postavení mocnější samého krále, postavení tvůrce králů v anglické říši. A na cestě za tímto cílem se neštítil ani té nejohavnější zrady.

Okolo mne přejel jeden vlámský rytíř a bodře se na mne zašklebil. Na jeho sedle se natřásal napěchovaný vak. Setřel jsem si pot. který se mi řinul po tváři, a trpce se zasmál – kdo jsem já, skromný rytíř bezzemek, abych se staral o vysokou mocenskou politiku? Jsem člověk hraběte Geoffreyho a nemám za úkol nic jiného než poslouchat jeho příkazy. Proč bych se tedy měl trápit, že jeho duše je poskvrněna zkažeností? A přece jsem se musel trápit, protože jsem ho miloval.

Přiklusal Odinel a vesele mával zlatým kalichem.

„Ztratil ses mi z očí, Humphrey. Víš o tom, že jsme zajali hraběte Roberta? Co je s tebou, člověče? Pojď se mnou nahrabat si bohatství. Od dobytí Lincolnu tu ještě nic takového nebylo!“

Zavrtěl jsem hlavou a Odinel se mi zahleděl do tváře a odmlčel se. Jeli jsme v dešti beze slova vedle sebe a povyk plenění kolem nás zakrátko utichl. Na jedné zastrčené cestě jsme objevili opuštěnou káru se zlámaným kolem a s voly dosud trpělivě stojícími v postraňcích. Odinel strhl pytlovinu přikrývající náklad, hrábl rukou dovnitř a vytřeštil oči.

„Rány boží,“ zamumlal, „tady jsou všechny poklady křesťanstva!“

To sice nebyla doslova pravda, ale drahocenných věcí tam bylo skutečně dost. kadidelnice a kalichy ze zlata a stříbra, prsteny, náramky a drahokamy a stříbrné mince v měšcích; bohatství, které by stačilo na výkupné za krále nebo na žold pro celé vojsko. Odinel káru zase přikryl a utáhl plachtu provazy.

„Počkej tady, Humphrey, já seženu koláře a nějaké jezdce jako doprovod. Střež to zatím jako svůj život!“

Odcválal a já seskočil s koně, uvolnil Baucanovi podpěnku, opřel se o káru a přemítal o svém životě. Přes cestu přeběhl zajíc s urousanou srstí, zůstal okamžik stát, otřepal se a potom skočil do úkrytu v travnaté mezi. Na blízkém bezu hlučně švitořil kos; ale jinak bylo všude pusto a nikdo se neukázal. Na přemýšlení jsem měl času dost a dost.

3

„Proč mě chceš opustit, Humphrey?“ zeptal se hrabě Geoffrey. „Pověz mi pravdu.“

Stál jsem v jeho stanu na kopci svatého Jiljí a kolem nás vládl ruch, jak se všichni připravovali k odchodu. Sluhové strhávali stany, vytahovali ze země kolíky, rozbírali stohy krmiva a nakládali vozy. Winchester ležel za námi zahalený kouřem a do základů zpustošený. Londýňané, kteří zůstali vzadu za stíhajícími jednotkami, vydrancovali město opravdu důkladně, a vojsko se teď chystalo odtáhnout se svou kořistí. Tou největší kořistí byl ovšem hrabě Robert z Gloucesteru, kterého odvezli do zajetí na hrad Rochester.

Zasmušile jsem narovnal drátěnou košili zavěšenou na zbrojním stojanu a prohlížel si kroužkové pletivo, jako by to byl nějaký zvláštní výtvor, který jsem jakživ předtím neviděl. Jeden nýt se tam uvolnil opotřebováním, stiskl jsem tedy okraje dohromady a odtáhl ruku.

„Můj pane, sloužím vám věrně přes tři roky. Jsem rytíř bez půdy a štěstěna války mi teď poskytla příležitost, abych zachránil své léno. Za majetek, který jsem získal, mohu najmout žoldnéře, opevnit hrad, nakoupit pluhy a dobytek, znovu zbudovat rolnické usedlosti a obnovit celé hospodářství.“

„Pověz mi pravdu, Humphrey.“ Jeho hlas byl tichý, ale skrýval v sobě tvrdé ostří jako pochva meč.

„Nic víc vám nemohu povědět,“ řekl jsem vzdorně. „Rod Visdelou kdysi držel panství a nesluší se, abych se živil do smrti jako žoldnéř bez majetku a půdy.“

Hrabě Geoffrey zamyšleně sepjal špičky prstů a zíral na mne přes oblouk svých rukou.

„Jsi můj člověk,“ řekl mírně. „Chceš se přísežně zříci své manské věrnosti?“

„To ne, můj pane, neporuším své sliby.“

„Držel jsi Bochesorne od krále. Jestliže obnovíš své léno, král se znovu stane tvým svrchovaným lenním pánem. Jak můžeš sloužit dvěma pánům najednou?“

Bezmocně jsem pokrčil rameny.

„Co na tom záleží v dobách, jako je naše, můj pane? Matylda byla zvolena vladařkou Anglie, kdežto Štěpán je zajatcem, je tedy dosud mým pánem? Kdo může říci, komu vlastně náleží manská věrnost kohokoli? Kdo může rozlišit věrné od věrolomných? Vždyť vy sám…“

Zarazil jsem se. Geoffrey se usmál.

„Ano, já sám – konečně jsme se dotkli lemu pravdy, že ano? Jedním slovem, ošklivíš si mě. Humphrey. Stále ještě lpíš na těch vybledávajících stopách rytířského chování, na té poskvrněné výstroji rytířských zásad, ale to je chatrné a obnošené roucho a v napjatých časech se snadno roztrhne. Doufal jsem, že ti dokážu směšnost slibů a přísah, holdu poddanství a věrnosti a všech těch ostatních tretek, které zatěžují rytířstvo. Doufal jsem, že tě naučím něčemu z vysoké politiky a mocenské bezohlednosti, ale nepodařilo se mi to. Ty nedokážeš spolknout moje záměry, a proto tě nemohu dál potřebovat,“

Vykročil ke vchodu a nadzdvihl cíp stanu. Kolem kodrcal vůz, kočí šťavnatě proklínal potah a práskal bičem. Zvony v kostele Nejsvětější Trojice truchlivě odzváněly hrany za mrtvé a jejich vzdálený hlahol mi zněl jako umíráček všech mých nadějí.

„Nebudu ti bránit, můžeš jít a zařídit si své usedlosti a obdělávat pole… věru život vhodný pro takové rytíře, jako jsi ty."

Doklopýtal jsem až k němu a uchopil ho za ruku. „Můj pane," blekotal jsem, „zůstávám stále vaším člověkem a na váš příkaz vám budu sloužit mečem, kdykoli mě povoláte…"

„Jsi skutečně mým člověkem," řekl hrabě Geoffrey a na tváři se mu rýsovala ta ďábelská maska, pohled měl studený a krutý. „Opouštíš mě, protože si myslíš, že jsem věrolomník, a to také jsem. Od tebe však vyžaduji tu manskou věrnost, která je tvým ideálem. Jestliže se mi zpronevěříš, Humphrey, vyhledám tě a vyrvu ti zbytek tvého mužství, vyloupám ti oči a zaživa tě upálím na hranici… neporuš svou přísahu, příteli."

Klesl jsem na kolena, sevřel jeho ruku do svých a proléval hořké slzy.

„Pozdě plakat, Humphrey," promluvil rázně Geoffrey. „Postavíš si znovu hrad, to ti nařizuji. Matylda dosud drží Oxford a Wallingford, i když Winchester je v troskách, a já budu potřebovat nějakou přední hlídku na hranicích území, které ovládá rod Anjou. Hlídku s konetáblem, kterému mohu důvěřovat jakožto svému vazalovi, a který bude připraven na můj příkaz vést výpad nebo obranu – to je tvým úkolem a je to nebezpečný úkol. Teď jdi a splň ho!"

Zvedl jsem k němu svou sklíčenou tvář. „Můj pane…"

„To je něco jiného než ten tvůj život pokojného sedláka, což?" řekl Geoffrey zlobně. „Hlupáku, myslel sis, že tě nevyužiju až do konce? Jsi tak dočista neschopný mě pochopit?"

Potácel jsem se ze stanu, na prahu jsem klopýtl, upadl a hrabě Geoffrey se rozesmál.

4

Najal jsem jízdní oddíl, dvanáct rytířů, jejich zbrojnoše a dalších dvanáct ozbrojenců. Tažení skončilo a žoldnéři prodávali své meče nanovo, takže jsem měl víc nabídek, než jsem potřeboval. Zdálo se, že všichni prahnou po tom, aby mohli sloužit pod mou korouhví.

„A proč by ses tomu měl divit, Humphrey?" odpověděl Odinel, když jsem vyjádřil svůj údiv nad touto skutečností. „Máš skvělou pověst jako čestný a udatný rytíř, a i v dnešních časech si lidé vyberou vždycky raději to nejlepší, když se jim naskytne příležitost."

S Odinelem jsme se ovšem rozdělili o tu poslední kořist ze zapadlé cesty. Měl teď větší jmění než mnohý baron a čekal jsem, že se bude chtít konečně vrátit na panství Prudhoe. Odinel však jen vrtěl hlavou a smál se.

„Kdepak, Humphrey, byl bych bláhový, kdybych tě opustil. Ve tvé společnosti jsem zbohatl, nejdřív Waleranovo výkupné a teď tohle. Kdoví, kde to skončí, ještě jsme nevyplenili Matyldinu pokladnici v Bristolu. Ostatně jsi člověk podle mé chuti a vždycky mě dokážeš rozesmát. Vystoupil jsem ze služby u hraběte Geoffreyho a vstupuji teď do služby k tobě." Šibalsky na mne zamrkal.

„Kolikpak mi budeš platit?"

Týden po bitvě jsem vyrazil s padesáti muži z Winchesteru. S hrabětem Geoffreyem jsem už od toho nechutného výstupu v jeho stanu nemluvil. Vrátil se do Londýna dřív, než jsem odjížděl. Snažil jsem se vyhladit z paměti jeho krutost a přehlížet otupující zármutek, který mě pálil jako smrtelná rána. ale dařilo se mi to pramálo. Někdy jsem se v noci vzbudil, vyburcoval jsem sluhu a dal si přinést víno, abych utopil bolest, a ráno mi pak poklesávala víčka, hlava mi třeštila a v srdci mi hlodala ustavičná trýzeň.

Dojeli jsme do Bochesornu v prvních paprscích úsvitu. Léta zamlžila mé vzpomínky na kdysi tak důvěrně známá místa, tak jako déšť vybělí malbu na zdi kostela – a najednou se mi všechno zase vybavilo: řeka plynoucí travnatými lučinami jako obláček kouře, houštiny hloží s červenými bobulemi na Křížovém vrchu a podzimem zlahodnělé barvy listí v korunách stromů na svazích za nimi. Všechno bylo jako dřív, a přece nějako dřív – kde kdysi stála vesnice, tam se prostíraly jenom beztvaré kupy trosek zarostlé kopřivami, pole byla nyní pustá a z našeho dvorce zbyly jen oprýskané zdi a rozervané došky. Nikde živá duše, nikde nebylo vidět domácí zvířata, nikde se s mlžným oparem nemísil kouř z krbu. Z hradního náspu se tyčily hrbolaté pahýly jako usekané prsty a na svazích kolem rostlo bezové houští.

Uvázali jsme koně u zbývajících kůlů a sejmuli postraňky tažným volům na místě, kde kdysi bylo hradní nádvoří, teď zarostlé spleti hloží a ostružiníku. Vysekali a vyčistili jsme část prostranství a rozbili tam stany.

Pak jsem se pustil do stavby nového hradu.

Největší potíže jsme měli s pracovníky. Rozeslal jsem tedy jezdce, aby prohledali pole a lesy. Vrátili se s asi dvaceti vystrašenými venkovany, kteří přežili plenění a s bídou teď vytloukali holé živobytí z neobdělaných polí nebo žili v lesích jako psanci. Moji lidé se dali s chutí do práce, ba i rytíři se ohánělí sekerou a krumpáčem, jelikož dobře věděli, jak snadno zranitelní bychom byli bez nějakého ochranného stavení. Nevěděl jsem ani, co vlastně leží za hranicemi našeho území a zdali bych měl očekávat nějaký zásah zvenčí nebo ne. Říkal jsem si ale, že to zabere nějaký čas, než se z té opuštěné a zpustošené tvrze rozšíří zpráva o našem příjezdu, a že tedy můžeme počítat s pár dny klidu.

Během tří dnů jsme vykopali zčernalé, slizké pahýly staré hradní věže a vyklestili podrost na náspu a v nádvoří. Postupně se k nám přidávali noví a noví Angličané. Začali teď vylézat ze svých úkrytů jako za noci švábi ze škvír, neboť jsem porušil všechny zákony a zvyklosti a platil nevolníkům za jejich práci mzdu. Zvěst o tom se rychle roznesla a vylákala ze skrýší další uprchlíky, takže práce teď postupovala čím dál rychleji. Vystavěl jsem novou hradní věž účelněji, se silnějšími stěnami v šířce tří dubových kmenů a obklopenou ohradou z kůlů na náspu. Hradní příkop jsme vyčistili a prohloubili a kolem nádvoří jsme postavili novou palisádu. Také studnu jsem dal vyčistit – v její hloubi práchnivěla kostra – a vykopat ještě jednu v hradní věži. Během patnácti dnů jsme byli se vším hotovi. Vztyčil jsem na cimbuří své kopí. Vlčí hlava na korouhvi se teď třepetala ve větru a cenila zuby na okolní svět.

Visdelou byl zase doma.

Poslal jsem do Londýna pro Ranulfa a vzkázal mu, aby s sebou přivedl Saivu a Anschitela.

5

Saiva slezla ze svého klusáka, poklonila se mi, políbila mi ruce a obřadně se se mnou pozdravila. Tvářejí hořely ruměncem a zelené oči jiskřily. Zavedl jsem ji do věže, do komnaty v prvním patře, která byla zároveň zbrojnicí a obytnou místností. Jeden zbrojnoš tam právě leštil drátěnou košili a služebná zatápěla v kamenném krbu. Komnata byla velice temná, osvětlená jenom padacími dveřmi na cimbuří, protože po zkušenosti s Hamovým obléháním jsem nedovolil vytesat ve stěnách střílny. V rohu místnosti jsem postavil jako ložnici pro nás oddělené zákoutí, kde bylo místo jenom pro dvě lůžka a truhlu. Tam jsme se teď uchýlili.

Saiva mě objala a vášnivě mě líbala. „Humphrey, ještě nikdy jsme nebyli tak dlouho od sebe. Rychle teď, můj milý, rychle. Pospěš si, miláčku, pospěš si, proč tak otálíš?“

Šmátral jsem v měšci a Saiva se rozechvěle smála.

„Copak mi zbrojíř musí škrabat břicho pilníkem? Pošli tedy pro něj, Humphrey, nemohu se už dočkat.“

Konečně jsem našel klíč, odemkl železný pás cudnosti a jemně ho stáhl z jejích stehen. Pohladil jsem naběhlé pruhy, které jí zanechal na pleti, Saiva se zajíkla a přitiskla se ke mně.

Zůstali jsme tam celý den a celou noc a během té doby jsem jí daroval syna.

Ranulf objížděl panství a hovořil s nevolníky. Přirozeně jsem ho ustanovil šafářem. Vybral si pomocníky a zahájil polní práce s náležitým dohledem. Dovolil venkovanům kácet stromy, stavět si chatrče a sekat sítiny na došky. Dal znovu stavět mlýn. Vyjížděl s kárami do Hungerfordu a Readingu a vracel se s obilím k setí, nářadím a nástroji, s krávami a býkem, s ovcemi, vepři a voly do pluhů a s pytli zrní pro vesničany, kteří neměli až dosud žádnou sklizeň. Živili se žaludy, lesními plody a kořínky, chytali ptáky do tenat a vyloupávali ponravy ze stromové kůry. Po troškách vybíral z pokladnice, teď bezpečně uložené v hradní věži. Za stříbrňáky prodával kramářům šperky, náramky a jiné cenné věci a vždycky udělal výhodný obchod.

Do poloviny prosince byla pole zorána a zvláčena a pšenice a ječmen zasety. V chlévech bučel dobytek, na pozdní trávě se pásly ovce a u dveří chalup si hrály děti. Jako kapradí po zimních mrazech vyrazilo panství výhonky nového života.

Anschitel znatelně zestárl. Mrazivá vlhkost z kamenných zdí londýnského Toweru a mlhy na březích Temže mu prosákly až do morku kostí a trýznily jeho staré klouby. Statná hranatá ramena se nahrbila a obličej jako z vydělané kůže měl vpadlý a pobledlý. Vrátil jsem mu jeho dřívější hodnost správce hospodářství a pospíšil jsem si ustanovit jednoho schopného chlapíka – Bretoňce, který kdysi táhl s Vilémem de Warenne – jako jeho podřízeného a pomocníka. Postupně Bretoněc nenápadně přebíral povinnosti starého správce a Anschitel se k svému velkému uspokojení stal mým štítonošem a podkoním – můj panoš odešel s hrabětem Geoffreyem – a vzal si na starost mé tři bitevní koně a tři soupravy řetízkového odění. Když jsem ho tak někdy zahlédl, jak sedí na nádvoří na otepi sena a spokojeně leští zbroj, napadlo mi vždycky, zdali si vzpomíná na to starodávné kotoučové odění mého otce a na Chansonova předchůdce, který uhořel zaživa.

Vystavěl jsem na nádvoří dřevěný přístavek, kde jsme obědvali a večeřeli a kde spala posádka. Měli jsme nedostatek prostoru, ale to nebylo nic nového. Na hradech bylo vždycky málo místa, i v londýnském Toweru. Všude kolem nás zuřila válka a zvyk žít v hradě v nás za ta léta zapustil kořeny. Já aspoň bych se bez palisády a vodního příkopu, náspu a hradní věže cítil nahý a bezbranný. Obezřele jsem také prozkoumal léna na našich hranicích, ale tam se toho změnilo jen málo. Gervase de Salnerville dosud vládl na svém sídle v Donningtonu a moje sestra Isabela, kterou měl v opatrování jako svou svěřenku, se před rokem provdala za zámožného londýnského zlatníka. Žila teď v Chensnetune, vesnici poblíž hlavního města. Gervase se za to omlouval, ale já jen pokrčil rameny; ženám se v těch dobách stávaly horší věci než sňatek s obchodníkem nízkého původu.

Po smrti Hama de Neufmarché podnikl jakýsi loupeživý rytíř jménem Payn de Chaworth nájezd na jeho léno, vyhnal jeho vazaly a usadil se na jeho půdě. Postavil si hrad v Newburghu a to mu zřejmě stačilo, pak už se nepokoušel rozšířit své území a nechal své sousedy na pokoji. Vzpomněl jsem si na mocnou rodinu Neufmarché, která držela v Anglii četná léna a měla pod sebou spoustu rytířů, a přemítal jsem, jak dlouho asi Payn bude v klidu užívat svůj nezákonný zábor.

Ranulf pokaždé přinesl z tržiště zprávy z vnějšího světa. V listopadu si válčící strany vyměnily své významné zajatce, krále Štěpána a hraběte Roberta z Gloucesteru, a o Vánocích slavil Štěpán druhou korunovaci v Canterbury, aby očistil skvrnu na svém majestátu. Nastala tak znovu rovnováha sil a čtyři léta válčení přišla vniveč. Napadlo mi, jaké uspokojení nad tím jistě pocítil hrabě Geoffrey, a kupodivu mě to pomyšleni už neroztrpčovalo. Konejšivě pravidelný život v Bochesornu mě vyléčil ze zahořklostí a stín de Mandevilla mi už netísnil srdce.

Obnovil jsem také kostel, zříceninu beze střechy, po niž se pnul břečťan, a nadhodil jsem Ranulfovi, že by měl znovu převzít své kněžské povinnosti. Ranulf ale jen zavrtěl hlavou.

„Napáchal jsem se příliš mnoho bezbožností a ještě víc jsem jich prominul. Nemohu už udělovat svátosti hříšníkům, když sám jsem hřešil bez naděje na odpuštění. Nejsem dál hoden nést toto posvátné břemeno a prosím tedy, můj pane, abys mě omluvil.“

Nezapomněl jsem ještě na Ranulfův zakrvácený oštěp u Allertonu a víc jsem tedy na něho nenaléhal. Ranulf odjel do Abingdonu a promluvil s tamějším opatem. Nevím, o čem spolu hovořili, ale vrátil se s knězem, učeným a schopným mužem, ačkoli to byl Angličan, a uvedl ho do úřadu duchovního správce farnosti.

V březnu jsem se oženil se Saivou.

S nikým jsem se o tom neradil a žádnou radu jsem nestrpěl. Rytíř si obyčejně nebere za ženu svou milenku a muži v mém postavení pokládají poskvrnění urozené krve za zločin, ale Saiva si dělala nárok na urozený původ a je docela možné, že mluvila pravdu. Já sice měl anglické rodokmeny v pramalé vážnosti, ale Saivu jsem miloval a nosila v životě mé dítě. Raději ať na Bochesornu vládne po mně Visdelou jen s polovinou normanské krve než vůbec žádný, říkal jsem si. Věděl jsem, že času mám namále; byl jsem zavázán hraběti Geoffreymu manskou věrností a v zemi se dosud válčilo.

Jednomu rytíři, který se pošklebovat a neklaněl se před mou paní, jsem vrazil dýku do hrdla a jeho tělo dal pověsit na šibenici, a tato výstraha udělala konec veškerým výhradám. Rytíř i zbrojnoš, sluha i komorná teď uznávali Saivu za choť barona a svou paní a Saivu to těšilo a vládla domácností pevnou, ale lehkou rukou.

Bochesorne nepřetržitě vzkvétal, ale byl tu ještě Benham. Zajel jsem tam jednoho dubnového dne s Odinelem a prohlédl si zpustošená pole a trosky dvorce, odkud se při našem příchodu rozprchli venkovští osadníci. Seskočili jsme s koní, svěřili je sluhům a propletli se mezi trámy zříceného krovu.

„Všechno se tu musí udělat od základu znova," poznamenal jsem. „Vysekat porost, zorat pole, vystavět budovy, prostě všechno. Na mne by toho bylo v téhle roční době příliš mnoho." Zatahal jsem se za ucho a okamžik váhal. „Chtěl bys držet ode mne tohle léno, Odinele?" řekl jsem a položil mu ruku na rameno. „Jestliže si je vezmeš na starost, svěřím ti je beze všech závazků, nebudu od tebe chtít slib poddanství."

Odinel se zas jednou po dlouhé době zatvářil vážně a obřadně prohlásil:

„Prokazujete mi čest, můj pane, ale nikdo nemůže držet půdu, aniž složí slib poddanství a povinné služby. To by bylo proti všem řádům a zvyklostem."

„Odmítáš tedy?"

Odinel poklekl, vložil ruce do mých a sklonil hlavu:

„*Umfrai Visdelou, jo sui vostre liges hum par fei e par humage.*"

(Humphrey Visdelou, jsem vaším vazalem slibem věrnosti i poddanství.)

Zdvihl jsem ho a Odinel řekl:

„Nemohu ti nic odepřít, Humphrey, my oba víme, komu patří má skutečná věrnost, byl jsem přece tvým člověkem dlouhé měsíce. Za panství Benham ti slibuji poddanství a tvé osobě, můj skvělý rytíři, dávám svou věrnost a své srdce."

Slzy mi vstoupily do očí. Odinel si zamnul nos a dodal:

„Ty si ani sám neuvědomuješ svou sílu, Humphrey, tu zvláštní přitažlivost, která lidi nutí jít za tebou jen proto, že té mají rádi. Kdyby byl Geoffrey de Mandeville tak nezapletl tvou duši do svých osidel…"

„Člověk musí mít hvězdu, která by ho vedla," řekl jsem, „a mou hvězdou je Geoffrey."

„Bůh tě tedy zachovej, až tvá hvězda spadne z nebe, pak bude tvá cesta opravdu temná."

A Odinel si odplivl a obrátil se, aby ještě jednou pohlédl na droucí se zdi Benhamu.

„Marné přemlouvání, ty se nikdy nezměníš, ale nebudem o tom dumat, Humphrey. Jen se podívej na tu rozedranou střechu… tos mi hodil na krk pěknou barabiznu!"

V červenci se narodil můj syn.

Saiva na něho špulila rty a prohlašovala, že se mu žádné dítě nevyrovná a jedinou poskvrnkou na jeho kráse že je šilhání v levém oku. Já se jen smál, hrozivě jsem na ni zašilhal a řekl jí, že má štěstí, protože to šilhání je známkou jeho čistého původu. Vždyť jenom Visdelou může zplodit znak svého rodu.

Chlapci jsem dal jméno Walchelin.

Na Odinela jsem naléhal, maje na mysli osud svého bratra Viléma, aby v Benhamu postavil hrad. Odinel však váhal a namítal, že to nejde bez královského povolení.

„Král Jindřich je sedm let po smrti," řekl jsem, „a jeho mír je pryč. Štěpán své barony nezvládne, a proto si každý musí sám ochránit, co mu patří. S povolením nebo bez něho."

Dal jsem mu pět rytířů a patnáct zbrojnošů a ulehčil jsem tím přeplněnému Bochesornu. V dáli se zmítal příboj války sem a tam, ale nás nikdo nerušil. Jenom jednou vyloupil malý smíšený houf žoldnéřských zbrojnošů odlehlou usedlost. Vyjel jsem ke stíhání s posádkou Bochesornu a dopadl je, tři jsme pobili a ostatní pověsili. Ještě před pěti lety, rozjímal jsem posupně, když jsem se díval, jak těla těch ničemů tančí ve vzduchu, by takováhle spravedlnost bez okolků měla vzápětí za následek královský půhon a všechny příslušné procedury zákona. Časy se opravdu změnily.

Jednoho svěžího říjnového rána mi hlásili, že na mém území jedou po bochesornské cestě rytíři a zbrojnoši v plné válečné zbroji. Dal jsem zapálit na Křížovém vrchu signální oheň, abych varoval Odinela, zavřel jsem brány hradu a rozestavil muže u palisád. Jízdní oddíl přejel po hrázi nad bažinou, kde se kdysi Hamovi rytíři tak nešťastně plahočili u brodu, a já spatřil zlato a šarlat na štítech – heroldy předvolání, kterého jsem se hrozil.

V čele jel Ernulf. Dal jsem otevřít bránu a spustit most a šel jsem ho přivítat. Zasedli jsme potom v síni přístavby na nádvoří a on mi vyložil, oč jde.

„Jedu do Oxfordu, je tam Matylda. Král Štěpán dobyl město a obléhá hraběnku na hradě."

„A hrabě Geoffrey?"

„Je tam s králem, jdu se k němu přidat."

„A tak, můj pán je věrný své poslední přísaze. To je překvapení, Ernulfe, složil přece slib věrnosti královně Maud už víc než před rokem. Nevěděl jsem, že je možné spoléhat se na něho tak dlouho."

Ernulf na mne vrhl zvláštní pohled, vzal do ruky pohár a vstal.

„Pojďme někam stranou, Humphrey, chci ti něco povědět."

Vykročili jsme ze síně a přes padací most jsme došli na dvůr ke klání, kde se moji rytíři uvolnění z bitevních pozic vesele cvičili v zápase mečem a kopím.

„Scházíš mi, Humphrey," podotkl Ernulf. „Míval jsi na starosti provádění otcových tajných plánů a já se mohl v klidu věnovat své vlastní práci, velení vojsku. Teď mi otec svěřuje všechno, a to má své potíže. Sledovat jeho myšlenkové zákruty je jako útočit na koni v močále se zavázanýma očima a bez otěží." Odmlčel se a upil vína. „Král v létě onemocněl a vypadalo to už na smrt. Bylo hodně baronů, kteří si mysleli, že čtou ortel na zdi, pospíšili si za Matyldou a přísahali jí věrnost… mezi nimi také hrabě Geoffrey."

Hryzl jsem stonek trávy. Jeho svěží sladká příchuť zaháněla hořkost, která mi náhle vstoupila do úst.

„Proč je tedy hrabě teď u Štěpána?" zeptal jsem se.

Ernulf zadumaně pozoroval rytíře, který právě útočil na cvičný terč. „Ten hřebec napadá na pravou přední nohu… proč je hrabě teď u Štěpána? Vzpomínáš si na to poselství, které jsi doručil hraběti Robertovi, předtím než ses nachomýtl k tomu dobrodružství u Lincolnu?"

„Vzpomínám, ale hrabě Geoffrey přece nemůže provádět tenhle plán, když je po boku Štěpána."

„Může a provede ho, až bude k tomu příhodná chvíle. Ta pleticha se ještě rozvinula od té doby, co jsi o ní slyšel. Spolu s otcem se jí účastní Hugh Bigod z Norfolku. Společně chtějí vpadnout ze střední Anglie Štěpánovi do zad, zatímco Matylda na něho vrhne svá vojska ze západu, a mezi sebou chtějí rozlousknout krále jako ořech."

Ernulf si lokl vína. „Tohle je dobré pití, lepší než ta břečka, co máme teď v táboře. Musím uznat," dodal s nádechem lítosti v hlase, „že Geoffreyova strategie je dobrá – jestliže si vybere ten pravý okamžik, aby udeřil."

„A to bude ve chvíli," poznamenal jsem, „kdy se bude zdát, že Štěpán má vítězství v kapse."

„Právě tak." Ernulf narazil svůj prázdný pohár na hlavu slaměného panáka. „Král se uzdravil v červenci, odpočinkem se posilnil a začal vybíjet svou přebytečnou energii. Dobyl jeden po druhém hrady Wareham, Cirencester, Bampton a Radcot."

„A hrabě Geoffrey přešel zas na druhou stranu?"

„Přešel na druhou stranu," posupně přisvědčil Ernulf. „Vidím, že znáš jeho spády, a víš, že podporuje stranu, která má vrch. Dokud není příliš silná. Král teď svírá Matyldu v oxfordském hradě a její vyhlídky nejsou zrovna růžové. Hrabě Robert je však na svobodě a shromažďuje nová vojska v Anjou. Až zase přistane v Anglii, mohl by můj milovaný otec uskutečnit svůj velký strategický plán, řekl bych." Vyplivl jsem stonek trávy.

„A král Štěpán nemá o tomhle ani zdání, Ernulfe?" Ernulf zašmátral mezi lopatkami po přilbě, která mu visela na zádech, a nasadil si ji na hlavu.

„Musím zas vyrazit, už jsem se tu zdržel dost dlouho. Štěpán je udatný rytíř," dodal, „a také politický idiot, aspoň můj otec to tvrdí. Ale král není slepý, a někdy si říkám, že ho hrabě Geoffrey podceňuje."

Vraceli jsme se do hradu a Ernulf zavolal na své muže, aby utáhli koním podpěnky.

„Nemá pro mne můj pán žádný vzkaz?" ptal jsem se váhavě. „Čekám už dlouho, že mě povolá."

„Vůbec tvé jméno nevysloví. Zdá se, že na tebe dočista zapomněl."

Kousl jsem se do rtu a Ernulf mi pohlédl do tváře. Jeho osmahlý obličej byl zamračený, ale v očích měl vlídný pohled.

„Jestliže máš jen trochu rozumu, Humphrey," řekl mi laskavě, „pak neuděláš nic, čím by ses mu připomněl."

7

Válka se přiblížila mému panství víc, než se mi zamlouvalo. Vojska se hemžila kolem Oxfordu, necelých třicet mil od nás, jako mravenci zápolící o hrudku trusu, ale přesto nás nikdo nerušil. Přes mé území nevedla žádná cesta a nad okolními lány a pahorkatinami se nevypínala žádná pevnost střežící důležitý opěrný bod. Naše krajina neměla pro vojevůdce v této válce strategickou cenu a aspoň za to jsem děkoval Bohu – celému vojsku bychom nemohli vzdorovat. Byla tu ovšem ještě jiná nebezpečí, těžko předvídatelná: loupežní baroni na soukromém tažení nebo žoldnéři slídící po kořisti. Právě proti takovýmto menším hrozbám jsem vystavěl svůj hrad a najal rytíře.

V lednu jsem se doslechl, že Štěpán dobyl oxfordský hrad, ale Matylda že mu uklouzla. Příběh jejího útěku se mi nezdál pravděpodobný, ačkoli potulný trubadúr, který přišel s tou zvěstí, se dušoval, že je to pravda – spustili ji prý na provaze z cimbuří a v bílém oděvu uprchlá zasněženou krajinou do bezpečí ve Wallingfordu. A mezitím hrabě Robert přistál v Anglii a znovu dobyl Wareham. Válka se táhla dál.

Zima se chýlila ke konci a začaly první práce na polích. Usídlil jsem několik svých nejlepších lidí na drobných hospodářstvích a ušetřil tím jejich mzdy. Jeden rytíř odešel z mé služby, protože se nudil, a postavení těch ostatních se během doby ponenáhlu měnilo. Soužití na hradě mezi námi postupně uhladilo hrany obřadnosti, poznával jsem je stále lip a byli mi teď bližší. Z najatých žoldnéřů se stávali domácí rytíři, mladí a veselí společníci na honech zvěře a lovech se sokolem, při cvičném klání a pitkách, stoupenci, které jsem podporoval spíš svou štědrostí než pravidelnou mzdou. Všichni si drželi milenky v chatách na nádvoří, milovali se v seně se služkami a sváděli dcery mých nevolníků. Byli to však šlechtici a zachovávali rozumné meze: manželky vesničanů nechávali na pokoji.

Druhý syn se mi narodil v červnu. Dal jsem mu jméno Vilém. Odinel se oženil s Athelais, dcerou našeho souseda Gervase de Salnerville, klidnou, hnědookou dívkou, která se poslušně smála všem jeho žertům. Mám ale takové podezření, že v soukromí na něho hartusila, poněvadž Odinel byl příliš dobrodušný. Jejich oddavky se slavily dvě noci a den a na úsvitu druhého dne by Benham mohl dobýt kočovný kramář na oslu, i hlídky vyspávaly opici na cimbuří.

Na lučinách se tyčily kupy sena jako hradní věže; pšenice i ječmene jsme sklidili hojnost, bohatá byla také stříž vlny a na loukách se páslo padesát kusů dobytka. Léno se halilo v blahobyt jako v měkké roucho a život nám připadal blažený a zajištěný. Jednoho srpnového odpoledne kdosi přišel s tím, že král utrpěl těžkou porážku, jeho vojsko že je rozprášeno a hrady ztraceny, ale Wilton, kde k tomu došlo, byl od nás vzdálen přes padesát mil a já jenom zažíval. Byl horký den a nohy mě ošklivě svrběly, že by to byly vši? Měl bych se ochladit v řece? Nekoupal jsem se už celé měsíce. Ale ne, to by nebylo rozumné, ze studené vody v tom parnu bych mohl dostat horečku. Uvelebil jsem se tedy pohodlněji v křesle a pokojně jsem klímal.

8

Bukové listí začínalo žloutnout, když Ernulf přijel podruhé. Pot mu stékal po obličeji, zbroj měl po dlouhé a nepříznivé cestě celou od bláta a boky jeho klusáka byly pokryty pěnou a zbrázděny stopami ostruh.

„De Mandeville svolává své vazaly," ohlásil bez úvodu. „Tys mu přísahal věrnost, Humphrey Visdelou, pojedeš teď se mnou?"

Odvrátil jsem pohled od jeho vysílené tváře a zahleděl se na zelené louky, okrová pole, kde vesničané orali, a sluncem prozářený, zlatavý opar mlhy nad řekou. Jeden pastýř svolával stádo a protáhlý zvuk jeho hlasu mi zazníval v uších jako nářek loučení.

„Hraběti Geoffreymu jsem slíbil věrnost," odpověděl jsem tiše, „a poslechnu tedy jeho předvolání. Proč mě k sobě volá?"

„Přelstili ho," řekl Ernulf. „Štěpán ho povolal k poradě do St. Albans. Říkal jsem, aby tam nechodil, slyšel jsem zvěsti, že se něco proti němu osnuje, ale Geoffrey si myslel, že je nedotknutelný. Královo písemné předvolání se pokládá zároveň za průvodní glejt a St. Albans je v držení církve svaté a je tedy posvátným útočištěm. Všechno marné, Štěpán ho dal zatknout, odvezli ho postupně do londýnského Toweru, Waldenu a Pless. Přitiskli ho ke zdi a přinutili ho nařídit posádkám, aby se vzdaly. Přišel tak o všechny své hrady."

Unaveně sklouzl ze sedla.

„Hrabě Geoffrey potom uprchl do bažin ve střední Anglii a shromažďuje tam bojovníky, aby mohl vést válku proti králi – válku, jakou bude mít Anglie provždy v paměti.“

Zabořil hlavu do dlaní.

„Ta zběsilá touha po pomstě ho dočista zbavuje rozumu. Bojím se, že začíná šílet.“

XV

Říjen 1143 – září 1144

„Tak tedy král, ten vzor všech rytířských ctností, si sám poskvrnil ruce na hnojišti zrady," poznamenal jsem.

V síni se setmělo příšeřím podzimního večera, paprsky z krbu vrhaly groteskní hru stínů na trámové stěny a barvily tváře rytířů a panošů narůžovo a dohněda. Sluhové vkládali pochodně do železných mřížových držáků a na stůl, kolem něhož jsme seděli, postavili vícerramenný svícen.

Ernulf zemdleně zíral do plamenů svěc. „Je to přirozené," řekl, „bojovali s otcem jeho vlastními zbraněmi a ošálili ho."

„Proč tam chceš jet, Humphrey?" ptal se Odinel. „Nedržíš od hraběte půdu a nejsi mu tedy povinen službou. A co víc, když tě zajmou ve zbrani proti králi, přijdeš nejen o život, ale i o své statky. Pomyslel jsi na to?"

„Pomyslel," řekl jsem a rozhlédl se po tvářích u plně obsazených stolů. Moji rytíři, rozjaření přítomností Ernulfových druhů, tropili nevázaný povyk a sluhové horlivě dolévali poháry vínem. Kouř z krbu a výpary smolnic se vznášely pod krovem jako bouřkový mrak. „Ale to na věci nic nemění," dodal jsem.

Odinel si povzdechl. „Ne, hned jsem si myslel, že ne. Kdy vyrazíme?"

„Odjedu za svítání s Ernulfem. Ty zůstaneš tady." Odinel rozvážně postavil svůj pohár na stůl a zakoulel na mne očima: „Co to říkáš… proč…?"

„Ty zůstaneš tady, jsi můj vazal a uděláš, co ti přikazuji. Zanechávám Bochesorne a Benham ve tvé správě. Ne, Odinele, o tom se nebudeme přít."

Odinel oněměl úžasem. Vyšel jsem na nádvoří. Na temném obzoru probleskovaly nachové paprsky zapadajícího slunce. Vylezl jsem po žebříku a vstoupil do hradní věže. Moji synové spali vedle sebe v truhlovité kolébce v rohu a na stoličce vedle nich seděla komorná a šila. Vstala teď a přinesla svíce, a já tu stál a zíral dlouhou dobu na ty dětské tvářičky. Saiva vyšla tiše z přístěnku, položila mi ruce na ramena a přitulila se ke mně.

„Nenecháš si to rozmluvit?"

„Ne, má lásko, musím tam jít."

Chvěla se na celém těle a slzy jí kanuly na tvář.

„Můj Humphrey, bojím se, že se ke mně už nikdy nevrátíš."

„Jestliže se Bůh smiluje…"

„Ne!" Zaryla mi nehty do masa. „Zřekl jsi se Boha a vydal svou duši ďáblovi z pekla. Jeho vláda nad tebou přesahuje chápání ubohých smrtelníků, jako jsem já."

Hladil jsem ji po vlasech a smutně přemítal, že její nechápavý údiv je vlastně docela přirozený. Nic mě nenutilo, abych zaujal místo po boku hraběte Geoffreyho, vždyť byl teď uprchlíkem ve střední Anglii a nemohl už na mne vztáhnout ruku. Ty děsivé hrozby, jež mi vmetl do tváře u Winchesteru, byly nyní bezmocné jako závan vzduchu. Přesto však mne ani na okamžik nenapadlo, abych se ho odřekl. Saiva mi vzlykala na rameni a tak jsem ji odvedl do ložnice a utěšil v jejím zármutku.

Na úsvitu mě Anschitel vzbudil a pomohl mi obléknout zbroj. Vyšel jsem do skličujícího jitřního chladu na nádvoří, kde se muži a koně pohybovali v mlžném oparu jako šedivé přízraky. Ernulf byl už v sedle a zamručel úsečně na pozdrav. Rozhlédl jsem se po své družině tří zbrojnošů a pěti sluhů, kteří vedli soumary a dva bitevní koně, Chansona a Baucana, a utkvěl pohledem na deváté postavě v odění a s přilbou na samém okraji řady. Přistoupil jsem a nahlédl mu zblízka do tváře.

„Co je to za nesmysl?" prohlásil jsem ostře. „Hned mi slez z toho klusáka, Ranulfe, a vrať se ke svým účtům!"

„Zacvičil jsem toho anglického kněze, můj pane," odpověděl Ranulf mírně. „Je to učený muž a vyzná se v počtech i v účetnictví."

„Ty odmítáš poslušnost? Hned ať mi slezeš z toho koně!"

„Jsem svobodný člověk, můj pane, mohu jít, kam se mi zachce." Naklonil se ze sedla a pošeptal mi do ucha: „A jsem také tvůj bratr, Humphrey, a myslím, že při tomhle dobrodružství budeš občas potřebovat mou pomoc."

Ernulf na mne netrpělivě houkl a já už se dál nepřel. S takovou tvrdohlavostí nebylo možné se dohadovat v tom šeru a shonu odjezdu, a krom toho ke zlosti nad jeho vzdorem se ve mně kupodivu mísila i radost a pocit úlevy.

Rozlehl se rachotivý dusot kopyt, jak jsme vyrazili přes padací most. Bochesorne zůstal za námi.

2

Ve Fordhamu si hrabě Geoffrey kdysi vybudoval hrad a tam se teď sešli jeho vazalové.

Byla to krajina, jakou jsem ještě neviděl. Plochá a pustá, stromy tam téměř vůbec nerostly a nejmenší pahorek se tyčil jako valy tvrze, jílovitá půda byla hutná, žlutá a nasáklá vodou, chmurná, jednotvárná pustina vroubící osamělé bažiny zarostlé rákosím a sítinami. Nebyly tam žádné cesty, jenom sem tam nějaká pěšina, a tajné stezky znali pouze Angličané usídleni v té mokřinaté divočině jako vodní zvířata – nedovedl jsem si představit kraj méně příhodný pro válčení.

Hrabě Geoffrey ovšem naprosto neměl v úmyslu vést pravidelnou válku. Přijal mě na nádvoří u vchodu do svého příbytku, skrovné chatrče v ničem nepřipomínající přepychové stany, které dřív zpravidla obýval. Poklekl jsem před ním a zamumlal pozdrav a on mi přejel pohledem po tváři a odpověděl bezbarvým hlasem, zdvořilými výrazy, které z jeho úst zazněly jako bez života. Potom pokračoval v rozmluvě s rytíři shromážděnými k poradě.

„Potáhneme do Ely, ale ne k bitvě. Biskup Nigel není Štěpánovi nijak nakloněn a jeho rytíři nás vlídně přivítají. Budou pro mne držet Ely i Aldreth a zajistí mi tím ostrov Ely jako základnu." Poslouchal jsem, jak nastiňuje své plány, a přitom jsem zkoumal pohledem člověka, kterému jsem sloužil. Hrabě Geoffrey se od našeho posledního setkání velice změnil. Oči teď hluboko zapadlé mu horečně plály, sinalé tváře měl ostře zbrázděné, a lenivě pokojný výraz, který jsem u něho znával, vystřídalo nyní napětí tetelící se na pokraji zlomu a trhaná úsečnost posunků a vyjadřování. Už se také neusmíval a jen zřídkakdy se mračil. Jeho obličej byl nehybný jako obličej mrtvoly nebo sochy, naléhavý, arogantní a nemilosrdný.

„Z Ely se rozjedeme na sever a na západ a postavíme hrady, abychom obemkli bažiny, které jsou naším štítem a útočištěm. S odporem se přitom nesetkáme, protože až dosud není proti nám sešikováno žádné vojsko. Nebudeme také žádné srážky vyhledávat, dokud nepostavíme ten okruh tvrzí."

Na poradě se sešlo sto rytířů, samí Geoffreyovi vazalové, a čtyři sta zbrojnošů tábořilo na rozbahněných polích za hradním příkopem. Připadalo mi divné, že král Štěpán nezabral Geoffreyova léna a nezbavil ho tím poddaných, když už se zmocnil jeho hradů.

Možná že je zabral, říkal jsem si, a že můj pán stačil svolat své lidi dřív, než došly královy příkazy.

„Nebudeme nepřítele vyhledávat," hovořil dál Geoffrey, „necháme ho přijít za námi. A on jistě přijde, protože zpustoším natolik pozemky za našimi hrady, léna Štěpánových baronů, že král si bude muset pospíšit na pomoc svým vazalům. A až na nás jeho vojska přitáhnou, nepostavíme se jim na odpor bitvou v otevřeném poli, ale vynasnažíme se vlákat je do těch pevností v mokřinách, které střežíme. Tam je přepadneme ze zálohy a zničíme."

„Sto rytířů proti vojskům krále Štěpána?" poznamenal kdosi v zástupu. „To je po čertech velká přesila, můj pane. A čím se budeme živit? Rybami?" A rytíř ukázal na ponuré pláně za zdí nádvoří. „V téhle poušti rákosí neroste nic, co by uživilo člověka nebo zvíře."

„Nejsme sami," odpověděl Geoffrey chladně. „Hrabě Hugh nám pošle zásoby z Norfolku, na jih a na východ máme volnou cestu a ve Waldenu, kdysi mém hradu" – trpce se ušklíbl – „je konetábl krále Štěpána, který je mým přítelem, a drží cestu do Essexu otevřenou pro mé vozatajstvo se zásobami. A když budete potřebovat něco navíc, kraj na západ je váš. Až vám dám znamení, můžete ho vyplenit, jak se vám zlíbí."

Odmlčel se a ve tváři mu zaškubal sval.

„Abych to řekl rovnou: vedu válku bez nejmenších ohledů a výčitek svědomí. Neušetřím nic a nikoho, muže ani dítě, panský dvůr ani chýši nevolníka, kostel ani kapli, a jestliže se někdo z vás bojí papežské klatby, ať raději hned odejde, poněvadž zakrátko budeme všichni bez milosti zatraceni do pekla."

A Geoffrey se prudce obrátil a vešel do své chatrče.

3

Nechali jsme ve Fordhamu posádku a odtáhli do Ely. Na této cestě jsem se trochu blíž seznámil s obtížným terénem, v němž jsme měli bojovat. Prodírali jsme se lesem rákosí, které přečnívalo hlavu jezdce, jeden za druhým jsme projížděli úzkými stezkami, jež se klikatily přes bažinu, kde půda pod kopyty koní zlověstně čvachtala. Stačil jeden chybný krok, aby se člověk udusil v močále nebo utonul beze stopy v jedné ze sta říček, jež se proplétaly sítinami jako hnědí červi. Hrabě Geoffrey najal průvodce, anglické venkovany z těch končin, a dobře jim zaplatil, neboť na nich závisely naše životy a úspěchy jeho plánů.

Ostrov Ely, osm mil dlouhý, se nořil do bažin jako vodu nabírající lodní trup. U severního cípu stál kostel a vesnice chráněná hradem a na jihu čněl nad bažinami hrad Aldreth. Na ostrově byla dobře obdělávaná pole, zoraná a zasetá, vesnice a osamělé usedlosti a na loukách se pásl dobytek. Zdrželi jsme se tam nějakou dobu, zatímco si můj pán prohlížel tvrze s vybranými posádkami biskupa Nigela, šedesáti rytíři z církevního léna svaté Etheldredy.

Na těchto obchůzkách jsem hraběte Geoffreyho jen zřídkakdy provázel, poněvadž ruce a nohy mě začaly nesnesitelně svědit a střídavá horečka mě držela ve stanu.

V prosinci vedl hrabě Geoffrey své vojsko do Ramsey, šestnáct mil na západ. Za mrazivého úsvitu jsme obklíčili opatství, přemohli těch několik rytířů nepřipravených k obraně a vtrhli jsme do kláštera. Vyhnali jsme mnichy z klášterní dormitoře i síně pro nemocné, z kapituly i kláštera – kde jsme později ustájili koně – a nechali jsme je bloudit bez domova a v lehkém domácím oděvu po mrazem ztuhlých polích. Jedině opat se postavil na odpor a toho jeden rytíř hodil do příkopu. Potom jsme vydrancovali kostel a klášter, strhali výzdobu oltářů a snesli všechnu kořist na jednu hromadu na trávník. Byl to bohatý lup a můj pán ho spravedlivě rozdělil. Pak si založil ruce v bok a přihlížel, jak si jeho rytíři rozebírají podíly.

„Těšte se ze své kořisti, moji páni," řekl, „vy a já, všichni jsme od nynějška vyobcováni z církve."

Rytíři couvli a upustili věci, které právě drželi. Nebyli to žoldnéři, ale Geoffreyovi vazalové, spořádaní zemane hospodařící na svých statcích, otužilí v boji a zvyklí válčení. S hrůzou se však odvraceli od svatokrádeže a církevní klatby. Geoffrey pohlédl do těch tváří plných uctivé bázně a v očích mu kmitl slabý záblesk jeho dřívějšího sardonického humoru. „Už se stalo, moji páni, a nelze to odčinit."

A aniž jim dal čas na přemýšlení, nařídil, aby ihned začali předělávat opatství na pevnost. Bloudící mnichy, kteří neunikli dost daleko, zahnali zpátky a přinutili k práci. Z kostelní věže se stala mohutná tvrz – a zároveň jediný kamenný hrad v tom hrabství Anglie uprostřed říše a na sever od Colchesteru – a prostory kláštera a kapituly utvořily přirozená hradní nádvoří. Za hranicemi těchto prostor nařídil pak Geoffrey rozsáhlé bourání, stržení záchodku při dormitoři, kaple a jiných staveb, jež by bránily jeho lučištníkům v rozhledu a umožňovaly nepříteli přiblížit se na dosah. Opat Walter, s rouchem zabláceným, jak byl vržen do příkopu, zdvihl ruce k nebi a bědoval, že z božího domu je učiněna peleš lotrovská. Hrabě Geoffrey s ním nenucené souhlasil a přitom mu stáhl z prstu granátový prsten, který opat nevědomky vystavil na odiv. Ve třech dnech byla práce skončena, můj pán vybral muže pro posádku nového hradu a pověřil mě jejich velením.

„Úmyslně jsem ti přidělil víc lidí, než potřebuješ," řekl mi, „abys mohl sešikovat výpadový houf, rychlou jízdní kolonu, která začne pustošit, až ti pošlu příkaz."

A odjel do Waltonu, šest mil na západ, postavil tam další hrad a ustanovil Ernulfa konetáblem. Potom jel do Benwicku, pět mil na severovýchod, dal tam vybudovat ještě jeden hrad a v lednu se vrátil přes Ramsey do Ely. Okruh tvrzí byl teď postaven, jeho plány vypracovány a poslové přinesli vzkaz, na nějž jsme čekali:

„Vyjeďte a zakládejte požáry, pustošte a ničte!"

4

Zaměřil jsem se nejdřív na kláštery, kde vždycky chovali spoustu zlata a stříbra i obětiny, jež přinášely ke svatostánkům celé generace věřících. Prostí lidé si tam také ukládali do bezpečí své cenné věci a ještě je povzbudily

nedávné Štěpánovy edikty proti svatokrádeži, které tito venkovští prosťáčkové bláhově pokládali za dostatečnou záruku proti světským lupičům.

Vedl jsem první takový nájezd a předem jsem jej pečlivě připravil. Tento vpád i pozdější bitvy byly životně důležité pro úspěch Geoffreyova tažení. Obklíčil jsem klášter řetězem bojovníků a postavil jízdní hlídky, aby střežily cesty do Huntingdonu a Cambridge. Ve skutečnosti jsem nějaký vnější zásah neočekával. Huntingdon držel totiž vazal skotského krále a ten by se sotva staral o strasti benediktinských mnichů v klášteře pět mil vzdáleném.

Útočný šik rozbil dveře sekerami a vnikl do kostela a budov převorství. Určil jsem muže, kteří měli vyhledat a pobít, bude-li třeba, místní rytíře, nájemce klášterních statků, kteří někdy bydleli v kapitule, aby chránili mnichy. Byli to lidé zvyklí pohodlnému životu, jen zřídkakdy udatní bojovníci, rychle se vzdávali a poskytli nám tím kolikrát potřebné částky výkupného.

„Ranulfe," odsekl jsem, „hrabě Geoffrey musí nasytit své vojsko a vyplatit své lidi. Tihle darebáci skrývají to, co my nutně potřebujeme. Stačí, aby promluvili, a nikdo jim neublíží, nemučím nikoho pro zábavu."

Ranulf se uchýlil za zeď chléva a slyšel jsem, jak tam zvrací. Od té doby jsem ho už nechtěl brát s sebou na tyto nájezdy… koneckonců nebyl rytířem a nemohl plně chápat naléhavost válečných potřeb.

Moje drancovací nájezdy zasahovaly stále dál, až do Peterborough, Oundle a Kimboltonu, ale každou vesnici jsem nezpustošil: když se mi zdálo, že místní statkář – rytíř nebo zbrojný pachtýř – je dost zámožný, ušetřil jsem si čas a nesnáze tím, že jsem žádal peníze výměnou za slib, že ochráním jeho statek před zkázou. Jestliže tento poplatek, kterému jsme říkali 'tenserie' nemohl sehnat, přikázal jsem mu, aby dal svůj majetek do zástavy, a držel jsem ho v zajetí, dokud nevyplatil celé výkupné. Někteří z nich byli velice neústupní, zvláště Normani, takže jsem je musel přesvědčovat. Jeden z mých lidí vynašel nový trik, takzvaný ‚crucethus' – naplnil truhlu do poloviny ostrými křemínky, vložil dovnitř svou oběť, nasypal na ni další vrstvu křemenů a přiklopil víko.

Na jihu mezitím vyrazil hrabě Geoffrey z Ely, pronikl bez výstrahy do Cambridge, vydrancoval tam kostely i všechno ostatní a zapálil město. V královském hradě střežícím Cambridge konetábl jen zavřel bránu a bezmocně přihlížel, jak okolo něho zuří požár. Můj pán se potom pustil ještě dál a pustošil kraj až k hranicím Essexu.

Jeho i moje výnosné nájezdy a vyhlídky na nepřebernou kořist přilákaly žoldnéřské rytíře a zbrojnoše. Jinde v Anglii se válečná vřava ztišila: slýchali jsme jen o menších, často bezvýsledných šarvátkách, žoldnéři neměli většinou co dělat, a proto se hrnuli pod korouhev hraběte Geoffreyho, který je posílal jako posádku do svých hradů. Někteří přišli i do Ramsey. Byli to muži jako ze železa, draví a bezohlední lupiči, rytíři nízkého rodu a drsných způsobů, kteří v touze po kořisti vkládali do mého plenění novou energii a zuřivě zpustošili i těch několik míst, která jsem dosud nechal na pokoji. Dokonce i statky těch, kteří mi zaplatili za ochranu, což jsem ovšem nemohl schvalovat, jelikož jsem dal své rytířské slovo, že jejich majetek bude ušetřen. Nějakou dobu jsem však prostě nedokázal zvládnout loupežné vpády těchto vojáků.

– Vtrhli jsme do každé budovy, vypáčili skříně a truhly a zmocnili se všech cenných věcí. Bojovníci vybraní k tomuto úkolu proslídili pak přilehlé usedlosti a zabrali káry a tažné voly, obilí i domácí zvířata – těch bylo málo, poněvadž v zimě nechávali venkované naživu jenom plemenný dobytek – nasolené maso a lidské zajatce. Pohledná venkovská žena jen málokdy unikla jejich pozornosti. Kořist jsme naložili na káry a vesnici zapálili, což byl omyl, jak jsem zjistil později, jelikož při trošce nátlaku bylo často možné objevit cenné ozdoby a šperky ukryté pod podlahou z udusané hlíny nebo v doškách střechy. Potom jsme hořící vesnici vyklidili a vrátili jsme se s dlouhým průvodem kár a tažných zvířat do Ramsey.

Takový byl tedy můj první podnik toho druhu. Bleskový vpád, při němž rychlost diktovaly obavy z odvety. Zkušenost mě později poučila, že k odvetným opatřením tu nikdy nedochází. Pak jsem tedy už tolik nepospíchal a potloukal jsem se celé dny od kostela ke kostelu a od vesnice k vesnici a vybíral čím dál důsledněji poslední hrst kořisti z kdejaké škvíry. Občas se ke mně přidával Ernulf se smíšeným houfem pěchoty a jízdy z Waltonu a od něho jsem se naučil důmyslným způsobům, jak přimět vzpurné venkovany, aby vydali své skryté poklady. Ernulf je věšel za nohy nad čadící ohně, nebo přivazoval za palce ke krovům a na nohy jim připevňoval soupravy odění, až jim ta zvýšená váha trhala svaly a šlachy. Když neměl času nazbyt nebo prostě dost trpělivosti, vrážel jim do konečníku do červena rozžhavený hrot oštěpu, což bylo velice účinné povzbuzení, jemuž nikdo neodolal.

Ranulfovi se však z těch hříček dělalo nanic. V Ramsey měl na starosti moji zbroj a koně, a když mě doprovázel při nájezdech, pořizoval soupis ukořistěných věcí a staral se, pokud to šlo, o mé pohodlí v chatrčích a stájích, kde jsme se utábořili na noc. A když jednou spatřil, jak se nějaký zajatec svíjí na hořící hranici, zamumlal mi do ucha:

„Pro lásku boží, můj pane, což nemáš trochu soucitu? Tito lidé jsou přece boží tvorové, jsou stvořeni k jeho obrazu a cítí bolest zrovna tak jako ty."

Naneštěstí právě v tom okamžiku se venkovan vzepjal ve svých poutech, otřásl se na celém těle a skonal, aniž nám prozradil, co jsme se chtěli dovědět. Byl to Angličan, a pro mne byli Angličané dosud cizí a sotva lidskou rasou, ačkoli jsem mezi nimi strávil celý život. Proto jsem necítil žádné výčitky svědomí.Znovu mě začala trýznit horečka a na rukou a na nohou se mi udělaly vředy, které mé svědily tak mučivě, že jsem nemohl spát. Zavolal jsem Ranulfa a nechápal jsem, proč se mu ve tváři objevil výraz takového zděšení a proč se křižuje a váhá dotknout se mé kůže. Nakonec se vzmužil, potřel mi vředy hojivou mastí a ovázal je. Potom poklekl a modlil se. Hleděl jsem na něho s údivem, ale horečka mě spalovala a kalila mou mysl, a tak mi ani nenapadlo, abych se ho na něco ptal. Po čase se boláky vytratily, horečka poklesla a já se zotavil.

Koncem března se celkový ráz našeho vojska pozvolna měnil. Rytířští vazalové hraběte Geoffreyho se po skončení čtyřicetidenní manské služby většinou vraceli na svá panství, aby dohlíželi na hospodářství v době jarních polních prací. Nedali se přemluvit, aby sloužili dál za žold, poněvadž se obohatili kořistí. Zbývající vazalové byli tvrdí lidé, rytíři, kteří milovali válku nade všechno ostatní a nenasytně dychtili po kořisti. Uprázdněná místa zaplnili noví žoldnéři, zdatní a nemilosrdní, ale také neukáznění a těžko ovladatelní. Bojovali pro zisk a často zabíjeli pro zábavu.

Záplava kořisti, jež proudila ze zpustošených krajů na východ, začala ochabovat, nebylo už co pobrat. Byla to roční doba orání a setí, ale člověk mohl docela dobře jít celý den a nenašel obývanou vesnici nebo obdělané pole, lidé umírali hladem. Jejich sýpky byly vypleněny až do dna, i obilí k setí jim sebrali, i dobytek na plemeno, hovězí kusy, ovce a prasata. Všechno bylo pryč a nezůstali ani voli do pluhů, takže na třicet mil od Ramsey nebylo vidět oráče s volkem a

pluhem. Na polích se povalovaly nepohřbené, vyzáblé mrtvoly a vlci je přicházeli trhat a požírat. Venkované postrádali nejenom obživu, ale i duchovní útěchu. Vypálené a zborcené kostely zely beze střech k obloze. Lidé v těch časech otevřeně říkali, že Kristus a všichni svatí spí.

5

Celou zimu konal hrabě Geoffrey krátké návštěvy na svých vysunutých pevnostech, jezdil od hradu ke hradu, přehlížel posádky, kontroloval zásoby a mlčky naslouchal příběhům našich kořistnických výprav. Potom zase odjížděl, někdy s částí lupu, aby mohl vyplatit žold jiným posádkám nebo nakoupit zásoby, které stále ještě pořídku docházely do Ely z Norfolku od Hugha Bigoda a z Essexu. Ke mně se nechoval nevlídně, ale vždycky chladně a odměřeně. Byl jsem pro něho teď jenom skrovný vazal mocného hraběte, ne už věrný leník, který je hoden toho, aby se mu pán svěřoval.

Na jaře se Geoffrey vrátil do Ramsey se silným smíšeným houfem pěchoty a jízdy – třicet rytířů a sto zbrojnošů – a rozbil ležení na hradě. Měl namířeno ha východ, kam si vzal s sebou malý doprovod a anglického průvodce, a zmizel na dva dni v bažinách. Potom poslal pro Ernulfa do Waltonu a svolal radu svých rytířů.

„Vojska krále Štěpána jsou na pochodu," oznámil nám. „Špehové říkají, že král chce soustředit svou hotovost v Huntingdonu a odtamtud že nás bude stíhat, dokud nás svou velkou přesilou nevyhladí. Mám pod sebou jenom dvě stě rytířů, kdežto on jich má pět set. Proto se s ním nemohu utkat v otevřené bitvě. Mám tedy v úmyslu vlákat nepřítele do bažin stezkami, které jsem v posledních dnech prozkoumal, tam ho přepadnout a pobít. Chci také ihned vyklidit své předsunuté postavení ve Waltonu. Ernulfe, tvá posádka se připojí k těm, které jsem přivedl z Ely. Dohromady utvoříme pohyblivý sbor, jenž bude ustupovat před lidmi krále Štěpána a vábit je tím do zkázy. Moje hrady zde a v Benwicku, ve Fordhamu a na ostrově Ely jsou schopné vzdorovat všem silám, které král může proti nim vrhnout. A myslím, že ani nebude plýtvat časem na obléhání. Jeho cílem je přinutit mě k bitvě, která by mě a mé vojsko rozdrtila."

Potom vydal můj pán podrobné příkazy a vzal své rytíře na průzkum hluboko do nitra bažin. Této výpravy jsem se nezúčastnil, mou povinností jakožto konetábla v Ramsey bylo zajistit, aby král nedobyl na svém tažení můj hrad. A tak jsem v následujících dnech dal hloubit zákopy a zesilovat opevnění.

Devátého dne přinesli zvědové hraběte Geoffreyho zprávu, že královo vojsko se utábořilo okolo hradu v Huntingdonu. Můj pán vyslal pěší houf, aby připravil přepadení ze zálohy podle stezky vinoucí se rákosím. V oddílu byli i střelci z kuše, které Geoffrey vzdor papežskému ediktu před pěti lety nikdy nepropustil. Když bylo všechno připraveno, vyjel se svými rytíři a zmizel na západě v mlžném oparu dubnového jitra.

Doslechl jsem se později, jak tam píchl do vosího hnízda – širokým obloukem se přiblížil se svými lidmi ke Štěpánovu ležení ze západu, odkud ho nejmíň čekali. Vpadl jako vodopád železa do stanoviště zavazadel, kde v krátké, ale zuřivé řeži pobili jeho rytíři oštěpy koně a voly, rytířské hlídky a sluhy. Jako bouře projeli okrajem tábora, strhávali stany a vraždili, na koho přišli, a potom se stáhli nejkratší cestou zpátky do bažin. Rozzuření královi lidé se vrhli ke koním a hnali se za nimi.

Hrabě Geoffrey řídil pak svůj houf v rychlém, ale uváženém ústupu tak, aby pronásledovatelé neztratili stopu, a zavedl je do nitra pustiny na místo, odkud náhle zabzučely střely z kuší, zasvištěly šípy a zableskly se meče jeho bojovníků, kteří vyrazili z rákosí. Z třiceti Štěpánových rytířů unikli jenom tři a padlo tam dvacet zbrojnošů.

Tato otřesná porážka nenaučila krále Štěpána hned zpočátku obezřelosti a ještě třikrát se mezi Benwickem a St. Ivesem pokusil proniknout bažinaté pustiny, jež nás chránily, a používal přitom anglické průvodce, aby našel skryté pevné cesty přes močál. Naše stráže na stanovištích byly ale ve střehu a pohyblivé hlídky se činily, takže jsme byli vždycky včas varováni. Rytíři hraběte Geoffreyho znali tajné stezky lépe než nepřátelé, nechali je proniknout v místa, odkud se už nemohli vrátit, kde se jim vysoko nad hlavami kolébalo rákosí a půda se výstražně zachvívala pod kopyty koní. Potom udeřili, pobili řadu útočníků a ještě víc jich zajali. Avšak střelci z kuše často připravili Geoffreyho o výkupné, poněvadž zranění jejich šipkami jen málokdo přežil. Ze dvou Štěpánových výprav nezůstal naživu vůbec nikdo.

Král se potom přesunul dál na jih a vyslal své smíšené houfy do míst mezi tvrzemi Aldreth a Fordham. Hrabě Geoffrey nechal v Ramsey Ernulfa, aby velel na severu, a vzal mě s sebou na spěšný návrat do Ely. Celý způsob válčení se pak opakoval a král nebyl o nic úspěšnější. Den co den zuřily skryté boje mezi rákosím a udatní rytíři umírali v místech, kde nikdo nikdy nenajde jejich hroby.

Ještě před letním slunovratem však tyto útoky skončily.

Přední hlídky mého pána marně prohledávaly stezky, nikde se nezaleskly přilby nepřátel a také Geoffreyovi zvědové se neozývali. Štěpánovo vojsko dosud utábořené u Huntingdonu vrčelo jako zraněný levhart a lízalo si rány.

Ale v červnu jsme byli svědky toho, jak král rozvíjí novou strategii – jeho smíšené houfy vyrazily okolo bažin, táhly na sever a na jih a vystavěly sedm hradů v okruhu, který nás sevřel jako opasek pobitý hřeby. Štěpán tam pak zanechal silné posádky a zásoby na rok, strhl ležení u Huntingdonu a odtáhl.

Hrabě Geoffrey vyjel z Ely na průzkum a prohlédl si z dálky královy nové tvrze jednu po druhé. Vrátil se na ostrov a svolal své korouhevníky.

„Jsme v obležení," oznámil nám bez okolků. „Štěpán postavil hrady, aby odřízl cesty, kterými nám přicházejí zásoby… sám jsem viděl, jak jeho lidé zachytili u Weetingu soupravu vozů, které nám poslal hrabě z Norfolku."

„Ty hrady nám přece nemohou bránit v plenění krajiny za bažinami," poznamenal Ernulf.

„K čemu by to bylo?" namítl hrabě Geoffrey. „Tarn už se nedá nic pobrat, nezbývá tam ani jedno domácí zvíře nebo zrnko obilí. Jedině ostrov Ely zůstává nedotčený."

„Na Ely jsou naše léna, pane hrabě," nevrle podotkl jeden rytíř od svaté Etheldredy. „Budou-li vypleněna, jsme na mizině."

„Nikdo přece nemluví o plenění," odpověděl Geoffrey smířlivé. „Plenu máme nadbytek, zlata, stříbra a drahého kamení, ale to všechno naneštěstí není k jídlu a my musíme jíst. Zásoby na mých hradech nám nevydrží déle než jeden měsíc, a musím vás tedy požádat, moji páni z Etheldredy, abyste nám odevzdali část svých skliznì."

„Cožpak nám hraběnka z Anjou nepošle pomoc?" zeptal jsem se. „Bojujeme přece proti jejím nepřátelům."

„Pomoc vskutku slíbila už dávno, ale jak vidíte, žádná nepřišla.“ Zlobný šleh jako zapráskání bičem v jeho hlase usvědčoval ze lži Geoffreyovu bezvýraznou tvář. „Jsme opuštěni a odvrženi, moji páni, vyobcováni z církve a zatraceni. Nikdo neohrozí svou nesmrtelnou duši tím, že by nám poslal pomoc.“

Hrabě Geoffrey vybral úrodu na ostrově a poslal obilí do svých předních stanovišť. Nestačilo to. Zabavil tedy voly do pluhů a ostatní dobytek a přikázal svým rytířům a zbrojnošům, aby vyhledali ještě něco na polích. Venkované ukrývali své skrovné zásoby obilí, vajec a drůbeže v chlévech a doškových střechách. Bojovníci, jimž hlad hryzl útroby, vynucovali z nevolníků přiznání uzlovitými provazy utaženými kolem hlavy, drtili jim varlata mezi kameny a stahovali krvavé cáry kůže, takže mnoho jich při mučení zahynulo a ti, co prozradili svůj úkryt potravin, zemřeli hladem.

Strádání ještě zvyšovala jednotvárnost života, útoky královských vojáků, které přinášely rozptýlení, skončily. Jízdní hlídky netečně projížděly stezkami a ospalé posádky tupě a sklíčeně dřepěly v tvrzích a vyhlížely z palisád. Hrabě Geoffrey vyhnal mnichy z Ely s odůvodněním, že bez užitku ujídají ze společných zásob, a vyplenil spíže opatství. Ernulf vzkázal z Ramsey, že musí začít porážet koně. Můj pán jen pokrčil rameny. Na Ely jsme se už nějakou dobu živili jen koňským masem. Nejprve na to padli soumaři, potom klusáci, nakonec jsem obětoval do kuchyně i svého Baucana. Nato jsme postavili hlídky a přísně střežili své zbývající hřebce, neboť v těch dnech nebylo v bezpečí nic, co by se dalo sníst.

A sám jsem měl ještě jiné potíže – ať už z nedostatku potravy nebo z letního vedra mi zase vyrazily na pokožce rezavě zbarvené vředy, otékaly a hnisaly. Ranulf na ně se sevřenými rty přikládal hojivé masti a ovazoval mi paže a nohy. Boláky se však nehojily, ačkoli Ranulf denně vyměňoval obvazy. Jednou mi utahoval plátěný obvaz, přitom mě náhodou škrábl sponkou na tváři a prosil za prominutí. Podle pravdy jsem mu řekl, že jsem žádné škrábnuti necítil. Ranulf se rozplakal a nechtěl mi říci proč.

Na hradě Aldreth se rytíři svaté Etheldredy. pohoršení vypleněním svých lén, vzbouřili a zavřeli brány proti hraběti Geoffreyovi. Geoffrey rozvinul obléhací linie a během týdne je přiměl vyhladověním ke kapitulaci. Dal pověsit konetábla a čtyři korouhevníky na vysokých šibenicích a vyhnal ostatní, aby bloudili bez jídla po krajině. Tito lidé však znali tajné stezky v bažinách, odešli z ostrova a přemluvili ke zběhnutí i jiné, zvláště námezdné rytíře, kteří neviděli před sebou žádnou vyhlídku na další zisky. Ba i Geoffreyovi vazalové se pokradmu a zahanbeně vytráceli a počáteční stružka útěků se vzmáhala v povodeň.

Hlad se stal naším každodenním společníkem, trýzní, která nám rozežírala žaludky jako kyselina. Bojovníci, kteří mluvili anglicky, se přestrojovali za žebráky, bloudili za noci od chatrče k chatrči a prosili o jídlo. Zmocnili se každého, kdo jim nabídl sebemenší sousto, přivlekli ho před rytíře hraběte Geoffreyho, a ti si pak vymýšleli důmyslné metody, jak přinutit takového nešťastníka, aby vyzradil úkryt svých nuzných zásob. Dokonce ani mrtví nebyli v bezpečí. Muži se v noci potají odkrádali na hřbitovy, vykopávali nedávno pohřbené mrtvoly a v různých skrýších se oddávali svým ohavným hodům.

Jednoho dusného srpnového dne svolal hrabě Geoffrey své rytíře do opatského kláštera, požádal je o radu, což bylo u něho neobvyklé, a s nehybnou tváří naslouchal jejich různícím se názorům. Všichni se však shodovali v tom, že nepodnikneme-li výpad, abychom prorazili obležení, vyhladovění nás nevyhnutelně donutí ke kapitulaci.

„Souhlasím s vámi, moji páni,“ řekl Geoffrey. „Je to nevítaná vyhlídka, ale nemáme na vybranou. Kde tedy ten řetěz přetrhnout? Ve Waldenu drží pro mne kastelán zásilku obilí, kterou poslal Hugh Bigod, a králova pevnost v Burwellu jí stojí v cestě. Otevřeme tu cestu a přivezeme vozy sem… Burwell musíme dobýt!“

Druhého dne jsme vyrazili na pochod. Mnozí se museli plahočit pěšky, protože jsme jejich koně snědli.

6

Slunce sálalo z oblohy bez mráčku. Ve zbroji jsem se potil a kroužkové pletivo bylo tak horké, že mě pálilo do ovázaných rukou. Když hrabě Geoffrey v poledne ulehl při zastávce k odpočinku do stínu jasanu, povšiml jsem si, že rozpálený kov jeho zbroje zprahl trávu a zanechal v ní stopy.

Dorazili jsme ke hradu Burwell a malomyslně zkoumali jeho opevnění. Král Štěpán při stavbě těchto tvrzí nešetřil prací svých lidí – kolem nádvoří se táhla pevná palisáda, hradní příkop byl hluboký a příkrý a na vysokém náspu se tyčila mohutná věž z kmenů stromů. V paprscích slunce se leskly přilby hustě rozestavených obránců na cimbuří; půda byla holá a plochá. Žádné nenápadné dolíky nebo příhodné houštiny neposkytovaly kryté přístupy pro útok ztečí.

Hrabě Geoffrey si popotáhl ret, zavolal své korouhevníky a řekl: „Pojďme se na to podívat zblízka.“

Vyjel kupředu a objížděl valy. Na hradě se rozlehly trubky, slyšeli jsme vyzývavý pokřik a nad hlavami se nám skoro na hranici dostřelu kmitl šíp. Starostlivě jsem pohlédl na Geoffreyho, který měl hlavu odkrytou. Přilba se mu klátila od nákrčníku kápě na zádech.

»Nasaďte si přilbu, můj pane,“ řekl jsem mu. Jsme na dostřel.“

„Je moc velké horko.“ odpověděl Geoffrey, »beztak jsem už osmažený jako řízek koňského masa. Jeďme dál… Burwell se bude těžko dobývat.“

Popohnal jsem Chansona, abych se dostal mezi hraběte Geoffreyho a stěny hradu. Vtom jsem zaslechl zabzučení, něco se kmitlo vzduchem, můj pán vykřikl, schoulil se nad lukem sedla a přitiskl si ruce k hlavě. Krev mu prýštila mezi prsty. Jeho rytíři ho obklopili a já ho vzal jednou rukou kolem ramen, chopil se jeho uzdy a cvalem jsme se rozjeli zpátky. Zastavili jsme se až v bezpečné vzdálenosti od hradu. Odtáhl jsem mu ruce a prohlédl ránu – hrot šípu prosekl kůži na hlavě a obnažil kost.

Odvedl jsem ho do mlází, kde čekali jeho bojovníci, uložil jsem ho do stínu, přinesl vodu a vymyl mu ránu. Zavolal jsem Ranulfa, který šetrně prohmatal zraněné místo a chtěl ostříhat vlasy kolem rány. Můj pán ho však netrpělivě odstrčil.

„Nic to není. Byl jsem neopatrný a právem jsem dostal za vyučenou. Ovažte to pořádně a nechte to tak, jednoduše nemohu pár dní nosit přilbu, to je všechno. Humphrey, ty jsi viděl terén, postav obléhací linie.“

Nařídil jsem sluhům, aby nasekali trávu na lůžko pro něho, rozestřel jsem na ni koňskou houni, svlékl jsem mu zbroj a udělal mu pohodlí. Stany jsme neměli. Nechal jsem ho na starosti Ranulfovi a po dva dny jsem řídil obvyklé obléhací práce. Dal jsem vyhloubit zákopy a na cesty kolem hradeb postavit zátarasy. Třetího dne za mnou přišel Ranulf a tvářil se velice zkormouceně.

„Můj pán se stále ještě nezačal uzdravovat,“ podotkl, „nechce se mi to líbit.“

Zašel jsem k lůžku hraběte Geoffreyho. Tvář mu plála ruměncem a oči se horečně leskly, neklidně se zmítal a stěžoval si na horkost. Ranulf mu sňal obvaz – široce zející rána byla zarudlá a zduřelá, okraje zčernalé a kůže na dotek rozpálená.

„Řekl bych, že je to otrava krve," pošeptal mi Ranulf a kousl se do rtu. „Nemám tu s sebou žádné hojivé masti, jenom ty, co jsem přinesl pro tebe. Nemohu tedy prakticky nic dělat."

Příštího rána horečka prudce stoupla. Hrabě blouznil v deliriu a z rány mu vytékal páchnoucí žlutý hnis. Stál jsem nad ním v zamyšlení a chvíli ho pozoroval, potom jsem přivolal z obléhacích linií jeho korouhevníky.

„Hrabě Geoffrey je těžce nemocen," oznámil jsem jim, „a patrně zemře, zůstane-li zde. Deset mil odtud je převorství v Mildenhallu, které hrabě sám založil. Je tam i místo pro nemocné a mniši jsou vyškoleni v léčení. Pošlu ho tam na nosítkách ještě dnes."

„Zastavíte obléhání?"

„To ne, můj pán si přeje, aby Burwell byl dobyt. Svěřil ten úkol do mých rukou, a proto v něm budeme pokračovat." Nato jeden plavovlasý Vlám, žoldnéř, který uprchl z řad námezdníků Viléma de Ypres, prohlásil: „Je to marná námaha, to jsem viděl hned od začátku. A nemůžeme je ani vyhladovět, vydrží obléhání déle než my."

Rozhlédl jsem se po okruhu vychrtlých obličejů a vpadlých lící pod nosními páskami a v duchu jsem s nimi souhlasil. „Pak tedy jsem ochoten vést vás na útok ztečí," řekl jsem, ale Vlám odpověděl:

„Ne, to je beznadějné… víme, že jste statečný rytíř, Humphrey Visdelou, ale nejste naším pánem. A jenom člověk, kterému jsme povinni manskou věrností, nás může poslat na smrt." A ostatní mu polohlasem, ale horlivě přisvědčovali.

„Manská věrnost…!" Spolkl jsem hořkou slinu a uznal svou porážku. „Dobrá tedy, moji páni, odtáhneme od Burwellu. Vyjděte ze zákopů po setmění, aby vás posádka hradu neviděla odcházet a nepodnikla výpad. Vzdalte se mimo dosah obležených… doufám, že vaše věrnost vás přiměje aspoň k tomu, abyste poskytli svému lennímu pánovi ochranný doprovod na cestě do Mildenhallu."

Jejich věrnost však tak daleko nesahala. Během té pomalé, úmorné celodenní cesty se začali vytrácet. Šel jsem vedle nosítek hraběte Geoffreyho a čas od času jsem dal zastavit, abych mu otřel tvář, dal napít, nebo ho přidržel na nosítkách, když se zmítal v horečce. Rytíři přicházeli jeden po druhém, nahlédli mu do tváře, pokrčili rameny, shromáždili své lidi a zmizeli z jízdní kolony bez rozloučení. Do Mildenhallu dorazila s Geoffreyem jenom hrstka posledních věrných.

Tamější převorství můj pán založil, a proto je ušetřil za svých plenivých nájezdů. Myslel jsem, že mu za to mniši budou vděční, ale když převor poznal muže, který blouznil na nosítkách, vyvalil svá prasečí očka a tučné líce se mu roztřásly.

„Tady je dům boží!" zvolal. „Hrabě Geoffrey podléhá klatbě církve svaté, proto sem nesmí vstoupit!"

Tasil jsem meč a ukončil tím rozepři. Odnesli jsme Geoffreyho do síně pro nemocné, kde leželo několik mnichů. Vyházel jsem je z lůžek a odtáhl za dveře, aby přítomnost hraběte Geoffreyho neposkvrnila jejich posvěcené duše. Požádal jsem převora, aby sehnal mnicha, který se vyzná v léčebném umění, a nakonec se dostavil jeden zdráhající se laický bratr. Přiblížil se po špičkách k loži mého pána jako bojácný serafín přistupující k bránám pekla a celý vyděšený zašmátral neobratně po místě zranění. Ranulf posupně sledoval jeho neuměle tápající ruce a nakonec zakročil a zahnal ho od lůžka. Vyhledal v truhlách mnichů léčivé byliny a masti a sám převázal Geoffreyovi ránu.

Byly to dny palčivého horka a temného zoufalství. Věděl jsem, že nemoc mého pána je smrtelná. Horečka ho rozdírala jako žhavý skřipec, v podpaží mu nabíhaly tvrdé bulky, a jeho rána byla zející prohlubeň, z níž vytékal smrdutý sliz hniloby. Jen zřídkakdy byl teď při vědomí, lícní kosti mu napínaly sinalou pleť a jeho tvář byla maskou smrti.

Staral jsem se o něho spolu s Ranulfem a bděl nad ním ve dne v noci. Mniši se nablízku nikdy neukázali. Dva rytíři s červeným křížem, templáři putující do Zámoří, se nakrátko zastavili v klášteře a pomáhali nám s ošetřováním Geoffreyho. Byli to muži pochmurného vzezření, přísní a mlčenliví, ale pečovali o mého pána zručně a šetrně. Věděli, že je ztracen i že je vyobcován z církve a předmětem ošklivosti, přesto však nepřestali ani na okamžik usilovat o záchranu jeho života.

Jednoho večera, kdy narudlé paprsky zapadajícího slunce pronikly do místnosti a svěží vánek zahnal pach nemoci, se horečka utišila. Geoffrey se probral k vědomí a otevřel oči. Poklekl jsem vedle jeho lůžka a vzal ho za ruku a on ke mně zvolna obrátil svou ovázanou hlavu.

„Humphrey?" zašeptal. „Proč jsi tady? Dobyli jste Burwell?"

„Ne, můj pane," řekl jsem a rty se mi zachvěly. „Museli jsme zastavit obléhání, neboť jste se těžce roznemohl."

„Moje rozkazy… vy jste je neposlechli. A přece jsem snil…" Jeho prsty mi sevřely ruku. „Snil jsem, že jsme zvítězili… snil jsem o vítězství, proslulém a slavném… snil jsem… že jsem… králem."

Pohled umírajícího se upřel do mých očí.

„Můj milý Humphrey… věrný až do konce… chtěl jsem ukázat… co je ve mně… ale tys to nikdy… nedovedl pochopit."

Víčka mu klesla a víc už nepromluvil.

Vyběhl jsem ven, našel převora a žádal, aby mého pána vyzpovídal a udělil mu rozhřešení. Tasil jsem meč a vyhrožoval mu, ale všechno to bylo marné. Nakonec jsem ho ztloukl plochou meče, až ječel bolestí, běžel jsem do refektáře a hrozil mnichům, ale ti všichni se jen vyděšeně krčili ke zdi a nechtěli se hnout. Vrátil jsem se tedy pln zoufalství k Geoffreyovi.

Ležel strnule na zádech, oči zapadlé a panenky neznatelné. Dech mu drsně sípěl a chroptěl v hrdle. Vedle lůžka stál Ranulf a jeden z templářů. Popadl jsem Ranulfa za rameno.

„Pro milosrdenství boží…!"

Sklonil hlavu. „Ne, už nejsem kněz."

Vtom se můj pán nadzdvihl na lůžku a zápasu se smrtí. „Umírá," řekl templář, „a v propasti pekelné už satan vyje touhou po jeho duši, a přece…" Jemně položil svůj štít s erbem templářského řádu na zmítající se tělo. „Přes všechny své hříchy, Geoffrey de Mandeville, jsi byl rytířem, který neměl sobě rovného."

A takto, pod šarlatovým křížem Krista, hrabě Geoffrey zemřel.

Ranulf mě zastihl ve stínu klášterního podloubí s křížovou cestou. Mniši zpívali kompleta a truchlivý nápěv se nesl přítmím jako rekviem. Objal mě jednou paží kolem ramen a přitiskl mne k sobě, a chvíli jsme tak stáli spolu beze slova. Zpěv ustal a průvod mnišských postav, matně se rýsujících v šeru, se ubíral do refektáře.

„Co mi teď ještě zbývá, Ranulfe?“ řekl jsem v zoufalství. „Má hvězda spadla z nebe… kam se teď obrátím?“

Ranulf se zahleděl do noci a roztržitě pohladil mou ovázanou paži.

„Zbývá nám jenom vydat se na dlouhou cestu spolu, můj bratře, na cestu bez návratu.“

Epilog

Říjen 1144

V Savernaku nastal podzim.

Mráz předešlé noci zakalil barvy hvozdu, stromy se jako rytíři chystající se do bitvy odívají bronzovými šupinami, aby se naposled pokusily odrazit nápor zimy. Padající list mi poletuje kolem obličeje, snažím se ho zachytit, ale moje ruce už nejsou k ničemu. Přesto však mám dostatek pohodlí, klímám na slunci natažen na lůžku z kapradí a s vlčí kůží přes nohy. Bolest se dá vydržet.

Pozoruji Branda, jak se lopotí za pluhem, shrbený, prošedivělý a nevrlý jako vždycky a znovu donucený poskytnout přístřeší uprchlíkům. Uprchlíkům? Jenže mému protivníkovi člověk daleko neuteče. Brand je vystrašený, drží se v uctivé vzdálenosti ode mne a vystavěl si chatrč až na nejodlehlejším proužku pole. Ranulf mu dává peníze a přivedl také z Bochesornu jednoho nevolníka, čupřinatého, slabomyslného mladíka, aby mu pomáhal v hospodářství. Nikdy se ten dřevorubec neměl tak dobře.

Odinel za mnou čas od času přijede a přinese mi zprávy. Probral se teď už z otřesného dojmu našeho prvního setkání za mého nového pobytu v Savernaku. Dokáže se na mne dívat bez hrůzy, i když v očích mu pokaždé číhá smutek, a věrně střeží mé tajemství – Saiva si myslí, že jsem mrtev, že jsem padl v jakési šarvátce ve střední Anglii. Mám syna, kterého jsem nikdy nespatřil. Je mu teď právě šest měsíců a dostal jméno po mně.

Odinel mi přišel říct, že moje statky vzkvétají a sýpky že jsou napěchované hojnou sklizní. Slíbil mi také, že zůstane v Benhamu, dokud mladý Walchelin nebude pasován na rytíře. A to mi ke spokojenosti stačí.

Prozatím se vyhřívám na slunci a den co den vedle mne sedává Ranulf s brkem v ruce a pergamenem na koleně. Rukávy mu zakrývají ovázané paže a já se bojím, že se nakazil ode mne, ale neodvažuji se ho ptát. Jenom mu vyprávím historii své doby a on ji rovnou zapisuje. Nejsem dovedný vypravěč a nepopisuji nic než strohé události. Mám ale podezření, že Ranulf můj příběh přikrašluje a zdobí mé neumělé věty květnatými výrazy a příměry, jakých používají potulní pěvci.

Tak a teď jsem už celý svůj příběh vypověděl a jsem rád, že je u konce, neboť hrdlo se mi stahuje, nozdry se mi zalepují a mluvení mě stále více namáhá.

Tohle je tedy má zpověď, již jsem přednesl muži, který býval knězem, a nejvíc jsem se tím přiblížil rozhřešení. Ranulf už nemůže udělat pro mé rozpadávající se tělo nic. Trápí se však kvůli mé nesmrtelné duši, mermomocí chce přivést kněze, který by mě vyzpovídal a sňal ze mne klatbu, jež mě odsuzuje k věčnému zavržení. Já ale vždycky odmítám a neuvádím žádný důvod – co bych dělal v ráji, když můj lenní pán se smaží v pekle?

Zemřu šťasten, neboť se znovu setkám s tím vznešeným duchem, kterého jsem miloval. A nač bych si také měl stěžovat? Poznal jsem rozkoše lásky a cítil ručky svých dětí na rtech. Viděl jsem blesk bitev a skvělost oštěpů… už nemám z ničeho strach.

A malomocenství, říká Ranulf, přináší lehkou smrt.

Poznámka autora

Co z toho všeho se skutečně stalo? Geoffrey de Mandeville žil a zemřel tak, jak jsem to vylíčil. Historické události jsem ověřil a časovou škálu jsem nikde nepozměnil. Všechny hlavní postavy a většina vedlejších jsou historicky doložené a hlavní události v ději – bitvy, obléhání a Geoffreyovy složité pletichy – se skutečně přihodily.

A já teď žiji na pozemku, který kdysi držel jako své léno rod Visdelou.

George Shipway
Za přísahu a lásku

Edice Čtení ke krbu

Z anglického originálu Knight in Anarchy vydaného nakladatelstvím Peter Davies v Londýně roku 1969
přeložil Vladimír Pražák
Obálku s použitím vlastní ilustrace navrhl Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2002 jako svou 444. publikaci
Vydání druhé. Stran 264
Odpovědná redaktorka Blanka Koutská
Vytiskla tiskárna S-tisk, Vimperk
Boubínská 483
Doporučená cena 198 Kč

Nakladatelství Vyšehrad
Praha 1, Bartolomějská 9
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz
ISBN 80-7021-476-7